

Львівський державний університет внутрішніх справ

ЗБІРНИК

тез доповідей учасників науково-практичного семінару

здобувачів вищої освіти

«ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ: МОВА,

КУЛЬТУРА, ПРАВО»

2 листопада 2018 року

Львів – 2018

Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 30 січня 2019 р. № 6)

Укладачі: *Сковронська І. Ю.*, кандидат філологічних наук, завідувач кафедри мовної підготовки Львівського державного університету внутрішніх справ;

Козловський В. І., кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення Львівського державного університету внутрішніх

Рецензенти:

Лабач М. М., кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри українознавства Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

О. М. Балинська, доктор юридичних наук, професор, проректор Львівського державного університету внутрішніх справ

Збірник тез доповідей учасників науково-практичного семінару здобувачів вищої освіти «Професійна комунікація: мова, культура, право» / за заг. ред. І.Ю. Сковронської. – Львів, 2018. – 202 с.

У збірнику вміщені наукові дослідження здобувачів вищої освіти з актуальних тем культури мовлення, правової комунікації, функціонування української мови та літератури в суспільстві, які були представлені на науково-практичному семінарі «Професійна комунікація: мова, культура, право» 2 листопада 2018 року.

Опубліковано в авторській редакції.

УДК 81+316.7+34

З-41

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2018

ЗМІСТ

Передмова.....	6
Антонов Д. Мовні процеси в суспільстві.....	7
Апетик М. Особливості виникнення середньовічних міст.....	9
Артемченко Д. Особливості військової риторики.....	12
Бакаєв С. Причини появи та використання суржику на Кіровоградщині.....	14
Балагурак В. Мова як основа духовної культури українців.....	18
Балинська Д. Львів у контексті українсько-польського пограниччя.....	20
Балюра А. Культура ділового спілкування як чинник формування професійної компетентності поліцейського.....	26
Білий Р. Як розмовляти зі здобувачами вищої освіти про сучасне містечтво.....	28
Бойко І. Реалізація функцій мови при поданні команд у військово-професійному мовленні.....	31
Боярска П., Глуква Н. Комунікація “лікар-пацієнт” як основа ефективності лікувального процесу.....	34
Босак Т. Емоційне навантаження поліцейського та його вплив на виконання службових обов’язків	36
Бубенко М. Права людини та мораль.....	39
Бучковська С. Адвокат та його захисна мова.....	41
Вербицька В. Художні особливості ренесансної архітектури Львова.....	43
Віннік Д. С., Аксьонова Д. В. Особливості мови професійного спілкування.....	46
Воробканич Ю. Особливості спілкування лікаря з онкохворими пацієнтами.....	49
Галій М. Культура мови і культура мовлення: поняття та особливості.....	51
Глинянчук С. Мова і культура мовлення життєвих офіцерів поліції.....	53
Головчак А. Концепції походження української мови.....	55
Голодинський І. Мовне спілкування і медицина.....	57
Гусак А. Запровадження курсу психолінгвістики у базову програму навчання поліцейських.....	61
Денисенко Є. Жаргонізми у роботі поліцейського як частина професійної лексикології.....	63
Досяк Х. Мовленнєвий етикет лікаря.....	65
Дряп'юк В. Англійська мова в діяльності підрозділів національної поліції України.....	67
Дущак О. Культура мовлення – показник загальної та професійної культури.....	70
Івасик І. Внесок К. Левицького у розвиток правничої термінології у галичині кін. XIX – поч. XX ст.....	72

Іотов Є. Специфіка мовної культури курсантів в закладах вищої освіти МВС України.....	74
Казанчук Л. Українська літературна мова як унормована форма загальнонародної мови	76
Карабин Б. «Гібридна війна» як нова українська реальність.....	78
Катрук Я. Фахова комунікація правоохоронця.....	81
Кістриця О. Специфіка культури мовлення у професійному становленні юриста.....	84
Коваль О. Типологія правових культур.....	86
Козак М. Кримінальна термінологія XVI-XVIII ст.	88
Кондратчук Н. Фразеологія сучасної двомовної преси Канади.....	91
Кость Н. Концепція лінгвоциду Ярослава Рудницького.....	93
Коцур А. Проблематика сучасної культури мовлення.....	95
Кравченко А. Комунікація як засіб донесення інформації працівниками органів національної поліції до пересічних громадян.....	98
Курілець Анна Арешт і суд над режисером Лесем Курбасом.....	100
Кухтіна А. Особливості лінгвістичних експертиз.....	102
Лазорчик Х. Експансія англіцизмів на сучасному етапі функціонування української мови.....	104
Ласло Е. Юридична термінологія VI-VII століття.....	108
Лесіна Б. Розмаїття форм звертань в українському етикетному дискурсі.....	110
Лукашук І. Психічна стійкість працівника поліції як основа його службової діяльності.....	113
Луциків А. Мова творить народ.....	115
Мазур О. Українська термінологія на позначення понять нетрадиційної медицини.....	118
Матвієнко Є. Публічний виступ як важливий засіб професійної комунікації.....	120
Машковський П. Питання професійної комунікації.....	122
Мельник А. Іван Франко в обороні прав рідної мови.....	124
Мельник О. Особливості публічного виступу.....	127
Микитюк Д. Комунікативна компетентність правника як показник професійної культури.....	129
Михайська П. Українська мова — ключовий фактор єдності та безпеки держави.....	131
Михальська М. Врахування у професійному спілкуванні працівників поліції психологічних особливостей меланхолічного типу темпераменту.....	132
Муха Т. Розвиток правових і політичних ідей Кирило-Мефодіївського товариства.....	134
Нетежак М. Аспекти побудови правової держави в Україні.....	137
Нікітіна Ю. Мовна проблематика в публіцистиці Оксани Забужко.....	141
Нікульча Т. Особливості культури ранньотрипільських племен.....	143

Нога Д. Комунікативні техніки успішного спілкування лікаря з пацієнтом.....	146
Павлів М. Специфіка спілкування з тяжкохворими пацієнтами.....	147
Павлюк А. Аналіз назв очних хвороб в українській мові.....	149
Павлова Л. Коммунікативное назначение языка в профессиональной сфере.....	151
Пазюк О. Мовний аналіз медичної реклами.....	153
Пальчик Д. Почерк лікаря як бар'єр у спілкуванні з пацієнтом.....	155
Педенко У. Обряд «комора» як вияв моральної чистоти молоді у весільній обрядовості українців XVIII - XIX ст.	156
Петровський Б. Культура мови в закладах освіти.....	159
Підгорецька Л. Молодь у вирішенні соціальних проблем.....	161
Поляк В. Комунікативні здібності поліцейського та їх роль в професійній діяльності	164
Поляков А. Елементи емотивного аналізу при проведенні психолого-лінгвістичної судової експертизи.....	166
Проніжкіна А. Місце української мови серед інших мов світу.....	170
Прохорчук Н. Особливості діалекту села Верин Миколаївського району Львівської області.....	172
Соболь С. Англіцизми в українській мові.....	174
Сорока А. Українська діаспора: історичний аспект і сучасний стан розвитку рідної мови.....	176
Тихоцька Н., Гачак-Величко Л., Ролюк О. Мистецтво публічного виступу як важливий засіб професійної комунікації.....	178
Турик Є. Правила поведінки та спілкування правоохоронців з іноземними громадянами.....	180
Хиль Я. Фахове мовлення працівників поліції.....	184
Чепеляк К. Культура мовлення як показник професійної культури правоохоронців.....	186
Чистякова О. Використання досвіду проекту community policing у професійному спілкуванні дільничного офіцера поліції.....	188
Шастіна С. Фразеологізми в сучасній комерційній рекламі.....	189
Шастіна С. Психологічна культура як фактор розвитку особистості.....	192
Шеремет Д. Проблематика сучасної української мови.....	193
Шинкар І. Культура мовлення – показник загальної та професійної культури.....	195
Шкут А. Мистецтво публічного виступу як важливий засіб професійної комунікації.....	198
Шостак Ю. Економіка мови.....	199

ПЕРЕДМОВА

Шановні учасники та гості науково-практичного семінару!

Українська мова та культура є основами духовного розвитку українського народу. Адже сприяють збереженню національних традицій та їх передачі наступним поколінням, постійному культурному оновленню.

Для розбудови демократичної та правової держави важливою є система гуманітарної освіти. Так, наприклад, для сучасного правника ключовим є не тільки знання законодавства, а й фахове володіння мовою. Це, з одного боку, підвищує загальний культурний рівень мовця, а з іншого – допомагає професійно тлумачити юридичні терміни, здійснювати лінгвістичний аналіз правничої документації. Наш науково-практичний семінар «Професійна комунікація: мова, культура, право» має уже багаторічну традицію. Дозволяє своїм учасникам з'ясувати багато нагальних наукових питань. Подискутувати про феномен української ідентичності, її культурний та правовий аспекти, про комунікативне призначення мови у професійній сфері, мистецтво публічного виступу як важливий засіб професійної комунікації тощо.

Уже традиційно цей захід зібрав широке коло молодих учених із різних навчальних закладів України. Окрім здобувачів вищої освіти Львівського державного університету внутрішніх справ, до семінару долучилися представники Національної академії внутрішніх справ, Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Львівського національного університету імені Івана Франка, Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького та ін..

Тематика конференції об'єднала близько сотні доповідачів. Усі наукові роботи є актуальними і мають значні перспективи для свого подальшого розвитку.

Бажаємо учасникам науково-практичного семінару натхнення, наснаги, наукових звершень та успіхів!

Антонов Дмитро, здобувач ступеня бакалавра Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник – Декусар Ганна Геннадіївна, старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов
(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

МОВНІ ПРОЦЕСИ В СУСПІЛЬСТВІ

Протягом історії існування суспільства, пройдено дуже довгий та непростий шлях, щоб сучасні мови та їх носії існували до сьогодення. Лише в мові проявляється ментальність та світогляд народу, а також формується своя репутація представників різних народностей.

Людство не заперечує існування різноманітних етнічних мовних картин світу які, в свою чергу, відображають як люди відповідної народності сприймають світ та людей, які у ньому живуть.

Кожне промовлене слово у телерадіоефірі або на сцені створює певний авторитет мови і може дуже сильно вплинути на свідомість аудиторії. Тому всі працівники цієї сфери повинні усвідомлювати, що саме вони відповідають за формування мовної особистості людини і повинні дуже добре володіти мовою, тому що саме вони несуть моральну відповідальність за виховання молодого покоління. Такої ж думки був Іван Огієнко: "Особа, що не знає добре своєї соборної літературної мови та своїх рідномовних обов'язків, не може бути робітником пера"[1, с. 26].

Як стверджують українські соціолінгвісти у своїх дослідженнях, вихована в українських родинах молода людина, яка вступає у доросле життя, змушена проходити через російськомовний інформаційний продукт, тобто друковані ЗМІ, інтернет, книжковий ринок, телерадіоефір тощо і це не може не вплинути на її самоідентифікацію [1]. Але треба відмітити, що самоідентифікація українців повинна відбуватися саме через українську мову, яка, в першу чергу, залежить від частоти її використання в спілкуванні та від значення рідної мови для певної особистості.

Без мови не буде існувати жодне суспільство, тому що вона є найважливішим засобом людських відносин. Без мови не можуть розвиватися наука, культура, мистецтво, техніка і держава в цілому. Як вже відомо, саме за допомогою мови, люди можуть висловлювати свої думки, спілкуватися між собою і саме завдяки мові, людство передає новим поколінням той досвід, що набувався протягом багатьох століть.

Після того, як суспільство набуло певного етапу розвитку, виникає писемність, що ще більше поширює функціонування мови. Після виникнення писемного мовлення, на його основі виникає літературна мова, яка і зараз існує і вважається нормованою [2].

Ще з кінця XVIII ст. і до першої половини XIX ст. починають зароджуватись норми нової української літературної мови, що виникає у тво-

рах І.П. Котляревського, І.Ф. Квітки-Основ'яненка, Т.Г. Шевченка. Як було зазначено М. Сігуаном і У.Ф. Манні, "Мова виражає єдність держави. В національності держави ототожнюються сама держава, нація і мова" [3].

Свої мовні проблеми суспільства кожна держава постійно тримає в полі зору. У Китаї, наприклад, за дотриманням правильності вимови знаків китайського письма, завжди стежило й опікувалось міністерство церемоніалу. Використання та функціонування державної мови в усіх сферах суспільного життя держави - найвищий вияв самоутвердження нації.

Зазвичай, мова корінного населення країни стає державною мовою. В однонаціональних країнах питання, пов'язане з визначенням державної мови взагалі не загострюється, а от в країнах багатонаціональних - виникає дуже часто питання стосовно державної мови. Наприклад, коли у 1883 році при спробі угорців нав'язати в Хорватії свою мову, як державну. Як наслідок, це викликало озброєне повстання зі сторони хорватів, через що угорці і відступили.

Також після прийняття "брежнєвської" конституції в СРСР, почали приймати конституції окремих республік, у яких не було розділів про державну мову, що викликало обурення і протести, зокрема зі сторони Грузії та Вірменії.

Щодня ми виявляємо своє ставлення до навколишнього світу і найефективніше цей процес відбувається у нашому повсякденному спілкуванні - реалізовуємо себе таким чином.

Коли людина добре володіє мовою, вона має дуже могутній засіб для впливу на інших людей. Як відомо, словом можна як зцілити, так і вбити.

Кожна людина - неповторний, унікальний світ, сформований у її свідомості, у палітрі емоцій, почуттів, волі, мрій. І цей таємний світ може розкрити для інших лише мова і ніщо інше. Чим досконаліше особа володіє мовою, тим виразніше, повніше, яскравіше постає перед іншими людьми як особистість. Ще у Святій Римській Імперії говорили: "Чия влада, того й мова. Чия мова, того й влада".

Мова існує не сама по собі, а в людському суспільстві, похідним від якого вона є. З матеріального погляду в мові, якою ми говоримо, нічого немає, крім звуків, які комбінуються у слова, що складають собою речення тощо. За цими різноманітними комбінаціями відкривається величезний світ значень - фонетичних, стилістичних, граматичних тощо [4].

Отже, з вищезазначеного можна зробити такі висновки: мова - це найкращий засіб взаємовідносин між особами, без мови немає ні народності, ні суспільства, ні держави в цілому. Мова - це характер народу за яким потрібно ретельно стежити та покращувати щодня. Як один з видів людської діяльності, мова виявляється складовою частиною культури, обумовленої як сукупність результатів людської діяльності в різних сферах життя людини: виробничої, духовної та суспільної.

Мова - це золотий запас нації, з якого всі ми виростаємо, яким живемо. Це найкращий та яскравий цвіт, що вічно живе, ніколи не в'яне, процвітає і розвивається.

Література:

1. Абрамович С., Чікарькова М. Риторика: Навч. посіб. для студ. гуманіт. спец. вищ. навч. закл. — Л.: Світ, 2001. — 240 с.
2. Коваленко С. Сучасна риторика: навч.-практ. посіб. — Т. : Мандрівець, 2007. — 184 с.
3. Мацько Л. Риторика: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. — К.: Вища школа, 2003. — 311с.
4. Сагач Г. Риторика: Навч. посібник для серед. і вищих навч. закл. України / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — 2. вид., перероб. і доп. — К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2000. — 565с.

Апетик Микола, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник – **Андрушко Людмила Миколаївна**, в.о. доцента кафедри філософії та політології, кандидат мистецтвознавства, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ МІСТ

Питання про причини і обставини виникнення середньовічних міст представляє великий інтерес. Намагаючись відповісти на нього, вчені в XIX і XX ст. висували різні теорії. Для значної їх частини характерний інституційно-юридичний підхід до проблеми. Найбільша увага приділялася походженням і розвитку специфічних міських установ, міського права, а не соціально-економічним основам процесу. При такому підході неможливо пояснити корінні причини походження міст.

У X–XI ст. спостерігається поживання старих і поява нових міських центрів. Це було зумовлено вагомими економічними процесами, передусім розвитком сільського господарства. У цей період поширилося двопілля, збільшилося виробництво зернових і технічних культур, розвивалося садівництво, виноградарство, городництво, тваринництво. Надлишок сільськогосподарської продукції селяни почали обмінювати на вироби ремісників. Так виникли передумови для відокремлення ремесла від сільського [господарства](#)[5,с.45].

Водночас своє вміння вдосконалювали й сільські ремісники – гончарі, ковалі, теслі, ткачі, бондарі, шевці. Як вправні майстри, вони дедалі менше часу займалися сільським господарством, виконували роботу на замовлення, обмінювали власну продукцію, намагалися віднайти шляхи її реалізації. Тому ремісники йшли в такі місця, де можна було і продати свої вироби, і придбати необхідну для роботи сировину. Саме із сільських ремісників склалося первісне населення середньовічних міст, де ремесло набуло самостійного розвитку. У містах також осідали купці та селяни-втікачі.

Істориків XIX ст. цікавило питання про те, з якої форми поселення з'явилося середньовічне місто і як установи цієї попередньої форми трансформувалися в установи міста. «Романістична» теорія (Савінї, Тьєррі, Гізо, Ренуар), яка будувалася головним чином на матеріалі романізованих областей Європи, вважала середньовічні міста та їх установи прямим продовженням пізніх античних міст. Історики, що спиралися в основному на матеріал Північної, Західної, Центральної Європи (в першу чергу німецькі і англійські), бачили витоки середньовічних міст в явищах нового, феодального суспільства, перш за все правових та інституційних. Згідно з «вотчинної» теорії (Ейхгорн, Нич), місто і його інститути розвивалися з феодальної вотчини, її управління та права. «Маркова» теорія (Маурер, Гірке, Белов) виводила міські установи і право з ладу вільної сільської громади – марки. «Бургова» теорія (Кейтген, Метланд) вбачала зерно міста у фортеці – бурзі і бурговому праві. «Ринкова» теорія (Зом, Шредер, Шульте) виводила міське право з ринкового права, що діяло в місцях, де велася торгівля [4, с. 95]. Всі ці теорії відрізнялися однобічністю, висуваючи кожна який-небудь єдиний шлях або чинник виникнення міста і розглядаючи його переважно з формальних позицій. До того ж вони так і не пояснили, чому більшість вотчинних центрів, громад, замків і навіть ринкових містечок так і не перетворилися на міста.

Німецький історик Рітшель наприкінці XIX ст. спробував об'єднати «бургову» і «ринкову» теорії, вбачаючи в ранніх містах поселення купців навколо укріпленого пункту – Бурга. Бельгійський історик А. Пиренн на відміну від більшості своїх попередників відводив визначальну роль у виникненні міст економічному чиннику – міжконтинентальній та міжрегіональній транзитній торгівлі та її носію – купецтву. Відповідно до цієї «торгової» теорії, міста в Західній Європі виникали спочатку навколо купецьких факторій. Пиренн також ігнорує роль відділення ремесла від сільського господарства у виникненні міст і не пояснює витоки, закономірності та специфіку міста саме як феодальної структури. Теза Пиренна про чисто торгове походження міста не була прийнята багатьма медієвістами [2, с.15-20]. У Римській імперії було багато великих і квітучих міст. Вони виконували, передусім, політичну, адміністративну і воєнну функції, тобто були осередками, де розміщувалися органи влади, війська та ін. Крім того, були центрами торгівлі та ремесла. Із занепадом Римської імперії згасло і міське життя. Майдани і вулиці перетворилися

на поля, городи і пасовища. Кількість мешканців зменшилася до кількох тисяч або й сотень. Майже 500 років у Західній Європі домінував сільський пейзаж. Тільки деякі міста Італії та півдня Франції зберегли свій ритм і рівень життя завдяки міжнародній торгівлі та резиденціям єпископів. У X–XI ст. почалося відродження деяких старих і виникнення нових міст у Західній Європі, які, хоч і постали на основі старих римських, але суттєво відрізнялися від них. Насамперед вони були економічними центрами—осередками ремесла і торгівлі [1, с.125].

Що ж зумовило відродження міського життя в Європі? Передусім, процеси в економіці, розвиток сільського господарства. Так, у X–XI ст. зросло виробництво зерна, розвивалося садівництво, виноградарство, городництво тощо. Виник надлишок сільськогосподарських продуктів, які можна було обміняти на ремісничі вироби. Відповідно зросла майстерність сільських ремісників, які з часом відокремилися від сільського господарства. Для збуту продукції вони зосереджувались у тих містах, де були значні скупчення людей: на перехрестях важливих шляхів, річкових переправах, під стінами замків, резиденцій єпископів і королів. Поступово в цих містах формувалися постійні поселення ремісників [2, с.45].

Отже, на основі розвитку ремесла та його відокремлення від сільського господарства і виникло середньовічне європейське місто. Найбільше міст було в Італії і Фландрії. Середньовічні міста, зазвичай, були невеликими – 2-3 тис. мешканців. Обов'язковими елементами, завдяки яким населений пункт міг вважатися містом, були оборонні стіни, цитаделі, кафедральний собор, ринкова площа. У містах могли також розташовуватись укріплені палаци-фортеці феодалів, монастирі. Плану забудови середньовічного міста не було. Вони розбудовувалися концентричними колами від центру — фортеці або ринкової площі. Вулиці були вузькими (достатніми лише для проїзду вершника), не освітлювалися, тривалий час не мали бруківки та каналізації. Будинки стояли досить тісно і мали два-три поверхи. Нерідко верхній поверх нависав над нижнім, тому що через дорожнечу землі фундаменти будували вузькими. Тривалий час міста зберігали сільський вигляд: біля будинків розташовувалися сади і городи, у дворі тримали худобу і птицю. За мурами міста мешканці мали земельні ділянки і виноградники.

Література:

1. Войтович Л. В. [Середньовіччя](#) // [Енциклопедія історії України](#) : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. — К.: Наукова думка, 2012. – Т. 9 : Прил – 542 с.
2. Гайко Г. І., Білецький В. С. Історія гірництва: Підручник. — Київ-Алчевськ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», видавництво «ЛАДО» ДонДТУ, 2013. – 542 с.
3. Жак Ле Гофф. Середньовічна уява. – Львів, Літопис, 2007. – 350 с.

4. Капітоненко М. Папська дипломатія середньовіччя // [Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т./Редкол.: Л. В. Губерський \(голова\) та ін. – К.: Знання України, 2004 – Т.2 – 812 с.](#)
5. Мустафін О. Справжня історія середніх віків. Х., 2014, – 288 с.

Артеменко Дмитро, здобувач ступеня бакалавра Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного.

Науковий керівник – **Андріянова Ольга Ярославівна**, кандидат філологічних наук

(Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного)

ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВОЇ РИТОРИКИ

Військова професія реалізується у підготовці і веденні військових дій. А ці дії, беззаперечно, пов'язані з підвищеною мовною відповідальністю у службово-бойовій діяльності військовослужбовців. Адже мова — основний засіб спілкування особи. Кожній сфері діяльності притаманний певний тип риторики, спрямований для оптимального впливу (переважно мовного) на аудиторію з урахуванням її особливостей. У загальній риторичній середі інших родів виокремлюють військове красномовство. Виняткової актуальності набуває військова риторика сьогодні, у складних умовах воєнного часу, коли від правильно доведеного наказу залежать успіх операції, життя людей.

Вітчизняна риторика має глибоке коріння. Риторичну майстерність проповідників дохристиянської епохи прослідковуємо у "Велесовій книзі". Руські князі та воєводи неодмінно звертались до своїх дружин перед виступом у похід, перед початком битви. «Слово о полку Ігоревім» містить промову Ігоря Святославовича перед вирішальною битвою з половцями. «Повість минулих літ» донесла до наших днів промову Святослава Ігоровича до дружинників. Кращі ідеї риторики розвивали митрополит Макарій, Іоанкій Галятовський, Йосип Кононович-Горбацький, Стефан Калиновський, Стефан Яворський, Феофан Прокопович, Іван Ризький.

Сучасна риторика як наука переконання засобами мови є предметом дослідження і в сучасному мовознавстві. Проблеми історії та теорії ораторського слова досліджують Н. Безменова, В. Виноградов, О. Гончарова, Л. Граудіна, Г. Михневич, Є. Ножин; риторичну, як розділ лінгвістики, аналізують у розвідках А. Гвоздева, О. Лаптева, М. Шапський; педагогічні,

психолінгвістичні і психологічні основи розвитку риторичної компетенції висвітлені в працях Л. Виготського, О. Леоньєва, С. Рубінштейна; теоретичним дослідженням і практичною розробкою методів опанування ораторським мистецтвом в Україні займалися такі вчені, як Н. Голуб, Г. Загадарчук, А. Капська, А. Коваль, Л. Мацько, З. Мацюк, Г. Сагач тощо. Проте, попри значні напрацювання у дослідженні риторики, військова риторика досі ґрунтовно не вивчена.

Сучасна наукова та методична література, опираючись на досвід попередніх риторів, систематизує за різними властивостями роди красномовства, серед них і військове. На думку Н. А. Колотілової [1], цей вид красномовства перегукується, з одного боку, з політичним, оскільки політика та дипломатія передують війні, з іншого – з юридичним, діловим, навіть канцелярським.

Проте, на нашу думку, військова риторика – це особливий вид риторики і має певні особливості. По-перше, мовлення у професійній діяльності певних категорій військовослужбовців сягає понад половини загальної практичної діяльності. По-друге, мовне спілкування в умовах воєнного та мирного часу суттєво відрізняються, що не є притаманним для жодного іншого роду риторики. По-третє, у військових мовних комунікаціях переважають усні жанри, для яких характерні розмовні конструкції.

У науковій літературі існує кілька визначень військової риторики. С. Зверев так визначив це поняття: «Військова риторика — це наука і мистецтво доцільної побудови мовної комунікації військовослужбовців, спрямованої на забезпечення вирішення завдань військової служби» [2, с. 8]. Ч. Далецький дає таку дефініцію: «Військова риторика — це спеціалізована мовна культура військово-професійного середовища, спрямована на освоєння військової культури, адаптацію нових поколінь до незвичних умов життя і діяльності військовослужбовців за допомогою особливих технологій мовного впливу на комунікативному й поведінковому рівнях; це частина загальної риторики, науки про правила побудови мови, системи найзагальніших вимог до мови і мовної поведінки; це система знань, навичок і вмінь комунікації за допомогою мови у промові і вербальний вплив на військовослужбовців» [3, 409]. «Військова риторика, – на думку Т. А. Чернишової, – це наука про красномовство у військовій сфері життя суспільства з метою організувати і здійснити захист держави від зовнішньої агресії» [4, 40-48]. Таке визначення, на нашу думку, є більш доцільним.

Історично склалася велика різноманітність жанрів, властивих мові військових: накази, прокламації, військові приписи (інструкція та статут), словесні повчання, настанови солдатам, звернення до війська і населення, промова-наказ, інструктивна промова; виступ на військово-політичну тему, промова-заклик.

Військова риторика об'єднує в собі систему правил побудови мовного впливу, що реалізуються не тільки як суто технічні вимоги до ко-

мунікативних якостей мовлення: стислості, точності, сили голосу тощо, але й більш загальних підходів до відповідності мовлення вимогам військової діяльності.

Для мовлення військових властивий лаконізм, чіткість і ясність настанов, наближеність до розмовного стилю, насиченість прислів'ями, приказками, цікавими випадками з життя [5].

Таким чином, військова риторика, як спеціалізована мовна культура військово-професійного середовища, має свої особливості. Оволодіння основами військової риторики дасть змогу переконувати і здобувати довіру співрозмовника у військовій сфері життя.

Література:

1. Колотілова Н. А. Риторика: Навч. посібник/ Н. А. Колотілова. – К., 2007. – 232 с.
2. Зверев С. Э. Военная риторика Древнего мира / С. Э. Зверев. – СПб. : Алетей, 2011. – 176 с. – с. 8.
3. Далецкий Ч.Б. Риторика: заговори, и я скажу, кто ты / Ч.Б. Далецкий. – М. : Высшая шк., Омега-Л, 2003. – 488 с. – с. 409.
4. Чернишова Т. А. Феномен військової риторики / Чернишова Т. А. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» № 3 (26) 2015. – С. 40-48.
5. Гриценко Т.Б. Риторика : Навчальний посібник – К.: НАУ, 2006. – 239 с.

Бакаєв Станіслав, здобувач ступеня бакалавра Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Подворчан Алла Зеновійвна**, старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов (Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

ПРИЧИНИ ПОЯВИ ТА ВИКОРИСТАННЯ СУРЖИКУ НА КІРОВОГРАДЩИНІ

Суржиком у переносному значення тлумачать елементи двох або кількох мов, об'єднані штучно, без додержання норм літературної мови.[9;с.854] Він з'явився у прикордонних районах між україномовними і російськомовними територіями.

Основними причинами, що сприяли розповсюдженню суржику були:

- 1) домінування російської мови у містах;
- 2) обмеження використання української мови спочатку з боку царського уряду, а згодом радянського режиму;
- 3) непрестижність української мови;
- 4) низький рівень володіння українською мовою тощо.

Як правило, процес взаємопроникнення слів з однієї мови в іншу – звичайне явище. В українській мові є немало законних, унормованих русизмів, полонізмів, германізмів, тюркізмів, запозичень з інших європейських мов. За підрахунками науковців, на даний час близько 10% слів нашої мови є запозиченими з інших мов. Поряд із цим, у разі вживання іншомовних слів бездумно, безсистемно, або коли перекручується їх зміст і спотворюється звукове оформлення, це засмічує мову.

Влучне визначення суржику та пов'язаної з ним небезпеки тотального розмивання норм української літературної мови дав свого часу ще Борис Антоненко-Давидович у праці «Як ми говоримо». «Недобре, – зазначав письменник, – коли людина, не знаючи гаразд української чи російської мови плутає обидві ці мови, перемішує їхні слова, бере якийсь притаманний саме цій мові вислів і живосилом тягне його в іншу мову, оминаючи традиції класичної літератури й живу народну мову. Так створюється мовний покруч чи, як кажуть у нас, в Україні, суржик» [1, с. 19].

Необхідно зазначити, що мовою спілкування мешканців Кіровоградської області переважно є змішана українська і російська мова із застосуванням значної кількості говірок.

Наявних праць з даної тематики на Кіровоградщині не існує, але є суміжні дослідження мовної проблеми у радянські часи в УРСР. Цією тематикою займалися такі науковці, як: Л. Масенко [5], Л. Ставицька, В. Труб, Ж. Шевчук, та інші, які вивчали мовне питання в УРСР у другій половині ХХ століття.

Л. Масенко у своїй праці «Мова і суспільство: Постколоніальний вимір» [5] виокремлює певні періоди розвитку і занепаду української мови на території сучасної України, що, як вважається, найкраще зображає мовні процеси у таких реаліях:

- 1930-ті роки: українська мова в добу великого терору;
- 1950-60-ті роки: альтернативне мовознавство шістдесятників;
- 1970-ті – початок 80-х років: посилення русифікації (правопис, нормування української мови, усні форми побутування та вульгаризація мовлення [12]).

Дещо іншою ситуація в області була у сфері діяльності засобів масової інформації. Переважна більшість періодичних друкованих видань, що виходили протягом кінця 1940-х – початку 1990-х років були українськомовними, за винятком деяких, що орієнтувалися на певні верстви населення, зокрема «Вісті єврейські». Проте, існували видання і російською мовою, що друкувалися поза межами області і користувалися попитом серед населення Кіровоградщини (наприклад, газети «Правда», «Правда України» й інші). Необхідно зазначити, що, кількість назв російськомов-

них видань була незначною, однак їх тираж у рази перевищував тираж україномовних видань, а саме: «Кіровоградська правда» (з 1918 р.), «Молодий комунар» (з 1939 р.) та деякі інші.

Значний внесок у популяризацію рідної мови Кіровоградської області внесло загальноукраїнське та обласне телерадіомовлення. Значна частина телепередач, підготовлених комітетом на загальноукраїнське та обласне Кіровоградське телебачення, транслювалося переважно українською та російською мовами. [3, с. 23].

Необхідно відмітити, що радіофікація області велася ще з середини двадцятих років, але остаточно була завершена лише у 1962 році [7, с. 337]. Оцінюючи мову радіопередач в Кіровоградській області слід відзначити, що дикторами радіопередачі велись переважно українською мовою, записи осіб, які брали участь у них, здійснювалися зручною для них мовою. [2, с. 24]. Суспільно-просвітницькі радіопередачі велися українською і російською мовами, інформація та новини – українською, коментарі та міркування щодо поданих в ефірі новин та гучних судових справ, що розглядалися в області, наприклад, «суд над п'ятидесятниками» (1962 рік), – також українською [3, с. 24]. Переважно тексти радіопередач, що були популярними у той час (на зразок молодіжних програм), велися як українською, так і російською мовами з метою залучення серед населення Кіровоградської області якомога більшого кола слухачів [2, с. 24].

Здебільше російськомовним ставало кінорибництво. Після безпідставної критики стрічок «Тіні забутих предків» (1965) С. Параджанова, «Джерело для спраглих» (1965), «Білий птах з чорною ознакою» (1972) Ю. Ільєнка та деяких інших кінематографісти з винятковою обережністю бралися за українську тематику та озвучення кінофільмів українською мовою [2, с. 77].

Показ в області вистав на телебаченні відбувався мовою оригіналу, наприклад, вистава М. Кропивницького: «Помились у душі» транслювалася українською мовою [3, с. 24].

Починаючи з 1980-х років, у Кіровоградській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Д.І. Чижевського у межах роботи кіноклубу «Екран» активно демонструвалися польські фільми, зокрема й польською мовою («Земля обітована», «Катинь» А. Вайди та ін.) [6, с. 45]. У рішеннях, які торкалися питань радіомовлення в Кіровоградській області, відсутні будь-які вказівки щодо мови віщання [3, с. 24].

Поряд із занепадом радянської державності та відокремленням незалежних республік, зокрема України, змінюється і мовна ситуація у сфері телерадіомовлення, яке вже на той час виходить на провідні позиції в суспільному житті громадян України. Усі накази, постанови та розпорядження голови комітету радіомовлення з основної діяльності на початок 1990-х років видано виключно українською мовою [3, с. 25].

Як зазначала Л. Ковач, «за радянської влади, коли вже неможливо було заборонити українську мову, практикували максимальне наближення її до норм російської та знищували національно-свідому інтелігенцію.

Тотальної русифікації зазнали освіта, засоби масової інформації, книгодрукування» [3, с. 25].

Мовний бар'єр між двома культурами - міською російською і сільською українською (рідною) – створювала також політика радянської влади, що була спрямована на утиск мов національних меншин. Це призвело до того, що населення Радянського Союзу, яке поступово переміщувалося з села до міста, почало відмовлятися від освіти рідною мовою на користь російської, за викладання якої фахівцям-філологам доплачували 15% [8, с. 209].

Можна говорити про те, що влада вдало скористалась об'єктивними процесами індустріалізації країни для розповсюдження українсько-російської двомовності. Так звані інтернаціоналізація і дружба народів мали наслідком масове переселення українців із сіл і міст, відриваючи їх від рідної землі – берегині традицій українського народу. Російська ж мова – стала мовою міжнаціонального спілкування.

Таким чином, вживання української та російської мов в культурних, освітніх, громадських закладах, засобах масової інформації, на радіо і телебаченні, у побуті призвело до розповсюдження двомовності як серед міського, так і серед сільського населення області, а також сприяло виникненню нелітературної української мови та суржику.

Переважна частина суржику на Кіровоградщині складається з російської лексики. При цьому слова вимовляються «по-українськи» і утворюються за граматичними моделями української мови, наприклад, слова – «руп» (карбованець), «спічки» (сірники), «часи» (годинник), «чулки» (панчохи), «носки» (шкарпетки), «карандаш» (олівець), «тудою», «сюдою», «дом» (дім), «потолок» (стеля), «юбка» (спідниця), «платьє» (сукня), «строитель» (будівельник), «отдыхать» (відпочивати), «ждать» (чекати) та ін.

Вживання таких слів значною більшістю населення області призводить зазвичай до поширення не російської, а нелітературної української мови.

Підтвердженням цього є використання населенням області діалектів та суржикомовних слів у писемній і розмовній українській мові, наприклад, замість слова помітив – вживається «замітив», жити – «жить».

Крім того, на Кіровоградщині, діалекти використовуються як у народному фольклорі, так і в мові спілкування. Наприклад, замість слова «відріжу» вимовляють – «одріжу», відпущу – «пустю», хлопцю – «парню».

Враховуючи викладене, необхідно зазначити, що мовна ситуація в Кіровоградській області постійно потерпала від різноманітних згубних владних рішень. Урбанізація та розвиток промисловості в області потягли за собою серйозні зміни та трансформації у мовному середовищі (формування діалектів, українсько-російської двомовності, що з часом трансформувалася у суржик). Українська мова залишалась на селі, а російська (частіше суржик) – стала мовою міста. Незважаючи на вжиті заходи захисту та поширення української мови, як в Україні, так і в області в цілому,

необхідно відзначити, що після отримання Україною незалежності у 1991-му році, прогрес розвитку та розповсюдження російської мови серед населення області продовжується.

Література:

1. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо / Борис Антоненко-Давидович. – К.: Вид. дім «КМ Akademia», 1994. – С. 254.
2. Бажан О. Г. Стан освіти, науки, культури в Українській РСР в середині 1960– 80-ті роки / О. Г. Бажан // Краєзнавство. — 2002. — № 1 — 4. — С. 75—78.
3. Ломака О. Мовна ситуація в системі засобів масової інформації на Кіровоградщині у другій половині ХХ століття. / О. Ломака // Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Історичні науки. — 2016. — червень. — С. 23—26.
4. Ковач Л. Мовна ситуація та мовна політика в Україні / Л. Ковач // Наукові записки ІПіЕД ім. І. Ф. Кураса. — К., 2010. — Вип. 46. — С. 138 — 158.
5. Масенко Л. Т. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір / Лариса Терентіївна Масенко. — К. : Вид. дім «КМ Академія», 2004. — 163 с.
6. Полячок О. І. Об'єднання поляків Кіровоградщини «Полонія» ім. Кароля Шимановського та його співпраця з ОУНБ ім. Д. І. Чижевського / О. І. Полячок // Миротворче забезпечення бібліотек у формуванні толерантності / упор. О. В. Ткаченко. — Кіровоград, 2010. — С. 42—47.
7. Рибченков Г. Четверта влада: 70 років пошуку шляху до правди / Г. Рибченков // Кіровоградщина. Історія. Традиції. Сучасність / за заг. ред. О. В. Чуднова. — Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2008. — С. 336—346.
8. Савойська С. Конфліктно-мовні проблеми як фактор політичного розпаду СРСР / С. Савойська // Історичний журнал. — 2010. — № 1—3. — С. 208—215.
9. Словник української мови: в 11 томах. — Том 9, 1978. — Стор. 854.

Балагурак В., здобувач ступеня бакалавра Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.
Науковий керівник – **Мірошниченко Любов Василівна**, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, кандидат філологічних наук (*Дніпропет-*

МОВА ЯК ОСНОВА ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНЦІВ

Тема розвитку та вивчення мови завжди була й буде актуальною в житті будь-якої нації. Мислителі, письменники, філософи, науковці різних областей в усі часи намагалися розкрити таємниці людської мови, її роль не тільки як засобу спілкування, а й як знаряддя формування і вираження думки, як основу духовності народу, як міцну і надійну опору самоусвідомлення особистості, бачення себе в соціальному і культурному контексті, як імпульс до творчого самовираження людини не тільки в національній культурі, а й у світовій цивілізації. У сучасному житті українців на сьогодні тема про мову є болючою. Культура і мова виявилися об'єднаними в царині духовних вартостей кожної людини.

О.М. Целяков проаналізував сучасний стан духовної культури суспільства, визначив шляхи формування духовності особистості через менталітет та мову українського народу, з'ясував основні проблеми духовної культури суспільства в умовах трансформації. Науковець зазначив, що "проблема української мови постала в сучасному суспільстві досить гостро. Багато людей не розуміють української мови, не вміють нею грамотно писати і розмовляти, вона потерпає від слів іноземного походження. Тому українцям слід відроджувати духовність через спадщину українського народу, і насамперед через мову..." [2, с. 18].

Ми погоджуємося зі слухними зауваженнями дослідника. На нашу думку, дійсно складність становлення духовної цілісності сучасного українця обумовлена особливостями ментальності, глобалізаційними і трансформаційними процесами суспільства. Ці ускладнення і труднощі пояснюються зростанням ролі особистості в системі духовного.

Становлення духовності особистості залежить від волі й активності, хоча й обмежується рівнем попереднього історичного розвитку суспільства. Однією з характерних ознак її розвитку є гармонійне поєднання духовної та матеріальної діяльності. Духовність сприймається як індивідуальне життя людини. Його формування залежить від впливу різних чинників, наприклад, соціальних, що формують ставлення особистостей до моральних та соціальних принципів. Варто зазначити, що в духовному житті людини наявний такий простір, де вона пізнає культуру як фактор свого духовного розвитку. "Мова — це не просто спосіб спілкування, а щось більш значуще. Мова — це всі глибинні пласти духовного життя народу, його історична пам'ять, найцінніше надбання віків, мова — це ще й музика, мелодика, фарби, буття, сучасна, художня діяльність народу" [1, с. 9].

Ми вважаємо, що головним чинником формування та розвитку духовності є саме мова. Завдяки їй виражається духовний світ особистості, вона є безцінним скарбом людства. Мова формує свідомість, ство-

рює історію, культуру, і людину в цілому. Але певні статистичні факти, на жаль, вражають. Згідно з результатами Всеукраїнського перепису населення (2001р.) українську мову вважали рідною 67,5% населення України, що на 2,8 відсоткового пункту більше, ніж за даними перепису 1989 року. Російську мову визначили як рідну 29,6% населення, у порівнянні з минулим переписом населення, цей показник зменшився на 3,2 відсоткового пункту. Над цим варто замислитися, адже тільки 2/3 частини населення називають українську мову — державною.

Хочеться вірити в те, що кількість відсотків тих людей, хто вважає українську мову — державною, в майбутньому буде тільки зростати. Головне, щоб вони спілкувались нею, адже саме це є вагомим аргументом для подальшого розвитку та функціонування її на всій території України.

Література:

1. Гончар О. Вибрані твори. – К: Художня література «Дніпро», 1978. – 535 с.
2. Целякова О. Формування духовної культури особистості в контексті трансформації сучасного українського соціуму. – Вип. 4 (10). – Луганськ: Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2005. – С.15-18.

Балинська Дзвенислава, здобувач освітнього ступеня «магістр» ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника»
Науковий керівник – **Гдакович Мар'яна Степанівна**, доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення, кандидат філологічних наук, доцент *(Львівський державний університет внутрішні їх справ)*

ЛЬВІВ У КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ПОГРАНИЧЧЯ

У свідомості мешканців українсько-польського прикордоння, зокрема Галичини, крім реального сучасного Львова, існує ще Львів віртуальний, який відображений у спогадах різних поколінь: мемуарах, романах, повістях, оповіданнях і навіть легендах. Це місто стало символічним як для українців (як один із культурно-політичних центрів Західної України), так і для поляків (для яких воно було одним із bastionів їхньої культури на так званих «Східних кресах»).

В українській національній свідомості Львів іноді розміщують в одному ряду зі столицею Києвом, у польській – із Краковом і навіть Варшавою.

«Львівська» мемуаристика та есеїстика закорінена ще у XVI–XVIII ст.ст. (згадаймо, наприклад, «Потрійний Львів» Бартоломія Зіморовича, записки Петра Кунацака, Михайла Гунашевського, хроніку родини Вільчків тощо.) Але тільки у XIX ст. виникає своєрідний «стандарт» спогадів, який у багатьох ознаках зберігся й досі. Йдеться, зокрема, про мемуари Бенедикта Григоровича (1), де Львів відтворено очима австрійського урядовця середини XIX ст.: кар'єрний шлях пересічного службовця, його мешкання, економічні проблеми на тлі відносно «спокійних» часів та картину Львова під час бурхливого 1848 р.

Наприкінці XIX – на початку XX ст. зароджується міф «щасливого Львова»: веселого, молодого, динамічного міста. Про це йдеться у творі Станіслава Ляковницького «Шпага – багнет – ланцет» (2) (спогади, видані уже після Другої світової війни). З одного боку, тут вибудовується образ «медичного Львова», осердям якого для автора стала хірургічна клініка (звідси – «ланцет»). На протилежному полюсі тексту – напівбогемний світ львівських кав'ярень і товариське життя у чисельних спортивних клубах (звідси – «шпага»).

Варто згадати також художньо-літературні еквіваленти «польського Львова» під австрійською вивіскою. Серед них, як правило, виділяють роман Яна Парандовського «Небо пломеніє» (3). Атмосфера міського життя за австрійських і польських часів тонко передана й у праці Юзефа Вітліна «Мій Львів» (4). У цих та інших спогадах і художніх творах, які відображають «австрійський» Львів, проявляються дві основні тенденції: з одного боку – образ неповторного багатокультурного міста, «осідок трьох митрополитів», де співіснують різні народи; з іншого – протиставлення польського та українського Львова.

Перша світова війна та повоєнні події змінили попередні уявлення про Львів, загостривши увагу власне на різниці між польським та українським містом. Це торкнулася й мистецтва, зокрема літератури. Насамперед, це стосувалося образу українсько-польського воєнного протистояння. Польська мемуарна і художня література про ці події була досить масштабною. Однією з улюблених тем став міф «львівських дітей», які воюють з українськими «загарбниками». Саме цей сюжет стає одним із основних у другому творі Мірослава Безлуди – «Юзько – польський солдат» (1934), де львівський «батар» під впливом війни з українцями перетворюється на свідомого поляка.

Найпоширеніший образ міжвоєнного Львова у польській літературі відображено у творі «Високий Замок» Станіслава Лема (5). Тут Львів – це згусток дуже особистих вражень дитини, а потім юнака; це світ щасливих спогадів, а не болючої реальності. Центрами цього світу стають цукерні, батьківське мешкання письменника на вулиці Браєрівській, школа біля Порохової вежі, сам Високий Замок – місця, які міцно ввійшли у

дитячу свідомість майбутнього літератора. Картина Львова у творі Станіслава Лема змінюється у міру того, як розгортається його розповідь. Оптимістичний на початку книги образ міста поступово обростає песимізмом: спогади завершуються згадками про передвоєнні клопоти, війну і знищення єврейського гетто. Зрештою, Львів дитинства стає для автора мертвим містом, від якого залишаються лише спогади.

В українській літературі образ Львова 20–30-х рр. ХХ ст. дещо подібний, але водночас і відмінний від того, який створила польська література. Насамперед, це стосується спогадів про листопадові дні 1918 р. у Львові (для прикладу, «Перший листопад у Львові» Михайла Гуцуляка). Тут виник образ давнього княжого міста, яке українські січові стрільці намагаються визволити з рук польських окупантів. У цьому ж контексті вибудована концепція й решти українських спогадів, що торкаються міжвоєнного Львова. Серед них мемуари Лева Біласа («Оглядаючись назад. Пережите 1922–2000 і передумане») (6), які дещо схожі на книги Юзефа Вітліна і Станіслава Лема. Львів для Біласа – це вихідний пункт роздумів про психологію дитинства і юності, про геополітичну ситуацію у Європі і те, як її сприймали українці, про зміни у світогляді тогочасного львівського інтелігента і про їх причини. Тут Львів – категорія не тільки історична, але й історіософська.

Більшість спогадів «львівських» українців мають фактологічний або ж «сентиментально-фактологічний» характер. Чимало з них присвячені окремим організаціям: українській Академічній гімназії та Духовній семінарії (пізніше – Богословській академії), гімназії Українського Педагогічного Товариства імені Іллі та Івана Кокорудзів, гімназії сестер-василіанок тощо. В інших випадках Львів постає як місто родинної історії. Наприклад, мемуари Лариси Крушельницької «Рубали ліс. Спогади галичанки», де довоєнне місто постає «острівцем щастя» на тлі пізнішої трагедії – депортації і знищення її сім'ї на «Великій Україні» (7). Однак образ міжвоєнного Львова тут лише як фон, контекст, периферія. Хоча деякі твори українських письменників були присвячені так званій субкультурі «львівської вулиці» (це, зокрема, невеликі повісті та оповідання Богдана Нижанківського та Івана).

Попри це, виникає й поетичний образ міжвоєнного Львова. Це – близьке, але водночас відчужене від людини місто «мертвих авт», плакатів, і «панів у сірих плащах», місто цинічне і водночас містичне, таємниче – як у поезіях Богдана-Ігоря Антонича.

Образ довоєнного, польського Львова у літературі плавно переходить в образ Львова 1939–1941 рр. та зливається з картиною воєнного міста. Спогади Романа Волчука («Спомини з передвоєнного Львова і воєнного Відня») (8) містять три компоненти: родинну історію; суспільні зміни, викликані приходом радянської влади («визволителів»); німецький «новий порядок» та активне життя українських організацій.

Відтоді сформувалося протиставлення образів радянського й німецького Львова. З одного боку, виникає картина «сірого» радянського

Львова, який шокує корінних мешканців, але водночас приваблює «прибульців зі Сходу». У цьому контексті польський та український образ міста несподівано зближуються. Польські автори зображають україно-радянський передвоєнний Львів абсолютним нонсенсом, непорозумінням, містом черг і злиднів. Натомість в українській мемуаристиці погляд на радянський Львів дещо роздвоєний: присутні як позитивні, так і негативні оцінки (радість від досить поверхової українізації і жах від останніх днів червня 1941 р., коли відкрилися тюрми НКВС).

Хоча зображення «німецького» Львова також неоднозначне: у спогадах Остапа Тарнавського, Володимира Кубійовича, Юрія Шевельова бачимо спочатку напівілюзорний образ відносно щасливого для українських інтелектуалів міста; але виникає і негативний образ Львова як міста терору, де розстрілюють закладників і знищують євреїв, і де розвивається польський та український рухи опору. Окремо слід згадати мемуари Євгена Наконечного «Шоа у Львові». Крізь призму дитячих спогадів автора тут показано не тільки драму Голокосту у Львові, але й роль українців у порятунку євреїв. Зрештою, тут бачимо цілий клубок мотивів: від життя робітничих кварталів Львова у воєнні та передвоєнні роки до зворушливої дружби львівських дітей – євреїв і не євреїв – на тлі знищення гетто (9).

По-своєму відображений Львів у творах української радянської літератури. Тут встановився чіткий канон зображення Львова як міста, розбудженого до нового життя «Золотим Вереснем». Потім, у роки окупації, – як «кубло» фашизму, буржуазного націоналізму і греко-католицизму, з якими боролися комуністи-підпільники. Починаючи з 1944 р. – знову як визволене щасливе місто.

Львів 50-их асоціюється з чистотою помешкань, домогосподарками, консьержками і няньками, які дотримувалися «польських» порядків і манер. Натомість Львів 70-их, жителями якого стають також мешканці довколишніх сіл, на думку Г. Комського, вже втрачає європейське обличчя і потрохи люмпенізується. Образ міста, яке, українізуючись, втрачає свій «дух», стає одним із наскрізних і у прозі Ігоря Клеха (10). У польськомовному варіанті книги есеїв Олександри Матюхіної «В совєцькiм Львові. Щоденне життя міста в 1944-1990 рр.» (11) релікти старого польського Львова протиставлено новому, «селянському» місту.

Для поляків, особливо вихідців з Галичини, радянський Львів асоціюється з одноманітним люмпенізованим натовпом. Тому в повоєнній польській літературі й мемуаристиці виникають два образи Львова: міста колишнього, «вирваного з польських грудей», і теперішнього, в якому господарюють ті, для кого воно «чуже». У польській мемуаристиці та художніх творах фігурує цілком зрозуміла ностальгія колишніх львів'ян за втраченим містом. Так, у пронизаній інтелектуалізмом поезії Збігнева Герберта одним із наскрізних мотивів стає повернення «пана Когіто» у Львів, його мандрівка шляхами спогадів, а не місцями реалій.

В українському літературному дискурсі 80-х рр. XX ст. також простежуються різні образи Львова. З одного боку, тут проявляються ідеологічні настанови компартії: намагання «прославити» його як індустріальне місто у руслі «виробничих» тем соцреалізму. З іншого – відчувається прагнення реконструювати історичне минуле Львова (наприклад, цикл романів Романа Іваничука «Манускрипт з вулиці Руської», «Вода з каменю», «Шрами на скалі»).

Новий образ Львова як центру національно-релігійного відродження, міста мітингів і демонстрацій виникає у літературі у 90-х рр. XX ст. У текстах українських літераторів переосмислюється образ довоєнного та радянського міста. Приклад цьому – автобіографія того ж Романа Іваничука «Благослови, душе моя, Господа...» (12), де акцентовано на існуванні українського Львова у межах Львова радянського. Це породжує образ міста як нового П'ємонт, з якого розповсюджується ідея української державності на решту території України.

Ще один варіант трактування цієї теми – спогади Миколи Петренка «Лицарі пера і чарки», де створено нетиповий образ «богемного» Львова радянської доби. У книзі Ілька Лемка (псевдонім Іллі Семенова) «Львів – понад усе!» радянський Львів постає осередком незалежної молодіжної культури 70–80-х рр. Водночас у цих мемуарах помітне бажання відновити втрачені зв'язки між до- і післявоєнним Львовом, зокрема між «школою Лема» і радянською й пострадянською 8-ю школою, між символічними Високим Замком (у Лема) і «Святим садом» (у Лемка) тощо. Так, автор споминів частково намагається відродити старий міф Львова.

Молодше покоління письменників створює свій, «андерграундний» образ міста, зокрема його мистецького середовища 80–90-х рр. XX ст., як у книзі Надії Мориквас «За нас – у Львові» (13). Нарешті, у кінці 90-их та початку 2000-их рр. виникає постмодерний погляд на пострадянський Львів – місто, де поєднані елементи різних культур (романи та есеї Юрія Андруховича, «Повернення у Леополіс» Віктора Неборака тощо). Особливо гостро молоді інтелектуали акцентують на різниці між реальним – поруйнованим та ідеальним – досконалим Львовом. Тут показовою є перекладена польською мовою збірка «Львів. Три есеї», де вміщені нариси українських авторів Юрія Прохаська, Юрія Іздрика та Наталі Сняданко. Одним із леймотивів цієї книги (а водночас міні-альбому) можна вважати витримане у дусі постмодерну метафоричне порівняння того ж Юрія Прохаська: *«Львів може збивати з пантелику, провадити на манівці, вдавати, що є іншим, іншого кольору, але шанс пізнати його ми отримуємо лише тоді, коли зрозуміємо: Львів має, по суті, колір пожовклого паперу»* (14). Це веде автора до іншого образу – картини міста, будинки якого схожі на книги, які кожен читає по-своєму; міста-бібліотеки, яку кожен використовує так, як уміє, знає і може. Змінюються покоління «читачів» – жителів, твердить Прохасько, які водночас є й бібліотекарями – власниками та «інтерпретаторами» міста, у якому живуть.

Отож, можна вважати, що мемуарні та художньо-літературні образи Львова ХІХ – початку ХХІ ст. у польській та українській традиції споріднені й відмінні водночас. Тут можна простежити три основні тенденції:

- емоційно-естетичне замилювання містом, його історією та пам'ятками архітектури;
- виразну національну домінанту, прагнення протиставити «чуже» сприймання Львова «своєму» (українське – польському чи навпаки) на тлі ностальгії за втраченим містом;
- іронію та критицизм, бажання побачити місто відсторонено, «збоку».

І всі ці прагнення настільки ж сильні, як і бажання просто захоплюватися Львовом без будь-яких коментарів. Цей момент об'єднує більшість спогадів про це місто, в одних випадках затушовуючи національні, конфесійні та політичні суперечності, а в інших – навпаки, підсилюючи їх. Але при цьому більшість мемуаристів підкреслюють унікальність Львова – особливого урбаністичного феномену на пограниччі різних культур, його незвичайну роль в історії України, Польщі та Центрально-Східної Європи загалом.

Література:

1. Gregorowicz B. Pamiętnik // Pamiętniki urzędników galicyjskich. – Kraków, 1978. – S. 35–353.
2. Laskownicki S. Szpada, bagnet, lancet. Moje wspomnienia. – Wrocław, 1970.
3. Парандовський Я. Небо пломеніє / Пер. з пол. – Львів, 1978.
4. Wittlin J. Mój Lwów. – Warszawa, 1991; фрагмент у перекладі українською: Вітлін Ю. Мій Львів // Критика, 2002. – Ч. 7–8. – С. 35–37.
5. Лем С. Високий Замок / пер с. пол. – Львів, 2003.
6. Білас Л. Оглядаючись назад. Пережите 1922 – 2000 і передумане. – Львів, 2005.
7. Крушельницька Л. Рубали ліс. Спогади галичанки. – Львів, 2001.
8. Волчук Р. Спомини з передвоєнного Львова і воєнного Відня. – Київ, 2002.
9. Наконечний Є. «Шоа» у Львові. – Львів, 2004.
10. Клев І. Костел на Привокзальній // І. Число 29: Геній місця / Genius Loci. – Львів, 2003. С. 277–283.
11. Matyukhina A. W sowieckim Lwowie. Życie codzienne miasta w latach 1944–1990. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2000. Дет. про концепцію авторки див: Чорновол І. Бастіон тримається // Критика, 2004. – Ч. 1–2. – С. 21–23.
12. Іваничук Р. Благослови, душе моя, Господа... – Львів, 1993.
13. Мориквас Н. За нас – у Львові. Міти і міфи. – Львів, 2001.

14. Prochaśko J. Lwowskie epifanie // Lwów. Trzy eseje. – Kraków, 2005. – S. 31.
15. Котинська К. Львів, не зовсім реальний // Критика, 2002.
URL: https://krytyka.com/ua/articles/lviv-ne-zovsim-realnyy?domain_switch=full
16. Leopold Multiplex: Інтерпретація образу Львова в сучасній українській публіцистиці / Упорядники І. Балинський та Б. Матіяш. – Львів: Грані-Т, 2008.

Балюра Аліна, здобувач ступеня бакалавра Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.
Науковий керівник – **Тимофіїва Катерина Михайлівна**, старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов
(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

КУЛЬТУРА ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Наше суспільство не може існувати без мови, яка є найважливішим засобом спілкування та вираження думок. Мова – це національне багатство, а отже на перший план висуваються питання культури мови. Необхідно зазначити, що культура мови – це проблема, яка наявна в будь-якій національній спільноті і є предметом обговорення та пильної уваги мовознавців, взагалі людей, не байдужих до престижу своєї мови. Адже літературна мова в усіх народів відрізняється від розмовної, «народної» і потребує постійного дбайливого догляду [1].

Серед головних питань культури мови є питання оволодіння правилами граматики, правопису, вимови й наголошення. Величезне значення має також вивчення й правильне використання мовних засобів вираження думки залежно від мети й змісту висловлювання.

Поширеним видом спілкування людей у суспільстві є саме ділове спілкування. Без нього важко обійтися у сфері економічних, правових, дипломатичних, комерційних, адміністративних відносин. Уміння успішно вести ділові переговори, грамотно й правильно укладати ділові папери в цей час стало невід'ємною частиною професійної культури людини [2, с. 186].

Сучасна людина мусить володіти наукою ділових відносин, уміти встановлювати і підтримувати цивілізовані відносини з людьми; культу-

ра ділового мовлення вимагає від мовців загальної культури, інтелігентності, ввічливості, знання норм літературної мови і вмінь ними користуватись.

Безперечно, не всі люди можуть поводитися відповідно до загальноновизначених соціальних норм, законів, традицій, які схвалює суспільство. Тому культура спілкування поліцейських визначається тим, чи залишаються вони ввічливими у різних ситуаціях, пов'язаних із їхньою професійною діяльністю, чи виявляють вони толерантність, зберігають витримку, не відповідають грубістю на грубість навіть у конфліктних ситуаціях [3]. Поліцейський, долучаючись до людських відносин, відіграє роль арбітра в ситуаціях конфліктної взаємодії. Одним із морально-етичних обов'язків працівників поліції є дотримання коректності й гідної поведінки, притаманної представникові органу виконавчої влади. Саме служіння поліції народу є одним із найважливіших чинників виховання в громадян шанобливого ставлення до закону та правоохоронної системи загалом.

Під час виконання своїх безпосередніх обов'язків патрульний поліцейський постійно контактує з громадянами, а отже йому необхідно зберігати спокій і чітко висловлювати свої аргументи, не зважаючи на різкі висловлювання на власну адресу та інші провокативні ситуації. Поліцейський має діяти в межах закону і не вдаватися до вчинків, які б викликали негативний резонанс у суспільстві. Толерантність, коректність, уміння спілкуватись із людьми, чистота мовлення поліцейського – це головні ознаки гідної поведінки представника Національної поліції України.

Одним із важливих професійних умінь поліцейського є здатність уникати конфліктів і стимулювати колег до ввічливого спілкування. Потрібно навчитися стежити за виразом обличчя, очей, розуміти душевний стан людини та аналізувати власні дії (чи не переважає критика або егоїзм; варто запропонувати допомогу чи краще не тривожити колегу), бути доброзичливим, щиро радіти й посміхатися колегам. Окрім цього, важливо стежити за власним мовленням, за його темпом, уникати недвозначних чи незрозумілих інтонацій, що викликають емоційний дискомфорт, не вживати жаргонізмів. Потрібно намагатися розмовляти в дружній манері і, припустившись помилки, одразу відверто це визнати. Звісно, можна вказувати колегам на певні помилки, але в прийнятній для професійного спілкування формі.

Також варто зазначити, що спілкуючись із колегами, необхідно шанобливо ставитися до кожного, незалежно від його звання чи посади, потрібно завжди залишатися доброзичливими і виявляти толерантність. Службові відносини не передбачають відвертої зацікавленості приватними справами, оскільки це може призвести до виникнення недовіри та погіршення співпраці.

Безперечно, між колегами можуть виникати певні непорозуміння. Якщо не дотримуватися правил спілкування, вони здатні перерости в серйозні конфлікти. Тому для поліцейського є важливо визначитися зі

стратегією спілкування і тактикою своєї поведінки залежно від значущості ситуації.

Від культури ділового спілкування конкретного правоохоронця залежить громадська думка щодо всієї Національної поліції України. Поліцейський – це обличчя всієї правоохоронної системи держави, а отже важливо, щоб правоохоронець проявляв коректність, доброзичливість, привітність, демонстрував бездоганне знання закону, чистоту мовлення та готовність завжди прийти на допомогу.

Література:

1. Струганець Л. В. Теоретичні основи культури мови / Л. В. Струганець. – Тернопіль, 1997. – 92 с.
2. Загнітко А. П. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування / А. П. Загнітко, І. Г. Данилюк. – Донецьк : ТОВ ВКФ “БАО”, 2004. – 480 с.
3. Стрілецька М. В. Етика ділового спілкування: взаємини в колективі / [Електронний ресурс] / М. В. Стрілецька. – Режим доступу: <http://www.bizslovo.org/content/index.php/ru/diloviy-etyket/160-kerivnyk-pidlegliy/657-etyka-dil-spilk-vzaemynyv-kolektyvi.html>

Білий Роман, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Запотічна Роксолана Андріївна**, викладач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЯК РОЗМОВЛЯТИ ЗІ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПРО СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО

Історія розвитку людської цивілізації невід’ємно пов’язана з накопиченням цінностей у сфері практично-духовного освоєння світу, і зокрема, з художньо-творчою діяльністю людини. Народження такої діяльності було обумовлено потребою зберегти й передати наступним поколінням досягнутий людський досвід в усіх сферах життєдіяльності. Протягом усіх історичних епох істинна освіта була покликана виховати людину як особистість, здатну до інтелектуальної діяльності й творчих відкриттів. Ще в 20-ті роки минулого сторіччя освіта у закладах вищої освіти, спираючись на досягнення дореволюційного часу, була спрямова-

на на «виховання художньоосвіченої особистості» (В.Г. Каратигін), «близькість до самого мистецтва» (А. А. Шеншин), зміст естетичного виховання як «життя мистецтва» (С. Т. Шацький), а в широкому розумінні – на пробудження творчого початку кожної людини [1, с. 3].

Провідна роль естетичного виховання у становленні всебічно розвиненої, гармонійної особистості апіорі не викликає сумнівів; вона доведена педагогічною наукою і практикою. Естетичне виховання здійснюється за допомогою різних мистецтв: музики, кіно, театру, хореографії, образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, архітектури. Притаманні їм засоби художньої виразності впливають на свідомість людини, викликають у неї певні враження, емоції, почуття, наводять на роздуми і, таким чином, сприяють її духовному, моральному, інтелектуальному вдосконаленню. Протиріччя між можливостями здійснення позитивного впливу на особистість та недостатнім використанням у навчально-виховному процесі актуалізує необхідність наукового обґрунтування, розробки та впровадження технологій використання сучасного мистецтва в естетичному вихованні здобувачів вищої освіти [2].

Мистецтво — одна із форм суспільної свідомості, форма людської діяльності, яка відрізняється від науки, політики, права, релігії. Мистецтво пізнає дійсність за допомогою художніх образів. Художній образ вибирає в себе всі суперечності, все багатство мистецтва. Усі труднощі художнього процесу пов'язані зі створенням митцем художнього образу. Складності розуміння мистецтва споглядачами також пов'язані з труднощами «розкриття» для себе художнього образу [3]. Розмовляти з молоддю про сучасне мистецтво не легко, а химерний вигляд багатьох творів ХХ-ХХІ століття лише ускладнює праву. Як розповісти здобувачу вищої освіти про те, чого самі не завжди розуміємо?

Розпочніть із впевненості у собі. Це нормально – почуватися не в своїй тарілці, коли йдеться про мистецтво та його розуміння: так, ніби ми не маємо багажу теоретичних та історичних знань. Найчастіше все ускладнюють, більше ніж сам твір, - упередження і кліше, що стоять перед нами. Опираючись на них, ми, як правило, оцінюємо сучасне мистецтво під хибним кутом зору. Тобто заперечуємо його справжню суть, а свою безпосередню рефлексію вважаємо необґрунтованою думкою аматора.

Прийнято вважати, що давній живопис є легшим для сприйняття, ніж твори сучасного мистецтва. Коли оглядаємо малозрозумілі для нас сюжети, насправді нас захоплює композиція, рисунок, пейзаж чи вираз обличчя, багатство деталей тощо. Нам усе здається зрозумілим, хоча дуже часто ми просто фіксуємо те, що бачимо: жінка, ліс, військові в обладунках. Звідси плутанина між зрозумілістю і доступністю сприйняття. Сучасне мистецтво справді складніше для «прочитання», проте значно легше для розуміння, оскільки зображає знайомі теми. Головна новизна у тому, що воно їх проблематизує. І саме цей аспект проблематизації чи критики може бути перепорою для нашого розуміння.

Не вдавайтеся до штучних розділень. Ми часто сприймаємо давнє і сучасне мистецтво як два окремі світи. Логічніше пам'ятати про інтелектуальні та формальні зв'язки між творами, що їх розмежовують століття. Спосіб сприйняття світу сучасними митцями не нівелює візії давніх митців, навпаки – він з ними перегукується, суперечить їм, розвінчує їх, стає їхнім продовженням, насміхається з них – та ніколи не випускає їх з поля зору. Сучасне мистецтво проблематизує ті самі теми, яких торкалось завжди: життя, смерть, час, взаємини людини з навколишнім світом.

Довіряйте митцям. Сучасні мистецькі твори часто мають простий вигляд, і це може вплинути на їх розуміння. Чимало творів мистецтва сприймають лише як провокацію, гру, результат беззмислової експресії. Дуже ризиковано сплутати причини і наслідки. Наведемо приклад. Рене Магрітт намалював люльку і під нею написав: «Це не люлька». І сказав він правду. Бо «це» була не люлька, а зображення люльки, інакше її можна було запалити. Так митець змусив глядача усвідомити прірву, яка розділяє об'єкт і його репрезентацію. Демарш Магрітта став для знаковим для мистецтва ХХ століття, яке не переставало на цьому розділенні наголюшувати. Навіть коли йшлося про начебто безпосереднє демонстрування об'єкта, це все одно ставало певним відтворенням конкретного предмета. Тож робота означає більше, ніж сам об'єкт, більше, ніж сюжет, який відображає, – бо вона завжди є «ширшою», збагаченою чуттєвим та інтелектуальним досвідом [4].

Підводячи підсумки, вважаємо доцільним наголосити на тому, що освіта ХХІ століття має забезпечити виховання цілісної особистості, розвиток її задатків і здібностей. Становлення української державності, інтеграція в європейське та світове співтовариство, відмова від тоталітарного режиму й побудова громадянського суспільства передбачають орієнтацію на Людину, націю, пріоритети духовної культури, визначають основні напрями реформування навчально-виховного процесу підготовки спеціалістів з високою художньою культурою. Розвиток особистості – надзвичайно складний процес, у якому беруть участь багато факторів. Серед них помітну роль відіграє мистецька освіта.

Література:

1. Малєжик Ю.М. Передумови розвитку мистецької освіти наприкінці ХХ століття та її значення для сучасної педагогіки України / Ю. М. Малєжик // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – 2008. – 9 с.
2. Нічкало С.А. Мистецтво: виховний потенціал [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/5487/1/Nychkalo_2013%D1%81.pdf
3. Естетика: Навч. посіб. / М. П. Колесніков, О. В. Колеснікова, В.О. Лозовий та ін.; За ред. В.О. Лозового. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 208 с. – Бібліогр.: с. 202–205.

4. Перрі Г. Не бійтесь галерей / Перрі Грейсон: пер. з англ. А. Ящук. – Київ: ArtHuss, 2017. – 113 с. – (Ukrainian ArtBook)

Бойко Ілля, здобувач ступеня бакалавра
Національної академії сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного.
**Науковий керівник – Василько Зоряна
Степанівна**, кандидат філологічних наук,
доцент
(*Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного*)

РЕАЛІЗАЦІЯ ФУНКЦІЙ МОВИ ПРИ ПОДАННІ КОМАНД У ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНОМУ МОВЛЕННІ

Збереження функцій української мови у військово-професійній сфері.

Мова виконує чимало функцій: комунікативну, мислетвірну, номінативну, державотворчу; тощо [1, с. 14]. Неповне їх використання веде до погіршення якості мовлення.

Після проголошення незалежності в 1991 р. Україна почала формувати національні збройні сили. Узятю курс на створення професійної армії. Реалізуючи державотворчу функцію, мовою української армії стала українська мова. Команди та накази теж почали віддавати українською. За визначенням Л. Ю. Булгака, „команда – усний наказ, об’єктивований письмовим документом, із комунікативною установкою на конкретного реципієнта” [2, с. 12]. Усі військові команди здебільшого оформлені одним реченням. Військовим командам властива категоричність, ясність, стислість.

Військово-професійне мовлення може мати приклади, що будуть відрізнятися один від одного і, попри те, зберігати майже всі функції мови. Яскравий приклад – різниця між веденням радіообміну та відданням бойового наказу. Радіоповідомлення є досить стислими. Його ціль – довести потрібну інформацію або наказ, не займаючи надовго ефір. Наприклад, перехід комунікантів на запасну частоту [3, с. 42].

Комунікант 1- ком. роти - «Зброя-14, перейти на запасну частоту, прийом»

Комунікант-2 - ком. 1 взводу - «Молот-88, зрозумів, прийом»

Комунікант-3 – ком. 2 взводу - «Меч-52, зрозумів, прийом»

Комунікант-4 – ком. 3 взводу - «Сокира-62, зрозумів, прийом»

Комунікант 1 – ком. роти - «Зброя-14, прийняв, прийом»

У цьому лаконічному спілкуванні кількох комунікативних зrealізовано одночасно декілька мовних функцій. Безпосередньо радіообміну притаманна фатична (тобто контактовстановча) функція: слово «прийом» після кожного повідомлення, наприклад. Перший комунікант, віддаючи наказ, зrealізовує імпресивну функцію. Форма імператива у висловлюванні «перейти на запасну частоту» виражає прохання, наказ, пораду. За допомогою імператива мовець повідомляє про своє бажання, щоб та чи інша дія була виконана. Важлива особливість імперативного висловлення полягає в тому, що воно є одночасно і повідомленням, і дією: мовець не тільки повідомляє про своє бажання, але й намагається змусити адресатів його виконати. Комунікативна функція реалізується у відповідях інших комунікантів, де вони демонструють розуміння команди – її вплив на них. Радіопозивні, на кшталт «Молот -88», «Меч-52» є прикладом ідентифікаційної та номінативної функцій. Словосполучення «запасний канал» є виявом номінативної функції, адже розглядається як професіоналізм – спеціальне поняття у військовій сфері [4, с. 6]. Радіообмін, як і всі інші види військово-професійного мовлення, неможливі без реалізації мислетвірної функції: для віддання команди необхідна причина, що зумовлена зміною обстановки чи іншими факторами, які треба усвідомити і на які слід адекватно відреагувати.

Бойові накази відрізняються від переговорів в радіоєфірі обсягом інформації, що містять в собі. Наказ включає в себе короткі відомості про противника, орієнтири, завдання сусідів і загальний план старшого командира, завдання відділень та особового складу, вогневі позиції бронетехніки тощо [5, с. 10]. Усе це неможливе без реалізації практично всіх функцій мови. Основними в ній є комунікативна, мислетвірна та імпресивна функції.

Збереження мовленнєвих функцій в спілкуванні жестами.

Для спілкування мовці, зокрема військові, послуговуються вербальними і невербальними засобами, серед яких частими є жести. Жест – рух тіла, чи рук, що супроводжує людську мову або замінює її [6, с. 522]. Незважаючи на обмеженість цієї форми спілкування, нею теж реалізують деякі функції мови, зокрема коли подають військові команди. Жести, які використовують військовослужбовці при проведенні тактичних дій, повинні показувати предмети, напрям, час, джерела небезпеки, мати рухи для подання команд, жести розуміння і нерозуміння поданої команди чи сигналу тощо. Тому тактичне спілкування жестами виконує комунікативну, імпресивну, номінативну, мислетвірну, фатичну та інші функції. Деякі функції, зокрема державотворча і естетична, не реалізовані, адже наші державні документи і правові акти не записані мовою жестів, так само як неможливо розповісти «Думи мої, думи мої» рухами рук.

Збереження мовленнєвих функцій в тактичних картах.

Тактична карта – це топографічна карта, на яку накладені тактичні позначки, згідно з їх точним розміщенням у просторі. Карти не є прикладом мовлення, ними неможливо обговорювати творчість, останні

події, декламувати вірші. Але з їхньою допомогою можна точно вказати, де розмішений командно-спостережний пункт противника, якою дорогою просувається бронетехніка союзників, де саме визначені підрозділи починають наступати. Ними можна точно визначити межі районів оборони. Роз'яснення, яке можна легко може нанести на одну карту, займе не одну сторінку дрібного шрифту з максимально точним описом усіх орієнтирів і характеристик місцевості. Враховуючи, що карту з її позначками можна по різному пояснювати, вона може виконувати декілька функцій мови. Позначки абсолютно точно є проявом номінативної функції, що виражається в схематичному зображенні, наприклад озброєння. Мишлетвірна функція виявляється в тому, що всі тонкощі тактичної обстановки треба усвідомити і спроектувати на папір. Можливість схематично обмінюватись досить об'ємною інформацією демонструє комунікативну функцію. Картами можна подавати команди, передаючи їх через фельд'єгера або інтернетом з нанесеними знаками запланованих дій, районів, що мають бути зайняті, ворога, якого треба знищити, тощо. Це демонструє імпресивну функцію мови. Не будуть зреалізовані такі функції, як державотворча, естетична, фатична. Цікавим залишається спостереження над реалізацією функцій мови там, де нема лексем, окрім онімної лексики на позначення населених пунктів і річок, де нема речень, та і взагалі самої мови, де лише знаки, які виконують ті самі функції, що і радіообмін, і мова жестів, і бойові накази.

Література:

1. Василько З. С. та ін. Українська мова за професійним спрямуванням: Навчальний посібник / З. С. Василько, К. В. Панасюк, О. М. Шелюх, О. І. Чаган. – Львів: НАСВ, 2017. – 165 с.
2. Булгак Л. Ю. Подъязык военно-морских команд (Сопоставительный анализ английских и русских текстов): автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец. 10.02.20 „Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание” / Л. Ю. Булгак. – Одесса: ОГУ им. И. И. Мечникова, 1989. – 17 с.
3. Шолудько В. Г. та ін. Організація військового зв'язку: Навчальний посібник / В. Г. Шолудько, М. Ю. Єсаулов, О. В. Вакуленко, Т. Г. Гурський, М. М. Фомін. – К.: Військовий інститут телекомунікації та інформатизації, 2017. – 160 с.
4. Українська мова за професійним спрямуванням: Навчально-методичні вказівки / В.Т. Гусак. – Одеса: Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова, 2004.
5. Бойовий статут механізованих і танкових військ сухопутних військ Збройних сил України. – Ч. III. Взвод, відділення, екіпаж. – К.: Командування Сухопутних військ Збройних сил України, 2016.
6. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білоділа. – К.: Наукова думка, 1970-1980.

Боярска П., Глуква Н., здобувачі ступеня бакалавра Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Науковий керівник – **Дробот Олена Володимирівна,** викладач кафедри українознавства

(Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького)

КОМУНІКАЦІЯ “ЛІКАР-ПАЦІЄНТ” ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ЛІКУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Одним з важливих аспектів у роботі практикуючих лікарів є їхня здатність ефективно спілкуватися з пацієнтами. Задоволеність пацієнта лікуванням значною мірою залежить від того, чи було спілкування з лікарем позитивним, що прямо пропорційно залежить від того, наскільки якісною була комунікативна взаємодія [1]. Сьогодні досить часто зустрічаються скарги від пацієнтів на нездатність лікарів уважно вислухати, дати ясні й зрозумілі відповіді і, в першу чергу, точно виявити ті проблеми, з якими пацієнт прийшов до лікаря. А неефективне спілкування є бар'єром на шляху до здобуття здоров'я.

Складності в комунікації лікар-пацієнт впливають на якість лікарської допомоги і позначаються на перебігу лікувального процесу [2]. Образ лікаря в свідомості кожної людини формується ще в ранньому дитинстві. Установки, пов'язані з тим, яким має бути лікар, глибоко вкорінені в нашій свідомості. Тому, вступаючи в діалог з лікарем, людина вже має певні очікування і заздалегідь приписує доктору набір особистісних характеристик. Багато хто ставить до лікаря як до надзвичайно авторитетної особи, іноді несвідомо наділяючи її суперякостями. Це необхідна умова для того, щоб людина могла, не відчуваючи незручності, докладно розповісти про свій стан. Однак, негативний момент проявляється в тому, що лікар повинен відповідати суб'єктивним уявленням, демонструвати очікувану модель поведінки, яка існує у свідомості пацієнта.

Від якості первинного контакту багато в чому залежить весь хід лікування. Враження, яке справляє лікар на пацієнта, безумовно, суб'єктивний показник. Але саме на нього в першу чергу покладається пацієнт, роблячи висновок, чи заслуговує довіри доктор, чи буде призначене лікування ефективним і навіть чи варто купувати всі приписані лікарські за-

соби. У цьому разі багато що залежить від комунікативних навичок лікаря [3].

Перший етап спілкування важливий ще й тим, що лікар не тільки збирає інформацію про стан хворого, але і надає пацієнтові можливість вільної, безперервної розповіді про його переживання, відчуття і побоювання. У свою чергу, лікар повинен реагувати на висловлювання хворого, вербально і невербально давати зрозуміти пацієнтові, що його почули і зрозуміли. Іноді лікареві достатньо небагато часу, щоб уявити картину хвороби, та через дефіцит часу він обриває розповідь пацієнта, не підозрюючи, що залишив у того враження, ніби був не уважний, взагалі не вислухав або не обстежив з особливою ретельністю. Спротив можуть викликати й інші психологічно неграмотні дії лікаря.

Особливе місце в стосунках лікар-пацієнт займає адекватна постановка питання. Ставлячи питання, що містить навіювання, лікар може програмувати пацієнта на певні фізичні дії. Очевидно, що від правильності постановки питання залежить і перебіг лікування, адже емоційна реакція людини на хворобу може бути абсолютно непередбачуваною. Люди тривожного типу, схильні до іпохондрії, навіть після успішного лікування можуть сумніватися в тому, що вже повністю здорові. Інші, навпаки, блокують визнання свого хворобливого стану, вважають себе здоровими і відмовляються лікуватися. У подібній ситуації здатність переконувати і впливати є професійно необхідною якістю лікаря. Добре, якщо лікар інтуїтивно розуміє, який метод впливу буде ефективним конкретно з даним пацієнтом. Для одного прийнятною буде емоційно забарвлена перспектива розвитку хвороби з наведенням клінічних випадків, інший - потребуватиме детального науково-аргументованого викладу.

Велике значення має також невербальна поведінка лікаря. Пацієнт може бути дуже чутливим і уважним до дій лікаря, особливо, якщо його знання виявилися недостатніми, щоб зрозуміти те, що сказав лікар. Так, поплескування по плечу пацієнта, яке супроводжується нічого не значущими фразами, недостатній контакт очей, занадто велика або маленька дистанція викликають у пацієнта невпевненість, відчуття, що від нього щось приховують.

І, навпаки, лікар, який бере стілець, підсаджується ближче і спокійно роз'яснює питання, яке хвилює, безумовно, завоює довіру пацієнта, навіть якщо той зрозумів його не повністю.

Основою взаємовідносин лікаря і пацієнта має бути створення стосунків емоційного співпереживання (емпатії). Комусь ця здатність дана від природи, а комусь для її розвитку потрібно багато працювати над собою. Створити такі стосунки можна шляхом безоцінного та безумовного прийняття інших людей такими, якими вони є, без певних очікувань. Це правило є запорукою успіху в комунікації «лікар-пацієнт» і серйозним терапевтичним інструментом.

Література:

1. Психологічні основи комунікаційних бар'єрів у професійному спілкуванні лікаря і пацієнта [Електронний ресурс] // Бібліофонд. Режим доступу: <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=555208> Дата доступу: 07.06.2017.
2. Стосунки лікаря і пацієнта - психологічні аспекти лікування [Електронний ресурс] // Інтернет-журнал про здоров'я. Режим доступу: <http://igiuv.ru/psixologiya/819-vzaimootnosheniya-vracha-i-pacienta-psixologicheskie-aspekty-lecheniya.html> –Дата доступу: 07.06.2017.
3. Федурко Ю.В. Деякі особливості зворотнього зв'язку в процесі комунікації лікаря і пацієнта / Ю.В. Федурко // Філологічні науки. Питання теорії і практики. -2014. -№ 10-2 (40). -С. 185-187.

Босак Тетяна, здобувач ступеня бакалавра Прикарпатського факультету НАВС.
Науковий керівник – **Смучок Володимир Євгенович**, викладач кафедри тактико-спеціальної, фізичної та вогневої підготовки, кандидат педагогічних наук
(*Прикарпатський факультет НАВС*)

ЕМОЦІЙНЕ НАВАНТАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ

Емоційне навантаження пов'язане з високими показниками проявів різних форм девіантної, агресивної, поведінки, їх широкого розповсюдження між працівниками поліції котрі тривалий час перебувають під впливом стресогенних чинників що супроводжують зміни як фізіологічні так і психічні. Саме ці зміни, що відбуваються, продукують зростання злочинності, психологічного стану, що викликають відповідні реакції та зміни в поведінці наркоманії і алкоголізму, безробіття, агресію, депресію та ін.

Труднощі, з якими стикаються фахівці юридичних професій, що пов'язані з кризовими та екстремальними умовами праці, призводять до емоційного вигорання та професійної деформації. Навантаження, кризи, зміни та нові вимоги до праці виводять людину із зони комфорту. Але саме це і приводить до особистісного росту, набуття професійного досвіду та загартування людини. У цьому контексті актуальним слід вважати вивчення властивостей особистості, що обумовлюють психологічну життєздатність працівників Національної поліції України, як важливих чинників цілісності та розвитку особистості в умовах непростих ситуацій при виконанні службових обов'язків.

У дослідженнях Н.В. Кузьміної встановлено, що на стадії професіоналізації у міру становлення індивідуального стилю діяльності знижується рівень професійної активності особистості, виникають умови для стагнації професійного розвитку. Розвиток професійної стагнації залежить від змісту і характеру праці. Праця монотонна, одноманітна, жорстко структурована сприяє професійній стагнації. Стагнація ж, у свою чергу, ініціює утворення різних деформацій.[3, с 153].

Під хронічною втомою розуміється специфічний вид втоми, обумовлений, постійним емоційним контактом із значною кількістю людей. При синдромі хронічної втоми людина страждає не просто від фізичного або нервового виснаження, що час від часу відчуває кожен з нас, а від «хронічних стресів нервової системи».

Різноманітні психологічні дослідження системи Органів Внутрішніх Справ, вказують нам на те, що службова діяльність працівників Національної поліції України пов'язана з широким спектром екстремальних ситуацій і протікає в екстремальних умовах.

На думку В.В. Авдєєва, негативно впливаючими факторами можуть бути: різні емоційні дії, переживання пов'язані з небезпекою, складністю, новизною, високою відповідальністю виконуваної діяльності, обмеженням ліміту часу на прийняття рішення, при надмірному навантаженні на психіку та тіло людини.[1,с 235].

Важливість сформованої у правоохоронців емоційної стійкості пов'язана з постійною наявністю конфліктних ситуацій, які виникають під час виконання службових обов'язків. Емоційну стійкість вважають однією з найважливіших детермінантів успішності життєдіяльності людини загалом, складовою «емоційного інтелекту», що забезпечує підтримання доброзичливих стосунків. Необхідність вдосконалення професійної підготовки працівників Національної поліції України до дій в екстремальних умовах визначає актуальність і важливість глибокого і всебічного наукового дослідження широкого кола питань, пов'язаних з діяльністю різних підрозділів Національної поліції, які забезпечують охорону громадського порядку та боротьбу зі злочинністю.

Узагальнюючи дослідження професіоналізму, А. К. Маркова виділила категорію тенденції професійного “дизонтогенеза”, або напрямки порушень у професійному розвитку, а також описала механізм їх виникнення. З її точки зору несприятливі умови праці викликають негативні зміни в професійній діяльності, в поведінці, а також у професійному спілкуванні. Спочатку виникають тимчасові негативні психічні стани та установки, потім починають згасати і як би випадати позитивні якості. Далі загострюються прикордонні стани; пізніше на місці позитивних виникають негативні психічні якості, що змінюють особистісний профіль працівника, питома вага позитивних якостей зменшується. Виникає стійке спотворення конфігурації особистісного профілю професіонала. [9, с 25].

Література:

1. Авдеев В. В. Психологические основы повышения эффективности деятельности работников ОВД в экстремальных ситуациях / В. В. Авдеев. - М. - 2000. - 500 с.
2. Александров Д.О. Юридична психологія / Д.О. Александров, В.Г. Андросюк, Л.І. Казміренко та ін. - К.: КНТ, 2007. - 360 с.
3. Бандурка А. М., Бочарова С. П, Землянская Е. В. Юридическая психология: Учебник./ А. М. Бандурка, С. П. Бочарова, Е. В. Землянская. - Харьков: Изд-во Нац. ун-та внутр.дел, 2001. - 640 с.
4. Білоус Т. Л. Залежність рівня професійної підготовки майбутніх працівників органів внутрішніх справ до роботи в екстремальних умовах від їх особистісних особливостей / Т. Л. Білоус // Імідж сучасного педагога. - 2013. - №10. - С. 39-42.
5. Деніжна С.О. Психологічна підготовка працівників правоохоронних органів до професійної діяльності в екстремальних ситуаціях / С.О. Деніжна, М.О. Сова //Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України. Проблеми сучасної психології. - 2016. - Вип.32. - С.99-115.
6. Жданова І. В. Мотиваційна складова професіоналізму працівників органів внутрішніх справ / І. В. Жданова // Вісник Національного університету внутрішніх справ. - 2004. - № 28. - С. 456-462.
7. Ковшов Р. Модель психічних станів військовослужбовців підрозділів спеціального призначення в екстремальних умовах / Р. Ковшов // Соц. психо-логія. - 2011. - № 5. - С. 76-85.
8. Кузьміна Н.В. Фізіологія і психологія праці. Наукові основи оцінки тяжкості та напруженості праці. - Саратов, 1984.-220с.
9. Маркова А.К. Психологія професіоналізму. - М, 1996.
- 10.Пліско В. І. Ступінь адаптованості співробітників правоохоронних органів до дій в умовах екстремальних ситуацій / В. І. Пліско, С. М. Решко, О. І. Ємчук // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. - 2002. - № 20. - С. 3-13.
- 11.Фармагей О. І. Дослідження впливу рівня тривожності у співробітників спецпідрозділів ОВС України на адекватність дій в екстремальних умовах / О. І. Фармагей // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна: збірник / Львівський держ. ун-т внутр. справ. - Львів, 2008. - Вип. 1. - С. 284-295.

Бубенко Марта, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Юськів Богдана**

Миколаївна, старший викладач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРАВА ЛЮДИНИ ТА МОРАЛЬ

Право та мораль виступають основними системами регулювання поведінки людини у суспільстві. Загалом чим гармонійніше узгоджуються за своїм змістом моралі та правові норми, чим більше спільного закладеного в їхній основі, тим краще для відповідного суспільства. Водночас принциповим є усвідомлення і суттєвих відмінностей між правом та мораллю.

До сутності права належить те, що за умови виконання певної скінченної множини його вимог, воно залишає людину вільною, гарантує їй свободу. Вийшовши за межі правового регулювання, людина стикається з більш тонкими й глибокими духовними проблемами, впоратися з якими людина здатна тільки самостійно. Іншими словами, право передбачає моральне повноліття особи, адже воно залишає їй можливість бути аморальною, навіть за умови виконання особою певної множини правових норм.

Поява прав людини як такого правового начала, що належить людині лише через той факт, що вона є людиною, безвідносно до її соціального статусу, лише внаслідок фундаментальної (принципової) переоцінки природи людини та людської цінності. “Просвітницька думка створювала світоглядне уявлення про людину та її буття, відправляючись від самої людини як такої” [3, с. 190]. Власне положення християнства були використані мислителями Просвітництва як основа для переоцінки статусу людини в тогочасному суспільстві, критики тогочасного законодавства.

Науковці пробують розмежовувати сфери дії правових та моральних норм щодо прав людини. Наголошується, що мораль як система регуляції поведінки людини виявляє свою дію через людину «зсередини», тобто вона є регулятором власне «внутрішньої дії», яка переломлюючись через сумління (совість), свідомість людини, її віру, ґрунтується на вольовому, добровільному виборі людини.

Іншими словами, мораль передбачає певну сферу автономії особи, в рамках якої людина самостійно, без стороннього втручання приймає рішення та несе відповідальність за них. Історично інститут прав людини був спрямований на забезпечення свободи особи, насамперед, визначення сфери особистої автономії.

Особистісні (громадянські) права були покликані окреслити ту сферу, де індивід був би вільний від втручання у його особисте життя. Тобто, є підстави вести мову про те, що певна група прав людини першого покоління безпосередньо спрямована на гарантування тієї сфери, в якій відбувається моральне самовизначення людини.

Тому, можна вести мову про те, що певні права людини, зокрема такі, як право людини на повагу до її особистого та сімейного життя (право на приватність), захист приватних даних, право на свободу та фізичну недоторканість, недоторканість житла, право на свободу світогляду та віросповідання, право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів та переконань набули безпосередньо морального значення. Тобто, вони сприяють створенню якнайкращих умов для функціонування моралі.

Наявність в особі цих прав самі по собі не дають підстав стверджувати, що особа у цій сфері «приватності» (окреслених правами людини) прийме певні «морально правові» рішення, але вони виступають однією із передумов, гарантій того, що особа при прийнятті цих «моральних» рішень не буде зазнавати необґрунтованого втручання у здійснення свого особистісного вибору, в тому числі і санкціонованого державою формально правового втручання.

Отже, можна зробити висновок про те, що в системі прав та свобод людини є підстави виділяти ту групу прав, які мають безпосередньо моральне значення, тобто покликані забезпечити ту сферу особистої автономії людини, в рамках якої індивід вільний приймати «моральні рішення» не зазнаючи різних видів втручання, в т.ч. правового.

По-друге, сама по собі наявність тих прав, які визначають сферу особистої автономії людини, не є гарантією того, що носій цих прав прийме морально правильні рішення. Отже, сама по собі реалізація таких прав жодною мірою не означає втілення норм моралі у певних конкретних рішеннях особи. Свідченням останнього виступають передбачені підстави втручання у обмеження здійснення тих прав людини, які, як було зазначено вище, окреслюють сферу автономії особистості і в силу цього мають моральне значення.

Науковці висловлюють думку про те, що права людини за визначенням не можуть сприяти розвитку негативних якостей особистості і негуманних принципів дії, таких, як грубість, помста, зрадництво, егоїзм, фарисейство, песимізм, цинізм, людиноненависництво..., лицемір'я, користолюбство, тунедство». Проблема полягає в тому, що мотиви використання (здійснення) прав людини не підлягають певному зовнішньому виявленню, формалізації. Отже, мати достовірне знання, які мотиви лежать в основі реалізації прав людини, не є можливим. А саме знання мотивів поведінки людини є визначальними для того, щоб поведінку людини означити як моральну чи аморальну.

Дані міркування приводять до висновку, що, як реалізація прав людини, які мають моральне значення, не є гарантією того, що результа-

ти їхньої реалізації мають позитивне моральне значення, так і немає підстав стверджувати, що права людини не можуть сприяти розвитку негативних моральних якостей особистості.

Література:

1. Добрянський С.П. Інститут прав людини: до характеристики вихідних засад. Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2002. – Випуск 37. – 577 с.
2. Рабінович П.М. Права людини і громадянина у Конституції України. – Харків : Право, 1997. – 56 с.
3. Філософія права / За заг. ред. М.В.Костицького, Б.Ф.Чміля. – Київ: Юрінком інтер. – 2000.

Бучковська Софія, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник – **Сковронська Ірина Юріївна**, завідувач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення, кандидат філологічних наук, доцент
(*Львівський державний університет внутрішніх справ*)

АДВОКАТ ТА ЙОГО ЗАХИСНА МОВА

Мова оборонця - це кульмінаційний момент його участі в судовому розгляді кримінальної справи, важливий засіб здійснення ним своєї функції. У мові оборонець підводить підсумок судового слідства, аналізує з позиції захисту зібрані у справі матеріали, дає їм правову оцінку, приводить докази, висловлює міркування відносно покарання і інших питань, належного рішення суду.

Захисна мова завершує ту велику і складну роботу оборонця, яка направлена на охорону прав і законних інтересів підсудного, на забезпечення правильного застосування закону, з тим, щоб не допустити можливої помилки і шкоду підсудному, виключити залучення до кримінальної відповідальності і засудження невинного.

Захисна мова повинна бути суворо обґрунтованою, переконливою, спиратися на докази, що є в справі. Оборонець не може керуватися в своїй діяльності відомим афоризмом французьких адвокатів: «Ми прийшли в суд не для того, щоб що-небудь довести, а лише для того, щоб показати, що прокурор нічого не довів», - така позиція неминує сприяти оборонця на бездіяльність і пасивність.

Захисник висловлює свою думку про значення перевірених доказів у справі, про наявність обставин, які виправдовують підсудного чи пом'якшують його відповідальність, а також свої міркування з приводу застосування кримінального закону та міри покарання.

Зміст і структура захисної мови суворо індивідуальні і залежать від результатів судового слідства, вибраним захистом позицій та особливостей доказового матеріалу і інших обставин карної справи. На побудову захисної мови великий вплив надає звинувачувальна мова. Оборонець виступає в суді після прокурора і тому не може не враховувати тих доводів і аргументів, які приведені прокурором. Він зобов'язаний подати на розгляд суду свої доводи і міркування, привести свої аргументи.

Мова оборонця буде обґрунтованою тільки тоді, коли вона спирається на ретельно перевірені матеріали справи, коли кожний довід підкріплений отриманими на судовому слідстві об'єктивними даними.

Головна задача оборонця при вимовленні захисної мови - переконати суд і всіх присутніх в залі судового засідання в правильності тлумачення фактів, що дається ним і обґрунтованості рішення, що пропонується. Але для того щоб переконати своїх слухачів, вплинути на них логікою доводів і думок, треба привернути їх увагу, примусити слухати і сприймати сказане. Ось чому ретельно продуманий початок мови грає важливу роль.

Способи і прийоми побудови вступної частини захисної мови різні. Вона може бути почата з оцінки суспільно-політичного значення справи, що розглядається, вказівки на його специфічні особливості, приведення загальних передумов для обґрунтування позиції, вибраної захистом, з характеристики підсудного і т. д.

Завдання оборонця - проаналізувати всі ці моменти під точкою зору захисту, розкрити психологічний механізм довершеного злочину, показати, наскільки відбилися в злочинному діянні етично-психологічні риси особистості підсудного, в якій мірі вони характеризують його життєву орієнтацію, його інтереси, бажання. Навіть якщо підзахисний визнає себе винним, захисник вправі за наявності для цього підстав відстоювати перед судом його невинність. Яким повинен бути захист, досить влучно сказано в судовій промові М.Казарінова: «Будь-який захист припустимий. Чи буду я захищати людину, яка випадково відхилилася від прямого і чесного шляху, чи людину, яка все життя, як шаховий кінь, ходить кривими шляхами, - захист мій у принципі є справою благородною і високою. Але засоби і прийоми можуть бути непорядними і недопустимими. І якщо, захищаючи шахового коня, я буду доказувати, що кінь ходить прямо, а дошка крива, і кінь не чорний, а білий, то захист мій, побудований на засадах фальші і облуди, буде гідний тільки осуду; він мало прислужить обвинуваченому, а для моєї доброї слави прислужить ще менше».

Кожен обвинувачуваний має право захист, тому участь захисника-адвоката є дуже важливою. Мовозахисна діяльність адвоката – це підсумок, який підводиться за всі матеріали справи, перевіреним у судово-

му засіданні. Усе це – підсумок величезної і важкою роботи захисника, плід безперервної і сумлінної праці, перейнятою щирим прагненням захищати правничі та законні інтереси підсудного, недопущення можливих помилок на шкоду підсудному, не прогаяти нічого, що може служити на користь підсудного.

Вміння поєднувати захист законних інтересів обвинувачуваного з його інтересами й держави, не переоцінювати шляхом приниження значення другого разом із тим мужньо захищати людини – у тому основна труднощі захисту. Інтереси особи і інтереси суспільства – ця проблему завжди у центрі захисту. Тільки чудове знання справи дає можливість захиснику вимовити хорошу промову. Діяльність захисника в цьому сенсі є однією з важливих гарантій прав і законних інтересів особи, залученого до кримінальної відповідальності.

Отже, захисна мова завершує ту велику підтримку і складну роботу захисника, спрямованої на охорону законних інтересів підсудного, забезпечення правильного застосування закону, про те, аби запобігти можливі помилки на шкоду підсудному, виключити притягнення до кримінальної відповідальності держави і осуд невинної людини. Ця мова мусить бути морально правильною теорією і відповідати вимогам етики.

Література:

1. Гриценко Т.Б. Риторика: Навчальний посібник / Т.Б. Гриценко. – К. : НАУ, 2006. – 190 с.
2. Кацавець Р.С. Репліка захисника в судових дебатах / Р.С. Кацавець // Наука і практика. – 2012. – № 2 (137). – С. 7-12.
3. Коновалова В.Е. Допрос : тактика и психология / В.Е. Коновалова. – Харьков : Консум, 1999. – С. 141-149.
4. Риторика загальна та судова : навч. посібник / С.Д. Абрамович, В.В. Молдован, М.Ю. Чикарькова. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 416 с.

Вербицька Валерія, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Андрушко Людмила Миколаївна**, в.о. доцента кафедри філософії та політології, кандидат мистецтвознавства, доцент (Львівський державний університет внутрішніх справ)

В той час, коли в Європі розвивається гуманістичне мистецтво Відродження, в архітектурі, образотворчому мистецтві України панують давньоруські, візантійські, готичні традиції, канони. Але поступово в Україну проникають і поширюються впливи європейського ренесансу як в галузі архітектури, так і образотворчого мистецтва. Не обійшли ці впливи і місто Львів [3, с. 17].

Починаючи з військових фортифікацій, поступово віяння Ренесансу переходили і в міську архітектуру, як культову, так і цивільну. Цьому сприяли як і жваві торгівельні стосунки Львова, з містами Італії, Німеччини, Польщі, так і навчання молоді у італійських університетах, де вони сприймали не лише ренесансні ідеї, але й мистецькі уподобання; запрошення іноземних майстрів до українських міст. У 1527 році велика пожежа знищила майже весь Львів і відбудовувався вже він в новому, ренесансному стилі. Замість стрімких, загострених, спрямованих до неба готичних форм утверджуються зрівноважені, впорядковані композиції з спокійними, логічно продуманими і чистими формами, сприйнятими від античної архітектури [1, с. 59].

Провідну роль в архітектурі 2-ої пол. XVI ст. у Львові відіграють італійські архітектори Петро Барбон, Паоло Домінічі, якого у Львові називали Павлом Римлянином, Петро Італієць та ін. Працювали у Львові також німецькі, польські архітектори, як і місцеві майстри. В цілому в архітектурі Львова 2-ої пол. XVI – поч. XVII ст. виразно простежуються дві тенденції. Одна, представлена в будинках патріціату, католицьких храмах, каплицях – слідування формам, традиціям італійського та Північного Ренесансу, поширення архітектури європейського Ренесансу на Україну Друга, представлена в православних храмах – синтез давньоруських та ренесансних архітектурних форм. Саме ця друга тенденція започаткувала виникнення нового суто українського стилю, який гармонійно поєднає традиції української архітектури з досягненнями європейської і досягне величного розквіту в стилі українського бароко. Ренесансний напрямок в архітектурі Львова не був відгороджений від місцевих впливів і традицій. В скульптурному декорі, архітектурних формах палаців патріциів, і католицьких храмів відчувається вплив як традицій української орнаментики, так і архітектурних форм. Саме за проектами Павла Римлянина збудовано такі перлини ренесансного Львова, як монастир і костел бенедиктинок, каплиця Кампіанів, костел і монастир бернардинів. Костел бенедиктинок невеликий, з вузькими стінами-бойницями, могутніми контрфорсами нагадує костели-фортеці XV ст. До нього примикає квадратна вежа, лаконічна і монументальна, типово ренесансних форм. Костел бернардинів ближче за стилем до споруд Північного Ренесансу – плавні, хвилясті лінії головного фасаду, динамічні статуї святих. Це можна пояснити як і участю у будівництві костелу вроцлавського архітектора Андреаса Бемера, так і особливою увагою Павла Римлянина до місцевих архітектурних традицій, до смаків і вимог замовників. В одній з найсвоєрідніших споруд львівського ренесансу, Успенській церкві, яку будував той же Павло Римлянин,

виразно простежується синтез ренесансних і давньоруських архітектурних стилів, які створюють цілісну і естетично досконалу єдність [4, с. 44]. Поруч церкви стоїть вежа, побудована на кошти багатого грецького купця Костянтина Корнякта, члена Ставропігійського братства, в 1572-1578 рр. архітектором Петром Барбоном і ще молодим тоді Павлом Римлянином. «Вежа стоїть окремо побіч церкви, на квадратній основі. Її висота з шоломом 60,15 м., з хрестом – 65,85 м. Побудована цілком з тесаного каменю, поділена на поверхи, відділені гзимсами, кожний поверх розділений на дві аркади. На горішнім поверсі – галереї, шолом закінчується вежечкою, при ній чотири кручені пірамідки. Знавці вважають цю вежу, – підкреслює І. Крип'якевич, – найгарнішою церковною вежею у Львові і далеко поза Львовом.» [4, с. 47]. Каплиця Трьох святих побудована в 1584-1591 р архітектором Андрієм Підлісним як усипальниця роду Корняктів. До побудови Успенської церкви в 1591-1629 рр., виконувала роль церкви. По формі ця мурована каплиця нагадує трьохзрубні дерев'яні українські храми Карпат, як і по формі бань, так і по багатому різьбленню portalу. В цілому ансамбль Успенської церкви вважається по праву шедевром не тільки українського, але й в цілому ренесансного європейського будівництва XVI – поч. XVII ст. Для ренесансної архітектури України в цілому та Львова зокрема є характерним багатий скульптурний декор будівель. Цьому сприяли і така риса української народної архітектури, як різьблений, орнаментальний декор споруд, так і впливи готики і Північного Ренесансу. Достатньо подивитись на будинки площі Ринок, яка являє собою справжній музей ренесансної цивільної архітектури. Майже кожен з них прикрашений або гірляндами і масками по порталі, скульптурами на аттиці, як славетний палац Корнякта (арх. Петро Барбон), або атлантами, які підтримують балкон будинку №3, або, як «Чорна кам'яниця», – скульптурами по фасаді. Особливою пишністю скульптурного декору вражає каплиця Боїмів біля кафедрального собору, (арх. А. Бемер, скульптори Я. Піфистер, Г. Шольц, А. Бемер; 1609-1611). «Якщо розбирати всі скульптури, картуші, декоративні мотиви, у них можна знайти вплив готики, італійського і Північного Відродження, традицій місцевої скульптурної школи і народного українського різьбярства. Але, як здається, каплиця Боїмів є зразком органічного поєднання античних, ренесансних і народних, генетичне пов'язаних з язичеством, мистецьких традицій. Реалістичний, навіть портретний характер облич персонажів Священної Історії поєднується з класичною гармонійністю архітектурних форм, складок одягу. Скульптурний декор фасаду створює суцільний, динамічний килим постатей, голів, орнаментів, фігурних рельєфів. Перед очима завороженого глядача з'являються зображення пророків, вітхозавітних царів, трагічні «Страсті Христа», пустотливі херувими – неповторне буяння життя в його єдності трагізму і радощів, мудрості і пустотливості, сміху і серйозності – але зважене і організоване у певну єдність – Космос» [2, с. 25].

Чисто ренесансною ясністю та стриманістю відрізняються барельєфи на зовнішній стіні каплиці Кампіанів (арх. П. Римлянин) вбудованої

в стіну Кафедрального собору. Всередині вівтар каплиці прикрашають постаті апостолів Петра і Павла – цікаві зразки львівської ренесансної культової скульптури, що належать різцю уродженця Нідерландів Генріха Горста та вихідця з Кракова Себастьяна Чешека [2, с. 27].

Отже, Львівська ренесансна культова скульптура, продовжує традиції скульптури Італійського та Північного Ренесансу, яка прославляє людину, що завдяки духовній сили і витривалості піднялась до рівня святого. Митці немов сприймають релігійні сюжети та образи через призму сьогодення, утверджуючи цінність реального буття.

Література:

1. Архітектура Львова: Час і стилі. XIII—XXI ст. — Львів : Центр Європи, 2008. — С. 123—126.
2. Вуйцик В. С., Липка Р. М. Зустріч зі Львовом. — Львів : Каме-
няр, 1987. — 175 с.
3. Качор І., Качор Л. [Марево давнього Львова](#). — Л.: Апріорі, 2009. — 164 с.
4. Крип'якевич І. П. Історичні проходи по Львові. — Львів : Ка-
меняр, 1991. — 167 с.

Віннік Д. С., Аксьонова Д. В., здобувач ступеня бакалавра Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Декусар Ганна Геннадіївна**, старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов (*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*)

ОСОБЛИВОСТІ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Однією з актуальніших проблем у підготовці сучасних студентів стало опанування мови професії. Але, на жаль, зміст поняття «професійна мова» не було детально проаналізовано в лінгвістиці.

Деякі аспекти професійної лінгвістики розглянуто у наукових роботах Т. Винокур [1], Н. Гарбовського [2], М. Кожині [3], О. Сиротініної [4]. Однак в усному мовленні є такі види використання мови, які поки не знайшли адекватного відображення в науці. Перш за все, це різні види професійної, але не наукової мови.

Як писала О. Сиротініна, «якщо професійне спілкування лікарів можна частково віднести до наукового стилю, то спілкування лікарів з

хворими до наукового стиля вже аж ніяк не віднесеш. Не кваліфікуєш до нього і, скажімо, професійне спілкування працівників готелів чи бухгалтерії. Разом з тим при всіх відмінностях мовлення різних професійних груп у ньому є і спільне: наближеність до розмовного мовлення (але відсутність схожості з ним і за стилістичними параметрами, і за дією домінувати)» [4, с. 8].

Залишається відкритим питанням про місце професійного мовлення у функціонально-стильовій системі мови. Н. Гарбовський пише, що «усі жанри професійного мовлення, незалежно від того, в мовленні якої професійної групи вони реалізуються, можуть бути зведені в один стилістичний клас, що кваліфікується як професійне мовлення» [2, с. 27].

М. Кожина, аналізуючи спілкування в професійній сфері, робить висновки про те, що цьому спілкуванню притаманний ряд особливостей, які властиві розмовній мові. Але дослідниця, як й інші лінгвісти, аналізує професійне мовлення в неофіційній сфері, хоча основна сфера функціонування даного мовлення (за значенням й об'ємом використання) – це сфера офіційних стосунків [3, с. 30].

Необхідно зауважити, що професійне мовлення це специфічне явище, особливість якого виявляється як на рівні лексики, так і на синтаксичній побудові висловлювань. У той же час, як зазначає О. Сиротініна, це мовлення не може бути зведене до одного стилю і навіть до декількох стилів. Фахове мовлення, є сплавом і конгломератом різних стилів. Це пояснюється тим, що воно реалізується в умовах публічного спілкування, має колективного, але постійно наявного адресата, зумовлює інформаційно-впливову функцію. При цьому в професійному мовленні різностильові фрагменти не лише чергуються – в ньому є гібридні фрагменти. Що означає специфічне об'єднання складових характеристик різних стилів. Якщо буде встановлена єдина домінанта, що організовує всі характерні риси професійного мовлення, то необхідно буде виокремлювати особливий функціональний стиль.

Професійний діалог має важливе значення, оскільки на його основі базується більшість усних жанрів. У своєму дослідженні Т. Винокур вказує на функціональні варіанти мовленнєвої поведінки, що обумовлюються комунікативними відносинами тих, хто говорить, і тих, хто слухає. Дослідниця виділяє два основних види мовленнєвої поведінки: інформативна та фактична. «Інформативна і фактична інтенції, що зумовлюють мовленнєву поведінку, співіснують у комунікативній нормі соціуму в переважній більшості побутових жанрів (як у малих, характерних для неофіційної, побутової мови, так і в тематично-ситуативних блоках стандартизованого офіційного побуту)» [1, с. 75]. Фактичне мовлення насамперед обмежене сферою розмовного спілкування. Професійне ж мовлення, на думку Т. Винокур, являє собою варіант мовленнєвої поведінки.

Саме з позиції мовленнєвої поведінки Т. Винокур порівнює усне і писемне професійне мовлення. Аналізуючи усне ділове мовлення, вона зазначає, що в професійному усному мовленні поєднуються дві тенденції:

тяжіння до усного соціального стереотипу мовлення («розмовляю, як заведено розмовляти на цю тему з цією метою») і, навпаки, прагнення подолати це обмеження («не так, як заведено, а по-своєму») [1, с. 80]. Отже, професійне усне мовлення поєднує різні стильові елементи.

При цьому слід зауважити, що усне професійне мовлення не є єдиним, а залежить від ситуації і завдань спілкування, перш за все підготовленості та неготовленості, офіційності та неофіційності. Чим ґрунтовніше підготовлена промова, що проголошується в офіційних обставинах, тим ближче вона до кодифікованої літературної мови; неготовлена промова в неофіційних обставинах має більше елементів і синтаксичних конструкцій, характерних для розмовного мовлення.

У формально-граматичному аспекті схожість із розмовним мовленням проявляється у використанні спонтанних часток, неповних словосполучень, еліптичних речень, великої кількості безсполучникових речень, незавершених конструкцій, неповних речень.

Важливим для професійного спілкування є комплекс таких основних параметрів усної комунікації, як: офіційність спілкування, стійкість теми, стандартність оточення і типовість ситуацій, певний рівень професійної компетентності хоча б одного з учасників комунікативного процесу.

Відмінність професійного діалогу від звичайної розмови чітко проявляється на комунікативному рівні. У той час як у структурі професійного діалогу домінує ідентифікуючий тип питань, у розмовному мовленні в якості домінуючого виступає верифікуючий.

Специфіка професійного мовлення виявляється на різних рівнях у формально-граматичному аспекті. Велика кількість термінів, використання іменників, прикметників, перевага іменникових словосполучень над дієслівними, ускладнення структури речень рядами однорідних членів речень – ці риси відрізняють професійне мовлення від звичайної розмови.

Професійне мовлення має характерні особливості, залежно від усного й писемного функціонування, що позначаються на лексичному складі, на рівні морфології, побудови синтаксичних одиниць, текстовій організації.

Основу лексики усного ділового мовлення складає нейтральна, стилістично немаркована лексика, на відміну від письмового, де виявлено значну кількість термінів.

Розмовна лексика функціонує в усному діловому мовленні в якості експресивних засобів, інтимізує спілкування, робить його більш довірливим, використовується як засіб впливу на співрозмовника. У письмовій професійній мові розмовна лексика та вияви експресії є недоречними і сприймаються як стилістичні помилки.

Таким чином, професійне мовлення має генетичну спорідненість з розмовним стилем, адже воно покликане для спілкування. Проте воно має низку істотних відмінностей. Професійне мовлення являє собою різні

типи гібридних утворень, де поєднуються неоднорідні ознаки кодифікованої літературної мови з імпровізованими висловлюваннями та побутовими виразами – і це створює новий вид спілкування.

Література:

1. Винокур Т.Г. Говорящий и слушающий. – М.: Наука, 1993. – 172 с.
2. Гарбовский Н.К. Профессиональная речь (функционально-стилистический аспект) // Функциональные системы языковой речи. – М.: Просвещение, 1988. – 387 с.
3. Кожина М.Н. Стилистика русского языка. – М.: Просвещение, 1983. – 223 с.
4. Сиротинина О.Б. Русская разговорная речь. – М.: Наука, 1983. – 286 с.

Воробканич Юліана, здобувач ступеня бакалавра Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Науковий керівник – **Єщенко Тетяна Анатоліївна**, завідувач кафедри українознавства, кандидат філологічних наук, доцент
(Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького)

ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ ЛІКАРЯ З ОНКОХВОРИМИ ПАЦІЄНТАМИ

Актуальність. На сьогодні в Україні понад один мільйон осіб страждають на онкологічні захворювання. Щоденно 450 осіб дізнаються, що захворіли на рак. Кількість випадків виявлення у пацієнтів злоякісних новоутворень збільшується з року в рік на 140 тисяч осіб. Згідно з даними Національного інституту раку, щорічно в медичній установі проходять лікування понад 300 онкологічно хворих дітей з усіх регіонів України. В середньому, на 100 тисяч дітей реєструється 11 нових випадків захворюваності на рак. Ці невтішні дані змушують усвідомлювати важливість правильної комунікації з людьми, які мають таку недугу. Для того, щоб краще розуміти вчинки та поведінку пацієнтів, варто добре уявляти, що таке успішне фахове спілкування. Нині у мовознавстві є розвідки з теорії комунікації С. Абрамович, М. Чікарьової [1], Ф. Бацевича [2], Ю. Косенко

[3]. Натомість проблема спілкування з онкохворими пацієнтами і досі не стала предметом спеціального дослідження.

Мета. Описати особливості мовленнєвого контакту між онкохворими людьми і медичними працівниками; знайти нові методи комунікації з пацієнтами вказаної вище групи і навчитися їх правильно використовувати для полегшення перебігу хвороби та ефективного лікування.

Матеріал и та методи. Матеріалами розвідки слугує живе спілкування, опитування онкохворих пацієнтів, Інтернет-ресурси, фрагменти з власного життя, форуми і чати. Для з'ясування проблеми застосовано описовий метод, метод анкетування та аналізу, що допомагає визначити своєрідність доречного подання інформації онкохворій людині.

Тезовий виклад результатів дослідження. Унаслідок проведених спостережень нами було з'ясовано: без успішного спілкування, спостереження і словесної опіки лікарем неможливо досягнути ефективного застосування клінічних методів лікування. Переконалися: до засобів спілкування відносять не лише вербальні одиниці (слова, вислови та правила їхнього поєднання в осмислені фрази), що у смисловому сенсі повинні сприйматися однаково як лікарем, так і пацієнтом, а й інтонація, емоційна виразність, яка може надавати різного змісту тій самій фразі; міміка, постава, погляд, що здатні посилювати, доповнювати або спростовувати зміст сказаного; жести (які можуть бути загальноприйнятими із закріпленою за ними смисловою традицією, так й експресивними, що служать для більшої виразності мовлення).

Комунікація між лікарем і пацієнтом - запорука успішного лікувального процесу. Нами було опитано 10 лікарів Львівського онкологічного регіонального лікувально-діагностичного центру, які поінформували про відмінності у спілкуванні з тяжкохворими людьми: у жодному разі не можна ставитися до слабкої, людини у фізичній недужості, як до некомпетентної і нетямущої у медичній інформації. Варто уникати реплік, якот: Ваші страждання засліплюють розум, дозвольте вирішувати тим, хто обізнаний краще; Ви повинні лише відпочивати і не хвилюватися, ми усе зробимо за Вас.

Основними причинами, які порушують контакт між пацієнтом і лікарем є наявність стереотипів, обох сторін, вороже, недовірливе та упереджене ставлення пацієнта, відсутність уваги та зацікавлення співрозмовників в емпатичному розумінні один одного, а також помилковий вибір стратегії і тактики у спілкуванні лікаря з пацієнтом (може виникати, коли лікар неправильно оцінив психічний стан пацієнта і намагається вибудувати спілкування, ґрунтуючись на недоречних стратегіях). Онкохворі та тяжкохворі люди сприймають інформацію, яку подає їм медпрацівник з особливою увагою, тому кожна неправильно підібрана репліка з боку лікаря, може стати причиною депресії у пацієнта. Тому такі фрази, як: Чи все Вам зрозуміло?; Я вас уважно слухаю; Чи ще щось Вас турбує? мають бути постійними супроводжувальними репліками кожного

лікаря. Висновки . Унаслідок проведених спостережень з'ясували: між лікарем і пацієнтом повинен бути особливий зв'язок, котрим, здебільшого, керує лікар. Універсальної моделі комунікативної поведінки не існує: кожного разу потрібно вибудовувати мовленнєвий сценарій по новому: відповідно до ситуації добирати інтонацію, силу голосу, темп мовлення і под. Влучно уживані слова є однією з передумов успішного лікування важкохворої людини.

Література:

1. Абрамович С., Чікарьова М. Мовленнєва комунікація : [навчальний посібник] / Семен Абрамович, Марія Чікарьова. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураги, 2013. – 460 с.
2. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики : [навчальний посібник для ВНЗ] / Ф. Бацевич. – К. : Видавничий центр «Академія», 2004. – 240 с.
3. Косенко Ю . В. Основи теорії мовної комунікації : [навчальний посібник] /Ю. В. Косенко. – Суми: СДУ, 2011. – 187 с.

Галій Марина Сергіївна, кандидат юридичних наук доцент кафедри юридичного документознавства навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

КУЛЬТУРА МОВИ І КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Сьогодні, коли українська мова відіграє виняткову роль у житті суспільства, у розвитку науки, культури й освіти, проблеми підвищення рівня культури мовлення як важливого чинника формування цілісної культурно-національної ідентичності, ролі державних інститутів, що беруть участь в управлінні процесом становлення і подальшого розвитку державної української мови, та її співіснування з мовами національних меншин обговорюються на круглих столах, семінарах, конференціях [1, с. 14].

Мова – це величне надбання людства. Вона не лише найпотужніший засіб спілкування, знаряддя мислення, а й історія народу, необхідна умова його існування. Мова спрямована як у внутрішній світ людини, її психіку, так і в зовнішній світ природи і людських взаємин. Вона є основою зростання особистості [2, с. 8].

Кожен, хто прагне досягти успіху, створити себе, неодмінно має володіти культурою мовлення, тобто навчитися дотримуватись устале-

них норм усної та писемної форм літературної мови, використовувати всі її виражальні засоби залежно від стилю, жанру, типу.

Культура мови – мовознавча наука, яка на основі даних лексики, фонетики, граматики, стилістики формує критерії усвідомленого ставлення до мови й оцінювання мовних одиниць і явищ, виробляє механізми нормування і кодифікації (введення у словники та в мовну практику) [2, с. 9].

Культура мови вивчає особливості використання мови і займається регламентацією мовленнєвої діяльності з нормативних позицій. Вона затверджує норми літературної мови, пропагує їх засвоєння та неприйняття спотвореної мови або суржику.

Культура мови як наука зорієнтована на формування креативної мовної особистості, яка має розвинене чуття мови, досконало володіє мовним етикетом, знайома із кращими зразками мовної поведінки, відшліфованими в процесі культурного розвитку нації, та спрямована на толерантне мовленнєве спілкування.

Формуванням культури мовлення як умінням володіти мовою займається наука мовного навчання – культура мовлення.

Культура мовлення – наука, яка вивчає стан і статус (критерії, типологію) норм сучасної української мови в конкретну епоху та рівень лінгвістичної компетенції сучасних мовців, соціальний та особистісний аспекти їх культуромовної діяльності.

Культура мови не залежить від конкретного звичайного мовця, а культура мовлення є свідченням особистісного рівня кожного індивіда, того, яку він створює навколо себе вербальну комунікативну ситуацію, мовну ауру, що формує мовний смак чи несмак.

На формування культури мовлення впливають такі **чинники**: система норм літературної мови (мовний компонент культури мовлення). Граматична і стилістична грамотність, повнота розуміння мовної одиниці й володіння законами логіки під час створення і сприйняття текстів визначають правильність, точність і логічність мовлення в конкретній ситуації або певній сфері спілкування; сукупність етичних правил свого народу (етичний компонент культури мовлення). Правильність мовлення передбачає також знання культурної традиції і заборон (табу), розуміння того, що являє собою доречність і чистота мовлення; мета й обставини спілкування (комунікативний компонент культури мовлення). Крім володіння мовними нормами і знання культурно-етнічних варіантів, на культуру мовлення впливає вміння гнучко поводитися в конкретній ситуації, зокрема висловлюватися доречно, лаконічно, зрозуміло тощо.

Мовна особистість у процесі становлення й розвитку проходить кілька етапів, щоразу підіймаючись на вищий **рівень мовної культури: рівень мовної правильності** (досягають завдяки мовній освіті, тобто вивченню правил користування мовою, її лексикою, граматичними формами, елементами текстотворення тощо. Цей рівень передбачає вироблення орфоепічних, орфографічних, пунктуаційних навичок, вміння буду-

вати речення, нескладні типові тексти й користуватися ними); **рівень насиченості мовою** (мова комуніканта характеризується логічністю, предметністю, точністю, виразністю, образністю, багатством мовних засобів. Людина вже володіє жанрами і стилями, текстотворенням) тощо.

Отже, становлення особистості відбувається завдяки мові й мовним засобам. Мова є критерієм освіченості й індивідуальності людини. Між рівнем освіченості, загальної культури та рівнем мовної культури людини існує співмірність і залежність. Освічена людина може досягнути кілька мов. Однак важливо, щоб чужі мови не заступали мови своєї нації. Інтелектуальне зростання кожної молодої людини передбачає інтенсивне вивчення державної мови, оволодіння її літературними нормами, вироблення вміння користуватися всіма мовними одиницями залежно від умов спілкування, мети і змісту мовлення, бо мова є засобом інтелектуально-культурних досягнень особистості і способом їх презентації в суспільстві.

Література:

1. Абрамович С.Д. Мовленнєва комунікація : підручник / С.Д. Абрамович, М.Ю. Чікарькова. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 252 с.
2. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / [С.В. Шевчук, І.В. Клименко та ін.]. – 2-ге вид., виправл. і доповн. – К. : Алєрта, 2011. – 694 с.

Глинянчук Станіслав, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Запотічна Роксолана Андріївна**, викладач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

МОВА І КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ В ЖИТТІ ОФІЦЕРА ПОЛІЦІЇ

Слово, мова - показники загальної культури людини, її інтелекту, мовної культури. Як зазначає В. Радчук, «слово - візитна картка віку, професії, соціального стану людини» [1]. Мовна культура шліфується і вдосконалюється у процесі спілкування, зокрема під час виконання професійних обов'язків. Вона виявляється у володінні професійною мовою, вмінні висловлюватися правильно, точно, логічно, майстерно послугуватися комунікативно виправданими мовними засобами

залежно від мети і ситуації спілкування. Усі ці критерії регламентує мовознавча наука - культура мови.

Отже, культура мови - це галузь мовознавства, що кодифікує норми, стандарти репрезентації мовної системи. Вона не лише утверджує норми літературної мови, а й пропагує їх, забезпечуючи стабільність і рівновагу мови.

Правильність мовлення - це базова вимога культури мови, її основа. Чи важливо знати норми української літературної мови особі, щоденною практикою якої є ділове спілкування? На це запитання можна відповісти однозначно: - Так! Адже особа з низьким рівнем мовної культури, яка не вміє висловлювати свої думки, яка припускається помилок під час спілкування, приречена на комунікативні невдачі. Особливо важливо для офіцерів поліції оволодіти нормами мови документів і усного ділового спілкування [2].

Культура мовлення - невід'ємна складова загальної культури офіцера поліції. Володіння культурою мовлення - важлива умова його професійного успіху та фахового зростання.

Мовленнєва культура особистості великою мірою залежить від її зорієнтованості на основні риси бездоганного, зразкового мовлення. Головними комунікативними ознаками (критеріями) культури мовлення є: правильність, змістовність, логічність, багатство, точність, виразність, доречність і доцільність.

Правильність - визначальна ознака культури мовлення, яка полягає у відповідності його літературним нормам, що діють у мовній системі (орфоепічним, орфографічним, лексичним, морфологічним, синтаксичним, стилістичним, пунктуаційним, словотвірним).

Змістовність передбачає глибоке усвідомлення теми й головної думки висловлювання, докладне ознайомлення з наявною інформацією з цієї теми, різнобічне та повне розкриття теми, уникнення зайвого. Змістовність тісно пов'язана з такою ознакою, як лаконічність, яку репрезентує крилатий вислів: «Говоріть так, щоб словам було тісно, а думкам простору».

Важливим критерієм бездоганності мовлення є його послідовність, тобто логічність. Щоб виклад думок був послідовним (логічним), насамперед треба скласти план або тези висловлювання, в яких була би внутрішня закономірність, послідовність, вмотивованість, що відповідають законам логіки.

Точність великою мірою залежить від глибини знань та ерудиції особистості, а також від активного словникового запасу. Висловлюючи власні думки, слід добирати слова, які найбільше відповідають змісту, зокрема варто користуватися словником синонімів, тлумачним словником тощо.

Багатство мовлення передбачає послуговування найрізноманітнішими мовними засобами висловлення думки у межах відповідного стилю. Лексичні, фразеологічні, словотворчі, граматичні,

стилістичні ресурси мови є джерелом багатства, різноманітності мовлення. Якомога повніше треба використовувати емоційно-образну лексику, стійкі вислови, урізноманітнювати своє мовлення синонімами, фразеологізмами.

Виразність мовлення досягається виокремленням найважливіших місць свого висловлювання, розкриттям власного ставлення до предмета мовлення. З цією метою треба застосовувати виражальні засоби звукового мовлення: логічний наголос, паузи, дикцію, інтонаційну виразність та технічні чинники виразності: дихання, темп, міміку, жести.

Доречність і доцільність залежить передусім від того, наскільки повно і глибоко людина оцінює ситуацію спілкування, інтереси, стан, настрій адресата. А ще треба уникати того, що могло б уразити, викликати роздратування у співбесідника, вказувати на помилки співбесідника в тактовній формі [3].

Усі названі комунікативні ознаки культури мовлення тісно пов'язані між собою, і засвоювати їх треба в цілому. Висока культура мовлення - суттєвий показник загальної культури і її велика перспектива. З неї починається кар'єрне зростання офіцера поліції.

Література:

1. Радчук В. Плекаємо укриш... Для кого? / В. Радчук // Урок української. - 2003. - № 8-9. - С. 26-30.
2. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник. - 3-тє вид., виправ. і доповнен. - К.: Алерта, 2013. - 696 с.
3. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування: Навч. посібн. - К.: Каравела. - 2005. - 352 с.

Головчак А.В., здобувач ступеня бакалавра Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Галій Марина Сергіївна**, доцент кафедри юридичного документознавства, кандидат юридичних наук,

(Національна академія внутрішніх справ)

КОНЦЕПЦІЇ ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Національна мова українського народу, будучи надзвичайно складною системою, постійно змінюється і вдосконалюється. Її виник-

нення – тривалий процес, що охоплює багато століть. Питання походження української мови здавна було в полі зору українських та зарубіжних лінгвістів, істориків, частково – етнографів. Існує близько двадцяти гіпотез про походження української мови, проте найбільший інтерес викликали такі концепції [1, с. 6].

Концепція Погодіна – Соболевського. У XIX ст. відбулася полеміка між російським істориком Михайлом Погодіним (1800-1875) та українським істориком і етнографом Михайлом Максимовичем (1804–1873). М. П. Погодін вважав, що у Стародавньому Києві й на Київщині в часи заснування Руської державності і до татаро-монгольської навали жили росіяни та їхні предки. Українці прийшли із Заходу, десть із Галичини і Волині чи навіть із-за Карпат, і заселили спустошену татаро-монголами Київщину нібито не раніше кінця XV ст. М.О. Максимович доводив автохтонність українського населення на його споконвічних землях і відзначав, що українська мова формувалась у Південній Русі в X–XI ст. Пізніше цю дискусію продовжили О.І. Соболевський та український мовознавець П.Г. Житецький (1836–1911).

Концепція Марра. Археолог Яків Марр доводив, що українська мова – одна з найдавніших мов світу, старіша санскриту, інших індоєвропейських мов. Вона нібито є родоначальницею мов, які належать до індоєвропейської сім'ї. Цю думку підтримували історики та археологи, мовознавцями вона не схвалювалася.

Концепція спільної давньоруської мови, розроблена російським філологом Олексієм Шахматовим (1864–1920) і доопрацьована російським мовознавцем Федотом Філінім (1908–1982), проіснувала в українському мовознавстві дуже довго, а за радянських часів вважалася єдиноправильною. Згідно з цією концепцією, у період Київської Русі існувала давньоруська мова (спільна східнослов'янська прामова), яка після занепаду Київської Русі в XIII–XIV ст. стала джерелом для української, російської та білоруської мов, мовною “колискою” трьох братніх народів. Хибність цього твердження розуміли ще в 20-х роках XX ст., існування давньоруської мови заперечували українські лінгвісти того часу: Євген Тимченко (1866–1948), Іван Огієнко (1882–1972), Степан Смаль-Стоцький (1859–1936) та ін. Проте істинність їхніх наукових переконань визнано набагато пізніше.

Концепція праслов'янського походження української мови виникла на рубежі XX–XXI ст., її активно розробляли Григорій Півторак, Василь Німчук, Юрій Карпенко, Григорій Шевельов та ін. Ініціатори цієї теорії відносять початки виникнення української мови до більш раннього періоду – праслов'янської етномовної спільності в VI–VII ст. Спочатку всі слов'яни були близькими за культурою племенами, які користувалися спорідненою мовою – спільнослов'янською, або праслов'янською. Ця мова не була монолітною, а складалася з певних діалектних угруповань, подібних за лексикою, фонетикою, граматику.

На середньому етапі існування праслов'янської мовної єдності відбулися істотні переселення слов'ян: імовірно, на початку V ст. слов'яни

перейшли Одер, рухалися до Лаби й за неї. У IV–V ст. вони проникли в Карпати, з'явилися в Баварії, на Балканському півострові. Слов'янський світ розпався на частини, що активізувало й розпад єдиної мови. Починаючи з VI–VII ст. існування єдиної праслов'янської мови припинилося і на основі її діалектів почали формуватися нові слов'янські мови, у тому числі й українська. Про те, що до часу хрещення Київської Русі в 988 р. існувала українська мова, свідчать пісні, зокрема колядки, щедрівки, веснянки, які не потребують перекладу українською мовою (таких пісень російською мовою в цей період немає).

Отже, українська мова – це скарбниця духовної і культурної спадщини українського народу. У різноманітних формах існування української мови зберігається історична пам'ять та досвід нації, її світоглядні і моральні цінності, віддзеркалюються національні традиції і звичаї, тобто ознаки, що притаманні саме цій спільноті і тому є унікальними складовими національної ідентичності [2, с. 33].

Література:

1. Савченко І. С. Фонетика, орфоепія і графіка сучасної української мови : навч. посіб. / І. С. Савченко. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2014. – 184 с.
2. Українська мова за професійним спрямуванням. Модульний курс : [навч. посіб.] / В. В. Богатько та ін.; Вінниць. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. - Вінниця : Нілан, 2017. - 281 с.

Голодинський Ігор, здобувач ступеня бакалавра Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Науковий керівник – **Черкес Надія Дмитрівна**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри українознавства (Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького)

МОВНЕ СПІЛКУВАННЯ І МЕДИЦИНА

Питання мови завжди було актуальним для медиків. Здавалося б, уміння розмовляти і лікування, який там зв'язок? Для чого лікарям говорити з пацієнтами, адже нам просто потрібно поставити діагноз і прописати ліки.

При зустрічі з пацієнтом, кожен лікар підсвідомо налаштовується на «ідеального пацієнта». Ми щиро віримо, що постраждалий виконува-

тиме всі наші вказівки, не ставитиме під сумнів методи лікування і просто буде слухачем. Але як відбувається насправді? У реальності все не так. Ми зустрічаємо пацієнтів з різними характерами, емоціями, віруваннями і переконаннями; кожен з них точно знає краще за нас і взагалі є професійним терапевтом чи оперативним хірургом. Вони ставлять під сумнів наші знання, спираючись на джерела в інтернеті. Тому неможливо мовчки поставити діагноз і прописати ліки. Хороший лікар - це не тільки професіоналізм, енциклопедичні знання та зважені рішення, а й уміння говорити з хворим.

Проблеми співпраці лікаря з хворим дуже важливі для всіх спеціальностей, адже контакт з постраждалим відіграє велику роль у лікуванні. Цікавий той факт, що частота випадків недостатньої співпраці хворого з лікарем має тенденцію до зростання. За небезпечної ситуації часто мінімізують психологічні фактори, що призводять до зростання шокowego стану постраждалого. Діалог між лікарем і пацієнтом, здебільшого, є вимушеним і нещирим. Таким чином, часто головним чинником лікування є правильна психологічна оцінка. Тому що хворіють абсолютно всі, для когось трохи підвищена температура – великий удар, для інших навпаки улюблена справа, адже можна просто поніжитися в ліжку та пожаліти себе. Правильна оцінка характеру та темпераменту пацієнта є важливим аспектом лікування. Розрізняють декілька типів пацієнтів:

1) **Пацієнти-екстернали** звернені більше до зовнішнього світу, який їх оточує, вони комунікабельні, у них є широке коло друзів, знайомств, висока збудливість і імпульсивність поведінки. У своїх недугах і хворобах здатні звинувачувати зовнішні обставини, свою долю, випадок. Такі пацієнти зазвичай проявляють агресію і гнів як до лікаря, так і до інших пацієнтів. Основна тактика, яку варто застосовувати лікарю, є встановлення насамперед емоційного контакту з такими пацієнтами, а лише потім переходити до інформаційного аспекту бесіди.

2) Протилежним до попереднього типу є **пацієнти-інтернали**. Для них більший інтерес відіграє їхній внутрішній світ, їхнє переживання, а зовнішнє оточення є чимось несуттєвим. Такі пацієнти "замкнені в собі", некомунікабельні, їм ніколи не буває сумно із собою, важко адаптуються до перемін зовнішнього оточення, схильні до самоаналізу, переважає недовірливо-скептичний тип спілкування. Для інтерналів немає дрібниць у їх здоров'ї. Провину за втрачене здоров'я вони покладають лише на себе і відповідальність за події в своєму житті покладають лише на себе. Такі пацієнти надзвичайно відповідальні, виконавчі, вимогливі як до себе, так і до лікаря. Тому лікар під час роботи з такими пацієнтами повинен усі питання обговорювати максимально детально, інакше в пацієнта може виникнути почуття тривоги. Не потрібно економити на часі, проводячи консультацію, тому що темп мислення інтерналів буває сповільненим. Лікар повинен змиритися з цим і бути терплячим, врівноваженим. У даному випадку тактика з пацієнтом повинна бути протилежна до попередньо наведеної, а саме: контакт з таким пацієнтом починати з

нейтрального, інформаційного контакту, а вже потім формувати позитивне емоційне ставлення до лікаря.

Головна ціль лікаря – довіра пацієнта

Запорука успішного лікування – взаємовідносини між лікарем і постражданим, засновані на довірі, розумінні, співчутті та повазі. Але як я згадував не буває «ідеальних» хворих, які б могли так просто йти на контакт. Тому взаємовідносини будуються поступово. Здебільшого, пацієнт знає про доктора набагато більше, ніж він про хворого. Тобто довіра базується на авторитеті як клініки, так і медика.

Важлива умова встановлення взаєморозуміння – співчуття і відчуття підтримки. Трапляються випадки, коли банальна співчутлива розмова дає кращий ефект за пігулки. Потрібно поставити себе на місце постраждалого, подивитися на проблему його очима. Адже тоді пацієнт впевнений, що лікар щиро переймається його проблемою і продумає всі можливі варіанти лікування, а не змушує його до чогось «для галочки». А часте використання фраз: «Я вас чую», «Я вас розумію», допомагає постраждалому заспокоїтися і відчувати себе потрібним.

Загальних правил спілкування з пацієнтом немає. Головним законом є дотримання етичних норм, які були закладені ще давним давно. Наприклад, у клятві Гіпократата написано про обов'язок збереження лікарської таємниці, про заборону дій, здатних заподіяти моральний або фізичний збиток хворому або його родичам.

Лікар – це не просто професія, це талант. Адже не можна просто мовчки діагностувати хворобу, потрібно постійно психологічно підтримувати пацієнта, переживати його проблему разом з ним, щоб досягти не тільки фізичного, а й психологічного виздоровлення.

Тобто потрібно:

- Спробувати дізнатися причини підсвідомої тривоги пацієнта. Допомогти розібратися в них, переводячи проблему на рівень свідомості.
- Спробувати дати пацієнту конкретні інструкції про те, що робити, до чого прагнути, як себе вести.
- Розмовляючи з людьми похилого віку, не нагадувати їм про вік. Розмова повинна бути неспішна, питання слід задавати конкретні, що вимагають однозначної відповіді.
- Постаратися уникати одних лише усних порад, запишіть рекомендації по режиму, дієті, медикаментозної терапії на аркуші паперу.
- Спробувати роз'яснити необхідність обмеження, по можливості, контакту з руйнівними психіку факторами (надмірна інформаційна навантаження, стреси і так далі).
- Постарайтеся переконати пацієнта, що для збереження і поліпшення здоров'я необхідний комплексний підхід, в тому числі немедикаментозні заходи. Свіже повітря, ліс, сонце - ось лише деякі з чинників, здатних вплинути на самопочуття.

Взаємодія між пацієнтом і лікарем є дуже важким, але важливим аспектом лікування. Це те, чого не можна навчитися з підручників. Воно приходить з досвідом, з часом лікар починає краще вживатися в проблеми хворого та краще його розуміти. Не даремно термін «лікар» походить від «заговорювати або той, що красиво говорить», адже, при встановленні діагнозу, аналізи – це лише близько 65% інформації. Решта професійний лікар бере з розмови з постраждалим, з його ставлення, емоцій та психологічного стану.

Для прикладу, у давнину медицина базувалася на замовляннях, чарах (які будувалися на заговорюванні пацієнта) та інших психологічних діях. Перші лікарі - мольфари, шамани та інші цілителі обов'язково пов'язували процес лікування з мовою. Адже це підсилювало довіру пацієнта та сприяло взаєморозумінню. Звичайно, у наш час лікарі використовують більш дієві шляхи лікування, але не забувають про силу комунікації. Тому сучасний лікар – це не просто енциклопедія знань, а й професійний лікар душ.

Над цим працювали такі відомі люди як Гіпократ (одне з головних його досягнень— це виділення людських темпераментів, які дуже важливо враховувати при спілкуванні), Гален, Зигмунд Фрейд (відомий всьому світу як засновник психоаналізу), Авіценна вважав, що в одних випадках могутнім цілющим засобом стає сказане ввічливе слово лікаря, а в інших - уважний огляд і необхідні життєстверджуючі ради: «У руках лікаря слово, рослина і ніж». (<https://studfiles.net/preview/5751663/page:3/>)

Словом можна вбити, словом можна врятувати, словом можна армію за собою повести (В.Шефнер)

Література:

1. https://pidruchniki.com/14940511/psihologiya/osoblivosti_osobistosti_patsiyenta
2. <https://studfiles.net/preview/5751663/page:3/>
3. <http://ua-referat.com/%D0%92%D0%B7%D0%B0%D1%94%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D0%BB%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%8F%D1%96%D0%BF%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%94%D0%BD%D1%82%D0%B0>

Гусак А.О., здобувач ступеня бакалавра
Дніпропетровського державного універ-
ситету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Декусар Ганна
Геннадіївна**, старший викладач кафедри
українознавства та іноземних мов
(Дніпропетровський державний універ-
ситет внутрішніх справ)

ЗАПРОВАДЖЕННЯ КУРСУ ПСИХОЛІНГВІСТИКИ У БАЗОВУ ПРОГРАМУ НАВЧАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Термін «психолінгвістика» вперше було використано Н. Пронко, у статті «Мова і психолінгвістика» в США (1946 р.). Проте до наукового вжитку цей термін увійшов лише в 1953 році на міжуніверситетському дослідницькому семінарі в м. Блумінгтоні, який було організовано психологами Дж. Керроллом, Ч. Осгудом та лінгвістом Т. Сібеоком. Одне з найперших визначень дав в 1954 році засновник американської психолінгвістики Дж. Осгуд, згідно з яким психолінгвістика має справу з процесами кодування і декодування мовних сигналів, співвідносячи їх зі станом учасників комунікації. Відповідно, говоріння – це кодування смислу значенням слова, а слухання – це декодування того смислу, який вкладає розмовник у повідомлення [1].

Також можна надати таке визначення терміну: психолінгвістика – це наука, що вивчає природу і функціонування мови, процеси мовотворення, а також сприймання і формування мовлення в їх співвідношенні із системою мови, використовуючи дані та підходи двох наук - психології та лінгвістики.

Чому ж все більше в останній час нею цікавляться та яку користь вона нам може надати?

Користь полягає в її практичній спрямованості. Психолінгвістика досліджує такі проблеми: психолінгвістичні одиниці сприйняття мови, етапи породження та розуміння мовленнєвого висловлювання, навчання мови (особливо іноземному), мовне виховання дошкільнят та питання логопедії, клініка центрально-мозкових мовних порушень, діагностика нервових захворювань на основі спостережень над мовою, проблеми мовної дії (пропаганда, діяльність засобів масової інформації, реклама), лінгвістичні аспекти авіаційної і космічної психології, а також судової психології та криміналістики, питання організації внутрішнього лексикону людини, проблеми машинного перекладу, проблеми діалогу людини і комп'ютера, автоматична обробка тексту, інформатика, теорія і практика штучного інтелекту [2].

Вона дає змогу розробити моделі мовленнєвої діяльності і психофізіологічної мовної організації індивіда(в нашому випадку працівника поліції чи іншого правоохоронного органу) як у повсякденній діяльності, так і в екстремальних ситуаціях.

Можна сказати, що психолінгвістика дає нам змогу виконати практичні завдання в тих умовах, коли методів класичної лінгвістики виявилось недостатньо. Особливу це видно на прикладі спілкування працівників поліції в ускладнених з тих чи інших причин умовах, в нестандартних ситуаціях: спілкуванні з іноземцем державною мовою при недостатньому його знанні цієї мови, спілкування в умовах використання "нестандартних" форм мови(просторіччя, сленг, жаргон, діалект, місцева говірка, тощо), мова в стані емоційного збудження, комунікація в конфліктних ситуаціях (сварках, масових заворушеннях, тощо), комунікація при перешкодах у каналі зв'язку або в штучних людино-комп'ютерних системах [1].

Підводячи підсумки, можна сказати, що ця наука є досить корисною для нашої повсякденної діяльності. Проте, хоча і використовується значна кількість методів, схем, прийомів психолінгвістики в повсякденності, мало хто знає про таку науку як психолінгвістика. А запровадивши її як навчальну дисципліну, чи хоча б як розділ іншої дисципліни, ми зможемо навчитися володіти тим арсеналом знань та практичних прийомів, які неодмінно підвищать рівень комунікативної компетенції працівника поліції.

Література:

1. Крашеніннікова Т. Комунікативна компетенція працівника національної поліції: Навчальний посібник / Т.В. Крашеніннікова – Дніпро : Видавництво Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ 2017.- 106с.

2. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим досту-

пу:http://adhdportal.com/book_3612_chapter_79_8.14._JUrIdicheskaja_psikholingvistika.html (дата звернення 30.09.2018) – Назва з екрана.

Денисенко Євгенія, здобувач ступеня бакалавра Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.
Науковий керівник – **Нагорна Юлія Анатоліївна**, старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов (Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

ЖАРГОНІЗМИ У РОБОТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ЯК ЧАСТИНА ПРОФЕСІЙНОЇ ЛЕКСИКОЛОГІЇ

Робота поліцейського включає в себе багато аспектів, серед яких комунікація посідає одне з провідних місць. У даному випадку, дійсно, слово – справжня зброя, адже вірно та вдало підібране висловлювання гарантує отримання цікавої та необхідної для слідства інформації.

«Правнича термінологія особливо вирізняється своїм динамічним розвитком, оперативністю, що визначається здатністю реагувати на нові події у суспільних відносинах та відображає усі реалії сучасного життя. В останні десятиріччя мова зазнає активних трансформацій. Особливо чутливою до цього процесу виявилася її лексико-семантична система, яка значно розширила ресурси своїх емоційно-оцінних засобів за рахунок жаргонної лексики, діалектизмів, просторічних лексичних елементів, лайливих слів, професійних аргументів» [2, с.1].

Відомо, що у роботі поліцейського не обійтись без нестандартної лексики, тобто певних лінгвістичних зворотів, гострих словечок тощо. Насамперед така ситуація тісно пов'язана зі специфікою роботи поліцейських. Окремий контингент з його відособленою лексикою значно впливає на мову поліцейського.

На початку XXI століття досягла своєї вершини зацікавленість лінгвістів нестандартною лексикою, що почала активно проникати до усіх сфер суспільного життя, адже неможливо вивчати мовні явища без урахування особливостей так званих «периферійних» мовних одиниць. Як важливу частину соціолінгвістики виокремлюють соціальну діалектологію. Дослідженням соціальних діалектів займалися Л. Ставицька, Л. Касаткин, В. Бондалетов, Е. Туманян та багато інших науковців. Серед класифікацій соціальних діалектів найбільш значущими, на думку науковця Л. Ставицької, є така термінологічно-поняттєва парадигма: аргумент, жаргон, професійний жаргон, сленг [3].

В цьому випадку нас цікавить мова саме окремої категорії осіб, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі, адже саме з цими соціальними групами пов'язана робота поліцейського. Важливим моментом є те, що поліцейський скоріше повинен знати такого роду термінологію та володіти нею, адже, встановлення контакту зі злочинцем залежить також і від того, яким чином буде побудоване спілкування.

Жаргон – «мова, перемішана довільно дібраними або перекрученими формами слів, якою, переважно усно, користуються окремі соціальні групи людей (злочинці, картярі, міські вуличники тощо)» [1]. Іншими словами, це один з різновидностей соціальних діалектів, який відрізняється специфічною та експресивно забарвленою термінологією, що є синонімами до слів загального вжитку. Мабуть, основною ознакою жаргону можна вважати його належність до певного соціального прошарку за допомогою застосування у мовленні специфічних фраз та зворотів. Важливою ознакою жаргону є його «вторинний» характер, оскільки часто це слова, які замінюють нейтральну або пафосну лексику літературної мови. Економія мовних та мисленневих зусиль є також рисами жаргону» [4, с. 321].

Вважається, що жаргон з'явився у мові офеней-коробейників і має ще одну назву – феня. Ці торговці придумали своєрідну мову, яку б змогли розуміти лише вони. Надалі, жаргонізи почали поширюватись і серед інших прошарків суспільства, які з метою спрощення та простоти мовлення створили низку словесних виразів та окремих слів для позначення певних речей та ситуацій. Таким шляхом сформувались і кримінальні жаргонізи.

Кримінальний жаргон – езотерична соціолектна форма існування лексичного субстандарту, яка обслуговує кримінальну субкультуру анти-соціальних та асоціальних груп людей та виконує в ній функції конспіративного спілкування, пароллю та емоційно-експресивного мовного засобу, чинить величезний вплив на літературний стандарт [4, с. 321]. Як приклади кримінальних жаргонізмів можна навести: «*виставити хату*» (пограбувати квартиру або будинок), «*пахан*» (ватажок злочинного угруповування, злодій-авторитет), «*вращ*» (адвокат), «*базар*» (мова) та ін. Важливо зазначити, що серед працівників юридичної сфери також використовується кримінальний жаргон, що є наслідком систематичного спілкування з представниками кримінального світу. У свою чергу, у поліцейських формується своєрідний професійний юридичний жаргон, яким вони користуються у своїй роботі. Серед нестандартних мовних зворотів постійно зустрічаються такі професійні жаргонізи, наприклад, як «*опер*» (оперативний уповноважений працівник поліції), «*слідак*» (слідчий працівник поліції), «*важняк*» (слідчий з особливо важливих справ), «*відказняк*» (матеріал перевірки за фактом повідомлення про злочин, по якому винесли постанову про відмову в порушенні кримінального провадження), «*терпила*» (потерпіла сторона у кримінальному процесі), «*за-крити*» (заарештувати, застосувати міру в якості запобіжного заходу взяття під варту) та ін. Однак, у цьому випадку можна стверджувати, що втрачається чистота мови, її лаконічність та точність, адже вона розбавляється такого роду висловами.

Відтак, мова є динамічною системою, що розвивається та знаходиться у постійних змінах, адже це своєрідне відображення реалій суспільної дійсності, тому не дивно, що жаргонізи стали невід'ємною ча-

стиною спілкування у правовій сфері та є певною професійною деформацією, яка саме у поліцейських проявляється у більш вираженій формі.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Авт., керівник проекту та гол. ред. В.Т. Бусел. - К.; Ірпінь: Перун, - 1440с.
2. Олексій К. Б. Особливості жаргонної лексики в художніх творах Ю. Андруховича [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/konfer30/739.pdf>
3. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови / Л. Ставицька. – К. : Критика, 2005. – 464 с.
4. Скрипник А. В. Кримінальний жаргон у французькій та українській мовах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.philology.kiev.ua/library/zagal/Movni_i_konceptualni_2011_37/320_324.pdf

Досяк Христина, здобувач ступеня бакалавра Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Науковий керівник – **Єщенко Тетяна Анатоліївна**, завідувач кафедри українознавства, кандидат філологічних наук, доцент
(*Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького*)

МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ ЛІКАРЯ

Актуальність. Мовленнєвий етикет лікаря є однією з найважливіших характеристик поведінки фахівця. Без знання усталених в українському суспільстві форм етикету, без вербальних прийомів вираження ввічливих стосунків між лікарем і пацієнтом, мовець не може ефективно здійснювати процес комунікації. Лікареві необхідно вміти будувати стратегічно правильне діалогічне мовлення, аби одержати зрозумілу відповідь від пацієнта, скерувати процес передавання інформації в потрібному напрямку, перехопити й утримати ініціативу в бесіді, активізувати увагу пацієнта, зробити спілкування більш результативним. Окрім цього, для лікаря необхідно знати техніку постановки запитань і техніку відповідей на них. Вказана проблема у колі уваги Н. Литвиненко [1], В. Литовченко [2], Ю. Юсеф [3].

Мета. Описати специфіку мовленнєвого етикету лікаря як передумову у загальному процесі опанування фахової мови працівником медичної галузі.

Матеріали та методи. Джерельною базою наукової розвідки слугують висловлення лікарів – 150 одиниць, зібраних методом суцільної вибірки з онлайн-форумів та сайтів медичної тематики. Для наукового студювання обрано *описовий* метод.

Результати. Проведення досліджень засвідчило: сучасний лікар повинен уміти «розговорити» мовчазного, закритого пацієнта і водночас повинен уміти вчасно зупинити занадто говіркого хворого. Важливими компетенціями є і вміння не тільки говорити, але й вміти активно слухати пацієнта. Уміння слухати є одним із головних показників риторичної культури лікаря, воно особливо важливе, оскільки одним з найважливіших принципів роботи медичного працівника повинна бути виняткова увага до відвідувачів. Уміти володіти певними формулами мови, аби коректно реалізувати різні інтенції: вітання, подяки, співчуття, прохання, відмови - вкрай важлива риса сучасного працівника галузі охорони здоров'я. Також лікар повинен уміти використати весь багатий потенціал лінгвістичних засобів впливу, володіти нормами мовного етикету, основою якого є категорія ввічливості, паралінгвістичними засобами й прийомами, такими як сила голосу, темп, мелодика, пауза, аби вміти продемонструвати своє небайдуже ставлення до хворої людини, уміти виразити своїм голосом співчуття, співучасть у процесі спілкування. Мати поняття про невербальні засоби спілкування, такі як поза, жест, погляд, дистанція, маніпуляція із предметами. Він повинен уміти інтерпретувати невербальні засоби спілкування, щоб зрозуміти те, що пацієнт не хоче або не може виразити вербально.

Вислови мовного етикету, особливо привітання і звертання, якими починається кожна розмова, сприяють налагодженню контактів під час спілкування людей у лікарні. Останнє є важливою психологічною проблемою нашого часу, оскільки успіх часто залежить не тільки від загального рівня здібностей, а й від мистецтва й техніки спілкування. Сила словесного переконання подеколи не може порівнятися з дією навіть найефективніших медикаментів. Однак користуватися словом потрібно обережно, з добром. Необхідно знати, що, кому й коли говорити. При цьому потрібно враховувати індивідуальні особливості пацієнта, його стан, діагноз захворювання. Виділяють такі моделі взаємин лікаря і пацієнта: *патерналістська* (лікар дає вказівку хворому вчинити саме так, а не інакше); *ліберальна* (лікар повідомляє інформацію про захворювання, залишаючи за пацієнтом права вибору конкретного методу лікування); *технологічна* (лікар і пацієнт орієнтуються на показники діагностичної апаратури); *інтерпретаційна* (лікар розмовляє з хворим, роз'яснюючи суть його захворювання); *дорадча* [1]. Залежно від цих моделей лікар повинен правильно підбирати слова під час розмови з пацієнтом, тобто дотримуватись етикету медика.

Висновки. Проведено спостереження за особливостями мовленнєвого етикету медика, спілкуванням лікаря з пацієнтом, його мовною майстерністю. Отже, слово у мовленні лікаря відіграє виняткову роль. Недаремно Гіппократ говорив: *«Існує три типи лікарів. Один з них лікує травами, другий ножем, третій словом. То звернімося до того, хто лікує словом, адже лікуючи тіло, він лікує й душу»* [3]. Перцептивна функція спілкування зумовлена сприйняттям та розумінням партнерами один одного. Найбільш значущими наразі постають елементи зовнішньої поведінки (міміка, пантоміміка, інтонація мови) та особистісні якості (ставлення до людей, фахові дані тощо). У професійній лікарській діяльності це забезпечує зняття психічного напруження пацієнта, встановлення з ним нормальних міжособистісних стосунків. Отже, суть рольової діяльності загалом визначається соціальними нормами, орієнтованими на особистість лікаря як виконавця конкретної ролі. Саме це і накладає відбиток на його мовну поведінку, що знаходить відображення у стильовому розмаїтті дискурсу та особливостях його усної і писемної форм, які мають досить тісний зв'язок. Чи буде слово причиною одужання, чи, навпаки, виникнення захворювання залежить певною мірою від лікаря. Адже підкріплене добрим словом діло, лікування хворого, буде мати більш позитивні результати, про що свідчить багатовікова практика.

Література:

1. Литвиненко Н. П. Сучасний український медичний дискурс / Ніна Литвиненко. - Х.: Історико-філологічне товариство. - 302 с.
2. Литовченко В. М. Український мовленнєвий етикет: соціолінгвістичний аспект / В. М. Литовченко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського: зб. наук. праць. Серія: Філологія. - Вінниця, 1989. - Вип. 1. - С. 3 - 6.
3. Юсеф Ю.В. Особливості формування комунікативної культури майбутніх лікарів у сучасному соціокультурному середовищі / Ю. В. Юсеф // Вісник Національного університету імені Тараса Шевченка. - 2013. - № 21 (280). - С. 145 - 150.

Дряп'як В'ячеслав, здобувач ступеня бакалавра Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.
Науковий керівник – **Стрюк Євгенія Володимирівна**, викладач кафедри українознавства та іноземних мов (Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

АНГЛІЙСЬКА МОВА В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Англійська мова є міжнародною, так сталося через відголоски історії людства. Велика Британія знаходиться на заході Європи на окремому острові що дало змогу Англійцям стати передовою морською імперією. Британська імперія ввійшла в історію як найбільша країна за всю історію людства, саме англійцям належала одна п'ята частина суцї планети. Через це англійська культура проникла до Північної Америки, Індії, Китаю, Австралії, Африки а разом із нею звичайно ж і мова [1].

На разі міжнародні відносини ведуться на тій мові яку оберуть суб'єкти відносин, а якщо країн учасників забагато то Англійською мовою [2].

Питання чи важлива мова для діяльності українського поліцейського Дуже широке адже до кожної проблеми необхідно підходити індивідуально. На мою думку Україна реформами робить правильні кроки, адже вони регламентовані Конституцією України.

Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування. Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом.[3]

Міжнародне співробітництво поліції:

1. Взаємовідносини у сферах діяльності поліції з відповідними органами інших держав та міжнародними організаціями базуються на міжнародних договорах, а також на установчих актах та правилах міжнародних організацій, членом яких є Україна.

2. Поліцейські можуть направлятися до міжнародних організацій, іноземних держав як представники поліції з метою забезпечення координації співробітництва з питань, що належать до повноважень поліції.

3. Поліцейські можуть залучатися до участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.[4]

В поліції України налічуються такі підрозділи:

- 1) кримінальна поліція;
- 2) патрульна поліція;
- 3) органи досудового розслідування;
- 4) поліція охорони;
- 5) спеціальна поліція;
- 6) поліція особливого призначення.

На мою думку найважливіше значення іноземної мови, саме для патрульної поліції, адже саме патрульні є обличчям Національної поліції України, саме патрульного поліцейського бачать іноземці в якості гостей нашої країни. В Європі патрульний може допомогти людині всім чим

тільки зможе, і мі як асоційовані члени Європейського Союзу маємо відповідати цим стандартам. І німець та француз можуть попросити допомоги України в формі тільки англійською.

Для працівників правоохоронних органів також важливо володіти Англійською адже при роботі з тими ж іноземцями згідно Кримінально-Процесуального кодексу, Слідчий зобов'язаний роз'яснити субекту кримінального провадження його права та обов'язки, обов'язково коли це підозрюваний чи затриманий. А перекладача на це визвати майже не можливо та не потрібно, як я вважаю, тому слідчий просто зобов'язаний володіти англійською.

Поліція охорони, Спеціальна поліція та Поліція особливого призначення замаються дуже вузькою спеціальною роботою і як на мене їм взагалі не потрібна міжнародна мова, адже якщо мислити прагматично то я як громадянин України якого незаконно позбавили волі або тримають у заручниках більше хочу щоб поліцейський спец. Загону який мене буде звільняти краще вмів стріляти та мав фізичну підготовку і мені не важливо скільки мов він знає.

Я, як майбутній оперуповноважений карного розшуку особисто вважаю що в моїй діяльності також більш важливо вміти знайти людину, затримати її та потім довести вину цієї людини. Але й англійській мові також потрібно приділяти увагу, адже як я зазначав раніше Україна є членом багатьох міжнародних організацій у тому числі й Інтерпол, з агентами якого мені необхідно буде спілкуватись не на їхньою мовою і не моєю, а саме англійською.

Тому якщо до цього питання підходити більш широко, то можна зрозуміти, що англійську мову Необхідно вивчати поліцейським усього світу заради протидії міжнародної злочинності.

Література:

1. Краткая история Англии https://www.e-reading.club/bookreader.php/1008867/Azimov_Istoriya_Anglii._Ot_lednikovogo_perioda_do_Velikoy_hartii_volnostey.html
2. Міжнародні відносини <http://politics.ellib.org.ua/pages-1089.html>
3. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
4. Закон України про Національну Поліцію.

Дущак Олена, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Бондаренко Вікторія Анатоліївна**, доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення, кандидат юридичних наук (Львівський державний університет внутрішніх справ)

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ – ПОКАЗНИК ЗАГАЛЬНОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

Ні для кого не секрет, що основним показником цивілізованості та освіченості суспільства є вміння досконало використовувати сучасну літературну мову з усією різноманітністю її виразів і правил. Культура мовлення – не лише основний засіб комунікації та невід’ємна складова загальної культури особистості, а й важлива риса ерудованої та всебічно розвиненої людини.

Останнім часом стає актуальною проблема культури мовлення, оскільки сьогодні є очевидною і не викликає сумнівів надзвичайно гостра необхідність підготовки майбутніх фахівців, які би володіли на високому рівні загальною та професійною культурою, умінням самостійно і гнучко мислити, ініціативно і творчо вирішувати професійні та життєві питання.

Для початку потрібно зрозуміти, що саме являє собою культура мовлення і яке її місце в загальній культурі. Як зазначає В. О. Александрова, мовленнєвою культурою вважають складну систему мовних знаків, що ґрунтується на мовних і моральних правилах та нормах поведінки. Культура мовлення – це такі якості мовлення того, хто говорить чи пише, які забезпечують людині ефективне досягнення мети спілкування з дотриманням правил, етичних норм, ситуативних і естетичних нюансів [1, с. 8].

М. В. Булатова-Топоркова зауважує, що не можна говорити про культуру мови й мовлення, не торкнувшись питання культури взагалі. Культура є історично визначеним рівнем розвитку суспільства й людини, що виявляється в типах та формах організації життя й діяльності людей, а також у тих матеріальних і духовних цінностях, які створюють люди. Це соціально-прогресивна творча діяльність людства в усіх сферах буття й свідомості. Культура характеризує матеріальний та духовний рівень розвитку певних історичних епох, суспільно-економічних формацій, певних суспільств, народностей, націй, а також специфічних сфер діяльності або життя [2, с. 167].

Суттєвим чинником зниження культури мовлення майбутніх фахівців є активне використання сленгів, жаргонізмів, суржику, тавтології, а також вплив інших мов, переважно російської. Це основні напрями,

у боротьбі з якими вдасться підвищити рівень мовленнєвого розвитку молоді та суспільства загалом.

Культура мовлення фахівця виявляється у дотриманні норм літературної мови, володінні професійною мовою, умінні висловлюватися правильно й виразно, використовуючи вміло і за призначенням різні стилістичні засоби мови. Таким чином, щоб полегшити процес удосконалення професійного мовлення, виділяють два головні показники культури – правильність і комунікативну доцільність. Досягти високого рівня культури мовлення неможливо без високої лінгвістичної свідомості носія мови, любові до неї, постійної потреби аналізувати, удосконалювати, шліфувати власне мовлення. Для цього необхідно добре оволодіти мовними нормами, стежити за їх змінами, не допускати змішування мовних явищ, проявів інтерференції; критично ставитися до написаного і мовленого слова [3, с. 107].

Правильно й чисто говорити рідною мовою може кожен, аби тільки було бажання. Це не є перевагою вчених-лінгвістів, письменників або вчителів-мовників. Це не тільки ознака, а й обов'язок кожної культурної людини, незалежно від того, працює людина розумово чи фізично. Плекати культуру мовлення – обов'язок кожного. Як тут не згадати про-рочі слова давньогрецького мислителя Сократа, який жив у IV ст. до н.е.: «Заговори, щоб я тебе побачив». Культура і мистецтво спілкування не самоціль, а дорогоцінний здобуток людини. Це засіб духовного розвитку і вдосконалення особистості, яка прагне до відчуття власної гідності [4].

Отже, володіння мовою на належному рівні є важливим компонентом загальної культури особистості, що сприяє грамотній підготовці фахівців у різних сферах, оскільки саме творче використання засобів мовлення повною мірою проявляє професійні обдарування особистості, сприяє її самотворенню та самовираженню.

Література:

1. Александрова В. О. Мовленнєва культура сучасної молоді. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2013. № 8 (ч. 2). С. 7–11.
2. Буланова-Топоркова М. В., Духавнева А. В., Столяренко Л. Д., Самыгин С. И., Сучков Г. В., Столяренко В. Е. Педагогика и психология высшей школы : учебное пособие. Ростов-на-Дону: Феникс, 2002. 544 с.
3. Лисак Г. О., Мартинюк О. В. Культура мовлення як якісний показник професійної культури майбутнього вчителя-філолога. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. Хмельницький : ХНУ, 2015. Вип. 9. С. 104–108.
4. Плющ Н., Бас-Кононенко О., Дудник З., Зубань О. Сучасна українська літературна мова. К. : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2003. 271 с.

Івасик Ірина, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – Гадакович Мар'яна Степанівна, доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення, кандидат філологічних наук, доцент (Львівський державний університет внутрішніх справ)

ВНЕСОК К.ЛЕВИЦЬКОГО У РОЗВИТОК ПРАВНИЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ГАЛИЧИНІ кін. XIX – поч. XX ст.

Кость Левицький був представником нового покоління української світської інтелігенції Галичини, яке на зламі XIX – XX ст. взяло на себе керівництво українським національно-визвольними процесами.

Наприкінці XIX ст. на західноукраїнських землях почали зароджуватися фахові правничі організації. Одним із перших осередків національно свідомих правників став заснований (1881 р.) у Львівському університеті «Кружок правничий». Основним завданням цього гуртка було розроблення української правничої термінології, зокрема цьому особливу увагу приділяв тоді ще студент, а пізніше видатний політичний діяч К.Левицький, установчі збори обрали амбітного студента головою «Кружка правників», фактично першого професійного об'єднання українських правників на західноукраїнських землях. Після закінчення університету (1882 р.) працював у канцелярії Галицького намісництва, здобувши перший управлінський досвід. (1884 р.) захистив докторат, а (1890 р.) відкрив у Львові власну адвокатську контору, захищав на судових процесах художників К. Устияновича і С. Тимосевича (1893), студента М. Січинського (1910) та десятки інших українських патріотів.

Молодий адвокат розумів, що народ потребував не лише правового захисту, але й елементарної освіти і, особливо, зміцнення національної свідомості. Саме задля цього у 1883 р. К.Левицький офіційно вступив до товариства «Просвіта», де пропрацював 25 років (до 1908 р., коли зайнявся політичною діяльністю). За організаційного сприяння члена Виділу К.Левицького «Просвіта» придбала 1 квітня 1895 р. власний будинок у Львові (Ринок, 10), де розмістилися також Наукове товариство ім. Шевченка (НТШ) з бібліотекою і музеєм.

Одним з перших наукових видань Наукового Товариства ім.Шевченка був «Німецько-руський словар висловів правничих і адміністративних» К.Левицького, який побачив світ в 1893 р. (на основі «Juridisch-politische Terminologie für die slavischen sprachen Oesterreichs (deutscherutenische separate Ausgabe). «Німецько-руський словар» (друге видання «Німецько-український правничий словар» вийшло у Відні 1920 р.), укладений К.Левицьким, став новим кроком у формуванні української літературної мови в Галичині

У передмові до словника автор зазначав, що із розвитком мови змінюється й оновлюється її лексичний склад. Якраз ці зміни в галузі юридичної термінології він намагався зафіксувати у словнику.

Переходимо до власне аналізу словника. Термінологічна праця К. Левицького складається з коротких перекладних німецько-українських статей, в яких подається переклад відповідного терміна без граматичних характеристик. Поширенішими є статті словника, що стосуються загальних юридично-економічних та юридично-політичних понять: вексель, відповідальність, власть, закон, земля, купно, обтяжувати, право, річ, суд, торг тощо

Частина термінів у словнику К. Левицького запозичені безпосередньо з польської та німецької мов (або ж із німецької через польську). Приклади з запозичень із польської — це переважно терміни, утворені із лексики загального вжитку, а також пов'язані із загальноправними поняттями, судовим процесом: біжниця (із пол. *bóżnica* — синагога); виємковий суд, виємок (із пол. *wyjąć* — вийняти); вильосоване (із пол. *wylosować* — витягнути жереб); випроцесувати (із пол. *procesować się* — судитися); витвір штуки (із пол. *sztuka* — мистецтво).

Словник К.Левицького містить і значну кількість германізмів латинської етимології. Переважно це терміни з галузі фінансового та цивільного права, дипломатії, а також незначна кількість термінів, які походили із загальноновживаної лексики: білянс (із нім. *Bilanz* — баланс); вінкульоване (із нім. *Vinkulierung* — перетворення пред'явницьких цінних паперів в іменні); ґрунтова парцеля (із нім. *Grundparzelle* (*Grund* — ґрунт, *parzelle* — дрібна ділянка землі).

Слід зазначити також, що в побудові словникових статей відображена тенденція до формування термінології на народній основі. Так, упорядковуючи словник, К. Левицький у більшості випадків на перше місце ставить власне національний термін зі слов'янським коренем, а чужомовні запозичення подає після українських відповідників: взір ↔ формуляр; виконане ↔ екекуція; висланник ↔ посол ↔ депутат.

Якщо (1891 р.) основою для творення правничих термінів було так зване язичіє (через що словник справедливо покритиковано сучасними дослідниками), то вже (1920 р.) основою для творення стає українська мова.

Отож словник К.Левицького став видатним явищем в історії культури і мови, великим внеском у розвитку правничої термінології на західноукраїнських землях.

Література:

1. Гдакович М. Висвітлення проблем правничої термінології на сторінках журналу «Часопись правнича» (1889 – 1912) / М. Гдакович // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – Львів: ЛьвДУВС. – 2013. – Вип. 2. – с. 463 – 472;

2. Левицький К. Німецько-український правничий словар / К. Левицький. – Відень: Накл. Видавн. Спілки у Відні, 1920. – VII+497с.

3. Левицький К. Про права руської мови / К.Левицький. – Львів, 1896. – 36 с.

4. Мозер М. Деякі віденські причинки до вироблення українських термінологічних систем / М.Мозер // М.Мозер. Причинки до історії української мови / За загальною редакцією С. Вакуленка. – Харків, 2008. – С. 684 – 717.

Іотов Євгеній, здобувач ступеня бакалавра Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Тимофіїва Катерина Михайлівна**, старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов (Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

СПЕЦИФІКА МОВНОЇ КУЛЬТУРИ КУРСАНТІВ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ

Володіння академічною мовою – одна з найголовніших вимог до будь-якого освіченого фахівця сьогодення. Відповідно до Конституції України, як основного джерела права, що регулює питання мовної політики, державною мовою в Україні є українська, а держава, в свою чергу, повинна забезпечувати всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

Процес реформування судових та правоохоронних органів сприяв відповідним перетворенням в суспільно-правовому житті України. Зміни в діяльності правоохоронних органів та законодавстві стали рушійним кермом щодо покращення процесу впровадження української мови і забезпечили її використання у професійній діяльності кожного громадянина України. Національна поліція України – це орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Кадрова політика цього органу є важливим етапом забезпечення діяльності всієї системи поліції. Добір на посаду поліцейського здійснюється відповідно до встановленої процедури, яка включає в себе обов'язкове володіння українською мовою.

Процедура мовної освіти в закладах Міністерства внутрішніх справ України зорієнтована на нові реалії життя в українському незалежному суспільстві, відповідно до яких, майбутні поліцейські зможуть про-

тистояти численним труднощам та бар'єрам, які постають у їхньому професійному та особистісному житті, а, головне, гарною правильною та чіткою українською мовою пояснити правопорушнику в чому його провина [4].

Сучасні програми з вивчення української мови за професійним спрямуванням містять необхідну методику, яка направлена на освоєння необхідних теоретичних знань і отримання практичних умінь у сфері професійної діяльності майбутніх поліцейських. Завдання закладів вищої освіти, що в своїй діяльності підпорядковуються МВС України, полягає в тому, щоб готувати фахівців нової генерації, які б досконало володіли державною мовою як в професійному, так і в повсякденному житті [1, с.174].

Серед компонентів програм з вивчення української мови за професійним спрямуванням, що формують професійну мовленнєву культуру курсантів можна виділити наступні складові:

- комунікативна компетенція, яка включає уміння та готовність курсанта брати участь в спілкуванні;
- мовна компетенція, яка передбачає активне володіння юридичною термінологією та громадсько-політичною лексикою з метою забезпечення ефективного спілкування з населенням України;
- методична компетенція, яка полягає в прагненні до подальшого самовдосконалення і розумінні важливості оволодіння культурою професійного мовлення;
- соціокультурна компетенція, яка містить позитивне ставлення до мови як засобу спілкування, повагу до народу України як носія цієї мови, толерантне ставлення до його культури, звичаїв і способу життя [4].

Поширення такої мовленнєвої культури має свої позитивні наслідки, а саме: спостерігається активне формування індивідуального стилю мовленнєвої діяльності та розвиток спеціальних комунікативних здібностей курсантів, розвивається абстрактне та аналітичне мислення, формується загальне уявлення про політичні, економічні і правові події в світі, встановлюються взаємозв'язки між різними галузями і сферами життя в соціумі.

Методика мовної культури та освіти курсантів в її аудиторному і позааудиторному вигляді зосереджується та формується в таких проявах, як: досконале вивчення юридичної термінології та понятійно-категорійного апарату; робота щодо розмежування подібних за звучанням, але різних за значенням паронімічних слів (наприклад: норматив – нормативність, погроза – загроза, тощо); з'ясування значення нових, невідомих раніше слів, пояснення їх написання, походження та сфери вживання (наприклад: делікт, експертиза, санкція); звернення уваги на логічний виклад своїх думок і грамотне написання процесуальних документів [1, с.176].

Акцент такого навчання робиться на формування у курсантів навичок професійної комунікації, студіювання особливостей фахової мови, на розвиток культури мови і мислення.

Таким чином, формування культури мови та підвищення рівня загальномовної підготовки курсантів є важливим етапом формування їх професійної діяльності. Майбутнім фахівцям Національної поліції володіння державною мовою потрібне не тільки як сукупність правил, а як система світобачення, засіб культурного співжиття в суспільстві і самовираження особистості. Володіння рідною українською мовою – завдання кожного свідомого громадянина нашої держави, який зобов'язаний вільно володіти усним і письмовим її лексичним багатством!

Література:

1. Вашуленко М. Проблеми культури мовлення в наукових дослідженнях із педагогічних наук / М. Вашуленко // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2012. – Вип. 22. – С. 174–181.
2. Масенко Л. Т. Між мовою і языком / Л. Т. Масенко. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2011. – 135 с.
3. Мацько Л. Українська наукова мова (теорія і практика) / Л. Мацько, Г. Денискіна. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2011. – 272.
4. Огар Е. І. До питання про сучасну мовну ситуацію в Україні [Електронний ресурс] / Е. І. Огар // Ї. – 2001. – № 20. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua>.

Казанчук Л.В., здобувач ступеня бакалавра Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Галій Марина Сергіївна**, доцент кафедри юридичного документознавства, кандидат юридичних наук (Національна академія внутрішніх справ)

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА ЯК УНОРМОВАНА ФОРМА ЗАГАЛЬНОНАРОДНОЇ МОВИ

Надзвичайна прихильність людини до рідної мови зумовлена тим, що кожному народові властиві неповторні асоціації образного мислення, які закріплюються в мовній системі і становлять її національну специфіку. Етнічна самосвідомість базується передусім на рідній мові.

Якщо інтерпретувати літературу як самовираження народу, то справжнім самовираженням народу вона може бути лише тоді, коли створена рідною мовою.

Українська національна мова об'єднує територіальні, соціальні говори, фольклорний наддіалектний різновид і вищу форму реалізації національної мови – її літературний різновид. Це поняття ширше, ніж поняття української літературної мови. Літературна мова є “історично закономірною, суспільно важливою і необхідною формою існування національної мови” [1, с. 19]. За влучним висловом І. І. Огієнка, “літературною мовою звичайно зветься мова книжок та мова інтелігенції, і вона сильно відрізняється від мови простонародної чи говіркової. Кожна літературна мова ставить собі завданням бути мовою загальною для всього народу-нації, і, як така, вона є мова науки, викладів, проповідей, школи, театру, урядів, цебто вона є мовою публічного вжитку для нації” [1, с. 20].

Специфіка такого явища, як літературна мова, виявляється в єдності кількох рис, характер і взаємодія яких підпорядковуються загальним і частковим (залежно від кожної літературної мови) закономірностям. Основними рисами української літературної мови вважають такі: стандартність: українська літературна мова зберігає цілісність при всій різноманітності її мовних засобів; наддіалектність: українська літературна мова формується на базі діалектів; в основу літературної мови покладено найтиповіші риси української мови, які є характерними для значної кількості територій; в основі української літературної мови лежать середньонаддніпрянські та східнополіські говори, але це не означає, що тільки специфіка цього регіону відтворена в українській літературній мові, у ній є риси північних говорів, південно-західних, південно-східних тощо; поліфункціональність: українська літературна мова обслуговує всі сфери життя української нації – політичну, наукову, художню, побутову тощо; унормованість: українська літературна мова регламентується певними літературними нормами [2, с. 39].

Сучасна українська літературна мова сформувалася на основі південно-східного наріччя, ввібравши в себе деякі діалектні риси інших наріч. Зачинателем нової української літературної мови був І. П. Котляревський - автор перших великих художніх творів українською мовою (“Енеїда”, “Наталка Полтавка”, “Москаль-чарівник”). Він першим використав народнорозмовні багатства полтавських говорів і фольклору. Основоположником сучасної української літературної мови справедливо вважають Тараса Григоровича Шевченка. Саме він уперше “своєю творчістю підніс її на високий рівень суспільно-мовної і словесно-художньої культури, заклад підвалини для розвитку в ній наукового, публіцистичного та інших стилів літературної мови. У мові творів Шевченка знайшли глибоке відображення народнопоетична творчість, уснорозмовні форми народної мови”. Традиції Т. Шевченка у розвитку української літературної мови продовжували у своїй творчості І. Франко, Леся Українка, Панас Мирний, М. Коцюбинський та інші письменники. Українська літературна мова пос-

тійно розвивається і збагачується. Цей процес супроводжується усталенням, шліфуванням обов'язкових для всіх літературних норм.

Отже, українська літературна мова – це унормована, відшліфована форма загальнонародної мови, що обслуговує найрізноманітніші сфери суспільної діяльності людей: державні та громадські установи, пресу, художню літературу, науку, театр, освіту й побут людей. Вона характеризується унормованістю, уніфікованістю (стандартністю), високою граматичною організацією, розвинуеною системою стилів, наддіалектністю, поліфункціональністю [3, с. 45].

Література:

1. Савченко І. С. Фонетика, орфоєпія і графіка сучасної української мови : навч. посіб. / І. С. Савченко. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2014. – 184 с.
2. Українська мова (за професійним спрямуванням) : [навч. посіб.] : модул. курс / Т.В. Крашеніннікова та ін.; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. - Дніпропетровськ : Середняк Т. К., 2015. - 329 с.
3. Українська мова за професійним спрямуванням. Модульний курс :[навч. посіб.] / В. В. Богатько та ін.; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. - Вінниця : Нілан, 2017. - 281 с.

Карабин Богдан, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Андрушко Людмила Миколаївна**, в.о. доцента кафедри філософії та політології, кандидат мистецтвознавства, доцент

(*Львівський державний університет внутрішніх справ*)

«ГІБРИДНА ВІЙНА» ЯК НОВА УКРАЇНЬСЬКА РЕАЛЬНІСТЬ

Агресія Російської Федерації (РФ) проти України спричинила руйнівні наслідки для європейської та глобальної безпеки. Російсько-український конфлікт не тільки порушив регіональну стабільність, а й створив нові та підсилив існуючі глобальні ризики. Для опору та стримування агресора Україні разом з її міжнародними партнерами необхідні чітке розуміння природи й характеру цього конфлікту. Поняття гібридної війни найкраще розкрило сутність агресивних дій РФ, яка поєднуючи мілітарні, квазімілітарні, дипломатичні, інформаційні, економічні засоби, не гребуючи ядерним шантажем намагається досягти, як в Україні так і в

інших гарячих точках світу власних політичних цілей, які не зовсім зрозумілі міжнародній спільноті. Поняття гібридної війни охоплює явища набагато ширше, а ніж відомі нам війни ХХ століття. У сучасному де-стабілізованому міжнародному безпековому середовищі це оформилося як новий вид глобального протистояння. Гібридна війна як форма такого протистояння це не видозмінена форма «холодної війни» чи повернення до її стану. Вона приходить їй на зміну у супроводі низки гарячих конфліктів, як нова, ускладнена форма відносин та взаємозв'язків на міжнародній арені. Гібридна війна виникає в умовах зародження нових принципів геополітичного устрою, який визначається: внутрішніми лініями напруженості між зоною стабільності, в якій панує закон і міжнародне право; зоною невизначеності, яка характеризується зневагою до закону, численними локальними конфліктами [3, с. 175].

Дійсно сучасна гібридна війна у новій українській реальності являється надзвичайно актуальною проблемою, яка потребує пропозицій і варіантів, для подальшого її вирішення. Кожен з нас повинен зрозуміти глибину цієї проблеми, адже її наслідки у майбутньому можуть зачепити кожного із нас, сучасне українське суспільство повинне знати яка ж прихована загроза затаїлась у них за спиною. Із розвитком людства розвивалося таке діяння як війна, ця сама війна також і ніколи не покидала нашу державу ще з часів Київської Русі і до сьогодні наші вороги намагалися винищити нас різними методами ведення війни, але з настанням 21 століття таке явище гібридної війни набуло надзвичайної актуальності, адже ведення відкритих бойових дій і виступання агресором з певної сторони конфлікту понесе за собою погані наслідки у новому демократичному світі, тому гібридна війна являється найкращим важелем впливу агресора на ворогуючу з ним сторону конфлікту. Нажаль нашим ворогом у цьому конфлікті виступила не тільки держава з другою армією за силою у світі, а й та сама держава як ніхто уміє вести цю гібридну війну згадаємо тільки російську грузинську війну, де Москва висвітлювала себе у цьому конфлікті як правою стороною за допомогою невід'ємних факторів гібридної війни тобто економічної інформаційної боротьби.

Першочерговим етапом створення цієї війни стала розробка внутрішнього конфлікту в Україні за допомогою мовного і етнічного приналежності громадян, яка б не набула свого вибуху без ілюзій, яка створювалася спеціальним провокатором людьми, які не виражали свою думку, а просто заробляли гроші і робили вигляд буцімто ворожнечі які ж українцями. Ще одним доказом того, що в Україні ведеться гібридна війна являється те, що були створені незаконні терористичні і сепаратистські організації, які роблять так звану ілюзію влади, що ніби представляє інтереси так званого русского міра, ця влада допомагає залишатися Росії у тіні, тобто не виступати прямим агресором, хоча це не допомагає їй у повній мірі, адже від західного світу був висунутий цілий ряд дій для боротьби із гібридною війною, адже саме вона загрожує не тільки нам, а і у перспективі багатьом іншим державам, і вирішення проблеми у зародку являєть-

ся першочерговою дією для вирішення будь-якої проблеми, на жаль у нашому стані такий варіант вже неможливий. Населення, яке живе за умов ведення такої війни живе у постійному страху і в утисках ці люди є жертви великої системи, яка задля отримання бажаних інтересів готова на все, у них невизнаних республіках тиранії неможлива свобода слова, вираження власної думки, постійний страх, який переслідує їх і удень, і вночі, адже що ці люди можуть висунути на відбір озброєним окупантам [1, с. 120].

І вже коли ми розуміємо саму суть проблеми, потрібно знаходити варіант для її вирішення, і якраз у цьому аспекті я хочу як найяскравіше висловити свою думку на рахунок даної ситуації. Для боротьби у зовсім новій війні найкращою стратегією є перейняти методи супротивника тобто якщо проти нас ведеться та сама інформаційна війна потрібно відповісти цією самою монетою, адже саме російська пропаганда довела ситуацію до такого певного стану і висвітлення об'єктивної дійсності для населення являється першочерговим заходом для пересікання даної ситуації. Звичайно активним способом боротьби являється економічна війна, у якій проти Росії ми маємо значні успіхи завдяки допомозі наших європейських країн-партнерів, які виставили проти агресора цілий ряд санкцій що наносять значних збитків в Москві. Звичайно, є такі що скажуть, що вирішенням цього є активні бойові дії проти збройних незаконних формувань на Донбасі, але цей варіант не повинен розглядатися тому, що це може призвести до введення відкритої війни, що понесе за собою в першу чергу величезні людські втрати і економічні збитки які зададуть серйозну шкоду всім жителям країни. Звичайно, цю гібридну війну вже активно намагається вирішити наша держава на політично-демократичному рівні, але цей варіант вже не є дієвим тому, що російська сторона навіть не пробує шукати компромісів із вирішення цього питання, і на даний момент не у цій ситуації перебуваємо у період застою, що для нас не є перспективою, адже потрібно не гальмувати проблему, потрібно її викоринити зовсім [2, с. 340].

Тому на даний час гібридна війна являється величезною проблемою, що несе збитки і несе подальші загрози для всього суспільства, її вирішення являється проблемою не тільки держави, а й кожного із нас бо ми являємось тими, може, і навіть повинен виражати свою думку, на рахунок даної ситуації, а не просвітлене суспільство являється просто інертною масою що не може згортуватися у цій чи іншій ситуації що загрожує йому. Тому повинна шукатися альтернатива, що послужить вирішенням даної проблеми, що зробить нашу державу сильною і безпечнішою державою, що забезпечує глобальну безпеку для своїх громадян.

Література:

1. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Харків: Фоліо, 2017. – 496 с.
2. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2015. – 497 с.

3. Рущенко І. П. Російсько-українська гібридна війна: погляд соціолога: монографія / І. П. Рущенко. Харків: ФОП Павленко О.Г., 2015. – 268 с.

Катрук Яна, здобувач ступеня бакалавра
Львівського державного університету
внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Козловський
Віталій Іванович**, старший викладач
кафедри іноземних мов та культури
фахового мовлення, кандидат філо-
логічних наук

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ФАХОВА КОМУНІКАЦІЯ ПРАВООХОРОНЦЯ

Комунікативні зв'язки для правоохоронця є невід'ємною складовою його професійної діяльності, а також життєвою необхідністю. Адже людина не може існувати поза спілкуванням. У філософській думці активно утверджуються переконання, що комунікація – універсальне надбання людства й універсальна реальність суспільного існування. На сучасному етапі активно йде розвиток комунікативної лінгвістики, етики, політики, теорії і практики господарства.

Комунікація - це третій вияв лінгвальної дійсності поряд з мовою (стабільною системою лексики . граматики) і мовлення (їх практичним застосуванням) .

Ключові процесуальні дії, що пов'язані із розкриттям злочинів, проводяться у складному комунікативному середовищі. Оскільки оперативник, слідчий чи працівник превентивної поліції не лише отримують інформацію, а й намагаються вплинути на своїх співбесідників. Наприклад, слідчий під час допиту здійснює своєрідний вплив на учасників кримінального процесу. Так, Мороз Л.І. виділяє три основні комунікативні завдання персоналу правоохоронних органів: отримання достовірної інформації в процесі спілкування з особами, що перебувають у стані стресу (потерпілі, свідки), свідомо чи несвідомо її перекручують чи приховують (свідки, підозрювані); адекватна передача інформації громадянам, співробітникам; управління поведінкою інших учасників взаємодії за допомогою різних методів психологічного впливу [1;с.51]. Інколи правоохоронець змушений свідомо змінювати звичну манеру спілкування, пору-

шувати уставні норми та правила мовленнєвого етикету. Туринська О. Є. вказує на те, що спілкування із кримінальним елементом, оперативний працівники нерідко міняють стиль та манеру мови, переходять на сленг – так звану (Феню), за допомогою якої легше встановлюється контакт.

Невід'ємною складовою комунікативної компетенції правоохоронця є дотримання посадовою особою правил етикету. Виділяють головні моральні принципи, яких повинен дотримуватися правоохоронець: в основі контакту повинні лежати інтереси справи, а не власні амбіції чи особисті інтереси; повага до співбесідника, що виявляється у ввічливості, делікатності, тактовності, чемності, турботливості; Коректність, тобто стриманість у словах та манерах тощо [2 ;с.192]. Звичайно, щоб поліцейський володів переліченими навиками необхідна серйозна підготовка особового складу у цьому напрямку. Адже підчас роботи із різнорідними суспільними елементами, спостерігається професійна деформація правоохоронця, особливо н рівні мовлення .

Дослідивши рівень культури професійного мовлення правоохоронців та основні форми професійної деформації особистості правоохоронця на мовленнєвому рівні, науковці (Скорофатова А. О.) проаналізували помилки які трапляються у процесі їх мовленнєвої діяльності; дослідили інтенсивність уживання вульгарної ненормативної та нецензурної лексики курсантами, студентами-юристами та співробітниками правоохоронних органів; з'ясували причини привабливості ненормативного та не цензурного спілкування в правоохоронній сфері.

Одним із найважливіших аспектів розробки загальної проблематики культури української мови в нашій державі є аналіз помилок, які трапляються в процесі мовленнєвої діяльності.

У своїх численних інтерв'ю правоохоронці постійно припускаються різноманітних помилок, а саме :

Орфоепічних, які пов'язані з порушенням норм вимови (проблЕма замість проблЕма, строк замість строк, випАдок замість випадок, середІна замість серЕдина)

Словотвірних, які пов'язані з порушенням словотвірних норм (не планована нарада замість не запланована нарада)

Стилістичних, які пов'язані з використанням мовних засобів, недоречних офіційно-діловому стилі (розмовно-побутової лексики, жаргонізмів, вульгаризмів, і не цензурної лексики тощо)

Сьогодні імідж правоохоронця, правника набув багатьох негативних рис, які стосуються низького професіоналізму, слабкої фізичної підготовки, недостатнього рівня загальної освіченості надзвичайно незадовільна мовна культура. Сьогодні примітивний, недоладний поліцейський – улюблений персонаж багатьох телевізійних шоу і гумористичних телесеріалів. Його мова – суцільний суржик, судження – примітивні та недолугі.

Спостерігаючи за лексикою сучасного курсантського середовища виявили певні тенденції, які негативно впливають на подальший розви-

ток мовлення правоохоронця . Це ,зокрема, стосується частого вживання жаргонізмів з різною стилістичною маркованістю:

З жартівливою:вкусняшка, вкусняха “ харчові продукти високої якості ”,хавчик”харчові продукти, які залишились після продуктів високої якості”

З іронічною: прикид “одяг”, мажор “курсант факультету економіки”, фара “двійка”, п’ятка “п’ятірка”, шарити “добре розумітися на чомусь”, шаритись “ухилитись від якоїсь роботи”, халява “щось даремне”, кент “найкращий друг”.

З фамільярною: нет “інтернет”, учебка “навчальний корпус”, увал “ звільнення”, фак “факультет”, мочити “жартувати”, шиза “затемнення”.

Зі знижено-грубоватою: гнобити “принижувати”, гнати “казати дурниці”, фішка “новина”, шухер “надзвичайна ситуація”, чіпок “кафетерій”, фанера “грудна клітка”.

Зі зневажливою: ботан “відмінник”, фраер “пацан”, табло “обличчя”

З вульгарною: лох “людина обманута хуліганами”, базар “розмова”, злиняти “зникнути”, каюк(кришка) “неблагополучне закінчення”,понти “ставити себе вище за інших”, заложити “зрадити”,злапати “спіймати на гарячому” тощо.

Вік та досвід є важливими суб’єктивними факторами професійної комунікації, але аж ніяк не визначальними. Провівши опитування спільно з курсантами декількох груп 1-2 курсу факультету №3, а також порівнявши з результатами курсантів 3 курсу Луганського ДУВС імені Е.О. Дідоренка за питальником:

1. Від кого вперше Ви почули ненормативну лексику?
2. Як часто Ви вживаєте ненормативну лексику?
3. Назвіть причини вживання Вами ненормативної лексики.
4. Назвіть мету вживання Вами ненормативної лексики.
5. У якому середовищі Ви вживаєте ненормативну лексику?
6. Ваше ставлення до ненормативної лексики?
7. Яка інтенсивність уживання Вами ненормативної лексики?
8. Чи вживають ненормативну лексику Ваші батьки?
9. Який ступінь впливу засобів масової інформації на характер, інтенсивність та варіативність уживання Вами ненормативної лексики?
10. Яке ставлення Ваших батьків до вживання Вами ненормативної лексики?
11. У якому віці Ви почали вживати ненормативну лексику?

Результати опитування свідчать про те, що постійно вживають ненормативну лексику у повсякденному житті 54% курсантів, не вживають її взагалі 3% курсантів, інколи вживають ненормативну лексику 75% курсантів, 17% курсантів вживають ненормативну лексику для «приховування інформації», 60% курсантів – для «розваги», 26% курсантів – для «виразності мовлення», 57% курсантів подали свій варіант уживання не-

нормативної лексики (наприклад, продемонструвати неповагу, висловити свою думку, відповісти на фізичне насильство), 45% курсантів вважають, що «нецензурна лайка», «лихослів'я» негативно впливають на особистість мовця; і по можливості відмовляються від уживання інвективної лексики 60 % курсантів, позитивно ставляться до вживання ненормативної лексики 72% курсантів, 50% курсантів вважають, що ЗМІ значно сприяють поширенню вживання ненормативної лексики.

Як бачимо, уживання ненормативної лексики зафіксовано як серед курсантів ЛьвівДУВС, так і серед курсантів ЛуганДУВС, як це не парадоксально, відсотковому відношенні ненормативне та нецензурне спілкування для курсантів є привабливим. Курсанти надають перевагу інвективній лексиці.

Для спеціаліста нового покоління надзвичайно важливою ознакою професіоналізму є вільне володіння мовою. Потрібно, щоб він умів не лише висловлюватись на професійному рівні, оперуючи при цьому юридичною термінологією, а й досконало володів загальнонавчальною лексикою. Тому виховання особистості лише на основі професійної підготовки, не приділяючи уваги її комплексному розвитку, є вузьким і обмеженим розумінням формування сучасного фахівця.

Кістриця О., здобувач ступеня бакалавра
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Мірошниченко Любов Василівна**, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, кандидат філологічних наук (*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*)

СПЕЦИФІКА КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ ЮРИСТА

У сучасному суспільстві нагальною проблемою в мові є розвиток культури мовлення у професійному та загальному вживанні. Вона передбачає дотримання мовних норм вимови, наголосу, слововживання і побудови висловів, точність, ясність, чистоту, логічність, структурованість, доречність мовлення, а також дотримання правил мовленнєвого етикету.

На сьогодні дотримання цих вимог є актуальним питанням для державних службовців, зокрема юристів. «Професія юриста – це, перш за все, великий рівень відповідальності. У руках фахівця іноді долі людей, підприємств і, навіть, держав. І, не дивлячись на те, що з кожним роком

число абітурієнтів, що бажають здобути цю професію, стає все більше, кваліфікованих та умілих співробітників з них виходить не так-то багато» [1]. Майбутній фахівець в юридичній галузі має дбати про свій всебічний розвиток. У сучасному світі юридична діяльність вважається однією з престижних професій. Багато хто її обирає саме завдяки статусу або високій оплаті. Такі люди ніколи не зможуть стати справжніми професіоналами своєї справи. Адже вища освіта та знання законів – це лише одне з найголовніших вимог до фахівця, необхідно бути високоморальною, всебічно розвинутою, культурною людиною. Від юриста вимагається знання державної мови на високому філологічному та культурологічному рівнях. Невірно або з помилками написаний текст може стати причиною непорозуміння і, як наслідок, неправильного прийняття рішення.

Пріоритетом мовної політики в Україні є утвердження і розвиток української мови – головної ознаки ідентичності української нації. Правовою основою для здійснення державної мовної політики в Україні є Конституція України (ст. 10), Закон України "Про мови в Українській РСР", Рішення Конституційного суду України від 14 грудня 1999 року щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її в навчальних закладах України. Рішенням Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення статті 10 Конституції України подано чітке визначення державної мови: "Під державною (офіційною) мовою розуміється мова, якій державою надано правовий статус обов'язкового спілкування у публічних сферах суспільного життя. Конституцією України статус державної надано українській мові. Це повністю відповідає державотворчій ролі української нації, що зазначено в Преамбулі Конституції України, нації, яка історично проживає на території України, становить абсолютну більшість її населення і дала офіційну назву державі" [2].

Головними комунікативними ознаками культури мовлення є правильність, змістовність, логічність, точність, виразність, доречність і доцільність. Основні аспекти вияву культури мовлення – нормативність (дотримання усіх правил усного і писемного мовлення); адекватність (точність висловлювань, ясність і зрозумілість мовлення); естетичність (використання експресивно-стилістичних засобів мови, які роблять мовлення багатим і виразним); поліфункціональність (забезпечення застосування мови у різних сферах життєдіяльності).

Отже, обравши професію юриста, потрібно дбати про своє становлення як висококваліфікованого фахівця, приділяючи увагу не лише бездоганному знанню законів, але й культурному мовленню спеціаліста, щоб досягти високих результатів у трудовій діяльності.

Література:

1. Кирилюк І. Важливість професії юриста
<http://www.lutskadm.gov.ua>
2. Конституція України. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show>.

Коваль Олександр, здобувач ступеня бакалавра Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.
Науковий керівник – **Стрюк Євгенія Володимирівна**, викладач кафедри українознавства та іноземних мов (Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

ТИПОЛОГІЯ ПРАВОВИХ КУЛЬТУР

Важливим фактором стійкості правових культур є цінності, що становлять генетичне ядро культури в загальносоціальному сенсі та культури як її складової. Проблема цінностей має міждисциплінарний характер, оскільки відноситься до прикордонного з філософськими і соціологічними науками розділу теорії права. Цінності, будучи складовою частиною нормативної культури суспільства, характеризують також і його правову культуру [1, с. 81]. На основі цінностей представляється можливим проаналізувати роль права в досягненні єдності і стабільності суспільства.

Право служить мірою поведінки суб'єктів. На ранніх етапах свого існування право фіксувало звичайний порядок речей. Отже, спочатку цілями права було збереження стабільності в суспільстві, забезпечення стійкості суспільних відносин, що склалися в даній соціальній спільності.

Правова культура охоплює специфічний елемент – правову ментальність [2, с. 13] – яка забезпечує структурну інтеграцію соціальних, зокрема правових, явищ – правових норм, правової доктрини, юридичної практики.

Правова ментальність, як категорія, що володіє інтегруючим потенціалом, охоплює несвідомий духовний досвід і формується на його основі правосвідомість. Фундамент правової ментальності утворюють первинні психічні структури – архетипи. В процесі етногенезу та культурно-історичного розвитку ці архетипи наповнюються специфічним змістом, утворюючи стандарти та стереотипи правової поведінки, прийнятої в даній соціокультурній сфері [3, с. 29]. Таким чином, визнаючи за правом соціально-інтегруючі функції, дослідники стикаються з необхідністю характеристики досвіду і знань про соціальне життя та її нормуванні, наявних у суспільства і зумовлюють для його членів розуміння конкретних правових ситуації та поведінка в них. Цінності, будучи найбільш стійкою складовою правової культури суспільства, показують елементи його «генетичного коду». Як наслідок, вони володіють значним

інтегруючим потенціалом. Цінності формують принципи соціального устрою, які, у свою чергу, знаходять своє вираження в праві даного суспільства.

Цінності обумовлюють формування правових традицій. З точки зору цивілізаційних критеріїв представляється можливим виділити східну і західну правові традиції, які, у свою чергу, лежать в основі правових культур східного та західного типу. Східна і західна правові традиції істотно розрізняються за своїми ціннісними парадигмами [4]. Якщо східна традиція характеризується утвердженням єдності суспільства і людини, то західна традиція позначає протиставлення особистості й суспільства, пріоритет індивідуальних цінностей над суспільними [5, с. 48-50].

У західноєвропейських суспільствах переважним принципом, що визначає характер суспільних відносин і зміст регулюють їх правових норм, є субсидіарність, яка означає пріоритет особистості стосовно всіх світських і церковних організацій, асоціацій та інших громадських структур, до яких вона належить або членом яких є, то є допоміжний, додатковий характер всіх громадських структур щодо особистості. Умовою ефективного функціонування соціального організму при реалізації правового принципу субсидіарності є розвиток індивідуалізму, тобто автономності індивіда в соціальних діях. Так, поширення в Західній Європі шлюбних контрактів, що закріплюють індивідуальні права подружжя в організації сімейного життя і користування результатами спільної діяльності, повинно було сприяти зміні природи сім'ї, розширенню можливостей для її розпаду, негативному впливу цих процесів на суспільство. Однак в дійсності правовий інститут шлюбних контрактів, навпаки, сприяв підвищенню рівня соціальної відповідальності осіб, що вступають у шлюб, збереженню взаємозв'язків між членами сімей, які перебувають в розлученні, соціалізації і соціального забезпечення дітей – в кінцевому підсумку, зміцненню соціальних взаємозв'язків.

Література:

1. Зубицький Василь Іванович. Правова культура і її роль в реалізації політичних прав і свобод громадян: Дис. канд. юрид. наук, 2011. - 251 с.
2. Гузнов, Олексій Геннадійович. Право як явище культури: автореферат дис. кандидата юридичних наук, 2009.- 23 с.
3. Грачов В'ячеслав Сергійович. Правова культура як суб'єктивний фактор реалізації права: Дис. канд. юрид. наук, 2006. - 191 с.
4. <http://um.co.ua/12/12-1/12-18268.html>
5. Загородский Володимир Вікторович. Правова культура в контексті прав людини: дисертація кандидата юридичних наук, 2010. - 204 с.

Козак Микола, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Козловський Віталій Іванович**, старший викладач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення, кандидат філологічних наук

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

КРИМІНАЛЬНА ТЕРМІНОЛОГІЯ XVI-XVIII СТ.

До середини XVIII ст. В кримінальному праві європейських країн було відсутнє чітке визначення поняття злочину і вини. Кримінальне право в будь – який час є віддзеркаленням історичних процесів, що відбуваються в державі.

Кримінальні норми, змінюються під впливом перетворень соціально-економічного , політичного, культурного (релігійного) життя суспільства .

Інститутом злочину і покарання приділена велика увага і польсько-литовським законодавством XVI- XVIII ст.. Особливість і складність аналізу цих правових явищ поданого періоду обумовлена тим , що наявність великої кількості паралельно діючих правових джерел Литви, Польщі, Речі Посполитої (починаючи від звичаєвого права і закінчуючи кодифікованими актами) робить майже неможливо, а головне вичерпно і об'єктивно вивчати кримінальне право польсько-литовської доби в історії України. Однак, однозначно можна сказати, що під впливом зовнішніх факторів змінилося саме розуміння злочину. Замість «обіди» (період Київської Русі) під злочином стали розуміти «шкоду» або «злочинство», «злий вчинок», а пізніше почали кваліфікувати як порушення правових норм, встановлених державою.

Взагалом, кримінально-правові норми мали відкрито класовий характер. Життя, майно, честь і гідність панівних станів захищалося пошленими санкціями, вже перший Литовський статут 1529 році чітко навіть в структурно-системному плані усе ілюструє. Наприклад, Розділ VII «О квалтех земских, о боях, о головщинах шляхятских», Розділ XII, О головщини людей поутных и мужицкие и паробочкие.

Якщо б шляхтич шляхтича побив...- двадцять рублів мав заплатити. А коли простий селянин («хлоп»), або підлеглий шляхтича поб'є ...-руки відтяти». За деякі злочини шляхті передбачалося не тільки зменшення покарання, а й була можливість уникнути від нього.

Суб'єктом злочину були як вільні так і феодално залежні особи; крім того встановлювався віковий ценз так за Литовським статутом 1566 р. особа могла бути притягнута до відповідальності з 14 років, а за Ли-

товським статутом з 1588р. тільки з 16 років. Ця одна важлива особливість - поява інституту звільнення від відповідальності душевних і від покарання за умови вчинення злочину в стані крайньої необхідності або/чи необхідної оборони (наприклад, «Слуга , який обороняючи свого пана, поранив або убив когось, звільняється від відповідальності...» пункт 26, Розділ – VII, Литовський статут 1529р.

Саме в литовсько-польську добу в праві України починає оформлюватись і діяти принцип «безпосередньої відповідальності особи за вчинений нею злочин»

Норми кримінального права передбачали складну систему злочинів, які можна поділити на декілька – груп-видів (беручи за основу предмет посягання).

Злочини поділялися на :

- злочини проти держави , регламентовані нормами польсько-литовського законодавства - ще і злочин безпосередньо проти короля, князя (його честі, життя...); і злочини, об'єктивна сторона яких - дії, направлені на підлив влади і довіри глави держави, перехід на бік ворога («до землі неприязельської»), (артикуль 1-4, Розділ I Литовський статут 1529, 1588року);

- службові злочини і злочини проти порядку управління:
 - підробка документів(артикуль 13):
 - самочинне карбування монет.
- хабарництво (артикуль 15 Литовського статуту 1588р).

Злочин проти особи:

- вбивство(розділ III Литовського статуту 1529, Розділ XI-XII Литовського статуту 1566 року, 2/3 норм Судебника Казимира);
- тілесні ушкодження, злочин проти честі і гідності (Розділ XIII артикуль 7 Литовський статут 1566 р.).

Майнові злочини:

- крадіжка;
- підпал;
- пограбування;
- незаконне користування чужими речами;
- пошкодження чужого майна;
- псування межі.

Злочини проти релігії:

- богохульство;
- підбурювання переходу в іншу віру;
- чаклунство.

Злочини проти сім'ї і моралі:

- Двоєженство;
- Зґвалтування;
- викрадення чужої дитини;
- образа дітьми батьків.

З'являються нові на той час види злочинів. До них відносять:

Військові злочини:

- порушення присяги;
- втеча з поля бою;
- прибуття до військового табору.

Злочин проти правосуддя:

- фальшива присяга.

Злочин проти прав шляхти:

Система покарань також відповідала феодальному розвитку суспільства. Метою покарання було відшкодування збитків потерпілому, а з часом – залякування, ізоляція злочинця, використання злочинців, як робочої сили. Диференціація у виборі покарання заснована на класовій приналежності як потерпілого, так і злочинця (якщо шляхтич вбив чоловіка простого стану – платить лише «головщину» артикуль 1 Розділ XII Литовський статут 1588 року) «якщо простий люд вб'є шляхтича – мають бути всі страчені». (Артикуль 39.розділII Литовський статут 1588 року)).

Види покарань:

Смертна кара. За статутом передбачалось у 20 випадках, за II статутом – у 100 випадках

Смертна кара поділялася на:

- Просту (відрубання голови, повішання);
- Кваліфіковану (спалювання, четвертування, посадження на кіл, закопування живим у землю).

Тілесні кари:

- Биття палицями, батогами;
- Відрубання ніг, рук, виколювання очей, відрізання вух, носа

Тілесні кари застосовувалися виключно до селян і залежного населення представники шляхти, зазвичай до таких покарань не притягувалися. Натомість шляхтичі притягувалися до спеціальних покарань.

Спеціальні покарання:

- Ви волання (вигнання з країни) (застосовувалася до всіх станів;
- Позбавлення посад, честі (тільки для шляхтич), прав чи привілеїв (тимчасово чи назавжди). Позбавлений честі втрачав шляхетські права і привілеї.

Майнові покарання:

- Штрафи князеві і потерпілому;
«шкода»- винагорода потерпілому за нанесені збитки.
«наклад»-відшкодування судових витрат.
«головщина»-відшкодування родичам загиблого.
«навязка»-компенсація потерпілому за образу честі.
«гвалт» - штраф потерпілому за насильницькі дії проти нього.

Система покарань була досить складною. У більшості норм зазначався вид покарання, але не визначалися його межі.

Диференційованість при призначенні покарання, а головне – не визначеність покарань – це особливості, які визначали основи покарання як кримінального інституту права польсько-литовської доби.

Кондратчук Наталія, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Сковронська Ірина Юріївна**, завідувач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення, кандидат філологічних наук, доцент (Львівський державний університет внутрішніх справ)

ФРАЗЕОЛОГІЯ СУЧАСНОЇ ДВОМОВНОЇ ПРЕСИ КАНАДИ

Будь-який текст – це система знаків, у яких закодована інформація, а знак є символом, що відтворений у процесі пізнавальної діяльності людини. І. Крупський трактує поняття кодування як “перетворення повідомлення в сигнал, бо ж насправді повідомлення в газеті це певна сукупність знаків, виражених у вербальній та зображальній формі” [1, с. 9]. Роль своєрідного інформаційного етнонаціонального коду виконують у тексті фразеологізми. Саме вони полегшують процес сприйняття і осмислення пропонованої у інформації. “Процес декодування буде настільки легшим, наскільки знайомий читачеві код, а повторюваність є безумовна властивість знаку” [1, с. 9].

Розумова діяльність людської психіки пов’язана з рядом пізнавальних процесів, що веде до їх оцінювання людиною. Оцінювання викликає емоційні, вольові, естетичні та інші відображення дійсності, які людина сприймає через словесні значення. У семантиці всіх факторів простежується вплив моменту оцінювання, а це ще раз доводить єдність емоції та оцінки, тобто не лише емоції завжди оцінні, але й будь-яка оцінка супроводжується емоційним ставленням [2, с.86].

Таким чином, розуміння тексту – це надзвичайно складний, багатогранний мисленнєвий процес, у ході якого відбувається багаторазове перекодування лексичних знаків у смислові. Це стосується і двомовних текстів. Галузю кодових переходів є внутрішнє мовлення, яке розуміється не як мовленнєво-артикуляційна діяльність, а як та сфера, в якій здійснюється перехід від зовнішнього коду інтелекту, на основі якого і формується зміст тексту як результат його розуміння. Необхідно пам’ятати, як стверджує В.Різун, що “журналістський матеріал – це насамперед текст у будь-якій формі” [3, с.101].

Фразеологія відображає сфери нашого життя за допомогою установлених словесних образів. Саме ці образи є основою для виникнення фразеологізмів, які в свою чергу полегшують сприйняття інформаційного потоку, посилюють його пізнавальну вартість. Вони у стислій, часто образній формі передають емоційно-експресивну оцінку тих чи інших явищ, осіб чи предметів, а також різних соціальних процесів.

Фразеологізми, окрім сказаного, ще і полегшують сприйняття викладеного матеріалу, викликаючи вже відомими мовними сигналами відповідні реакції у читача.

Порівняно новим напрямом етнопсихолінгвістичних досліджень є переклад з однієї мови на іншу, який асоціюється не просто з перекладом у вузькому розумінні цього слова, а є поєднанням практики перекладу, теорії комунікації з психолінгвістичним аналізом. Способи розуміння й відтворення базових культурологічних елементів є основними у сприйнятті і розумінні “картини світу”. “Тенденція до антропоцентризму сучасного мовознавства, перспективність комунікативно-прагматичних досліджень визначають необхідність етнопсихолінгвістичного аналізу перекладу як форми усної та писемної комунікації” [4, с.60].

При контакті з незнайомою культурою або текстом, який її репрезентує, реципієнтові мимоволі доводиться порівнювати два лінгвокультурних світи – свій і чужий. Саме такий процес відбувається під час читання української періодики в діаспорі, в якій вміщуються матеріали обома мовами – українською та англійською. Результатом будь-якого порівняння є незрозуміння в основному специфічних феноменів чужої культури. Бо ж, як зазначають автори книги “Introduction to Human Communication”, “якщо ви не знаєте комунікативної поведінки, історії, віросповідань і традицій, ви не зможете зрозуміти і вникнути у мовну культуру народу” [5, с.417].

Вдалим прикладом відтворення українських фразеологічних конструкцій у журналістському тексті англійською мовою, на нашу думку, є стаття Лариси Ніконової “Who Needs Vasko?” (День.- 1998, 14 квітня.), що є перекладом статті цієї ж авторки “Кому він потрібен, цей Васько?” (День.- 1998, 17 квітня.). Так україномовне стійке словосполучення *лунуть до нього, як мухи* було відтворене в англомовному тексті як *they treat him like a leader and obey his orders*, що у дослівному перекладі означає: *вони поводитися з ним, як з вожакom (лідером), і корилися його наказам*. Для того, щоб англомовний читач зрозумів про що йдеться, національно забарвлений фразеологізм, який існує лише в українській мові, був відтворений описовим способом, що повністю розкрило його зміст і суть. Цей приклад свідчить про певну універсальність окремих фразеологізмів англійської мови і ще раз доводить нам багатогранність, розмаїття та величезне багатство української мови.

Література:

1. Крупський І. Українська газета як художньо-поліграфічний феномен: історія, сучасний стан, перспективи розвитку. Львів, 1994. 101с.
2. Мягкова Е. Эмоциональная нагрузка слова: опыт психолингвистического исследования. Воронеж, 1990. 106 с.
3. Різун В. Природа і структура комунікативного процесу. К., 2000. 176с.
4. Селіванова О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд). К.,1999. 148 с.
5. Povey. J. Phrasal Verbs and How to Use them. (Джейн Поуви. Английские фразовые глаголы и их употребления). М., 1990. 175с.

Кость Назарій, здобувач ступеня бакалавра Львівського національного університету імені Івана Франка
 Науковий керівник – **Сіромський Руслан Богданович**, доцент кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн, кандидат історичних наук, доцент (*Львівський національний університет імені Івана Франка*)

КОНЦЕПЦІЯ ЛІНГВОЦИДУ ЯРОСЛАВА РУДНИЦЬКОГО

У науковій спадщині українсько-канадського мовознавця та громадського діяча, професора Манітобського університету Ярослава Рудницького (1910–1995) особливе місце посідає концепція лінгвоциду. Безпрецедентні масштаби винищення або денаціоналізації цілих народів у XX столітті зумовили появу наукових концепцій, які теоретично обґрунтовували політику тоталітарних режимів супроти окремих етнічних, релігійних чи лінгвістичних груп. Так, зокрема, з'явилися концепції геноциду (народовбивства) Рафала Лемкіна, етноциду Роберта Жулена (політика знищення національної ідентичності) [1, с. 16], і, нарешті, лінгвоциду Ярослава Рудницького (політика свідомого і цілеспрямованого нищення певної мови як головної ознаки етносу).

Концепцію “лінгвоциду” (linguicide) – мововбивства професор Я. Рудницький висунув у 1966 р. Під це визначення потрапляли: планове вбивство осіб, котрі розмовляли певною мовою; створення неналежних соціокультурних умов для розвитку тієї чи іншої етномовної групи, а також позбавлення її матеріальної чи моральної підтримки у мовнокультурних змаганнях, що веде до повільного замирання мови [4, р. 23–24]. Назагал, концепція мовних прав у тлумаченні українського вченого базувалася на визнанні природного права кожного народу спілкуватися

рідною мовою. Кожна етнічна група чи нація, на його переконання, володіла природженим правом вживати і розвивати власну мову, а також вимагати аби це право було конституційно й інституційно закріплене. Коли цього не відбувалося, з'являлися передумови для “вмирання” мови [4, р. 23].

Професор Я. Рудницький намагався продемонструвати лінгвоцид на прикладі України / Української РСР, де спершу російський імперський, а згодом і радянський комуністичний режим свідомо усували українську мову із суспільного вжитку. Найчіткіше прояви русифікації (зросійщення) проявлялися у шкільництві, де кількість шкіл з українською мовою навчання неухильно скорочувалася. Крім того, радянський режим сприяв поширенню стереотипу про те, що українською мовою спілкуються лише “селяки”, а от російська мова є мовою інтернаціонального спілкування. У псевдонаукових теоріях радянських філологів навіть наголошувалося, що української мови, як такої, немає, а є діалект російської [4, р. 33–35].

Згідно з трактуванням Я. Рудницького, лінгвоцид становив ключову передумову денаціоналізації, вів до втрати народом власної історичної пам'яті, втрати “захисного імунітету” у глобалізованому світі. Втрату найважливіших ознак національної самобутності професор подавав, зокрема, на прикладі аналізу фольклорних матеріалів [2, с. 547]. Однією з найнебезпечніших загроз для втрати національної ідентичності Я. Рудницький вважав космополітизм, особливо стосовно власних назв. Дослідник акцентував увагу на зміні українських прізвищ та імен, що відбувалося шляхом повної або часткової асиміляції – гібридизації. До того ж, незворотнім виглядав процес, який філологи називають інтерференцією – проникнення елементів і рис однієї мови до іншої мови [3, с. 289].

Альтернативою до політики лінгвоциду Я. Рудницький вважав політику багатокультурності. Концепція багатокультурності вченого ґрунтувалася на канадських реаліях “етнічної мозаїки”. У 1992 р. громадського діяча нагородили “Орденом Канади” – найвищою державною нагородою країни. Нині Я. Рудницького називають одним із найвідданіших захисників української національної ідентичності та “батьком канадської багатокультурності” [3, с. 291].

Отже, висунута українсько-канадським ученим Ярославом Рудницьким концепція лінгвоциду розкривала механізм “мововбивства”, який цілеспрямовано реалізовувався унаслідок втілення у життя найрізноманітніших заходів. Класичним прикладом лінгвоциду професор вважав політику русифікації в Україні / Українській РСР. Загалом, лінгвоцид можна трактувати як складову ширшої політики денаціоналізації, у т.ч. етноциду.

Література:

1. Козицький А. Геноцид та політика масового винищення цивільного населення у XX ст. (причини, особливості, наслідки). – Львів: Літопис, 2012. – 608 с.
2. Рудницький Я. До українсько-канадської фольклористики й діалектології. Збірник Заходознавства 9(7). – Вінніпег, 1962–1963. – С. 547–694.
3. Сіромський Р. Питання багатокультурності та збереження національної ідентичності канадських українців у дослідженнях Ярослава Рудницького // Міжнародні зв'язки України. Наукові пошуки і знахідки. Вип. 18. Міжвідомчий збірник наукових праць / Відп. ред. С. В. Віднянський. – Київ: Інститут історії України НАН України, 2009. – С. 285–292.
4. Rudnycky J. Linguicide. – Winnipeg, Munich, 1976. – 76 p.

Коцур Анна, здобувач ступеня бакалавра
Львівського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник – **Кашук Мар'яна
Григорівна**, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов та куль-
тури фахового мовлення
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ПРОБЛЕМАТИКА СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ

Українська мова належить до однієї з найбарвистіших і найбагатших мов світу. Взагалі мова – це тонкий інструмент, який можна порівняти зі скрипкою. Можна заслухатися грою скрипаля, якщо інструмент знаходиться в руках справжнього майстра. Так само і мова. Тільки справжній тонкий знавець, який володіє мовою бездоганно, викликає захоплення, бажання слухати людську мову, ловлячи кожен звук, кожне слово. Бо мова – це теж інструмент, тонкий та багатогранний, який теж у змозі передати будь-які нюанси почуттів. Як найкраща музика.

Тож як ми говоримо? Що ми чуємо навколо себе: у транспорті, на вулиці, у магазинах, у сім'ї, на роботі? Всюди, де є люди, є і мова. Чи така вже вона чиста, еталонна? Чи маємо ми наслідувати те, що чуємо на кожному кроці? Які взагалі основні проблеми сучасного українського мовлення?

Сучасна молодь мало цікавиться культурою, надаючи перевагу більш простим засобам самовираження, тому це негативно відображається на рівні спілкування.

Люди, які мають бідну мислетворчу здатність, часто використовують у спілкуванні інвективи.

Інвективна лексика і фраземіка – це образливе слово, лайка, словесний випад. Лайка, за твердженням сучасних учених, допомагає людині психічно розвантажитися, уникнути стресу, що важливо з огляду на масову невротизацію населення. На превеликий жаль, студентська молодь вживає інвективи не тільки й не стільки як психотерапевтичний засіб, а й як частину спілкування, вважає повноправною складовою повсякденної культури.

Брудне мовлення є виявом запаскудженості душ, симптомом морального нездоров'я народу.

Сьогодні всі ми бачимо і відчуваємо повсякденно, що культура спілкування в українському суспільстві вкрай низька. Адже ні для кого не секрет, що ми маємо катастрофічну ситуацію з культурою мови і спілкування молоді. Проблема мовлення сучасного студента у тому, що йому притаманні в більшості такі негативні для культури мови риси, як низька грамотність, лексична бідність, невміння вислухати співрозмовника, невисокий загальний рівень розвитку. Особливої уваги потребує вживання в мовному середовищі студентства слів-паразитів, сленгу та жаргонізмів. Окремо потрібно сказати про суржик, який став рідним не лише простим людям, а й для інтелігентних, проник на телебачення, до газет. І вже зовсім недопустимо культурній і вихованій людині вживати у спілкуванні нецензурні слова, лайку. Більше того, сучасна українська література втратила свою чистоту, про яку так зворушливо писав О. Гончар: «Слово – категорія моральна. Українська пісня свідчить про чистоту й цнотливість українського слова. Я виріс у хаті, де не було лихослів'я. Де навіть черкання (згадування чорта) вважалось гріхом». Лайлива лексика в літературі – державний злочин, який має бути покараний якщо не судом, то суспільним осудом.

Що ж, варто також додати ще такі види проблеми культури спілкування між людьми як **орфоепія**.

Орфоепія – розділ мовознавства, який вивчає правильну вимову, в тому числі наголос у слові. Нехтування цими нормами призводить не тільки до спотворення мови, а й породжує нескінченну безліч логічних помилок. Інша проблема – наявність в мові діалектних слів. Самі по собі діалектні слова навіть збагачують і прикрашають мову, але тільки там, де вони й повинні вживатися. Літературна ж мова має свої правила, за якими вона побудована. Ще одна проблема – це лексичні помилки, коли слова вживаються у невірному значенні, бо людина просто не розуміє значення слова. Трапляються і стилістичні помилки, і фразеологічні, і граматичні.

Але найголовніша біда української мови та її ворог – це суржик. Саме це слово означає мішанину різних видів зерна та борошно з цього зерна, а також взагалі борошно низького ґатунку. Але у відношенні саме до мови не можна стверджувати, що це просто суцільна мішанина слів різних мов, і більш нічого. Суржик живе і розвивається за своїми закона-

ми: українські слова приймають дивовижні мовні форми, бо підкоряються правилам російської граматики та стилістики, змінюються за цими правилами, вживаються у невірному значенні.

Тому суржик – це не запозичення з інших мов, що є цілком закономірним та природним процесом. Взаємопроникнення мов неминуче відбувається у історичному та культурному просторі, особливо коли культури та мови близькі. Але іншомовні слова, вирази, якщо вони не вживаються бездумно, зі зневагою до мовних норм, – тільки збагачують мову.

У час сьогодення молоді люди вважають, що такий тип мовлення є актуальним у сучасному суспільстві і подекуди «модним».

Загалом, кожна сучасна молода людина повинна дбати по свою мовленнєву культуру в будь-яких ситуаціях; своєю чергою, уважне ставлення держави до молодого покоління, точніше до його мовленнєвої культури – це запорука кращого майбутнього. Наша державна мова – українська. І це не лише наше минуле, це – наше майбутнє. Насамкінець, зазначу – необхідно плекати рідну мову та спілкуватися правильно, адже якість мовленнєвого етикету молоді залежить, перш за все, від нас самих!

Література:

1. Бабич Н. Основи культури мовлення. - Л. : Світ, 1990.
2. Бобир О. Етика і культура мовлення під час звертання / О. Бобир// Початкова школа. – 2004. – №5. – С. 40-44.
3. Єлісовенко Ю. Ораторське мистецтво: постановка голосу й мовлення : навч. посіб. / За ред. В. В. Різуна. – К.: Атака, 2008. – 204 с.
4. Ленець К. Проблеми мовної культури / Слово Стиль Норма Збірник наукових праць, присвячений 65-річчю дня народження доктора філологічних наук, професора С. Я. Єрмоленко. – К., 2002. – С. 40-42.
5. Пасинок В. Г. Основи культури мовлення: навч. посіб. / В. Г. Пасинок. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 228с.

Кравченко Анна, здобувач ступеня бакалавра Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.
Науковий керівник – Стрюк Євгенія Володимирівна, викладач кафедри українознавства та іноземних мов
(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

КОМУНІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ДОНЕСЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРАЦІВНИКАМИ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ДО ПЕРЕСІЧНИХ ГРОМАДЯН

Мова відіграє дуже важливу роль в професійній діяльності працівників Національної поліції. Адже вона є основним засобом спілкування. Для правильного застосування норм закону, дотримання та не порушення конституційних принципів, захисту прав і основоположних свобод людини і громадянина фахівець в своїй сфері зобов'язаний чітко оперувати своїми знаннями, непорушно дотримуватись норм законів та нормативно-правових актів, скоординувати свої професійні навички так, щоб направити свою діяльність як в економічній, політичній так і інформаційній сферах.

Професіоналізм працівника Національної поліції виявляється не лише в його практичній :фізичній, моральній, психологічній і антистесрвій підготовці а й в умінні спілкуватись юридичною мовою, можливості донесення до пересічних громадян тієї інформації, яка була б для них зрозумілою, і необхідною для захист як самих себе самостійно, так і працівниками відповідних структур.

Виходячи з цього можна сказати, що в сучасному світі, щоб правильно та коректно працівникові правоохоронних органів сприяти особі яка до неї звернулась викликати довіру, потрібно користуватись не лише правовими прийомами задля того щоб особа побачила що ви фахівець своєї справи, а й прийому психолінгвістики. Задля полегшення вибудови бесіди.

Зупинимось на тому, що термін психолінгвістика, вперше був використаний Н. Пронко, у статті «Мова і психолінгвістика» в США (1946 р.). Проте до наукового вжитку цей термін увійшов лише в 1953 році, на міжуніверситетському дослідницькому семінарі, в м. Блумінгтоні, який був організований психологами Дж. Керроллом, Ч. Осгудом та лінгвістом Т. Сібеоком [5, с. 14].

Засновник психолінгвістики на пострадянському просторі є О. Леонтєв, який надав свою інтерпретацію визначення психолінгвістики – це наука, що вивчає процеси мовотворення, а також сприймання і формування мовлення в їх співвідношенні із системою мови. Враховуючи сказане, психолінгвістика має вивчати: творення мовлення (говоріння); сприймання мовлення; формування мовлення [4, с. 82].

Також, питанню психолінгвістики були приділено роботи таких науковців як: В. Фон Гумбольд, Г. Штенталь, О.О. Потєбня, І. Бодуен де Куртене.. Проаналізувавши думки науковців можна дійти до такого висновку, що сучасна теоретична підготовка фахівців, досліджуючи комплекс чинників, що впливають на якість спілкування, бере до уваги не лише вербальні його форми, але також міміку, жестикуляцію. Ось тут відбувається взаємодія психолінгвістики із соціонікою, предметом вивчення якої є закономірності людського спілкування, що розглядаються як механізм взаємодій різних і цілком конкретних інформаційно-психічних структур [3, с. 44].

Тож не можемо не додати, що за родом своєї діяльності юрист повинен не просто контролювати процес спілкування, а ще й аналізувати його, враховуючи специфічні характеристики професійного спілкування у сфері юридичної діяльності. Зробити контрольоване спілкування «природним» за допомогою оволодіння психологічною технікою спілкування, яка може включати в себе: техніку психологічного впливу; психотехніку визначення внутрішнього стану людини за зовнішніми ознаками поведінки; техніку встановлення психологічного контакту і довірливого спілкування; техніку конфліктної взаємодії [2, с. 58].

Отже, аналізуючи усе вищезазначене можемо прийти до висновку: питання комунікації працівників як юридичної сфери, так і органів Національної поліції набуває ще більшої актуальності в сучасному світі. Адже у своїй службовій діяльності поліцейський постійно перебуває в стресових ситуаціях, стикається не лише з правопорушниками та їх специфічним мовленням а й з великим колом громадян, які потребують порад, допомоги в злочинах скоєних стосовно них та правильного процесуального вирішення даних проблем.

Тому удосконалення своєї професійної діяльності повинно будуватись с вміння застосовувати здобуті у юридичній сфері знання не лише процесуально, а й зрозуміло для суспільства, якщо в цьому виникне необхідність. Адже із введенням реформ у законодавство поліцейські автоматично стають носіями не лише практики а й теорії, що дає змогу пересічним громадянам користуватись їх правовою допомогою у різних випадках.

Отже, мова для працівника поліції – засіб донесення інформації, якою він володіє на вищому правовому рівні навідмінну від громадян, які не торкаються даної сфери діяльності.

Література:

1. Чулінда Л.І. Використання лінгвістичних методів в юриспруденції // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених. – 2004. – № 5. – С. 180-186.
2. Степаненко О.К. Мовленнєва компетенція професійно орієнтованої особистості: Посібник. – Дніпропетровськ: Акцент ПП, 2016. – 72 с.

3. Мова і культура: монографія / І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська, П.Є. Гриценко та ін. – К.: Наукова думка, 1986. – 184 с. – С.44.

4. Леонтьев А.А. Психолінгвистические проблемы массовой коммуникации. – М.: Наука, 1974.

5. Тарасова Е.Ф. Тенденции развития психолінгвистики.- М., 1987 [ст. 13-16]

Курілець Анна, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник – **Сіромська Ганна Миколаївна**, доцент кафедри філософії та політології, кандидат історичних наук, доцент
(*Львівський державний університет внутрішніх справ*)

АРЕШТ І СУД НАД РЕЖИСЕРОМ ЛЕСЕМ КУРБАСОМ

У 1930-х роках найбільш дошкульного удару більшовицька репресивна система завдала по мистецькій інтелігенції у Радянському Союзі. В умовах української бездержавності – це було свідоме винищення національної еліти, яку формували переважно мистці. Після репресій щодо літераторів, каральна машина дісталася і театралів. Станом на 1933 р. з ідеологічних мотивів було заборонено постановку понад дві сотні п'єс й розпочалося планомірне “перевиховання” режисерів. Однією із жертв комуністичної тоталітарної системи того часу став талановитий режисер Лесь Курбас (1887–1937) – уродженець містечка Самбір на Львівщині, творець новаторського театру “Березіль”, котрий працював у Харкові.

Цькування мистців радянськими партійними і каральними органами відбувалося за достатньою подібною схемою: розгромні рецензії на шпальтах контрольованих владою видань, вимоги покаятися, фабрикування кримінальної справи, арешт, засудження і подальша ліквідація особи. Критична рецензія на спектакль театру “Березіль” за п'єсою Миколи Куліша “Маклена Граса” доповнилася звинуваченням у тому, що Л. Курбас став “гальмом театру” [4, с. 370]. Характерно, що напередодні прем'єри цієї п'єси секретар ЦК КП(б)У Павло Постишев викликав до себе цього театрального діяча і назвав “єдиним гідним режисером, здатним створити театр, гідний епохи” [2, с. 152].

Режисера звинуватили у націоналізмі й усунули від керівництва театром. Але цим переслідування Л. Курбаса не завершилося, бо вже 26 грудня 1933 р. його заарештували. У постанові про арешт йшлося, що

“Курбас Олександр Степанович викривається в тому, що був членом контрреволюційної Української військової організації” [1, с. 89]. Ця справа була цілком сфабрикована органами державної безпеки .

Допити режисера розпочали лише через три тижні з часу арешту, що само по собі створювало гнітючу атмосферу і про причини затримання Л. Курбас міг лише здогадуватися. Протокол першого допиту, датований 17 січня 1934 р., завершувався підписом затриманого й фразою “Винним себе не визнаю” [1, с. 92].

Театр “Березіль”, створений Л. Курбасом, ОДПУ трактувало ледь не як один із центрів міфічної Української Військової Організації, а сам режисер “готував замах” на радянських державних діячів, зокрема В. Балицького, П. Постишева, С. Косіора [1, с. 92]. За два тижні слідчі вибили із затриманого необхідні їм зізнання, яке починалося словами: “Цим заявляю про своє цілковите і остаточне роззброєння у відношенні до Радянської влади і признаюся в тому, що належав до контрреволюційної організації УВО” [3, с. 610]. Але, вочевидь, для слідчих було замало, і так з’явилися зізнання а антирадянській ідеологічній роботі (у т.ч. діяльність в “Просвіті”) [3, с. 184]. Чекістам було замало простих зізнань, вони прагнули зламати людину морально і фізично[1, с. 93].

Коли з Л. Курбаса слідчі витягли всю можливу і неможливу (відверто вигадану) інформацію, 9 квітня судова трійка колегії ДПУ засудила режисера на п’ять років таборів. За мірками того часу, це був не великий термін, однак режисерові не судилося вийти на волю, бо 3 листопада 1937 р. – “з нагоди 20 річниці Жовтневої революції” – Л. Курбаса, як і понад сотню інших українських мистців і науковців (М. Куліш, М. Ірчан, М. Яловий, М. Вороний та ін.) розстріляли в урочищі Сандормах на Соловках – за вироком позасудових органів.

Література:

1. В’ятрович В. Леся Курбас у сталінському театрі абсурду // В’ятрович В. Україна. Історія з грифом “Секретно”. Харків: КСД, 2015. – С. 88–94.
2. Герасим’юк О. Розстрільний календар. – Харків: КСД, 2017. – 432 с.
3. Життя і творчість Леся Курбаса. Упоряд., наук. ред. Богдан Козак. – Львів; Київ; Харків: Літопис, 2012. – 656 с.
4. Якубова Л., Примаченко Я. В обіймах страху і смерті. Більшовицький терор в Україні. – Харків: КСД, 2016. – 544 с.

Кухтіна Ангеліна, здобувач ступеня бакалавра Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.
Науковий керівник – **Стрюк Євгенія Володимирівна**, викладач кафедри українознавства та іноземних мов
(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВІСТИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ

Останніми роками пізнання мовної природи, вивчення мовних явищ проводяться у функціональному, когнітивному, антропологічному напрямках. Сучасне мовознавство спільне з багатьма різними науковими сферами вирішує питання застосування, вживання лінгвістики на основі нових парадигм дослідження, керуючись соціальною функцією мови. Однією з таких проблем є застосування і використання мови у сфері права і законів, а також антропологічні питання. До числа нових розділів науки, утворених на стику лінгвістики і юриспруденції можна віднести юридичну лінгвістику. Ці дві наукові галузі вивчають зв'язок і стосунки між мовою і законом. Відношення закону до мови вивчає юридичну лінгвістику, а відношення мови до закону – лінгвістика. Тому юридичний аспект мови є об'єктом дослідження юридична лінгвістика, а мовні аспекти права – об'єктом дослідження лінгвістики.

Юридична лінгвістика ставить перед собою мету: вирішення різних питань в лінгвістичним правом у просторі, наприклад, проведення лінгвістичних експертиз документів, внесення пропозицій при підготовці текстів нормативних актів, проведення теоретичних і практичних досліджень у визначенні мовних стратегій.

Дослідник Н.Д. Голев, який одним з перших став вивчати взаємовідносини, зв'язки мови і закону, права, а також застосування в ній мови, про юридичний аспект мови говорив: «Юридичний аспект мови – це, поперше, ті природні мовні прояви, які «самі в собі» містять елементи права, в кожному з якого можна побачити певну потенцію юридизації. По-друге, у сферу юридичної лінгвістики входять ті закономірності природної мови, які лежать або повинні лягти в підстави тексту закону, що багато в чому визначають як його створення, так і застосування в юридичній практиці.

Таким чином, учений стверджує, що сама мова, мовні одиниці придбавають юридичні властивості, в першу чергу, це стосується мовних норм, утворених випадково, несподівано, і закодованих мовних одиниць. Він пропонує назвати перший аспект з лінгвістичної точки зору Юридичним аспектом мови. У ній вивчаються предмет юридичної лінгвістики, процес придбання мовними одиницями юридичних властивостей і питання застосування мови в соціальних взаємовідносинах. Це відбувається за допомогою мови і визначається своєрідними особливостями, законами, нормами. В цьому випадку споживачі мови, з одного боку є суб'єктами й

об'єктом права, з іншого боку, розглядається роль мови при виданні законів і їх тлумаченні. Тоді мова виступає засобом законів, експертиз. Мо- ва, будучи засобом обміну інформацією, висловлювання думок, виражен- ня почуттів, вибудовування взаємовідносин, в деяких випадках виступає об'єктом суперечок.

Застосування казахської мови в правовій сфері має свої особли- вості. Лінгвістичну експертизу можна вважати одним з видів лінгвістич- них досліджень, що виникли на стику мовної і правової сфер. Оскільки лінгвістична експертиза, спираючись на традиційні, класичні досягнення лінгвістики, зберігаючи рівність між мовою і правом, при вирішенні спір- них мовних питань дотримується нових напрямів, принципів. Мова – соціальне явище, оскільки він зародився в суспільстві, має для людей важливе значення.

Мова – це засіб спілкування, він регулює взаємовідносини, дії людей в суспільстві. Деякі учені розглядають виникнення писемності у зв'язку з регулятивною функцією мови в суспільстві. Оскільки людина є членом суспільства, його діяльність в суспільстві, взаємовідношення з іншими членами суспільства у багатьох випадках здійснюються згідно вимог закону, певного порядку. Ці вимоги прописані в Конституції, Ци- вільному Кодексі, Кримінальному Кодексі. Судові експертизи по інфор- маційних і документальних спорах, представлених у вигляді тексту, про- водяться як лінгвістичні дослідження в тісному зв'язку із законом. При проведенні такої експертизи розглядаються два аспекти значення – лінгвістичний і юридичний: лінгвістичний аналіз тексту, написаного по своєрідній системі, і текст, що підлягає дослідженню (законодавчий до- кумент). Укладенням лінгвістичної експертизи виступає юридична сила тексту, а дослідження, аналіз, проведення експертизи тексту відноситься до лінгвістичного процесу. Таке вивчення особливих текстів в лінгвістич- ному аспекті сприяє рішенню науково-практичних проблем експертної лінгвістики та визначенню методології експертного дослідження.

Однією з проблем, що досі не знайшла свого рішення в лінгвістичній експертизі, є створення методологічної основи й методів проведення мовної експертизи. На думку учених, оскільки лінгвістичні експертизи спрямовані на вивчення мовних явищ, функціональних особ- ливостей мовних одиниць в юридичній і правовій сферах, то вони повинні мати свої принципи, критерії та методологія дослідження.

Лінгвістична експертиза – це один з самостійних видів судових експертиз, питання, що розглядаються в ній, спрямовані на проведення лінгвістичних аналізів і досліджень фактів і ситуацій у цивільних або кримінальних справах. Основним завданням лінгвістичної експертизи є виявлення допустимості істини / брехні в уснах або письмових текстах. Це виявлення проводиться на основі теоретичних основ мовознавства і ме- тодів і способів досліджень. Проте, у лінгвістичних досліджень і лінгвістичних експертиз є свої особливості та відмінності. До об'єкта

лінгвістичних експертиз відносяться тексти, виступи та інші мовні одиниці залежно від виду мовної дії (усне/письмове).

Про необхідність створення юридично-лінгвістичних загальних принципів і конкретних методів лінгвістичної та правової оцінки ситуацій один з основоположників юридичної лінгвістики, доктор філологічних наук, професор Д. Голев говорить: «... громадська необхідність вироблення загальних принципів і конкретної методики юридично-лінгвістичної експертизи, здатної ефективно поєднувати лінгвістичну і правову оцінку конфліктних ситуацій, що залучаються до сфери юрисдикції».

Для того, щоб відповісти на питання в яких випадках проводиться лінгвістична експертиза, що вона охоплює, ми провели огляд ситуацій, запропонованих російськими ученими, в яких на практиці були застосовані лінгвістичні експертизи. Лінгвістичні експертизи проводяться по словах, фразам, текстам, вимовлених в цілях зневаги честі, гідності, ділової репутації громадянина, а також неправдивого звинувачення і наклепу. У нашій невеликій статті ми спробували показати, що питання лінгвістичних експертиз на сьогодні є актуальною і соціально значущою проблемою в суспільстві. Водночас розкрито особливості застосування мови в правовій і законодавчій сферах, оскільки сучасні наукові дослідження в лінгвістиці присвячені вивченню функціональних особливостей мови в новій науковій парадигмі.

Попри те, що наукові досягнення рівня розвитку і дослідження мови дуже високі, все ж є ряд маловивчених невирішених проблем. Однією з таких проблем є особливості застосування мовних одиниць в правовій і законодавчій сфері. І це пов'язано, в першу чергу, з лексичним фондом, а по-друге, з проблемою юридичних слів. Оскільки будь-яке слово не здатне передати утримування мовою юриспруденції.

Лазорчик Христина, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Клак Оксана Степанівна**, доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення, кандидат філологічних наук

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЕКСПАНСІЯ АНГЛІЦИЗМІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ФУНКЦІОНУВАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Усім відомо, що основним засобом міжкультурного спілкування є мова, тому саме вивченню іноземних мов надають пріоритетного значення в усіх розвинених країнах світу. Окрім цього, вивчення нових мов не лише наближає нас до розуміння інших народів, їхньої культурної самобутності, а також збагачує наш словниковий запас, що своєю чергою сприяє розвитку пізнавальних процесів людини.

Сьогодні роль так званої глобальної мови, якою спілкуються близько 1,75 млрд осіб (чверть населення земної кулі), виконує англійська. Вона стала необхідною навичкою, якої вимагають майже в будь-якій професії, перепусткою у світ можливостей та інструментом спілкування у різних сферах нашого життя. Мало не щодня, ми мимоволі наштовхуємося на слова англійського походження, зокрема проводячи час у соціальних мережах. Адже, як відомо, третина спілкування в інтернеті відбувається за допомогою саме англійської мови.

Оскільки нині слова англійського походження стають дедалі поширенішим явищем, для їх позначення створено термін – англіцизм. Англіцизм – різновид запозичення; слово, його окреме значення, вислів тощо, які запозичені з англійської мови або перекладені з неї чи утворені за її зразком. Англіцизми переважно усвідомлюються мовцями як чужорідний елемент і зберігають ознаки свого походження: фонетичні (*джем, їмідж*), словотвірні (*смокінг, маркетинг*), семантичні (*яструби* – політики, прихильники жорстокого агресивного курсу в різних країнах). Низка англіцизмів позначає національні (англійські, американські) реалії: *Скотланд-Ярд* (англійська реалія), *Диснейленд* (американська реалія), а також предмети і явища в галузі спорту, техніки, економіки, політики. Також варто виділити різновид англіцизму – американізм. Американізмом вважають запозичення з американського варіанту англійської мови.

Пік появи англійських слів в українській мові припав на 20-ті роки ХХ ст., на час, коли Україна формувалася як незалежна держава. У цей час у мові з'явилися такі слова, як: *boom* – бум, *film* – фільм, *stand* – стенд, *jazz* – джаз, *dancing* – дансінг, *service* – сервіс, *sweater* – светр. Після 1925 року в мову прийшли такі англійські слова: *container* – контейнер, *TV* – телевізор, *detektor* – детектор, *cocktail* – коктейль, *combine* – комбайн, *trolley-bus* – тролейбус тощо.

Наукові дослідження засвідчили, що є дві основні причини запозичення слів з англійської мови, до яких відносять: екстралінгвальні (поза мовні) та внутрішньолінгвальні (власне мовні). До екстралінгвальних належать економічні, культурні та політичні контакти між державами, що значно посилюються в умовах глобалізації та сприяють асиміляції мовних одиниць. Внутрішньолінгвальними причинами запозичень є:

1. потреба в найменуванні нового об'єкта;
2. потреба в розмежуванні змістовно близьких, проте нетотожних понять;
3. потреба в спеціалізації поняття в тій чи тій сфері;

4. тенденція до нерозчленованого представлення номінації – об'єкт мислиться носіями мови як ціле;

5. наявність у мові, яка запозичує, сформованих терміносистем, що мають традиційні джерела запозичення термінів;

6. соціально-психологічні причини – сприйняття іншомовного слова як престижнішого;

7. дія принципу мовної економії, що виявляється в конкуренції стислих номінативних одиниць англійської мови з менш компактними слов'янськими назвами: *юзер* – «користувач», *байк* – «велосипед»;

Також виділяють ще одну специфічну причину – використання одиниць англійського походження як альтернативи русизмам (*гелікоптер* замість *вертоліт*, *мапа* замість *карта* тощо) [1].

Величезна кількість слів англомовного походження на сучасному етапі функціонування української мови спонукає до певної їх класифікації. Тому ці терміни можна поділити на декілька типів:

- давні запозичення – слова, які часто й широко застосовуються та мають велику кількість похідних (*реальний*, *партнерство*);

- суто англомовні слова – ті, що часто використовуються в мовленні, поступово стають загальномовними одиницями (*супермаркет*, *провайдер*, *спонсор*, *бренд*);

- варваризми – рідковживані іншомовні слова, які використовуються у фаховому спілкуванні, в побутовій мові їх почути майже неможливо (*дисперсія* – відхилення, *ажіо* – премія, винагорода, *ануїтет* – щорічний дохід, щорічна рента, *леверидж* – платоспроможність);

- інтернаціоналізми – міжнародні терміни, які вживаються не менше, ніж у трьох неспоріднених мовах (*Leasing* – англ., *Das Leasing* – нім., *лизинг* – рос., *лізинг* – укр. – довгострокова оренда обладнання, машин, споруд виробничого призначення) [3].

Останнім часом яскравою ознакою присутності англіцизмів в українській мові є аббревіатури, які записуються англійськими літерами: *VIP*- клас, *FM*- станція, *PC* у значенні «комп'ютер», а також логотипи міжнародних корпорацій *McDonald's*, *Coca-Cola* тощо.

Оскільки англіцизми набувають стають усе більш поширеними в українській мові, це зумовлює проблеми із диференціацією запозичених термінів. Тому варто знати, що для останніх характерні:

- 1) звукосполучення *дж*: *бюджет*, *джаз*, *дженгельмен*, *джемпер*;
- 2) звукосполучення *ай*, *ей*: *гайморит*, *інсайд*, *тролейбус*, *хокей*;
- 3) суфікс *-инг(-інг)*: *мітинг*, *пудинг*, *демпінг*, *тубінг*.

Можна стверджувати, що англіцизми в українській мові це переважно слова, що стосуються:

- техніки: *блюмінг*, *бульдозер*, *буфер*, *грейдер*, *гаджет*, *диспетчер*, *дрон*, *ескалатор*, *каупер*, *комбайн*, *конвеєр*, *тренінг*, *принтер*, *радар*, *сканер*, *слябінг*, *сейф*, *смартфон*, *спот*, *телетайп*, *тендер*, *трактор*, *трамвай*, *тунель*, *фільм*, *форсунка*;

- мореплавства та військової справи: *аврал, браунінг, бункер, ватерлінія, вельбот, докер, дрейф, катер, мічман, снайпер, танк, танкер, трап, траулер, шквал, шлюпка, шрапнель, шхуна, яхта*;
- політики, економіки та торгівлі: *банкнота, блеф, блокада, бойкот, бюджет, гангстер, демпінг, долар, інтерв'ю, лідер, локаут, мітинг, чек*;
- спорту: *аут, бокс, боксер, ватерполо, волейбол, гол, голкіпер, матч, жокей, нокаут, раунд, рекорд, спорт, спортсмен, старт, теніс, трек, тренер, фініш, форвард, футбол, хокей*;
- одягу й тканин: *бязь, вельвет, джемпер, піджак, піжама, плед, плюш, смокінг, френч, фешн*;
- їжі та питва: *біштекс, капкейк, кекс, панкейк, пудинг, пунш, ром, ростбіф, сандвіч, смузі, торт, фреш*;
- культури: *гумор, джаз, клоун, клуб, комфорт, памфлет, сквер, тент, фокстрот, фольклор, хол* [2].

Враховуючи актуальну ситуацію в Україні, варто зауважити, що сферами найбільшого поширення англійських слів є політика та економіка. Саме за допомогою англійської мови відбуваються міжнародні перемовини, які ми можемо спостерігати на телебаченні, та почути такі слова, як: *спіч* (speech) – промова, *меседж* (message) – зміст, погляд, *спічрайтер* (speechwriter) – автор промови, *анклав* (enclave) – оточена чужими володіннями територія, *імплементація* (implementation) – виконання, реалізація тощо.

Таким чином, можна стверджувати, що на сучасному етапі функціонування української мови англіцизми набувають все більшої популярності, адже їх використовують частіше, ніж українські відповідники. Це зумовлено вищезазначеними причинами, зокрема поширеністю думки, що слова іншомовного походження звучать престижніше. Такий процес запозичення можна розглядати як з позитивної сторони, так і з негативної. Оскільки, з одного боку, відбувається збагачення української мови, але, з іншого боку, витісняються власні елементи, що замінюються на слова з подібним значенням. Це негативно впливає на стан національної мови і на збереження самотності українського народу.

Література:

1. Лапінська О. М. Екстралінгвістичні чинники запозичень англіцизмів у сучасній українській мові. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/dlgum/2010.pdf.
2. Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія / За ред. І.К.Білодіда. – К., 1973. – С. 23.
3. Шимків А. Англо-український тлумачний словник економічної лексики. – К., 2004.

Ласло Еріка, здобувач ступеня бакалавра Львівський державний університет внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Козловський Віталій Іванович**, старший викладач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення, кандидат філологічних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЮРИДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ VI-VII СТОЛІТТЯ

На сучасному етапі розвитку правової держави однією з найважливіших проблем є вивчення юридичної термінології та її історичних витоків. Актуальність даної теми полягає у тому, що юридична термінологія однією з найбільш значущих. Слід зауважити, що термінологія права широко використовується не тільки в професійному середовищі, але і в інших сферах мовної комунікації. Проблеми вдосконалення термінології притаманні в тій чи іншій мірі будь-якій області науки і практики. Дані процеси характеризують юридичну сферу життєдіяльності суспільства, оскільки глибокі соціальні зміни, що відбуваються в Україні з часів її становлення, зумовили стрімкі темпи правотворчої діяльності. Мета і завдання даної теми полягає в комплексному висвітленні питань становлення юридичної термінології, творення термінів юридичної науки VI-VII століття. Наукова новизна результатів роботи полягає у тому, що було сформульовано етапи історії юридичної термінології та наведені умови раціонального використання юридичної термінології.

По-перше, юридична термінологія починала утворюватися у процесі становлення інститутів держави і права. Першими юридичними документами були: Закони Хаммурапі, Закони 12 таблиць, Закони Ману, Руська правда, Саксонське дзеркало, вони є основними джерелами виникнення правової термінології та юридичній конституції. Юридична термінологія своїми коренями сягає глибокої дописемної старовини – доби звичаєвого права. Найдавнішими законами юридичної термінології дохристиянської Русі X століття містять Правда Руська, Договори руських із греками (907, 911, 944 pp.) Також важливими пам'ятками періоду Київської держави були церковні устава, ряд указів та грамот, серед яких потрібно відзначити такі: « Устав князя Володимира», «Устав князя Ярослава», «Уставна грамота», дана новгородським князем Всеволодом. У цих уставах ми знаходимо правові норми, які не зафіксовані в Руській Правді. Вони фіксують терміни на позначення: 1) видів злочинів; 2) видів покарань; 3) судочинства і судових посадових осіб. Одними і перших вагомими джерелами виникнення української правової термінології були статuti Великого князя Литовського. Вони були результатом виконання і творчого опрацювання місцевого звичаєвого права, литовського, німецького,

польського цивільного законодавства. Їх методологічним підґрунтям стали ідеї римського права. У цих писемних пам'ятках засвідчено кількасот термінів цивільного юридичного права. Перші спроби фіксації юридичних термінів- час появи перших тлумачних словників Л.Зизанія, П.Беринди. Важливою подією цього етапу стало упорядкування праці «Юридично-політична термінологія для слов'янської мови Австрії, що побачила світ 1851 році. Це був перший український словник юридичної термінології.

По-друге, формування юридичної термінології VI-VII століття відбувалося під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Характер і динаміка розвитку юридичного терміну залежали від конкретних історичних умов таких, як тип виборчих відносин, співвідношення класових сил, зміни суспільно-державного устрою у ті часи, міжнародна політика, міжмовні зв'язки. Один із провідних дослідників І. Лисяк – Рудницький писав, що немає жодного історичного сенсу на ціле тисячоліття, від Рюрика та Миколи I, малювати ярлик феодалізму «. Він дав таке визначення феодалізму: " Феодальний лад характеризується натуральним хліборобським господарством". Зауважимо, що термін « феодалізм» був ключовим у розумінні приватновласницьких юридичних відносинах в історії держави і права України. До цього часу існують правові погляди на те, що в першому етапі завершується об'єднання у велику державу названу Руссю, вся влада у якій була в руках князя з дружиною. Термін « князь» має юридичне значення в загальноправовій культурі України, якщо абстрагуватись від конкретних носіїв владних функцій. Водночас в історії держави та права європейських країн існують подібні за своїм змістом юридичні терміни: у Польщі-воевода, в Німеччині-герцог, в Англії-граф. У науковій літературі існує найбільш усталене юридичне визначення герцога як співвласника землі та її військово-адміністративного управителя.

По-третє, у період Литовсько-Руської держави юриспруденція суб'єктів практично залишалася традиційною і була закріплена в Литовських статутах, норми яких були чинними в окремих регіонах України аж до XIX століття. У Преамбулі « Статуту Великого князя Литовського» 1529 році стверджується, що « король польський і великий князь Литовський дарує закон цей і зобов'язаний зберегти всі права і свободи для осіб католицького та православного віросповідання, а також свідські привілеї». Вперше термін « гетьман» був запроваджений у чехів для номінації військово- адміністративного управління. Запорозька Січ була опозицією гетьманській державі, що постала внаслідок національно-визвольної боротьби Богдана Хмельницького. Юридичний зміст поняття « козак» і « козацька держава» має неоднозначність у ціно-смысловій орієнтації на розбудову держави. Національно-визвольна боротьба під проводом Б. Хмельницького завершилася розбудовою нової української національної держави, яка своїми державно-правовими інститутами істотно відрізнялася від усіх наявних в Європі, при цьому вона зберегла юридичні терміни номінації інститутів державної влади-як національного витвору, так і запозиченні.

По-четверте, у козацьку добу досить широкого вжитку набуло юридичне поняття «вольності», синонімічне поняттю «свобода». Воно входило в цілісно-сміслову структуру українського народу того часу і мотивувало боротьбу за національну незалежність. З 1663 року автономія України була звужена. Процес поглинання України російськими самодержавством був невпинний, що призвело до скасування Гетьманщини Петром I. Катерина II, руйнувавши Запорозьку Січ, остаточно приречла українських вільних селян на кріпацький стан. У російській державно-правовій системі поступово використовувалась українська юридична лексика номінації інститутів держави і права, які захищали права і свободи селян та інших соціальних верств. У назвах адміністративного поділу на українських землях виявляється великоросійський імперський мілітарний дух.

Вищесказане дає змогу сформулювати висновки.

По-перше, юридична термінологія є складною, динамічною, ієрархічною організованою системою термінологічних одиниць, які відбивають логічні зв'язки між правовими явищами й поняттями та в єдності становлять концептуальне бачення української національної історії держави і права.

По-друге, вивчення сучасними поколіннями історії держави і права України буде поглибленим у юридичному розумінні текстів, у документах, які містять терміни, що їхній зміст було перекручено, створено та ідеологізовано в інтересах московського самодержавства.

По-третє, українська юридична термінологія містить, окрім власних словотворень, запозичені з європейської правової культури тоді як московське самодержавство запозичило ключові категорії державно-правової культури в основному від Золотої Орди з максимально мілітарним змістом.

По-четверте, відновлення в теорії історії держави і права України юридичної лексики в її національно-смісловому змісті розширить горизонт бачення не лише минулого й теперішнього України, але і її майбутнього в європейському цивілізаційному просторі.

Лесіна Богдана, здобувач ступеня бакалавра Львівського національного університету імені Івана Франка.

Науковий керівник – **Кость Світлана Петрівна**, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент

РОЗМАЇТТЯ ФОРМ ЗВЕРТАНЬ В УКРАЇНСЬКОМУ ЕТИКЕТНОМУ ДИСКУРСІ

Мовленнєвий етикет українців постає із живої мовної практики українського народу. Він вироблявся впродовж тисячоліть і на сьогодні відображає культурні традиції української нації, відповідає її духовним засадам. Окремі етноетикетні вислови дійшли до нас ще з дохристиянського періоду й пов'язані з язичницькими звичаями, усталеними у слов'ян [1].

Звертання – це найяскравіший і частовживаний вид мовленнєвого етикету. Його завданням є привернути увагу співбесідника, назвавши його певним чином.

Етикетні звертання української мови з часом зазнали найбільше змін, тому що особливою мірою залежать від соціальної організації суспільства. Сьогодні до офіційних слів-звертань входять: пане (пані, панове), добродію (добродійко, добродії), друзі, товариство, колеги, громадо, громадянине (громадянка, громадяни), товаришу (товаришко, товариші), які супроводжують етикетні означення вельмишановний, вельмиповажний, глибокоповажний, високодостойний, шановний, дорогий, наприклад: високоповажний пане Президенте, глибокоповажні пані та панове, дорогі друзі, високоповажна святочна громадо, шановні колеги [2, с. 274].

Вибір звертання значною мірою залежить від тональності спілкування. Офіційна величальна функція закріпилася сьогодні за звертанням «пане (пані, панове)». В офіційному спілкуванні послугуються цим звертанням у поєднанні з прізвищем або назвою особи за фахом чи родом діяльності, наприклад, пане Шевчук, пане професоре, пане ректоре. Це звертання поширилось в українській мові під впливом Польщі, в якій воно має нейтральне значення. З часом воно узвичаїлось як ввічлива форма звертання до людей незалежно від їхнього соціального становища в інтелігентному, а згодом – і в селянському середовищі. Вживалося слово самостійно або в поєднанні з іменем.

Як зауважує мовознавець Фаріон І. «слово «пан» сягає давніх іранських запозичень і означає «пастух, охоронець, захисник». Це слово поширене в білоруській, польській, чеській, словацькій мовах, а також молдовській. Про побутування його всіма теренами України свідчить народна творчість (*Добрий вечір тобі, / Пане господарю!*)» [3, с. 216]. Для попередніх поколінь слово «пан» мало доволі негативний відтінок, що було пов'язано з окупацією поляками західноукраїнських земель. У грецькій міфології слово «пан» означає «покровитель усієї природи; господар», тому вживання в народних українських піснях, колядках звертання «пане-господарю» є засобом вираження шанобливого ставлення до господаря.

Звертання «добродію (добродійко, добродії)» вважають давньою почесною назвою осіб, що роблять добро. Як етикетне звертання воно зафіксоване в «Історичному словнику української мови» Є. Тимченка. Така форма була поширена здебільшого на сході України. Вживалось це звертання у сполученні з такими етикетними формами, як «вельмишановний», «вельми поважний» та з прізвищем, ім'ям, іменем по батькові, наприклад, вельмишановний добродію Андрію Андрійовичу. У традиційному значенні доречно буде вживати таке звертання й сьогодні в різних сферах суспільного життя, а також у діловому мовленні.

Звертання «громадянин (громадянка, громадяни)» обмежується правовою сферою і підкреслює рівність усіх членів суспільства перед законом як осіб, які користуються громадянськими правами і мають певні обов'язки.

Виявом безкультурності є форми звертання за статевою ознакою (жінко, мужчину), зокрема тоді, коли до жіночої статі застосовують зменшено-пестливу форму, на зразок *жіночко*. Такі форми нав'язані радянським часом і скопійовані з російської, у якій і далі послуговуються *девушка, женщина* [3, с. 217].

У професійному мовленні, звертаючись до керівників установи, організації, традиційною є форма звертання на ім'я та по батькові, хоча на сьогодні є тенденція відмови від форми по батькові через її російське походження та відсутність у інших лінгвокультурах світу.

Отже, український етикетний дискурс багатий на різноманітні форми звертань, вживання яких залежить від ситуації спілкування, тональності спілкування, соціальних, гендерних та вікових особливостей учасників процесу обміну інформацією.

Література:

1. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спрямування: навч. посіб. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://k106.khai.edu/library/literature/loadliterature/filename/1486372630.pdf>
2. Дмитрук Л. Особливості українського мовленнєвого етикету [Електронний ресурс]. — Л. Дмитрук // Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. — 2016. — Випуск 1 (52). — с. 273–276. — Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis-nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&MAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvmdup_2016_1_54.pdf
3. Фаріон І. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей) : монографія / Ірина Фаріон. – Вид. 3-тє, допов. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2013. – 331 с. : табл.

Лукашук Іванна, здобувач ступеня бакалавра Прикарпатського факультету НАВС.

Науковий керівник – **Кушнірук Мирослав Васильович**, старший викладач кафедри тактико-спеціальної, фізичної та вогневої підготовки, кандидат педагогічних наук

(Прикарпатський факультет НАВС)

ПСИХІЧНА СТІЙКІСТЬ ПРАЦІВНИКА ПОЛІЦІЇ ЯК ОСНОВА ЙОГО СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Для забезпечення правопорядку в державі функціонує система правоохоронних органів, частиною якої є Національна поліція України. Згідно зі ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію»[4], основними завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки й порядку; охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг щодо допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Професія поліцейського є досить специфічною, адже передбачає виконання своїх професійних обов'язків в особливих умовах, що у свою чергу, вимагає від правоохоронців швидких та точних дій. Безсумнівно, що у працівника Національної поліції України – суб'єкта екстремальної за своїм характером професійної діяльності можуть виникати досить серйозні психологічні та суміжні з ними проблеми. Так, протягом останніх п'яти років близько 2 тис. осіб одержали поранення при виконанні професійних обов'язків [5], що означає одержання ними не лише фізичної, але й психологічної травми; дещо стабілізувався, але залишається високим рівень суїцидів.

Результати досліджень психологів показують, що такі фактори, як ненормований робочий день, постійний контакт з асоціальними елементами, необхідність повної віддачі психічних і фізичних сил під час припинення злочинів, знижують функціональні резерви організму до їх повного виснаження[2, с. 487–583]. Це зумовлює високі вимоги до психічної сфери особистості працівників поліції, їх стресостійкості та психічної готовності до діяльності в екстремальних умовах. Отже, тривала дія стресогених факторів, наявність постійної загрози життю, висока ймовірність травмування, поранення або загибелі висувають високі вимоги не тільки до рівня професійної підготовленості, а й до психологічних якостей особистості, що обумовлює психічну готовність до діяльності в екстремальних умовах.

Вітчизняні науковці В. Г. Андросюк, Л. І. Казміренко, Я. Ю. Кондратьєв, І. М. Охріменко, Г. О. Юхновець та ін. визначають такі психо-

логічні особливості професійної діяльності працівників підрозділів кримінальної поліції: жорстка правова регламентація та наявність владних повноважень; високий рівень відповідальності за результати й наслідки роботи; висока соціальна й особистісна значущість можливих помилок; наявність протидії з боку правопорушників і злочинців; екстремальний характер через наявність ризику для життя й здоров'я; дефіцит часу для аналізу обставин і прийняття рішень; значні психічні й фізичні навантаження; інтенсивний вплив несприятливих чинників, ненормований робочий день.

Дослідження, що проводяться вченими-психологами, дають можливість виділити одну з істотних психологічних якостей – стійкість особистості працівника поліції до впливу екстремальних ситуацій службової діяльності [1–3]. Правоохоронець частіше за інших потрапляє у складні та часом небезпечні психологічні ситуації в повсякденній службовій діяльності, які мають стресогенний вплив на психіку. Тому психологічна підготовка працівників поліції у спеціалізованому навчальному закладі повинна бути спрямована на формування стійкості до:

- негативних чинників службової діяльності (напруженості, відповідальності, ризику, небезпеки, дефіциту часу, невизначеності, несподіванки тощо);

- чинників, що сильно впливають на психіку (вигляду крові або трупу, тілесних ушкоджень тощо);

- ситуацій протидії (потрібні вміння вести психологічну боротьбу з особами, які протидіють попередженню, розкриттю та розслідуванню злочинів, уміння не піддаватися на провокації тощо);

- конфліктних ситуацій у службовій діяльності (потрібні вміння проаналізувати внутрішні причини конфлікту, розібратися в закономірностях їх виникнення, вміння володіти собою в психологічно напружених, конфліктних ситуаціях, що провокують) [6, с. 227].

Отже, невміння працівника поліції регулювати свій психічний стан і дії призводить до негативних, часто тяжких наслідків як для нього самого, так і для оточуючих. Велика кількість небезпечних ситуацій, а іноді й таких, що загрожують життю, вимагає від працівників вміння володіти собою, швидко оцінювати складні ситуації та приймати найбільш адекватні рішення, що сприятиме більш ефективному виконанню поставлених завдань і зменшенню надзвичайних подій і зривів професійної діяльності серед особового складу підрозділів поліції. На працівників поліції щодня впливають різні чинники, що часто мають стресовий характер. Це, в свою чергу, може призвести до появи втоми, перевтоми, виникнення різних негативних емоційних станів, розладів професійно-службової діяльності. У зв'язку з цим оволодіння працівниками прийомів та методами психологічної саморегуляції є актуальним завданням сучасності.

Література:

1. Бандурка А. М., Бочарова С. П., Землянская Е. В. Юридична психологія: монографія. Харків: Титул, 2006. 750 с
2. Бандурка А. М., Землянская Е. В. Психологія керівника: монографія. Харків: Золота мілья, 2013. 720 с.
3. Бандурка О. М., Венедиктов В. С., Тімченко О. В., Христенко В. С. Екстремальна юридична психологія в діяльності персоналу органів внутрішніх справ України: наук.-практ. посіб. Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2005. 319 с.
4. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41. Ст. 379.
5. Забезпечення особистої безпеки працівників органів внутрішніх справ при виконанні службових обов'язків: науково-практичні рекомендації /Казміренко Л. І., Юхновець Г. О., Андросюк В. Г. та ін. – К.: вид-во НАВСУ, 1999. – 71 с.
6. Швець Д.В., Особистість, суспільство, закон: психологічні проблеми та шляхи їх розв'язання. Харків, 2017. 240 с.

Луциків Андріана, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Горун Галина Романівна**, старший викладач кафедри іноземних мов та

культури фахового мовлення

(*Львівський державний університет внутрішніх справ*)

МОВА ТВОРИТЬ НАРОД

*Ми з нею відомі усюди,
Усе в ній, що треба нам, є,
А хто свою мову забуде,
Той серце забуде своє.
Вона, як зоря пурпурова,
Що сяє з небесних висот.
І там, де звучить рідна мова,
Живе український народ.
(В. Сосюра) [1].*

Український народ має давню історію, він створив і зберіг оригінальну й неповторну культуру, відому всьому світові. Однак найголов-

нішою його ознакою, що дає йому право називатися нацією, є мова - його найбільша духовна цінність, його суть, основа його буття.

Актуальність теми дослідження визначається тим, що роль української мови є важливим чинником у консолідації нації, який суттєво зростає в нових умовах розбудови української державності, стає опорою, згуртовує українське суспільство для вирішення нагальних потреб сьогодення. Саме мова формує і визначає свідомість, творить людину, культуру, історію. Мова — це форма нашого життя, життя культурного й національного, це форма нашого організовування. [2].

Так, саме ідея зв'язку мови і культури виникла ще у вісімнадцятому столітті, але ціленаправлена розробка проблеми розпочалася у XIX ст. В. фон Гумбольдт у своїх працях стверджував, що «мови для націй є органами їх оригінального мислення і сприйняття». Однією з центральних проблем філософії вченого є широко відома теза про тісний зв'язок народного світогляду та мови народу. «Мова народу – це його дух, а дух народу – це його мова, бо через мову ми пізнаємо світ, його особливості». Адже, навіть у наш час мають суттєве значення для розвитку слова поета В. Сухомлинського, з якими він звертався до учнів і молоді: «Знай, бережи, збагачай велике духовне надбання свого народу – рідну українську мову. Це мова великого народу, великої культури» [3, 34].

Важливе значення національної мови закріплюється в державі її особливим статусом – вона стає державною мовою. У цьому новому статусі мова зберігає, захищає, охороняє державу, націю, культуру, історію народу.

Стаття 10 Конституції України означає, що статус української мови як державної повністю відповідає державотворчій ролі української нації, яка історично проживає на території України, становить абсолютну більшість її населення і дала офіційну назву державі, та є однією з основ конституційного ладу в Україні. Адже, Зовнішня історія мови тісно пов'язана з долею її носіїв, тобто з долями індивідів, які розмовляють цією мовою, з долями народів. До сфери її досліджень входить географічне та етнографічне поширення мови, загальний вплив іноземних мов на конкретну мову і, навпаки, вирішення питань: чи мова використовується як літературна, чи живе тільки в народі, до яких станів належать люди, які розмовляють цією мовою, чи є попит на мову поза власною територією у просторі і в часі, і якщо мову вживають ще й інші народи, то з якою метою.

“Нація, як і будь-яка інша спільнота людей, не може ні сформуватись, ні існувати без спілкування її членів, без збереження ними історичної пам'яті, надбань духовності, самоусвідомлення, без ідентифікації - відчуття приналежності до цієї спільноти. Універсальним засобом здійснення всього цього є мова. Вона забезпечує єдність функціонування і розвиток національного організму в просторовому та часовому вимірах” [4, с. 17].

Що ж є характерними особливостями українців? Мельник М.Р. зазначає такі найбільш поширені у межах української етнічної спільноти психологічні та моральні характеристики, як доброта, щирість, теплота, добросердечність, гостинність, гуманність [5]. Національна ідентифікація передбачає взаємозалежність суб'єктивного та об'єктивного, духовного та морального, громадянської свідомості та самоідентифікації кожного окремого представника суспільства, колективної думки та особистого відчуття патріотизму, мовної ідентифікації та соціокультурної самоідентифікації, бо тільки взаємодія всіх цих чинників та організовані дії всієї нації в ім'я інтересів країни можуть привести країну до прогресу, процвітання та визнання на світовому рівні. На цьому етапі формується національна ідентичність, яка стає проявом цілісності суспільних прагнень, унаочнених в організації влади, яка забезпечує збереження традицій суспільства, форм внутрішнього ладу, індивідуальних свобод. А тому запровадження української мови в усі галузі народного життя, відродження історичної правди про Україну - мабуть, найголовніші компоненти, що об'єднують Схід і Захід нашої держави, оживлюють етнографічну й духовну спорідненість її регіонів. Але, щоб Україна стала європейською демократією, цього замало. Національна свобода лише тоді справжня, коли не тільки уособлює субстанцію народного руху, а й створює та підтримує соціальну рівновагу в суспільстві [6].

Center lingua facit - мова творить народ. Ця римська максима як ніколи актуальна для сучасної України, оскільки єдина мова консолідує націю, згуртовує суспільство, а отже, сприяє економічному розвитку нації. Єдина мова - основна ознака й найважливіша умова існування нації, запорука її повноцінної, плідної участі в духовному житті людства і власного поступального розвитку. З мови починається і мовою зміцнюється держава. Відмовитися від єдиної державної мови - це значить зрадити державу. Зі зникненням мови зникає й культура. З ліквідацією національної мови у великому своєму обсязі зникає й національна культура, а від цього біднішим, нехай і на одну культуру, стає все людство. У світі прямо чи опосередковано відбуваються діалоги і взаємозбагачення культур. Кожен народ-культуротворець збагачує світ тим унікальним, що може сотворити тільки він, використовуючи при цьому багатства, створені іншими народами. У цьому плані людство можна уявити як цілісний живий організм з усім його розмаїттям народів, культур, мов [7].

Отже, у наш час особливо важливого значення набирає збереження національних традицій. Завдяки їм функціонує і розвивається українська мова, без якої неможливе існування нації. Коли ж мова стає авторитетною, перспективною, необхідною і живається насамперед національною елітою - сильною і високорозвиненою стає як нація так і держава. Саме тому необхідне збереження та примноження культури, національних традицій, рідної мови.

Література:

1. Володимир Сосюра - Зібрання творів 2 томах. Том 1: Поетичні твори Джерело: <http://ukrclassic.com.ua/katalog/s/sosyura-volodimir/585-volodimir-sosyura-zibrannya-tvoriv-2-tomakh-tom-1-poetichni-tvori> Бібліотека української літератури © ukrclassic.com.ua.

2. Огієнко, Іван. Українська культура [Електронна копія] : коротка історія культур. життя укр. народу : курс, читаний в укр. нар. ун-ті / Іван Огієнко. — Електрон. текст. дані (1 файл : 86,9 Мб). — Київ : Вид-во Книгарні Є. Череповського, 1918 (Київ: НБУ ім. Ярослава Мудрого, 2011). — Бібліогр. у підрядк. прим. — Показч.: с. 265–269.

3. Сухомлинський В.О. Моральні заповіді дитинства і юності. – К., 1966.

4. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. - Дрогобич: Вид. фірма "Відродження", 1994. - 218 с.

5. Мельник М.Р. Формування етнічної ідентичності сучасних українців // Український соціум. Монографія НІСД / Власюк О.С., Крисаченко В.С., Степико М.Т., Микитенко В.В. та ін./ За ред. Крисаченко В.С. – К.: Знання України, 2005. – С. 274-283.

6. Павличко Д. Українська національна ідея: Статті, виступи, інтерв'ю. Документи. - К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2004. - 771 с.

7. Жиженко В.П. Мова і культура // Матеріали науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 23 березня 2011 р.). – Дніпропетровськ, 2011. – С. 19-27.

Мазур О., здобувач ступеня бакалавра
Львівського національного медичного
університету імені Данила Галицького.
Науковий керівник – **Єщенко Тетяна
Анатоліївна**, завідувач кафедри
українознавства, кандидат філологічних
наук, доцент
(Львівський національний медичний
університет імені Данила Галицького)

УКРАЇНСЬКА ТЕРМІНОЛОГІЯ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ НЕТРАДИЦІЙНОЇ МЕДИЦИНИ

Актуальність. У сучасному світі високих технологій люди все ще звертаються до природних методів лікування хвороб, і чимало з цих способів, колись відкинутих як знахарство, знаходять сьогодні гідне застосування поряд з традиційною медициною. У багатьох індустріальних країнах склалася високорозвинена і прекрасно оснащена система охорони здоров'я, багатьом галузям якої всього лише кілька століть від народжен-

ня. Їхні основи заклали порівняно недавні наукові відкриття. Так, у 1860-х роках Йозеф Лістер уперше застосував антисептику в хірургії, у 1890-х Вільгельм Рентген винайшов рентгенівський апарат, а у 1920-х - Олександр Флемінг показав світові чудодійні властивості пеніциліну. Але, незважаючи на всі ці досягнення, мільйони людей в усьому світі шукають порятунку у формах медицини, які вже не одну тисячу років приносять користь і людству. Всі ці методи, а їх численна кількість, об'єднані під терміном «нетрадиційна медицина».

Мета. Проаналізувати термінологію нетрадиційної медицини у сучасній українській мові.

Матеріали і методи дослідження. У ролі мовного матеріалу слугують терміни, вилучені методом суцільної вибірки з енциклопедії народної медицини, Інтернет-джерела. У розвідці вдаємося до описового та аналітичного методу.

Результати. Унаслідок аналізу термінів вищезазначеної групи нами з'ясовано: народна та нетрадиційна медицина – сукупність знань та практичних методів, як зрозумілих, так і незрозумілих, що застосовуються для діагностики, запобігання і ліквідації порушень фізичної, психічної та соціальної рівноваги та побудованих виключно на практичному досвіді та спостереженнях, які передаються з покоління в покоління, як в усній, так і в письмовій формі [2]. Назви вказаних понять здебільшого запозичені і репрезентовані однаковою словотворчою моделлю – складнослово-зносними словами, до складу яких входить слово *terapia* (грецьк. *θεραπεία* – лікування). Наприклад, *фітотерапія* (лікування лікарськими травами). Суть методу - у використанні відварів, настоїв, екстрактів, притирань і інших лікарських засобів, одержуваних з лікарських рослин. У деяких рослинах, залежно від їх виду, місця зростання, пори року та інших факторів, міститься велика кількість біологічно активних речовин і алкалоїдів, які можуть надавати певний вплив на людський організм. До фітотерапії можна також віднести і *фунготерапію* (лікування грибами). *Інотерапія* і *райтерротерапія* (лікування кіньми і лікування верховою їздою відповідно). Метод заснований на активації рефлекторних механізмів утримання рівноваги в поєднанні з вібрацією при русі коня і психологічним ефектом від спілкування з ним. *Натуропатія* (лікування природними засобами). Це надзвичайно велика галузь нетрадиційної медицини, що охоплює *геліотерапію* (лікування сонячним світлом), *кліматотерапію* (лікування спеціально підібраним кліматом), *бальнеотерапію* (лікування мінеральними водами), *пелюїдотерапію* (лікування грязями), *аніотерапію* (лікування продуктами бджільництва), *гірудотерапію* (лікування п'явками) і багато інших видів терапії [1]. *Акупунктура* (лат. *Acus* - голка та лат. *Punctura* - укол) - лікувальний метод, що полягає у подразненні периферичних нервових розгалужень за допомогою уколів у певні точки тіла (всього таких точок налічується понад 600). Акупунктура належить до основних методів китайської народної медицини; у Китаї відома з II століття до н. е. Не є визнаним ученими методом лікування.

Голкотерапія допомагає вирішити 5 проблем: стрес, нікотинову залежність, старіння шкіри, ожиріння, поганий сон. **Ароматерапія** - це стародавнє, вдосконалене віками мистецтво використання ефірних олій, фітонцидів рослин та інших ароматних речовин для укріплення фізичного та психічного здоров'я та для косметичного догляду за тілом. Використання ароматичних речовин відоме ще з часів стародавніх культур Єгипту, Індії і Китаю, античної Греції та Риму [2].

Висновок. Українська термінологія, що називає поняття нетрадиційних методів лікування, – це запозичені слова. З часом стають відомими і доступними для ширшого кола пацієнтів. Водночас багато із них, на жаль, втрачено назавжди. Нетрадиційні методи лікування є складником культури і потребують такого ж дбайливого ставлення, як і фольклорні традиції кожного народу. Вони мають стати тією втраченою ланкою між минулим і сьогоденням в ім'я майбутнього, в ім'я здоров'я і щастя тих, кому ми залишимо нашу Землю, нашу цивілізацію.

Література:

1. Енциклопедія народної медицини: у 3-х т. / Укл.: О. В. Михайлевський. - Бережани: НВО «Медицина»; Львів: Сполом, 2005 - 1123 с.
2. Нетрадиційні методи лікування [електронний ресурс] / Режим доступу. Назва з екрана: <https://www.0512.com.ua/list/20998>.

Матвієнко Євгенія, здобувач ступеня бакалавра Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.
Науковий керівник – **Нагорна Юлія Анатоліївна**, старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов (Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

ПУБЛІЧНИЙ ВИСТУП ЯК ВАЖЛИВИЙ ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Ораторське мистецтво або ж мистецтво публічного виступу – це спосіб вираження думок, почуттів, волевиявлень, трибуна для майбутнього юриста, засіб правового впливу й культури. В юридичній сфері воно підкоряється здійсненню функцій права через миттєве розкриття всього досвіду, характеру, намірів оратора-юриста. Ритор античного світу Цицерон зазначав, що оратор повинен володіти дотепністю діалектика, думками філософа, пам'яттю законодавця [1, с. 50]. Для професії юриста мистецтво публічно виступати є запорукою успішності. І якщо юрист припускається мовних помилок або ж його мова безбарвна, то аудиторія сте-

жити не за тим, що він говорить, а вже робить висновок про відсутність мовної культури, починає сумніватися в його ідеї. Часто до ідеї справа і не доходить. Тим більше, що і невірно інтонована промова може перевернути її зміст [2].

Важлива умова успіху оратора — його авторитет і спосіб мислення. Адже, якщо думки і почуття, які він вербалізує, будуть нечіткими, невпевненими і незрозумілими, то його мовлення буде уривчастим, дихання поверховим, а монотонний голос, нечітка артикуляція і неправильна інтонація стануть цілковитою невдачею для мовця. Варто також пам'ятати, що риторика — це не тільки інструмент для досягнення певних цілей, але й один із показників культури людини і рівня розвитку особистості.

Опанування ораторським мистецтвом є корисним для досягнення практичних цілей. Однак, слід пам'ятати, що ораторська майстерність допомагає розширювати межі спілкування і працювати над внутрішньою несміливістю й скутістю людини, що часто проявляється у жестах, які не відповідають інтонації, а інтонація — змістові. Помилкою є вважати, що достатньо відтренувати тільки усне мовлення. Навпаки, необхідно також активно працювати над своїм голосом, жестами і мімікою. Тільки такий підхід принесе позитивні результати. Тому вважаємо, що для професійної комунікації ораторське мистецтво — це особистість і її вміння заряджати навколишніх своїми почуттями та емоціями [3].

На нашу думку кожен може навчитися повноцінно використовувати свої можливості, якщо одночасно тренувати вміння слухати і правильно вступати у зворотній зв'язок. Також існують певні школи, курси, тренінги та семінари, які насамперед вчать мистецтву публічного виступу як для професійної комунікації, так і для повсякденного практичного життя. Аристотель дає класифікацію типів аудиторії за здатністю «заразитися пафосом мови оратора». Ця здатність аудиторії обумовлена віком (молоді – старі), статком (багаті – бідні), емоційним станом (щасливі – нещасливі). Як відзначає Ю. Рождественський, молода аудиторія легко запалюється промовою і легко схиляється під впливом почуттів до рішень і вчинків; стара, навпаки, навчена своїм досвідом і життєвими невдачами бути обережною, тому вона важко піддається емоційному впливу, їй важко зважитися на дії і вчинки. Багаті схильні шукати вигоди. Така аудиторія складається з людей хитромудрих, які швидко аналізують зміст промови і співвідносять зміст з можливою вигодою для себе. Бідні представляють аудиторію з протилежними якостями. Ця аудиторія теж шукає вигоди, але не відрізняється здібностями до швидкого аналізу пропонуваніх оратором думок. Щаслива аудиторія схильна до добродушності, поблагжлива до оратора. У той час як нещасливі, навпаки, схильні бути жовчними і критичними [4].

Таким чином, мистецтво публічного виступу є важливим засобом у професійній комунікації, як професії юриста так і будь-якої іншої професійної діяльності. Адже гарно, вміло та красномовно висловлювати свої

думки, почуття, емоції, вміння налагоджено вести цей процес є запорукою авторитету, успішності, здатністю заряджати саме цими емоціями, почуттями, знаннями та навичками аудиторію та інших людей загалом. Недарма, що всі відомі філософи, вчені, науковці, мислителі є великими ораторами та майстрами публічних виступів.

Література:

1. Кацавець Р.С. Золоте джерельце: висловлювання про слово, мову, красномовство: навч. посібн. / Р.С. Кацавець. – К., 2008.
2. Кацавець Р.С. Культура мови у професійному спілкуванні юристів: навч. посіб. / Р.С. Кацавець. – К., 2007.
3. Романчук Є. Ораторське мистецтво: просто про головне [Електронний ресурс] / Євгеній Романчук // KI SCHOOL BLOG. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://blog.school.karpaty.info/2013/11/07/oratorske-mystetstvo-prosto-pro-holovne/>.
4. Ораторське мистецтво: навч.-метод. посіб. / авт.-уклад. : І. М. Плотницька, О. П. Левченко, З. Ф. Кудрявцева та ін. ; за ред. І. М. Плотницької, О. П. Левченко. – 2-ге вид., стер. – К. : НАДУ, 2011.

Машковський Петро, здобувач ступеня бакалавра Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.
Науковий керівник – **Тимофіїва Катерина Михайлівна**, старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов
(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Проблема результативності обміну інформацією (комунікації) на протязі віків вважалися ключовими, такими, що бентежили людство. Перші звернення до проблеми комунікації помічаємо у творах видатних філософів і мислителів Стародавньої Греції й Стародавнього Риму та багатьох інших. Саме вони заснували основи риторики й культуру передачі інформації та її обміну, а це дає право сучасним ученим дослідити еволюцію пошуку ефективних засобів організації процесу комунікації.

Комунікація (від лат. communico – робити спільним: ділитися, наділяти, обмінюватися, радитися, повідомляти, спілкуватися, приєднувати, зв'язувати, з'єднувати, брати участь) – це процес та стан взаємодії люди-

ни з внутрішнім і зовнішнім світами, на основі яких «Я» усвідомлює себе, відкриває та актуалізує свою онтологічну, аксіологічну та телеологічну «замість» через знаходження й визначення себе в «іншому». «Іншим» може бути «Я», «Ти», «Воно», «Ми». «Інші» об'єктивуються в людях, природі, суспільстві, культурі, космосі, божестві, тексті, комп'ютері та ін.[2, с.40].

Досить часто категорія «комунікація» прирівнюється до категорії «спілкування». Одностайність цих понять розглядається і в мовах інших народів. Ось наприклад, переклад з багатьох мов поняття «communication» означає спілкування. Але деякі вчені додержуються іншої точки зору щодо співвідношення вищезазначених категорій. Так, початок відокремлення понять спілкування та комунікації належить Є. Жаркову. Він вважає, що «комунікація відноситься до галузі передачі й прийому інформації, спілкування – до процесів самоорганізації. Будь-яка комунікація є спілкуванням, але не кожне спілкування – комунікацією, тобто існує низка ситуацій, коли спілкування індивідів проходить без комунікативних зв'язків. Тоді цей процес є простою психічною діяльністю, спрямованою саму на себе» [1, с. 4–11].

Існує точка зору, що опорною категорією є комунікація, яка відбувається між людьми у формі спілкування як обміну знаковими повідомленнями. Але є й протилежне тлумачення співвідношення понять «спілкування» і «комунікація», у якому основною категорією вважається спілкування, а в структурі спілкування виділяються комунікація (обмін інформацією), інтеракція (організація взаємодії і впливу), перцепція (почуттєве сприйняття як основа взаєморозуміння). При цьому комунікація є посередником між індивідуальною і суспільно важливою інформацією. В обох випадках, попри зовнішні розбіжності, вся увага приділяється механізму, який переводить індивідуальний процес передачі й сприйняття інформації в соціально значущий процес персонального й масового впливу.

Отже, поняття «спілкування» і «комунікація» мають як спільні, так і відмінні ознаки. Спільними є їх зв'язок із процесами обміну й передачі інформацією, зв'язок з мовою як засобом передачі інформації. Відмінні ознаки зумовлені розбіжностями в обсязі змісту цих понять. На нашу думку це пов'язано з тим, що вони використовуються в багатьох науках, які висувають різні аспекти цих понять. Спілкування в основному закріплює характеристики взаємодії, а за комунікацією – додаткове значення – інформаційний обмін у суспільстві. Таким чином, спілкування являє собою соціально обумовлений процес обміну думками й почуттями між людьми в різних сферах їх пізнавально-трудової й творчої діяльності, що втілюється головним чином за допомогою вербальних засобів комунікації.

Професійна комунікація – це складний, багатоплановий процес установа й розвитку професійних і ділових порозумінь між суб'єктами освіти; взаємодія цих суб'єктів, що здійснюється знаковими засобами, спричинюється прагненням в спільній діяльності та включає у

собі обмін інформацією, вироблення цілісної стратегії взаємодії, пізнання й міркування іншої людини, вплив на неї з метою зміни в її стані, поведінці тощо.

Література:

1. Волкова Н. П. Педагогіка / Н. П. Волкова. – К. : Академія, 2002. – 576 с.
2. Черних О. В. Освіта як комунікативний процес / О. В. Черних. – К. : ТОВ «Поліграфконсалтинг», 2004. – 40 с.

Мельник Андрій, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Гдакович Мар'яна Степанівна**, доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення, кандидат філологічних наук, доцент (*Львівський державний університет внутрішніх справ*)

ІВАН ФРАНКО В ОБОРОНІ ПРАВ РІДНОЇ МОВИ

І.Франко належить до фундаторів, основоположників і творців української літературної мови. Мовознавчі інтереси І.Франка досить широкі й багатопланові. Відомо більше 20 лінгвістичних праць, заміток та рецензій І.Франка українською, польською, німецькою мовами, а також майже 150 праць, які мають безпосередню дотичність до українознавчих питань. Серед найбільш відомих і значущих мовознавчих праць І.Франка можна виокремити статті: «Етимологія і фонетика в южноруській літературі» (1894), «Азбучна війна в Галичині 1869 році» (1912), «Літературна мова і діалекти» (1907), «Причини до української ономастики» (1906), «Дві замітки до тексту найдавнішої літописі» (1908), «Двоязычність і дволичність» (1905). Питання мови для І.Франка становить собою один із аспектів дослідження життя народу, його суспільної організації, духовного світу, морального стержня. І.Франко завжди виступав на захист української мови як мови великого народу, що має право на власне духовне, культурне, економічне й державне життя. Він гостро критикував побутування й утвердження двомовності з боку австрійської влади; наголошував на тому, що двомовність є причиною внутрішнього роздвоєння людини. «Двоязычність і дволичність» – саме таку назву має праця І.Франка 1905 р. де він, критикуючи москвофільство як явище, зауважує: «Отеє внутрішнє роздвоєння було також, можна сказати, трагедією нашого галицького

москвофілства. Люди, що могли б бути зробитися позитивними діячами на рідній ниві, люди талановиті і працьовиті, перенявшись нещасною манією – міняти свою рідну мову на чужу, раптом робилися мов духовно в часті спаралізовані, тратили живе чуття до живих потреб рідного народу і вимогів сучасності". І тоді, і в наш час є актуальною проблема дуалізму в мовному житті багатьох українських інтелігентів. Іван Франко тоді, в умовах поширення химерної мішанини церковщини, російщини й польщини, розведеної на галицько-руським діалекті, побачив у цьому язичії деструктивну загрозу не лише для української мови, що само по собі було величезним злом, а й для національної духовності. І.Франко був ревним захисником української мови, обстоював її право на побутування у різних сферах і галузях життя українців, прагнув, щоб українська мова стала мовою освіти, науки, церкви, виступав проти утисків та переслідувань українського слова. "Хоч українців близько тридцяти мільйонів (3 мільйони у Галичині і на Буковині, півмільйона в Угорщині та близько 27 мільйонів у Росії), вони можуть лише в Галичині та на Буковині користуватися своєю мовою в установах, судах, школах та пресі, але й тут на їхньому шляху стоять часто перешкоди й обмеження. В Росії українська (малоруська) мова вилучена з шкіл – від університету до початкової, із церковних проповідей, установ, українською мовою нині там не дозволено видавати жодного журналу, не можна друкувати популярних, наукових книг, ані перекладів". У поезії "Антошкові П. (Азь покой)" Франко-поет вступає у гостру дискусію з Петрушевичем Антонієм Степановичем – українським істориком та етнографом, який належав до кола тих, хто заперечував самостійність української мови, називав її діалектом і по суті тим самим ставив під сумнів існування українців як окремого етносу. У відповідь на закиди щодо української мови усім українофобам Франко категорично і стверджувально запевняє:

Хай та мова вбога в славнім роді, / Хай московська, польська, чеська краща / Поки служить Матері в пригоді, / То вона культурі не пропаща.

Діалект, а ми його надишем / Міццю духу і огнем любови / І нестертий слід його запишем / Самостійно між культурні мови. ("Азь покой")

Поет обстоює абсолютну рівність усіх мов у природі, запевняє, що не від того, як назвати – чи "діалектом" чи "жаргоном" ту або іншу мову, залежить її доля, а лише від того, які культурницькі, духовні, суспільні функції вона виконує, – буде залежати також доля її носія – народу.

У статті "Літературна мова і діалекти" І.Франко наголошував на тому, що без діалектів, без мовного багатства кожного регіону України літературна мова не може розвиватися: "Кожна літературна мова доти жива і здібна до життя, доки має можливість, з одного боку, вислати в себе всі культурні елементи сучасності, значить, збагачуватися новими термінами та висловами відповідними до прогресу сучасної цивілізації, не тратячи при тім свого основного типу і не переходячи в жаргон якоїсь соціальної верстви чи купи людей, а, з другого боку, доки має тенденцію

збагачуватися чимраз новими елементами з питомого народного життя і з відмін та діалектів народного говору".

З особливою вдячністю і пошануванням звертається поет до постаті основоположника української літературної мови – І.Котляревського в однойменному вірші, що підніс вагу і значення українського народного розмовного слова й довів світові право української мови виконувати мистецькі й естетичні потреби:

Так Котляревський у щасливий час/ Вкраїнським словом розпочав співати, І спів той виглядав на жарт не раз/ Та був у нім завдаток сил багатий. ("Котляревський").

Іван Франко засуджував утиски, заборони і цькування українського слова. Звертаючись до народного співця – Тараса Шевченка у вірші "В XXIII-ті роковини смерті Тараса Шевченка" письменник наголошував на вкрай незадовільному становищі української мови наприкінці XIX ст.:

І мову, на котрій співав і плакав,/ І кляв ти кривду, й віщував любов, Вони цькують, мов оленя собака,/ Донощиків і брехунів юрбов. ("В XXIII-ті роковини смерті Тараса Шевченка")

Особливу місію у збереженні, примноженні та ствердженні української мови І.Франко покладав на письменство: "Писатель мусить поперед усього владати добре мовою свого народу, і то не мовою одного села, одного повіту або одної губернії, але мовою такою, котра була б однаково своя, зрозуміла і любя всім повітам, губерніям та селам, мовою літературною, мовою школи і інтелігентного товариства". Франко запевняв, що мова може розвиватися лише тоді, коли для вислову своїх думок нею користується не лише простий народ, а власне його передові культурні верстви. Він завжди виступав проти витворення штучної "російсько-церковно-галицької мови", так званого "язичія", оскільки розумів, що це веде до спотворення народної мови, відречення від природної мовної стихії українців, що у свою чергу призводить до асиміляції й деградації національної інтелігенції й розпорошення українського народу як такого.

Не залишався байдужим дослідник і до тогочасних правописних питань української літературної мови. "І.Франко аналізує складність і дискусійність правописних питань для літературної мови, що лише визначається в колі слов'янських народів ("Етимологія і фонетика в южно-руській літературі") та аргументує логіку фонетичного правопису. Правописна непримиренність, на думку дослідника, є шкодою для розвитку літературної мови, а праця "Азбучна війна в Галичині 1869 р." є обґрунтуванням авторської позиції щодо важкого удару, якого зазнала в результаті цієї війни не лише національна мова, але й українська культура в цілому. Парадокс, але думка дослідника актуальна і сьогодні, коли правописні проблеми знову поставлені в центр уваги і дискусій української інтелігенції. Мовознавча і художня спадщина І.Франка і до сьогодні залишається актуальною. Ігнорування рідної мови, вилучення її зі сфери повсякденного життя у різних сферах та галузях функціонування нашого суспільства є і сьогодні актуальним і болючим питанням. Варто згадати слова І.Франка

: "Здається, що таке рідна мова? Чим вона ліпше для мене від усякої іншої і що мені вадить при нагоді замінити її на всяку іншу? Практик, утилітарист, не задумуючись ані хвилини скаже: пусте питання! Мова – спосіб комунікації людей з людьми, і, маючи до вибору, я беру ту, яка дає можливість комунікуватися з більшим числом людей. А тим часом якась таємна сила в людській природі каже: Pardon, ти не маєш вибору, в якій мові вродився і виховався, тої без скалічення своєї душі не можеш покинути, так як не можеш замінитися з ким іншим своєю шкірою". Поки кожен українець не буде керуватися тією загадковою "таємничою силою", імення якій національна свідомість, патріотизм, генетична пам'ять і громадянська позиція, доти ми будемо підривати престиж не лише української мови, але й авторитет Української держави.

Література:

1. Панько Т. Мова і нація в естетичній концепції І.Франка. – Л.: Світ, 1992.
2. Франко І. Двоязичність і дволичність //ЛНВ. – 1905. – Т. 30. – Кн.6. – С. 233-234.
3. Жулинський М. Двомовність? Ні – загроза дволикості // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях. – 2000. – № 1. – С.6.
4. Франко І. Літературна мова і діалекти // Літературно-науковий вісник. – 1907. – Т.37. – С.226.
5. Шевченко Л. Концепція розвитку української літературної мови у дослідженнях І.Франка // Літературознавчі студії. - К., 2002. – С.390.
6. Франко І. Двоязичність і дволичність // ЛНВ. – 1905. – Т. 30. – Кн.6. – С. 233.

Мельник О. М., здобувач ступеня бакалавра Прикарпатського факультету НАВС.

Науковий керівник – **Дзеньків Віктор Васильович**, викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін (*Прикарпатський факультет НАВС*)

ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ

Представлення людини перед публікою – складове поєднання зовнішнього вигляду і внутрішнього наповнення особи. Безумовно, візуальна сторона надзвичайно важлива. Та не менш значущим є те, що ми чуємо і як сприймаємо та пізніше зможемо відтворити отриману інфор-

мацію. Публічний виступ відіграє вагомий роль у сучасному спілкуванні. Фактично, це одночасна передача повідомлення для великої аудиторії. Залежно від складу соціальної групи та тематики висловлювань можна виділити наступні: доповідь, промова, бесіда, лекція, репортаж, проповідь.

Доповідь – один із видів монологічного мовлення, що має на меті донести про щось певній особі чи групі осіб. Саме у юриспруденції використовується у значенні юридичного терміну. Має місце у адміністративному та кримінальному судах.

Промова – це агітаційний виступ на мітингах або масових зборах. Характеризується наявністю однієї великої теми. Головною метою промови є виклик у слухачів емоційного переживання. Виокремлюють мітингову, агітаційну, ювілейну промови.

Бесіда – більш неофіційне, побутове спілкування.

Лекція є основною формою навчального процесу у вищій школі.

Репортаж – інформація, повідомлення, розповідь в періодичних виданнях. Спочатку такий термін використовувався як «публікація», що сповіщала читачів про хід судових засідань, різного роду зборів.

Проповідь – у вузькому значенні, християнська церковна настанова, завданням якої є розповісти і розтлумачити слухачам вчення Ісуса Христа.

Юридичне красномовство – це ораторські виступи учасників судочинства в процесі розгляду судової справи в залі суду. Зокрема, в судових дебатах учасники судових процесів (прокурор, адвокат, обвинувачений, потерпілий, позивач, відповідач, представник, тощо) підбивають підсумки судового розгляду справи[1,с.496].

Юрист-оратор повинен справити на нас чуттєве враження. Особливо актуально для судової практики країн англо-саксонської правової системи, де має місце таке явище як суд присяжних. Значне місце посідає також психологічна основа, адже юрист має справу з живими людьми, а не з механізмами, тому має опікуватися тим, чи сприймаються його ідеї чи ні, розуміються чи ні, співчуються чи ні[2,с.138].

Крім того, професійний захисник, підтримувач державного обвинувачення повинні досконало знати з чим вони мають справу, розуміти норми права та вміти вдало їх застосовувати. Кожен судовий ритор, відповідно до своєї процесуальної позиції, аналізує й дає оцінку зібраним доказам, формулює свої висновки, котрі мають стати переконливими й обґрунтованими, бо саме цього і чекає судова аудиторія [3, с.58].

Так все ж, метою оратора є донести певну ідею, інформацію, яка істотно вплине на вирок суду.

Отже, юридичне красномовство є важливим складником професійних якостей юриста, які варто постійно розвивати та вдосконалювати. На сьогодні ця тема є доволі актуальною, тому що вміння виступити перед аудиторією має велике значення для спілкування у суспільстві.

Література:

1. Молдован В. В. Судова риторика: теорія і практика : навч. посіб. - К., Юрінком Інтер, 2010.
2. Кацавець Р. С. Ораторське мистецтво як складник професійних якостей юриста - Вісник Академії адвокатури України, 2009.
3. Івакіна Н.Н. Культура судової мови / Н.Н. Івакіна, 1995.

Микитюк Д. О., здобувач ступеня бакалавра Прикарпатського факультету НАВС.

Науковий керівник – **Яслик Володимир Іванович**, викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
(Прикарпатський факультет НАВС)

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПРАВНИКА ЯК ПОКАЗНИК ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

Професійна діяльність правника передбачає постійну взаємодію з громадянами, саме тому він повинен вправно послуговуватися мовними та мовленнєвими засобами. Культура мовлення правника виявляється у двох формах – усній та писемній. Писемна мовна компетенція є важливою умовою якісного укладання значної кількості документів як основного продукту правничої діяльності. Усне мовлення реалізується у діловому спілкуванні та виявлене у використанні багатства лексики української мови, точному та доречному застосуванні іншомовної лексики, униканні позалітературних елементів, граматичній правильності конструкцій та ін.

Із поняттям комунікативної компетенції корелює поняття мовної норми, яку трактуємо як сформоване у кожного вміння всебічно користуватися мовою в її соціально усвідомлюваних і усталених формах, кожна з яких має статус літературної норми [1, с. 360]. Порушення мовних норм засвідчує низьку культуру мовлення, а отже й рівень загальної та професійної культури. Найчастіше мовні чи мовленнєві помилки мають лінгвістичну природу – елементарне незнання правил літературної мови, однак зауважимо й психологічні та когнітивні причини комунікативних девіацій – спонтанність мовлення, психологічна нестійкість у комунікативному акті, дезорієнтація комуніканта через самопочуття та ін.

Як засвідчує аналіз обох форм мовлення сучасних правників (до уваги бралося мовлення юристів-практиків, викладачів-правників), найбільш частотним ненормативним є використання активних дієприкметників теперішнього часу (наприклад: *діючий, виконуючий, проживаючий, керуючий, вищестоящий* та ін.), неправильне відмінювання іменників, зокрема у Р. в. ім. чол. р. 2-ї відміни (*акту* (документ), *пленума, журнала*,

конфлікта та ін.), Кл. в. (*Матвіє, курсант Кушнірук та ін.*), помилкове використання прийменників (*без десяти шоста, справа по звинуваченню, по сумісництву, згідно наказу та ін.*). Тавтологія, плеоназми, кальки з російської мови, неправильні форми ступенів порівняння прикметників чи особових форм дієслів теж не рідко трапляються на сторінках документів чи в усному спілкуванні. Зазначені помилки знижують рівень професійної культури, тому для правників важливо удосконалювати вміння спілкуватися, стимулювати свій комунікативний потенціал, оскільки «...уміння висловити свої думки настільки важливе, як і вміння мислити, а вміння слухати і чути, своєю чергою, не менш важливе, ніж уміння говорити» [2, с. 248].

Отже, фах правника вимагає високого рівня мовної та мовленнєвої грамотності, які є елементом загальної та професійної культури, оскільки юрист повинен бездоганно володіти всіма нормами мови і застосовувати їх у діловій комунікації. Основними ознаками культури мови правника повинні бути нормативність, змістовність, логічність, точність, стилістична нейтральність, доречність використання мовних засобів, які забезпечать довершеність та зразковість усної чи писемної форм вияву мови. Досконале володіння мовою гарантує фахівцеві успіх у професійно-ділових стосунках.

Література:

1. Дудик П. С. Стилістика української мови: навчальний посібник. Київ : Академія, 2005. 368 с.
2. Васильев В. Л. Юридическая психология. Санкт-Петербург : Питер Ком, 1998. 656 с.

Михайська П.В., здобувач ступеня бакалавра Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.
Науковий керівник – **Декусар Ганна Геннадіївна**, старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов
(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

УКРАЇНЬСЬКА МОВА — КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ЄДНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

4 жовтня 2018 Верховна рада ухвалила у першому читанні доопрацьований законопроект про мову в Україні. Тобто сьогодні на 28-у році незалежності державна мова не виконує своїх функцій: бути ключовим фактором національного державотворення, провідним чинником консолідації і розвитку Української нації.

Шлях, яким ми йшли до утвердження української мови в бутті суспільства, як державної мови, не був достатньо ефективним. Стаття 10 Конституції України визначає Українську мову як єдину державну, але задекларованості державного статусу української мови для повноцінного утвердження її в усіх сферах суспільного життя недостатньо. Ще й досі в багатьох регіонах України посадовці органів державної влади та органів місцевого самоврядування не володіють українською мовою на рівні, достатньому для здійснення своїх повноважень (мова актів, роботи, діловодства, документації тощо), а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначаються законом (частина п'ята статті 10 Конституції України) [1].

Громадяни України повинні володіти українською мовою як мовою свого громадянства та використовувати її у сферах публічного спілкування. Держава має підтримати Українську мову шляхом сприяння досконалому володінню українською мовою громадянами України для чого впровадити інтенсивні програми вивчення її в школах. Знання української мови має бути неодмінною умовою набуття громадянства України.

Але не можна силувати людину, щоб вона розмовляла державною мовою. Необхідно заохочувати суспільство і в першу чергу тих, хто працює в органах державної влади і місцевого самоврядування вивчати та розмовляти українською мовою. Мова – носій культури. Культурний простір в Україні має бути україномовним. Людина, пізнаючи мову свого народу, прилучається до його культурних традицій, духовних цінностей, його ментальності [2]. Українізація і популяризація мови повинні йти знизу, від самих громадян. Через лінгвістичну та відстороненість від загальнодержавних питань, таких як виховання дітей в україномовному середовищі, грамотне виховання любові до української мови та її використання, ми й дістали нинішній розкол суспільства.

Не можна допустити, щоб у новому Законі про освіту залишилася норма про викладання мовою національних меншин, не зважаючи на агресивні протести деяких сусідніх держав у яких є політичні сили, що виступають із позиції політики іредентизму, тобто розширення власних державних кордонів через включення до них територій інших держав, населених відповідними національними меншинами. Мовою освіти в навчальних закладах всіх рівнів на всій території України має бути державна мова [3]. Мову національних меншин треба вивчати, зберігати в національних культурних товариствах тощо.

Повноцінне функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території держави є гарантією збереження ідентичності української нації та зміцнення державної єдності України.

Література:

1. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. В.Іванишин Я.Радевич-Винницький: Мова і нація. – Дрогобич: Видавнича фірма “Відродження”, 1994. – 218 с.
3. Рада ухвалила у першому читанні закон про українську мову. Що він передбачає [Електронний ресурс] // Українська правда. Життя. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://life.pravda.com.ua/society/2018/10/4/233438/>.

Михальська Марія, здобувач ступеня бакалавра Львівський державний університет внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Пряхіна Наталія Олексіївна**, доцент кафедри соціальних дисциплін, кандидат психологічних наук, доцент
(*Львівський державний університет внутрішніх справ*)

ВРАХУВАННЯ У ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МЕЛАНХОЛІЧНОГО ТИПУ ТЕМПЕРАМЕНТУ

Вивченням темпераменту займалося багато вчених, зокрема: Арістотель, Іммануїл Кант, Петро Лесгафт, Сірл-Людовік Берт, Луїс-Леон Терстоун. Серед меланхоликів трапляються такі особистості як французький філософ Рене Декарт, англієць Чарлз Дарвін, український письменник

менник Микола Васильович Гоголь, польський композитор Фредерік Шопен, російський композитор Петро Ілліч Чайковський, російські поети Сергій Єсенін та Микола Гумільов, американський письменник Едгар По.

Меланхолік – людина з слабкою нервовою системою, яка має підвищену чутливість навіть до слабких подразників: із народження починають вивчати навколишнє середовище, таким людям подобається знаходити рішення в складних проблемах[1, с. 239-240]; між кількістю і якістю завжди вибирають якість. Для них не має значення кількість часу, який вони витратять на будь-яку справу; володіють низькою самооцінкою. У них нестійкий настрій, який може похитнутися від будь-якої неприємності; відкриваються тільки тим людям, яким можна довіряти. У них небагато друзів, вони важко переживають зраду в дружбі і любові; нескінченно аналізують свою діяльність, піддають перегляду події, що відбуваються.

У них відзначається деяка залежність від чужої думки. Меланхоліку завжди складно приймати рішення, брати на себе відповідальність за результат якоїсь важливої справи. Їм часто безпідставно здається, що люди не прислухаються до його думки, не проявляють інтересу до його діяльності і особистості в цілому. Меланхоліку здається неввічливим і нетактовним голосно заявляти про себе. Він взагалі намагається займати якомога менше місця в просторі, не турбувати інших, не відволікати від справ. Коли такій людині необхідно виступити на публіці, прочитати мову і т. д. Боязкий і сором'язливий від природи меланхолік починає ніяковіти і червоніти. Важливою характеристикою меланхоліка є потреба в самоті. Зовні людина знаходиться серед людей, але внутрішньо завжди в тій чи іншій мірі занурений у власні роздуми[2, с. 432].

Ознаки зовнішнього вияву меланхолійного темпераменту:

- повільний, млявий темп рухів, малорухома й водночас напружена міміка;

- голос неголосний, погляд часто збоку або повз співрозмовника, під час рукоштовування рука млява;

- «опущені» кутики рота, стиснутий рот, нерівномірність у ритмі мови;

- перестає бути активним при окрику, різкому зауваженні;

- губиться у великій аудиторії, уникає «контакту очей»;

- особливо послаблене внутрішнє гальмування;

Меланхоліку простіше занурюватися в роботу цілком, ніж постійно перемикаватися. Слід враховувати, що вони легко концентрують свою увагу на тому чи іншому об'єкті, але не можуть її швидко переключати. Вони також схильні до порушення дисципліни на заняттях, тому що часто бувають підвищено збудливими, схильними до афективних реакцій, їх треба захопити цікавими справами і давати якісь доручення. Навички

та звички в холерика утворюються легко, але змінити їх буває надзвичайно важко [3, с. 464].

Отже, люди меланхолічного темпераменту потребують особливої уваги внаслідок своєї вразливості, швидкої втомлюваності організму. Їм необхідне спокійне, сприятливе оточення та продуманий режим впливу, який передбачає поступовий перехід від звичних умов життя до іншої діяльності та обставин. Слабкість нервових процесів у цих людей вимагає чутливого та обережного ставлення до них.

Література:

1. Максименко С. Д. Загальна психологія: навч. посібник. Видання друге, перероблене та доповнене. К.: «Центр навчальної літератури», 2004. 239 с.
2. Палій А. А. Диференціальна психологія: навч. посіб. К.: Академ-видав, 2010. 432 с. (Серія «Альма-матер»)
3. Загальна психологія./ О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін.: підручник. К.: Каравела, 2014. 464 с.

Муха Тетяна, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Приймак Богдан Іванович**, доцент кафедри філософії та політології, кандидат філософських наук, доцент
(*Львівський державний університет внутрішніх справ*)

РОЗВИТОК ПРАВОВИХ І ПОЛІТИЧНИХ ІДЕЙ КИРИЛО-МЕФОДІЇВСЬКОГО ТОВАРИСТВА

У XIX ст. розвиток політичної та правової думки в Україні відбувався під впливом соціально-економічних відносин визначених занепадом феодалізму і зародженням капіталізму. Явищем соціально-політичного життя в Україні в цей період можна вважати функціонування Кирило-Мефодіївське товариство. Ініціаторами створення товариства були Микола Костомаров, Микола Гулак, Ва-силь Білозерський. Пізніше до нього приєдналися Пантелеймон Куліш, Огіанас Маркевич, Тарас Шевченко, Георгій Андрузький, Олександр Навроцький та ін.

Кирило-Мефодіївське товариство ставило за мету об'єднання всіх слов'янських народів у федерацію. Головними завданнями члени товариства вважали: ліквідацію самодержавства, скасування станів і кріпос-

ного права; ви-зволення слов'янських народів та об'єднання їх у федеральну республіку з па-рламентським ладом, наданням кожному народу автономії; запровадження за-гальної освіти народів тощо. Прагнули розкрити політичний ідеал, здійснення якого принесло б передусім свободу Україні. Але щоб його осягнути, потрібно добре усвідомити та осмислити минуле й сучасне. У програмній частині «Статут Слов'янського товариства св. Кирила і Мефодія» зазначалося, що «духовне і політичне об'єднання слов'ян є їх істинне призначення, до якого вони повинні прагнути», і це призначення – історична доля кожного із слов'янських народів, у тому числі й українського.

В 40-х рр. XIX ст. в Україні, і передусім в університетах Києва та Харко-ва, навколо передової професури групувалися прогресивно налаштовані пред-ставники інтелігенції. Частина з них об'єднувалася в літературних гуртках, які мріяли про визволення від гніту слов'янських народів, про їх зближення й об'єднання, про розповсюдження в народі освіти, розвитку української куль-тури, писали художні й наукові, зокрема історичні твори. Наприкінці 1845 р. серед такої інтелігенції у Києві і виникла — українська таємна політична орга-нізація, яка спиралася на традиції українського визвольного й автономістського руху, за якою за-кріпилася назва Кирило - Мефодіївське товариство (Україно - слов'янське товариство, Кирило-Мефодіївське братство) у складі 12 україн-ських інтелігентів [1, с. 148]. Воно називалося іменем засновників слов'янської писемності братів Кирила й Мефодія (жили в IX ст.). Організаторами Ки-ри-ло-Мефодіївського братства були М. Костомаров — професор російсь-кої істо-рії Київського університету, М. Гулак — чиновник канцелярії київського, по-дільського і волинського генерал-губернатора, та В. Біло-зерський — викладач Полтавського кадетського корпусу. Крім них, до товариства незабаром увійш-ли: письменник П. Куліш, студенти Київсь-кого університету О. Маркович, О. Навроцький, І. Посяда, Г. Андрузький, О. Тулуб, викладач Полтавського ка-детського корпусу Д. Пильчиков, пол-тавський поміщик М. Савич, який закін-чив Харківський університет. У квітні 1846 р., після знайомства Т. Шевченка з М. Костомаровим, до това-риства вступає і автор Кобзаря [2, с. 274].

Таємна організація виникла під впливом загострення протисто-яння в Єв-ропі між си-лами абсолютизму і демократії; ідеологічно сфор-мувалася на осно-ві передових західноєвро-пейських філософських си-стем та ідей польського романтизму; організаційно згуртувалася, наслідуючи приклад європейських таємних організацій; стала своєрідною реакцією українсь-кого народу на поси-лення наступу царату на його пра-ва [3 с. 235].

Зібрані документи і матеріали показують, що і як робили члени товарис-тва для поширення освіти серед широких народних мас, дозво-ляють визначити місце кирило-мефодіївців серед просвітителів XIX ст. Вони, зрештою, допомо-жуть розібратися в тому, як розвивалася націо-

нальна самосвідомість українського народу, розкрити роль і місце кирило-мефодіївців у її піднесенні.

Для кирило-мефодіївців був характерним особливий інтерес до минулого українського народу. Документи і матеріали свідчать про те, що саме цікавило їх в історії, як вони пов'язували минуле з сучасним і які робили висновки для майбутнього. Показуючи роль і значення українського народу в історії, члени товариства віддавали належне іншим народам, високо цінуючи їх спільний внесок у світовий прогрес.

Важливий внесок у розвиток української культури на той час уже зробили І. П. Котляревський, Г. Ф. Квітка-Основ'яненко, П. П. Гулак-Артемовський, Є. П. Гребінка, М. О. Максимович та інші діячі, які своєю просвітительською працею сприяли розвиткові духовних сил нації. Вони підтримували творчі зв'язки з передовими силами Росії та європейських країн, вносили помітний вклад у скарбницю світової культури. Найвизначнішу роль у боротьбі проти самодержавства й кріпосництва на Україні відігравав великий син українського народу Т. Г. Шевченко. Звільнившись від кріпацтва, Шевченко, навчаючись в Академії художеств у Петербурзі, видав першу збірку творів «Кобзар» (1840), де висловив заповітні думки про долю українського народу. У поемі «Гайда-маки» (1841) великий Кобзар на весь голос прославив Коліївщину — героїчне народне повстання 1768 р. проти панів-гнобителів.

У наступні роки з-під пера Шевченка вийшло чимало творів, в яких мужнє слово поета кликало народ до боротьби за свободу. В поемах «Сон», «Кав-каз», «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнєє посланіє» та інших творах поет засуджував феодально-кріпосницький лад і закликав до його повалення. Гімном визвольної боротьби українського народу став безсмертний «Заповіт» (1845), де Шевченко закликав усіх пригноблених до повстання за досягнення жаданої волі. Революційно-демократичні ідеї творів Шевченка знаходили палкий відгук серед широких кіл громадськості, сприяли пробудженню вільнодумства і прагнення до визвольної боротьби.

Основні політичні ідеї Кирило-Мефодіївського товариства було викладено в програмних документах, до яких належать «Статут Слов'янського товариства св. Кирила та Мефодія», відозви «Брати українці» та «Братія великороссияне и поляки», «Книги буття українського народу», а також у ряді робіт, що мали своєрідний підготовчий щодо програмних документів характер, у наукових розвідках та літературних творах учасників організації.

Основним завданням члени товариства вважали знищення самодержавства, скасування станів, ліквідацію кріпосного права, визволення і об'єднання слов'янських народів у федеративну республіку, запровадження загальної освіти народів. Першим пунктом «Головних ідей» зазначалося: «Приймаємо, що духовне і політичне поєднання слов'ян є їх призначенням до якого вони повинні прагнути». Цей пункт є першим не лише за порядком, а й за ідеологічним значенням, оскільки ідея

об'єднання слов'янських народів про-ходить «червоною ниткою» через всі програмні документи Кири-ло-Мефодіївського товариства і є тим вихідним пунктом на якому ґрунтуються всі подальші теоретичні розробки [4, с. 95].

Головні ідеї товариства: необхідність об'єднання слов'янських народів в одну федеративну державу, в якій на принципах добровільності й виборності кожен народ зберігав би свою свободу і самостійність; Київ — столиця федера-ції, де збирався б Загальний сейм (один раз на чотири роки); досягнення Укра-їною державної незалежності з демократичним ладом за зразком США або Французької революції; для захисту федерації від зовнішніх ворогів передба-чалось мати невелике регулярне військо; кожен штат, окрім того, мав би і свої збройні сили; кожна слов'янська держава мала б становити у цій федерації штат або розмежовувалася б на кілька штатів.

Поява та діяльність Кирило-Мефодіївського товариства фактично поклала початок переходу від культурницького до політичного етапу боротьби за наці-ональний розвиток України. Це була спроба передової частини національної еліти осмислити та визначити місце і роль українського народу в сучасному світовому історичному контексті. Заслуга членів Кирило-Мефодіївського това-риства полягає в тому, що вони, врахувавши світовий досвід і спроектувавши передові західноєвропейські ідеї на український ґрунт, сформулювали основні постулати українського національного відродження, визначили форми та ме-тоди досягнення поставленої мети.

Література:

1. Р. Г. Симоненко: Кирило-Мефодіївське товариство // Енциклопедія іс-торії України / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.. — Київ : Наукова думка, 2007. — Т. 4: Ка - Ком. — С. 148.
2. К. О. Ващенко, В. О. Корнієнко: Політологія для вчителя : навч. посіб. для студ. пед. ВНЗ / К. О. Ващенко, В. О. Корнієнко, Т. В. Андрущенко, С. С. Бульбенюк, С. Г. Денисюк; ред.: К. О. Ващенко, В. О. Корнієнко. - К. : Вид-во ім. М.П. Драгоманова, 2011. - С. 274.
3. О. Д. Бойко: Історія України // навч. посіб. видання 2, доповне-не // — Київ: Видавництво центр «Академія», 2002. — С. 235.
4. О. І. Салтовський Концепції української державності в історії вітчизня-ної політичної думки (від витоків до початку ХХ сторіччя). — К.: Вид. Парапан, 2002. — С. 95.

Нетежак Марія, здобувач ступеня бака-лавра Львівського державного універси-тету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Приймак Богдан Іванович**, доцент кафедри філософії та політології, кандидат філософських наук, доцент
(*Львівський державний університет внутрішніх справ*)

АСПЕКТИ ПОБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Теорію правової держави насамперед пов'язують з іменем І. Канта. Висунення ним тези про те, що, благо і призначення держави у досконалості, у максимальній відповідності устрою і режиму держави принципам права, дали підставу вважати І. Канта одним із головних творців концепції правової держави. І. Кант постійно підкреслював необхідність для держави опиратись на право. Держава, яка не забезпечує прав і свобод охорони позитивних законів, ризикує втратити довіру та повагу громадян, Верховенство народу, проголошене І. Кантом, обумовлює свободу, рівність, незалежність усіх громадян у державі. «Правова держава – це суверенна, політико-теоретична організація публічної влади, яка базується на принципах поваги до особи й недоторканості її прав і свобод, верховенства права, дотримання закону» [1, с. 132].

Правова держава ґрунтується на певних принципах, найважливішими з яких є верховенство права, поділ влади, реальність прав і свобод людини та громадянина, законність, наявність у громадян високої правової культури.

Принцип верховенства права визначає створення і функціонування державних органів та громадських організацій, ставлення до них, а також стосунки між окремими громадянами. Поки, що у нашій країні не досягнуто панування принципу верховенства права. Зокрема, приймаються нестабільні та недосконалі закони, видаються підзаконні нормативно-правові акти, які суперечать вимогам законів.

Принцип поділу влади має бути поділений між законодавчими, виконавчими та судовими органами. Кожна з гілок влади повинна бути незалежною, що має виключати можливість узурпації влади якоюсь особою чи окремим органом.

«Принцип реальності прав і свобод людини і громадянина передбачає, що вони мають бути не тільки продекларовані у законодавчих актах, а й забезпечені і гарантовані усіма соціальними суб'єктами, насамперед державою. В Україні через об'єктивні і суб'єктивні причини існує проблема реальності прав і свобод людини та громадянина, яка має не тільки правовий аспект, а й тісно пов'язана з політичним і економічним станом суспільства, рівнем його духовності та консолідованості» [2, с. 32].

Принцип високого рівня культури громадян. Правова культура характеризує повагу до права, знання змісту його норм і вміння реалізувати їх.

«В процесі формування в Україні правової держави треба по-

вніше забезпечувати системні залежності між Конституцією і законами різних видів, не припускаючи їх неузгодженості, доцільно розробляти прогнози розвитку законодавства, на основі оцінок перспектив розвитку економічної і соціальної сфер, стану навколишнього середовища, міжнародних відносин» [3, с. 389].

Я вважаю, що Україна продовжує перебувати в економічній кризі, яка пов'язана з кризою духовною, що перешкоджає здійсненню в нашій державі перетворень. Великої актуальності набуває питання про підвищення ефективності дії законів. Без цього здійснення економічних та інших реформ, формування правової держави є досить проблематичним.

Розвиток конституційних положень щодо прав людини і громадянина здійснюється в законах України, зокрема, підприємництво, свободу совісті та релігійних організацій, про статус суддів, прокуратуру, адвокатуру та інших.

Важливим у плані побудови правової держави є також створення ефективного механізму охорони прав особи. На сьогодні в Україні діють Кримінально-процесуальний, Цивільний процесуальний та Арбітражний процесуальний кодекси, які передбачають процедуру звернення до суду за захистом порушених прав. Нові положення, які значно розширюють засоби захисту прав громадян, містять закони «Про адвокатуру», «Про нотаріат».

Правова держава може функціонувати лише в режимі законності, тобто такого стану відповідності суспільних відносин Конституції та іншим законам держави, який утворюється в результаті виконання законів усіма суб'єктами права (учасниками суспільного життя).

«Правова держава і громадянське суспільство – це динамічна та взаємодоповнюють одна одну. В цьому суспільстві свобода та порядок є урівноваженими, і підкорення універсальним нормам організовано таким чином, що не тільки не придушує, а навпаки – сприяє виявленню самостійності і незалежності людини, розвитку її індивідуальності» [4, с. 25].

Громадянському суспільству в теперішній Україні має відповідати правова держава, де на основі демократії функціонує режим конституційного правління, існує розвинена і несуперечлива правова система та ефективна судова влада, разом з реальним розподілом функцій влад, з їх ефективною взаємодією і взаємоконтролем. Правова держава є продуктом, соціальним результатом цілеспрямованого впровадження в реальне життя зазначених ідей. В ній на основі реалізації високих принципів права відбувається реальна єдність людини і держави, правове самообмеження держави, що дістає своє найповніше виявлення у послідовному проведенні принципу взаємної відповідальності держави і особистості. І лише легітимність, визнання суспільством, обов'язковість забезпечують дійсне виконання законів державою і суспільством. Створення такої держави є найважливішим напрямком демократичної державності в нашій країні.

Я вважаю, що правова держава і громадянське суспільство формуються спільно, і даний політичний процес триває певний історичний

час, який вимагає цілеспрямованих зусиль. Усе цивілізоване людство живе в правових державах, в яких намагаються знайти найкращу форму майбутнього суспільного ладу, тобто такого, який можна назвати демократичною державою.

У словосполученні «правова держава» на першому місці стоїть право, на другому – держава. Основоположним началом права є принцип загальної рівності, тобто загальної рівності для всієї міри свободи: для держави та її органів, для окремої особи і колективів, для всіх громадян України. Така формальна рівність є властивістю права, виражає таку його специфіку, як справедливість. Право в суспільному житті виступає насамперед у формі законів та інших нормативних актів. Із наведеного вище вбачається, що важливим елементом правової держави є принцип верховенства закону, який передбачає визначальну роль закону в правовій системі держави, в діяльності всіх суб'єктів права, насамперед державних органів і посадових осіб.

В основі доктрини правової держави лежить принцип свободи вибору народом свого суспільного ладу. Розвиток сучасного українського суспільства важко уявити без широко розвиненої громадянської ініціативи. Будуючи сьогодні правову державу, громадянам недостатньо мати права, а ще необхідно навчитися ними користуватися. Ідея правової держави може утвердитися тільки тоді, коли у держави буде рівноправний партнер – громадянське суспільство.

Отже, зважаючи на молодий вік Української держави та відсутність досвіду державотворення, можна з упевненістю стверджувати, що положення про те, що Україна є правовою державою, які закріплені в Конституції, є чисто декларативними. Нам потрібно докласти ще багато зусиль для того, щоб Україна вийшла на той рівень стандартів суспільного, правового та політичного життя, який дасть їй змогу почувати себе рівною серед інших правових держав. Наш народ з давніх давен славився тим, що ми всіма силами намагаємось досягти поставленої мети. Тому будемо вірити в поставлену перед нами ціль розбудови правової держави та маємо надію, що в недалекому майбутньому українці будуть жити в країні, якої вони гідні.

Література:

1. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Загальна теорія держави і права: Підручник. – К.: Кондор, 2006. – С. 132.
2. Василькович Й. Проблеми та перспективи побудови правової держави в Україні // Право України №1 – 2000. – С. 32.
3. Кремень В.Г., Горлач М. І. Політологія: Підручник. - К. – Х. 2002. – С. 389.
4. Магновський І. Демократична, соціальна, правова держава і громадянське суспільство: єдність та обумовленість // Право України. – № 7 – 2005. – С. 25.

Нікітіна Юлія, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – Гдакович Мар'яна Степанівна, доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення, кандидат філологічних наук, доцент *(Львівський державний університет внутрішні їх справ)*

МОВНА ПРОБЛЕМАТИКА В ПУБЛІЦИСТИЦІ ОКСАНИ ЗАБУЖКО

Сьогодні в Україні мовна проблема є однією з найактуальніших тем для дискусій. Багато авторів намагались висвітлити цю тему в повному обсязі. Кожен намагався пояснити мовну проблематику у своєму розумінні. Але, як на мене, то Оксана Забужко у своїй публіцистиці найяскравіше хоче донести людям, що мовна проблема є і буде завжди, поки ми не позбудемося наслідків минулого.

У нас взагалі склалася складна мовна ситуація в Україні. Тобто ми, в принципі, не є ані двомовною нацією, ані україномовною чи російськомовною нацією, ми є «напівмовна» нація, суржикомовна нація, якщо так можна говорити. Наприклад, пересічний рівень володіння літературною українською мовою навіть серед українських журналістів не перевищує словниковий запас у 5000 слів. Це говорить про те, що ми мало розмовляємо «чистою» українською мовою, тобто не плекаємо культуру мови.

Творчість Оксани Забужко - багатогранна. Когось вона зачаровує, когось обурює. Однак ніхто не залишається байдужим. Ось і мене вона не полишила байдужою до мовної проблематики українського народу.

У збірці вибраної есеїстики «Хроніки від Форнібраса» Оксани Забужко мовна проблематика займає чи не одне з цільних місць у ряді статей: «Мова і право», «Мова і влада», «Філософія і культурна притомність нації», «Прощання з імперією: кілька штрихів до одного портрета». Оксана Забужко аналізує великий спектр мовних проблем, демонструє, що наше суспільство творить на основі антигуманних традицій радянського минулого, внаслідок чого ігноруються нові можливості, які з'явилися після набуття Україною незалежності. Причиною цього письменниця вважає зруйновану радянською ідеологією систему цінностей народу.

Вона звертає велику увагу до наслідків тоталітаризму на культуру, зокрема до того, як радянське минуле вплинуло на нашу мову. Так, О.Забужко свої думки виклала у статті «Мова і правда» із збірки «Хроніка

від Форнібраса». На початку есею вона наводить приклад Володимира Винниченка, який жартома казав, що за долю української мови він зможе почуватися цілком спокійним щойно тоді, коли нею заговорить кримінальний світ. Тут іронічно чи напіввсерйоз йдеться про те, що українська мова з уст злодіїв була б єдиним незаперечним свідченням того, що влада заговорить українською. Адже радянська влада сама ґрунтувалася на засадах кримінального світу, говорила різними тюремними жаргонами, які не притаманні вищому суспільству. А народ на кого рівняється? Звичайно, на владу. Якщо владні поважні люди говорять так, то чому б і нам не говорити, як вони. Також вона наводила приклад із свого життя. Коли письменниця перетинала свій рідний кордон, то побачила, що прикордонник, який щойно намагався говорити з туристом по-німецькому, беручи до рук її паспорта, відразу переходить на російську. Вона дуже обурилася адже він державний службовець, який носить форму з національним гербом і говорить російською. Таким ставленням він демонстрував зневагу до своєї держави — і, автоматично, до себе самого, як її службовця. Здається, що це дрібниця, але з такі незначущих ситуацій все і починається.

Але не потрібно звинувачувати лише минуле України, так колись через гноблення української мови нам було важко її розвивати, оспівувати, захищати. Зараз нам ніхто не заважає розмовляти нашою мовою, користуватися нею, поважати її. На жаль, не всі українці усвідомлюють це. Тому українська мова в нашій державі стає такою не популярною. Коли усі громадяни перестануть її соромитися, коли оволодіють усім багатством її, навчатися гарно, виразно, правильно говорити по-українськи і будуть пишатися тим, що вони, українці і мають таку чудову мову, тоді у нас вирішиться мовна проблематика, яка тягнеться з далекого минулого.

Але не все втрачено, українська мова — попри всі, чисельні репресії від 1920-х років, попри гніт, а також тяжкі удари — має зараз для вітчизняного права одну неоціненну перевагу: вона не виробила власної нецензурної традиційної лексики (навіть мат у ній на сьогодні запозичений: нецензурні лайки, які використовували наші предки ще в минулому столітті, нині можна віднайти хіба що в словнику Грінченка).

Отже, публіцистика Оксани Забужко віддзеркалює сучасну актуальну мовну проблематику, відзначається суспільно-політичною спрямованістю. Вивчення творчості письменниці дає можливість пізнати недалеке історичне минуле нашої мови і його негативні наслідки для культурного життя – ті наслідки, які ми й до сьогодні подолати не спроможні. Тому будемо пам'ятати слова Оксани Забужко: «Мова живе доти, доки нею говорять. Не бійтесь говорити українською. Думайте про майбутнє».

Література:

1. Голобородько Я. Сексментальна траєкторія Оксани Забужко. Слово і час. – 2009. - № 12. – С. 74-79.

2. Забужко О. Хроніки від Фортінбраса. Вибрана есеїстка 90-х. Вид. 2-е, випр. – К.: Факт, 2001. – 340с.
3. Родик К. Родовід як історія повсякдення .Україна молода. - 2014. - 2 груд. - С.1
4. Ткач Л. Літературно-писемна традиція як джерело лексико-стильових інновацій Оксани Забужко. Урок української. - 2003. - № 8-9. - С. 20-23.

Нікульча Тетяна, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ.
Науковий керівник – **Андрушко Людмила Миколаївна**, в.о. доцента кафедри філософії та політології, кандидат мистецтвознавства, доцент
(*Львівський державний університет внутрішніх справ*)

ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРИ РАННЬОТРИПІЛЬСЬКИХ ПЛЕМЕН

Давньотрипільська культура дістала свою назву від с. Трипільля на Київщині. Питання про походження трипільської культури ще остаточно не розв'язане. Ранньотрипільські племена жили у поселеннях, які розташовувалися поблизу річок, на мисах перших надзаплавних терас. Селилися трипільці також і на високих берегах річок, там, де була джерельна вода. Родові поселення налічували по кілька десятків жител та господарських споруд, які розміщувалися кількома рядами або колами. У поселеннях жило кількасот чоловік. До найкраще досліджених належить ранньотрипільське поселення поблизу Луки-Врубловецької на Дністрі. На ньому виявлено сім жителів-напівземлянок завдовжки 6—12 м та одну трикамерну напівземляну будівлю завдовжки 43 м з 11 вогнищами. Ранньотрипільські племена будували житла двох типів: заглиблені житла, що нагадують дуже поширені в неолітичну епоху будівлі типу землянок, і наземні житла досить складної конструкції (вони найхарактерніші для трипільського населення). Підлога в них викладалася з глиняних обпалених вальків, обмазаних зверху глиною. Така підлога добре захищала житло від вологи. Наземні житла мали прямокутну форму. Їх глиняні стіни споруджувалися на дерев'яному каркасі. Найчастіше житло будувалося з двох або трьох кімнат, в яких складалася глинобитна піч. В кожному житлі проживало відповідно дві або три споріднені за походженням сім'ї [2, с. 140].

Провідними галузями господарської діяльності трипільських племен було землеробство та скотарство. Земельні угіддя трипільців знаходилися поблизу їхніх поселень. Оброблені первісним ралом землі засівали твердою й м'якою пшеницею, ячменем та просом. Є всі підстави гадати, що трипільці вирощували також бобові і льон. Другою, тісно пов'язаною з землеробством галуззю господарства трипільців було скотарство — приселищне розведення переважно великої, а також дрібної рогатої худоби та свиней. Для випасу використовувалися пасовиська на плато, заплавлних луках річок та їх приток. Продукти тваринництва йшли на задоволення потреб трипільців у м'ясі, молоці та шкірі. Крім того, вівчарство забезпечувало населення вовною. Велика рогата худоба використовувалась як тяглова сила на оранці, для перевезення врожаю, будівельних матеріалів тощо.

У трипільських племен високого технічного та художнього рівня досягло керамічне виробництво. Трипільські майстри досконало оволоділи складною технологією виготовлення кераміки. Відповідно до її призначення існувало виробництво господарського та побутового посуду, для чого використовувалися різні гатунки сировини — глини та домішок. Незважаючи на те, що трипільські гончарі не знали гончарного круга, їх вироби вражають різноманітністю та витонченістю форм. Для розпису глиняного посуду трипільці широко застосовували мінеральні фарби. На відміну від неолітичної кераміки, яку випалювали на відкритих вогнищах, трипільський посуд випалювався у спеціальних печах. Посуд виготовляли двох різновидів: так званий кухонний і столовий. Продукція керамічного виробництва трипільців йшла на задоволення господарських та побутових потреб не окремої сім'ї чи поселення, а цілої групи поселень певного району. Цим, зокрема, пояснюється та обставина, що саме в керамічній продукції трипільських племен так яскраво виражені місцеві етнографічні особливості окремих племінних груп трипільського населення. Все сказане свідчить про те, що виготовлення оригінального глиняного посуду у трипільців було справою майстрів-професіоналів, а керамічне виробництво — спеціалізованою галуззю общинного ремесла [1, с. 220-223].

Розвиток виробництва, істотні зрушення в різних галузях господарської діяльності, нагромадження виробничого та суспільного досвіду — все це знайшло відповідне відображення як в самому мисленні, так і в досить складних ідеологічних уявленнях ранньотрипільських племен, які визначалися безпосередніми потребами землеробсько-скотарського виробництва і спрямовувалися на забезпечення його успішного розвитку. Вирішальною умовою розвитку землеробсько-скотарського виробництва була, звичайно, врожайність, родючість землі. Саме тому ідея родючості Набуває домінантного значення в ідеологічних уявленнях стародавніх землеробів. З культом родючості пов'язана ціла система релігійно-магічних обрядів трипільських племен. Саме культові родючості зобов'я-

зана своїм виникненням і високим художнім розвитком оригінальна антропоморфна та зооморфна пластика.

Одне з центральних місць в ідеологічних уявленнях, а відповідно і в антропоморфній глиняній пластиці, займала богиня родючості — Велика Матір всього суцього, значна кількість схематичних скульптурних зображень якої залишилася на кожному ранньотрипільському поселенні. Про специфічно землеробський характер антропоморфних зображень богині родючості свідчать спеціальні домішки борошна та зерна злаків до глини, з якої їх виліплено, що мало магічне значення. З виготовленням та магічним використанням зображень богині родючості пов'язані релігійні обряди, виконувані під час зимово-весняних свят трипільських землеробів. З цим обрядом були також пов'язані глиняні чоловічі фігурки.

Ідею плодючості у скотарстві втілюють глиняні скульптурні зображення свійських тварин, переважно бика, свині, собаки, а також птахів. З цією ж ідеєю був тісно пов'язаний обряд культових поховань людей у житлах, звичайно під їх долівкою. Він підпорядковувався ідеї збереження сім'ї, продовження роду тощо. Культom родючості пояснюються релігійно-магічні обряди поховань в межах житла черепів свійських тварин: бика (або його рогів), собаки, свині. Складна система господарства ранньотрипільських племен зумовила і відповідну соціальну організацію, яка базувалася, мабуть, на патріархально-родових відносинах [2, с. 153-155]. У кожному трипільському поселенні жили члени одного роду, поділеного на великі патріархальні сім'ї, які в свою чергу склалися з окремих парних сімей. На чолі роду стояв старійшина, який керував усім господарським та суспільним життям родової общини. Кожне плем'я мало свою територію, що становила племінну власність і поділялася між окремими родовими поселеннями. Мова кожного племені була діалектом загальної міжплемінної мови. Окремі племена відрізнялися від інших споріднених трипільських племен не тільки своїм діалектом, а й певними етнографічними особливостями культури. На сучасній території України, у Подністров'ї та на Південному Бугу, в ранньотрипільський час проживало кілька таких племінних груп [3, с. 145].

Література:

1. Археологія України: Курс лекцій: Навч. посібник / Л. Л. Залізняк, О. П. Моця, В. М. Зубар, В. В. Отрощенко, К. Бунятян, Р. В. Терпиловський; за ред. Л. Л. Залізняка. — К.: Либідь, 2005. — 504 с.
2. Відейко М. Ю. Трипільська культура // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. — К.: Наукова думка, 2013. — Т. 10: Т — Я. — С. 153-155.
3. Енциклопедія українознавства: Словникова частина: [в 11 т.] / Наукове товариство імені Шевченка; гол. ред. проф., д-р Володимир Кубійович. — Париж; Нью-Йорк: Молоде життя; Львів; Київ: Глобус, 1955—2003.

Нога Д.І., здобувач ступеня бакалавра
Львівського національного медичного
університету імені Данила Галицького.
Науковий керівник – **Єщенко Тетяна
Анатоліївна**, завідувач кафедри
українознавства, кандидат філологічних
наук, доцент
(*Львівський національний медичний
університет імені Данила Галицького*)

КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНІКИ УСПІШНОГО СПІЛКУВАННЯ ЛІКАРЯ З ПАЦІЄНТОМ

Актуальність. Будь-який професіонал своєї справи має володіти базовими техніками спілкування. Нерідко на прийом до лікаря приходять люди, яких потрібно переконувати у тому, що їм потрібно пройти курс лікування. Буває і так, що хворі відмовляються залишитись у лікарні через різні побутові необхідності. Часто люди не можуть вчасно зрозуміти, що їхнє захворювання є дійсно серйозним і що госпіталізація не є вигадкою лікаря, а дійсно необхідністю. Наразі особливої значущості набуває проблема мовного впливу і застосування комунікативних технік переконання.

Мета. Описати комунікативні техніки успішного спілкування лікаря і пацієнта.

Результати. Унаслідок проведених спостережень нами з'ясовано: механізм успішного спілкування лікаря з пацієнтом базується на встановленні довіри. Лікар повинен виявляти розуміння, співчуття. Комунікативна поведінка мусить виражатися фразами: «*Я вас розумію*», підсилюватися жестами (кивками голови), відповідною мімікою обличчя. Потрібно зуміти себе поставити на місце пацієнта і поглянути на світ його очима. Коли пацієнт лише зайшов у кабінет до лікаря, має зрозуміти: перед ним людина, якій він може цілком довіритися. Лікар спілкуючись із своїм пацієнтом, має створити умови для встановлення зв'язку. Візуальний контакт руйнує почуття віддаленості. Лікар має показати, що вся увага зосереджена на пацієнтові. Варто не боятись показувати своєю мімікою співчуття. Потрібно повністю поринути в розмову, вислухати і виділити ключові аспекти, на які згодом наголосити. Інтенсивно концентрувати увагу на людині, дати знати, що ви схожі, що ви можете зрозуміти і допомогти. Про це ми переконалися на власному дослідженні, коли заради експерименту провели день в лікарні, спостерігаючи за тим, як фахівці медичної установи спілкуються із своїми пацієнтами. Лікар звертається

свого пацієнта з урахуванням того, скільки йому років і в чому зацікавлена людина, ілюструє пропозицію лікування переконливими прикладами, які змушують людину одразу пристати на запропонований метод лікування. Основне завдання лікаря полягає у тому, щоб надати кваліфіковану допомогу і показати, що рекомендовані препарати дійсно необхідні, їх потрібно приймати і дотримуватись інструкції.

Висновки. Отже, успішна взаємодія лікаря з пацієнтом базується на вмінні лікаря встановлювати контакт та у його пізнаннях комунікативних технік. Проте найважливішими є саме бажання здійснити кваліфіковану допомогу, зрозуміти пацієнта.

Павлів Маріянна, здобувач ступеня бакалавра Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Науковий керівник – **Єщенко Тетяна Анатоліївна**, завідувач кафедри українознавства, кандидат філологічних наук, доцент

(Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького)

СПЕЦИФІКА СПІЛКУВАННЯ З ТЯЖКОХВОРИМИ ПАЦІЄНТАМИ

Актуальність. Якою б потужною і високорозвирненою не була б медицина, але завжди були, є і будуть хвороби, які неймовірно складно вилікувати, а то й взагалі неможливо. Тому кожен лікар повинен знати, як правильно спілкуватися із тяжкохворими людьми. У сучасній лінгвістиці, яка позначена антропоцентричною скерованістю свого наукового пошуку, студіювання мови нині здійснюється у тісному зв'язку з мовцем-адресантом. Успішна комунікативна поведінка лікаря репрезентує сукупність мовних і позамовних дій, здійснених мовцем у межах комунікативного акту з метою досягнення стратегічного результату певної вербальної взаємодії. Проблема спілкування у колі уваги науковців Ф. Бацевича, В. Манакіна та ін. Натомість сворідність спілкування саме лікаря з пацієнтами, які мають невиліковний діагноз, досліджується вперше.

Мета. Проаналізувати специфіку спілкування з тяжкохворими, пояснити комунікативні механізми впливу на пацієнтів.

Матеріали та методи. Для вирішення поставленої мети було зібрано та проаналізовано комунікативні ситуації із живого спілкування із лікарями м. Львів та смт. Брошнів-Осада.

Результати. Кожне нове знайомство лікаря із пацієнтом починається з, на перший погляд, простих, але вкрай важливих слів привітання. Вони поділяються на дві категорії [2]: 1) допустимі (*Доброго /ранку/вечора! Добрий день! Прошу, заходьте!* (у разі, якщо лікар запрошує пацієнта до кабінету); 2) недопустимі (*Слава Ісусу Христу!* (або інші релігійні вітання, оскільки ми не знаємо конфесійну належність пацієнтів), *Вітаю Вас!, Радий/да Вас бачити! Давно Вас не бачила!* тощо). Гарним тоном вважається називати пацієнта за ім'ям по батькові або ж за ім'ям із додаванням етикетного слова пан/пані [3]. Якщо вести мову про комунікативну поведінку і тілесний контакт із пацієнтом під час діалогу, то дозволено мовленнєвим етикетом використовувати рукоштовпання, а от обійми будуть зайвими. Якщо ж лікар має справу з дитиною, то в такому випадку можна використати слова *Привіт!, Привіт, друже!* (для переборювання страху дитини перед лікарем). Не залежно від важкості хвороби лікар мусить вітатися усміхнено, його обличчя не повинне видавати майбутні тривожні новини. Якщо ви лікуєте пацієнта упродовж певного часу, варто звернути увагу на його емоційний стан: *Сьогодні Ви чудово виглядаєте; Бачу Вам краще; Радий, що Ви призвичаїлися у нашій лікарні.*

Наступним кроком є розповідь пацієнтові про стан його здоров'я на теперешній час або ж ознайомити хворого з його фізичною недугою. Кожен лікар повинен вміти нейтральними словами пояснити пацієнту його аналізи, назвати хворобу, проінформувати про її причини і наслідки. Наразі головним аргументом лікаря стане чіткість і впевненість. У жодному разі не можна говорити такі фрази: *Співчуваю; На жаль; Мені дуже жаль; Як Ви занедбали себе; Якби ж ви звернулися раніше; Треба було слідувати за своїм здоров'ям краще* тощо. Щоб пояснити ситуацію дитині можна використати формат гри. Коли потрібні радикальні методи лікування багато пацієнтів відмовляються від життєво необхідних операцій/ліків. У цьому разі ефективними є так звані «правило трьох аргументів» (метод Гіпократ) або метод «трьох питань» (діалог Сократа). Щоб переконати пацієнта, можна використати у ролі переконливого чинника статистику та цікаву іншу інформацію. Важливими для пацієнта і його рідних стануть слова підтримки: *Ми зможемо подолати цю хворобу; Ми неодмінно подолаємо вашу хворобу; Незабаром Ви одужаєте; Ви неодмінно станете на ноги; Я потурбуюсь про Ваше здоров'я* – це саме ті слова, які хоче почути від лікаря кожна людина, яка має недугу. У ролі прощальних фраз можуть слугувати такі вислови: 1) Якщо лікування продовжується: *Сподіваюся побачити Вас завтра! До побачення!, Бувайте!, Гарного Вам дня!;* 2) Якщо пацієнт повністю одужав: *Бувайте здорові!, Зичу не хворіти Вам більше!.* Можна також сказати: *Сподіваюся, у Вас більше не виникне необхідності повернутися до нашої лікарні знову; Якщо виникнуть якісь проблеми, звертайтеся, прошу.*

Висновки. Кожен лікар повинен уміти вправно користуватися офіційно- діловим стилем мовлення. У спілкуванні із тяжкохворими людьми варто враховувати їхній психо-емоційний стан: говорити чітко,

впевнено і зрозуміло (пор.: [1]). Вкрай важливим є вміння правильно пояснити пацієнту стан його здоров'я, переконати у важливості того чи іншого методу лікування. Для педіатрів – вміти будувати дружні стосунки з дитиною, переборювати дитячий страх перед лікарем або лікарнею. Оскільки лікування - це не тільки приписування тих чи інших препаратів, а й спілкування з людьми, то лікар повинен мати багату лексику, вміти впливати на свідомість пацієнта і підтримувати словом.

Література:

1. Балацанова О. Остання допомога чи право на гідне продовження життя [текст] / О. Балацанова / Українська правда. Режим доступу. Назва з екрана: https://life.pravda.com.ua/health/2013/03/6/122682/view_print/.
2. Богдан С. К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність / С. Богдан. – К.: Рідна школа, 1998. – 475 с.
3. Стельмахович М. Г. Мовленнєвий етикет / М. Г. Стельмахович // Культура слова. – Вип. 20. – К.: Інститут української мови НАН України, 1981. – С. 36 – 40.

Павлюк Анастасія, здобувач ступеня бакалавра Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Науковий керівник – **Єщенко Тетяна Анатоліївна**, завідувач кафедри українознавства, кандидат філологічних наук, доцент
(*Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького*)

АНАЛІЗ НАЗВ ОЧНИХ ХВОРОБ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Актуальність. Допомоги офтальмолога у цілому світі потребують все більше і більше хворих. Завданням кожного лікаря є не тільки правильно встановити діагноз, але й сформулювати його відповідно до граматичних норм, а також пояснити пацієнту. Для цього необхідне досконале знання загальноприйнятих світовою медичною спільнотою термінів і їх національних відповідників.

Мета. Проаналізувати назви очних хвороб: семантику, словотвір, походження термінів; наявність / відсутність у власне українській лексиці відповідників термінам іншомовного походження.

Результати. Існують одно-, дво-, три- та багатокомпонентні офтальмологічні терміни – назви очних хвороб [1]. При аналізі зібраної інформації про однокомпонентні терміни встановлено: їхня переважна частина запозичена із грецької (давньогрецької) мови: 70,7%, оскільки медицина у Стародавній Греції мала високий рівень розвитку (світова медична термінологія бере початок із праці Гіппократа «Corpus Hippocraticum», де, зокрема, знаходимо термін *амбліопія*), а між греками та слов'янами існували торговельно-економічні зв'язки. Із праць Аристотеля українська мова увібрала такі терміни, як: *глаукома, лейкома, ністагм, екзофтальм* [2]. Нами встановлено: 15,38% назв діагнозів походять із латинської мови, яка стала мовою освіти і науки аж на початку Нового часу. Лише 13,8% назв – це питомо українські одиниці. У дво-, три- та багатокомпонентних термінах – узгоджених означеннях – прикметники часто утворені складанням двох основ, одна з яких – грецька, інша – латинська (*хоріоретинальний*), а означуване слово є власне українським (*хоріоретинальне запалення*). Значна частина офтальмологічних діагнозів інтегрується у загальноновживану лексику – 24,62% – це майже чверть проаналізованих слів. Тільки 13,8% досліджуваних термінів мають українські відповідники. Вони вказують на зовнішню, видиму ознаку хвороби (*лагофтальм, заяче око* – неможливість повного закриття повіки; *катаракта, полуда, більмо* – помутніння кришталика) або пов'язані з дефектами зору – *далекозорість, короткозорість*. Варто зауважити: на відміну від клінічної, анатомічна термінологія розвинена краще: слова *вії, райдужка, око, кристалик, зіниця, рогівка, повіка* є власне українськими. Для термінів на позначення очних хвороб характерні суфікси: -іт- (-ит-) – назви запальних процесів (*блефарит*), -патія – вказує на хворобу (*ретинопатія*); префікси: а- (заперечення, відсутність того, на що вказує мотивована основа) – *астигматизм*, гетеро- (різний, інший) – *гетерофонія*, гіпер- (над) – *гіперметропія*, де- (відсутність чогось) – деформація орбіти, ди- (подвійний) – *диплопія*, ендо-, ен- (усередині) – *енофтальм*, епі- (над) – *епісклерит*, пре- (перед) – *преретинопатія*, нео- (новий) – *неоваскуляризація*.

Висновки. Офтальмологічні терміни – назви хвороб ока є одно-, дво-, три-, чи багатокомпонентними. Унаслідок аналізу встановлено: походження термінів – назв очних хвороб – здебільшого грецьке (давньогрецьке). Наявні також запозичення з латинської мови та питомо українська термінологія. У власне українській лексиці присутні відповідники офтальмологічним діагнозам іншомовного походження. Здебільшого термін містить мотивовану основу та афікси, які вказують на відсутність чи наявність симптому; хвороби, місце її зосередження зовні/всередині структури, під/над; пухлину тощо.

Література:

1. МКХ-10-онлайн довідник. Міжнародна класифікація хвороб [електр.] / Режим доступу. Назва з екрана: <http://mkh10.com.ua>.

2. Орешко. О. Українська медична термінологія: розвиток і сучасний стан [рукопис] / О. Орешко. - Врно, 2010. – 146 с.
3. Словник української мови / Режим доступу. Назва з екрана: www.sum.in.ua.
4. Словник іншомовних слів. / Режим доступу. Назва з екрана: www.jnsm.com.ua.
5. Кисільов В. Ф. Медичний російсько-український словник. Відтворення видання 1928 року / В. Ф. Кисільов. – К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2008. – 12 с. (серія: «Із словникової спадщини»).
6. Великий медичний словник. / Режим доступу. Назва з екрана: <http://dic/academic.ru/contents.nsf/medic2/>.

Павлова Л.П., доцент, кандидат педагогічних наук, доцент Білоруського інституту правознавства

КОММУНИКАТИВНОЕ НАЗНАЧЕНИЕ ЯЗЫКА В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ СФЕРЕ

В современных условиях развития общества каждый специалист должен владеть навыками профессиональной коммуникации, быть компетентным в своей профессиональной деятельности.

Любая сфера коммуникации предполагает коммуникативное взаимодействие, «в котором противопоставляются профессиональный, повседневный и обыденный виды общения» [Голев, с. 128]. Под повседневной коммуникацией понимается общение между коллегами при обсуждении частной профессиональной ситуации. Обыденный вид коммуникации – это общение носителей языка на тему, соотношенную с профессиональными проблемами. Профессиональный или официально-профессиональный вид общения представляет собой общение между специалистами в официальной обстановке (научная конференция, симпозиум, круглый стол и т.д.).

Коммуникативное поведение участников общения регламентируется профессиональной коммуникативной ситуацией, официальностью обстановки, коммуникативной целью, спецификой языка научно-профессионального общения, коммуникативным модулем.

Установку партнеров по общению на официальное общение, исполнение конкретных ролей, которые определены ситуацией общения (менеджер – дистрибьютор, нотариус – клиент юридической конторы, коллеги по профессии, руководитель организации – подчиненный), определяет институциональность.

На официальность коммуникации, кроме отношений между общающимися и установки на официальное общение, влияет также фактор адресата. Исходя из этого, выделяются официально-публичное и официально-личное общение [Земская, с. 14]. В профессиональной деятельности встречаются оба типа коммуникации. На официально-публичном общении присутствуют наблюдатели. Установку на официальный характер коммуникации задает тот факт, что деятельность каждого участника общения ограничена его ролью, в данном случае – профессиональной. Официально-публичное общение присутствует при обсуждении профессиональных научных проблем на научно-практических конференциях и симпозиумах, семинарах, форумах и т.п. Официально-личное общение при отсутствии наблюдателей не предусматривает.

Профессиональная коммуникация всегда определяется коммуникативной целью речевого поведения партнеров по общению. Так, научно-профессиональное общение выдвигает информационный обмен как целевую установку. Научно-профессиональное общение может быть нацелено на решение определенной профессиональной задачи. При проведении «круглого стола» по актуальным вопросам в сфере той или иной профессиональной деятельности, как правило, ставится цель выработка нового научного знания в процессе дискуссии ее участниками.

Научно-профессиональная направленность дискуссионного общения предполагает использование профессиональной научной лексики.

Коммуникативную сторону профессиональной речевой деятельности следует рассматривать в тесном единстве с когнитивной стороной, которая включает в себя совокупность общепрофессиональных знаний, навыков и умений, способов деятельности, необходимых для овладения той или иной профессиональной действительностью.

Каждый акт коммуникативного взаимодействия участников общения совершается в рамках определенной ситуации. «Участники коммуникации должны вести себя в соответствии с условиями данной ситуации для того, чтобы процесс коммуникации не нарушался» [Шамне, с. 144].

Если специалист, выполняя профессиональные обязанности, стремится проявить свои лучшие профессиональные качества, он, прежде всего, будет повышать свои коммуникативные способности.

С развитием коммуникативных способностей самым тесным образом связана проблема взаимопонимания и партнерского взаимодействия, поскольку неоднозначное понимание того или иного явления может привести к потере взаимопонимания участниками профессионального общения и, как следствие, к неверному решению проблемы.

В профессиональной деятельности коммуникация имеет важнейшее значение, выполняя целый ряд незаменимых функций. Кроме того, профессиональная коммуникация осуществляется в ситуациях межличностного, группового взаимодействия, публичного выступления и при помощи электронных средств. По сравнению с коммуникативным процессом, общение богаче, поскольку оно объединяет людей как посред-

ством передачі інформації, так і з допомогою практичних дій, елементів взаєморозуміння.

В якості універсального засобу комунікації та спілкування виступає мова, з допомогою якої передається інформація, а також реалізується вплив однієї людини на іншу партнерів по спільній діяльності.

Література:

1. Голев Н. Д. Обыденная медицинская коммуникация (виды дискурсивных практик) / Н. Д. Голев, Н. Н. Шпильная // Вестник КемГУ. 2012. № 1 (49). С. 128–137.
2. Шамне Н. Л. Актуальные проблемы межкультурной коммуникации: учебное пособие / Н. Л. Шамне. Волгоград: Изд-во ВолГУ, 2014. 200 с.
3. Земская Е. А. Городская устная речь и задачи ее изучения / Е. А. Земская // Разновидности городской устной речи. Москва: Наука, 1988. С. 5–43.

Пазюк Олександр, здобувач ступеня бакалавра Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Науковий керівник – **Єщенко Тетяна Анатоліївна**, завідувач кафедри українознавства, кандидат філологічних наук, доцент
(Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького)

МОВНИЙ АНАЛІЗ МЕДИЧНОЇ РЕКЛАМИ

Актуальність. Стрімкі зміни в сучасному суспільстві потребують ретельного підходу до проблеми пошуку успішного інформування пацієнтів про медичні послуги, нові медичні препарати, товари медичного призначення тощо. Рекламний текстовий простір нині огортає пацієнта усюди: на вулицях українських міст і сіл, в магазинах, у транспорті, на телебаченні. Просування лікарських засобів і медичних послуг нині складає 30-50% усієї текстової медичної комунікації. Нами досліджувалися тексти у колі уваги вітчизняних учених О. Арешенкової [1], Н. Іщенко [2], Г. Телегіної [2] та ін. Проте відсутні наукові праці, в яких було б описано специфіку кодування інформації у рекламних текстах медичного спрямування.

Мета. Описати комунікативні і стилістичні особливості мови медичної реклами.

Матеріали та методи. Матеріалами слугують тексти медичної реклами (понад 200 словесних цілих), вилучені методом суцільної вибірки з Інтернет-ресурсів, вуличних білбордів, рекламних вивісок, плакатів, розташованих на урбаністичних просторах у м. Львів. У коло нашої дослідницької уваги потрапила реклама медичних препаратів та медикаментів, установ, медичних послуг. Для досягнення мети вдаємося до описового і статистичного методів.

Результати. Унаслідок проведених спостережень з'ясували: у рекламних медичних текстах з погляду сфери вживання краще використовувати загальнонародну лексику, доступну і зрозумілу для пересічного мовця. Діалектизми, професіоналізми і жаргонізми рекомендується вживати зрідка лише як стилістичний прийом, щоб маркувати мовленнєву аудиторію або ж надати особливий емоційний (іронічний, фамільярний і под.) відтінок рекламному тексту. Фіксуємо чималу кількість залучень у сучасну медичну рекламу розмовної лексики (просторіччя, діалектизми). У такий спосіб відбувається наближення рекламних текстів медичного профілю до невибагливої мови вулиць і площ, зниження мовного стандарту в бік масової культури. Це, на наше глибоке переконання, може дати зворотний ефект. З-поміж тим якщо необхідно створити атмосферу невимушеного спілкування, то можна здійснювати вкраплення розмовної лексики, що позначена позитивним емоційним забарвленням. Окрім цього, у сучасній медичній рекламі спостерігаємо уживання: а) рекламних слоганів (86%); б) антонімів або синонімів (60%); в) лексичних паралелізмів і паронімів (37%); г) професійних словосполучень усталеної форми (25%). Серед комунікативних технік фіксуємо такі методи: метод «трьох так» або трьох запитань, на які пацієнт матиме три стверджувальні відповіді; метод трьох аргументів, адже раціональне обґрунтування та імплікація – дієвий прийом просування товарів медичного призначення, методів та способів лікування, медичних препаратів. Ефективність рекламного тексту може бути посилена і за рахунок виділення основної, найважливішої його частини. При цьому, якщо текст короткий, з п'яти-шести слів, то в ньому досить виділити лише одне акцентне слово, яке поміщають на першому чи останньому місці в пропозиції. У великому тексті такого виділення вже недостатньо, потрібні і додаткові засоби впливу, скажімо, протиставлення, пояснення і под.

Висновки. Отже, реклама - це один із найважливіших складників маркетингових комунікацій, ефективний засіб впливу на аудиторію пацієнтів у процесі комунікації. Нами здійснений аналіз текстів реклами медичного профілю переконав: здебільшого у вказаних словесних цілих вдаються до таких стилістичних прийомів і комунікативних технік: 1) уживання слоганів; 2) уживання периферійних лексичних одиниць, аби привернути увагу пацієнтів (жаргонізми, діалектизми, просторіччя, суржик тощо); 3) обігрування цитат з відомих широкому загалу віршів,

пісень, фразеологізмів і афоризмів; 4) риторичні запитання, спонукальні речення.

Література:

1. Арешенкова О. Ю. Рекламний текст як функціональний різновид мовлення [текст] / О. Ю. Арешенкова // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. – 2014. – Вип. 10. – С. 5 – 11.

2. Іщенко Н., Телегіна Г. Рекламний текст як форма соціального впливу [текст] / Н. Іщенко, Г. Телегіна // [Advanced education](#). – 2014. – Вип. 1. – С. 30 – 35.

Пальчик Д. В., здобувач ступеня бакалавра Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Науковий керівник – **Єщенко Тетяна Анатоліївна**, завідувач кафедри українознавства, кандидат філологічних наук, доцент (Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького)

ПОЧЕРК ЛІКАРЯ ЯК БАР'ЄР У СПІЛКУВАННІ З ПАЦІЄНТОМ

Актуальність. Згідно з дослідженням, проведеним Національною Академією наук, в США щорічно більше 7000 чоловік вмирають від нерозбірливості почерку лікарів. Понад 1,5 мільйона пацієнтів страждають від незрозумілих скорочень в рецепті, показань дозування і нерозбірливих написів (пор.: [2]). Актуальним є дослідження вказаної проблеми з погляду фахової комунікації.

Мета. Описати причини виникнення проблеми непорозуміння між лікарем і пацієнтом у процесі письмової фахової комунікації.

Матеріали та методи. У ролі джерельної бази слугують сайти «Медична скарбниця», «Yaktotak.in.ua», «ТСН»; форум «The Question». Використано описовий і статистичний методи.

Результати. Унаслідок проведених спостережень нами з'ясовано: некаліграфічний почерк лікаря для 25% пацієнтів закінчується смертю. Неправильний прийом ліків стає серйозною причиною смертності госпіталізованих пацієнтів. Причиною такого стану речей, на наш погляд, є не стільки і не скільки недбалість, а неправильна організація праці кваліфікованих фахівців. Єдина можливість збільшити рівень без-

пеки рецептурного процесу - перевести документацію клініки в електронний вигляд [1].

Висновки. Отже, з'ясовано причини поганого почерку такі: 1) нерозбірливий почерк майбутніх лікарів формується на студентській лаві, оскільки їм потрібно зафіксувати велику кількість інформації за короткий час; 2) перевантаженість, адже на кожного пацієнта лікар повинен приділити 5-10 хвилин і велика частина цього часу йде на запис анамнезу, призначення аналізів і виписку рецептів. Лікар змушений писати швидко, щоб прийняти інших пацієнтів; 3) лікувальна таємниця, згідно з якою, незрозумілий почерк лікаря захищає пацієнта від інформації в діагнозі, яка може його схвилювати і призведе до стресу або погіршення здоров'я; 4) швидкість мислення комуніканта. Професія лікаря вимагає вміння акцентуватися на головному, не відволікаючись на дрібниці, генерувати факти в єдину систему. Потрібне так зване комбінаторне, цілісне мислення і почерк, за умов відповідної внутрішньої сутності особистості стає швидким, абстрактним. Той, що пише, частково пропускає зв'язки і недописує букви, ускладнюючи тим самим сприйняття фахового тексту; 5) професійна термінологія.

Література:

1. Заліська О. Комп'ютеризація і рецепти: стан і перспективи в Україні [текст] / О. Заліська / Режим доступу. Назва з екрана: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis.64.exe.

2. Чому у лікарів поганий почерк? [текст] / Режим доступу. Назва з екрана: <http://tut-cikavo.com/chomu/285-chomu-u-likariv-poganiy-pocherk>.

Педенко Уляна, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Андрушко Людмила Миколаївна**, в.о. доцента кафедри філософії та політології, кандидат мистецтвознавства, доцент
(*Львівський державний університет внутрішніх справ*)

ОБРЯД «КОМОРА» ЯК ВИЯВ МОРАЛЬНОЇ ЧИСТОТИ МОЛОДОЇ У ВЕСІЛЬНІЙ ОБРЯДОВості УКРАЇНЦІВ XVIII - XIX СТ.

У характері весільного обряду українців відбилися народна мораль, звичаєве право, етичні норми та світоглядні уявлення, що формувалися протягом століть. Народне весілля досліджувалося багатьма україн-

ськими вченими, серед яких П. Чубинський, Ф. Вовк [8], М. Сумцов, Н. Здорова [9], Г. Пашкова, В. Борисенко [5], І. Несен, Л. Артюх [2] та інші [1]. До наукових зацікавлень дослідників належали історія весільного обряду, його структура, символіка та семантика. Загально визнаним є погляд на весілля як на соціально-культурну форму переходу молодих від неодруженого стану до одруженого. У міфологічному плані весілля трактують як містичний ритуал, через який здійснюється символічна трансформація особи [1, с. 36-43].

Вивчення еротичної сторони весілля започаткував вчений Ф.Вовк, який здійснив детальний опис обряду «комори» та проаналізував його символіку [8]. У дослідженні скористаємося обрядовістю «весільної комори» та такими категоріями як «чесна» та «нечесна» молода, оскільки у другій половині ХХ століття «комора» не прослідковується у весільному циклі, проте деякі її елементи збереглися у народній пам'яті дотепер.

Дошлюбна чистота була звичаєм, що функціонував в суспільній культурі та менталітеті українців, ототожнювався з певними моральними нормами. Народ сприймає її як важливу вимогу сталої етичної системи та ідеології. Дошлюбна моральна чистота дівчини оцінюються дуже високо і є виразником гармонії та нормального порядку життя.

Першорядним завданням для дівчини було вберегти неушкодженою дівочу цноту до одруження – саме цей момент був ключовим у визначенні «доброчесності» дівчини під час весілля [8, с. 284]. Французький дослідник Гійом Левассер де Боплан у своєму знаменитому «Описі України» (XVII ст.) звертає увагу на деякі подробиці цього обряду [3]. Діставши безперечне підтвердження дівоцтва, захованого молодою жінкою аж до шлюбу, присутні виявляють несамоовиту радість: починають верещати, скакати по лавках та столах, бити посуд тощо [8, с. 287]. У піснях з цього приводу співалося, що «молода пішла в луг по калину розвеселити родину». На Чернігівщині розповідали: «Єслі что помічають на рубашке, п'ють і пають до умору». Коли молода була «чесною», «сніданки» танцювали на лаві, коли ж ні, то сиділи «по кутах». Викликали веселість та прилив енергії також еротичні пісні, народні ігри та танці, які були обов'язковим елементом весілля [4].

Домінуючим у обряді комора є червоний колір, ритуальні дії з атрибутами червоного кольору, особливо піднесений настрій учасників весілля. Ф. Вовк зазначає, «червона барва в цьому разі, здається, має однакове значення у всіх славянських та арійських народів, як і взагалі у всіх народів земної кулі» [8, с. 295]. А такі ритуальні дії, як підкидання предметів, рух, боротьба відбувалися не тільки на весіллі, але і на засіяній ниві [6]. Тому, припускаємо, що «чесна» молода давала позитивний стимул репродуктивним силам природи, зокрема рослинності. Підсилювали цей вплив червоний колір весільних атрибутів, ритуальні дії з ними а також веселощі, які за міфологічними уявленнями вважались такими, що сприяють родючості [10, с. 4]. Інформація про якість молодої передавалася, зокрема, через рослинний код. Символами втрати незайманості виступа-

ли калина та рожа. На Житомирщині, коли молода була «чесною», усі весільні пісні починали словами «Ой з калиночки дві квіточки...» [1, с.37-41]. Докази про особливі здібності цнотливої молодой знаходимо і в праці В.Борисенко, вона пише, що така наречена, за народним уявленням, була «здатна забезпечити багатство і плодючість усьому живому» [5, с.145].

Якщо дівчина не зберегла незайманості до шлюбу, тоді весілля скорочувалося, іноді згорталось зовсім, веселощі відповідно були відсутні. Передусім молода, виходячи з комори, позбавлена права співати пісню калини. Коли б випадково їй пощастило одурити товариство та проспівати цю пісню, то це могло б накликати різні нещастя як на неї саму, так і на цілу її родину. Далі молода вислуховує дуже неприємні слова про неї в піснях [8, с. 295]. Якщо молода виявлялась «нечесною», замість червоної фарби, яка символізувала процвітання роду молодого, використовували синю та чорну, які у народі були знаками жалоби та смерті [7, с.75]. Замість корогви вішають на ганку брудну ганчірку, а на стрісі хати ставлять старий помийний цебер без дна або зовсім старе колесо. Батькам нечесної молодой співають цинічні пісні, надягають на шию солом'яні хомути, а на голови – діряві відра, частують горілкою з дірявої чарки [8, с. 296].

Отже весільний обряд комора відображає міфологічні уявлення про зв'язок людини з природою. У свідомості наших предків природне олюднювалося і розглядалося як єдине ціле та підкорене спільним законам буття. Недотримання народних законів, за давніми уявленнями, негативно впливало на природні процеси, зокрема, передчасна втрата дівчиною цноти приводила до порушення відтворюваності у природі. У окремі періоди «нечесну» молододу почали сприймали істоту, позбавлену божого благословення, яка шкодить людям та господарству. Тому традиційний український весільний «обряд комори», під час якого відбувався перший статевий акт молодят, слід інтерпретувати не лише як перевірку цнотливості нареченої. Першорядним завданням для дівчини було вберегти неушкодженою дівочу цноту до одруження – саме цей момент був ключовим у визначенні «добročесності» дівчини під час весілля.

Література:

1. Андрушко Л.М.Український рушник як поліфункціональний сакральний твір народного мистецтва: функція, типологія, семантика, художні особливості Львів: ЛьвДУВС, 2010. –166 с.
2. Артюх Л. Весільне печиво українців та росіян. // НТЕ.– 1979.– №5. – С.80– 84.
3. Боплан Гійом Левассер де. Опис України, кількох провінцій Королівства Польського, що тягнуться від кордонів Московії до границь Трансільванії, разом з їхніми звичаями, способом життя і веденням воєн / Переклад з фр. Я.І. Кравця, З.П. Борисюк.– К.: Наук. думка,1990.–235 с.
4. Байбурын А.К. Ритуал в традиционной культуре. – С.– Пб.: Наука, 1993.–237с.

5. Борисенко В.К. Весільні звичаї та обряди на Україні. – К.: Наукова думка, 1988. – 192с.
6. Велецкая Н. Н. Языческая символика славянских архаических ритуалов. – М.; Наука 1978. – 239с.
7. Весілля (Збірник). У 2-х кн. / Упорядкування текстів, приміт. М.М. Шубравської. Голова ред. колегії О.І.Дей. – К.: Наук. думка, 1970.– Кн.1. – 455 с.; Кн. 2 – 479 с.
8. Вовк Х.К. Студії з української етнографії та антропології.-- К.:Мистецтво, 1995. – 336с.
9. Здоровега Н.І. Нариси народної весільної обрядовості на Україні. – К.: Наук. думка, 1974. – 159с.

Петровський Богдан, здобувач ступеня бакалавра Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.
Науковий керівник – **Тимофіїва Катерина Михайлівна**, старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов
(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

КУЛЬТУРА МОВИ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Мова супроводжує життя суспільства в усі періоди його існування. Виробнича, науково-пізнавальна, суспільно-політична, культурно-мистецька діяльність людини постійно здійснюється завдяки розмаїттю мовних засобів.

Наше суспільство живе в надзвичайно складний і водночас доленосний час – період розбудови незалежної української держави та відродження національних звичаїв і традицій.

Культуру мовлення справедливо вважають еталоном нації. Вона втілює найтиповіші риси мовної поведінки людини в найрізноманітніших життєвих ситуаціях [1, с. 17]. Увібравши давні традиції, звичаєві приписи, мовна культура українців впливає на життя як кожної особистості, так і народу загалом. Опанування високою мовною культурою є передумовою багатства внутрішнього світу людини, барометром духовної зрілості нації. Мова – наша своєрідна візитівка. Відповідно до того, як людина говорить, можна визначити її інтелектуальний рівень і творчий потенціал.

«Слово надається народному депутатові Яценюку», – оголошує на засіданні українського парламенту голова, авторитетна посада якого, за цивілізованими поняттями, передбачає бездоганну культуру, зокрема

й мовну. «У мітингу *приймали участь...*», – констатує кореспондент радіо. «Тому питання про *несуміщення* цих двох посад піднімалися й депутатами міськради...», – інформує газета. На жаль, це зовсім не випадкові посилення. Згадайте, яким суцільним суржилом «озвучують» різні збори, пленуми, наради, диспути, мітинги. Як неблагозвучно різке слух («заняття було просто *шикарне...*я отримала повний *фід бек*») у коридорі навчального закладу. Яку велику кількість запозичених, калькованих слів використовують наші освітяни та молодь. Тому питання культури мови в закладах освіти є актуальним з огляду на те, що кожна людина, зокрема людина освічена, повинна володіти здоровим, неупередженим відчуттям мови (без архаїзаторства, примітивізму, пуризму), постійно стежити за змінами, що відбуваються в мові, а також категорично не використовувати різних калькованих слів.

Основними якісними комунікативними ознаками, їх ще називають критеріями, культури мовлення є правильність, точність, логічність, змістовність, доречність, багатство, виразність, чистота.

Правильність – одна з визначальних ознак культури мовлення. Мова має свої закони розвитку, які відображаються у мовних нормах. Вільно володіти мовою означає засвоїти літературні норми, які діють у мовній системі.

Точність пов'язується з ясністю мислення, а також зі знанням предмета мовлення і значення слова. Уміння оформляти і виражати думки адекватно зумовлюється знанням об'єктивної дійсності, постійним прагненням пізнавати реальний світ, а також знанням мови.

Логічність. Дотримання цієї ознаки *культури мовлення* означає логічно правильне, розумне, послідовне мовлення, у якому є внутрішня закономірність, яке відповідає законам логіки і ґрунтується на знаннях об'єктивної реальної дійсності.

Змістовність мовлення передбачає глибоке осмислення теми й головної думки висловлювання, а також повноту розкриття теми без пустослів'я чи багатослів'я.

Доречність. Це такий добір мовних засобів, що відповідає змістові, характерові, експресії, меті повідомлення. Доречність мовлення – це врахування ситуації мовлення, комунікативних завдань, складу слухачів (читачів), їхнього стану, настрою, зацікавлень. По-іншому цю вимогу можна назвати *комунікативною доцільністю*.

Багатство, показник багатства мовлення – великий обсяг активного словника, різноманітність уживаних морфологічних форм, синтаксичних конструкцій. Звичайна людина використовує близько 3 тис. слів, добре освічена – 6-9 тис. слів, хоча розуміє в десять разів більше.

Виразність. Ця невід'ємна частина культури мовлення означає використання невичерпних ресурсів виражальних засобів української мови і лежить в основі мистецтва володіння словом. Виразність мовлення забезпечується виразністю дикції і чіткістю вимови.

Чистота. Мова тоді буде чистою, коли буде правильно звучати, коли вживатимуться тільки літературно-нормативні слова і словосполучення, будуть правильні граматичні форми. Найчастотнішими словами, які «каламуться» мову є: ну, от, значить, там, чуєш, знаєш, так сказати, типу, розумієш та ін. [1, с. 23].

Ще у Великій Хартії університетів 1638 р. в Сорбонні з метою їхнього об'єднання було проголошено: вища школа є інститутом відтворення й передавання культури. Тому саме сьогодні особливої актуальності набуває теза «від людини освіченої – до людини культури», що означає відродження національної інтелігенції, створення внутрішніх передумов для розвитку творчої індивідуальності, адже лише в культурному середовищі можуть формуватися спеціалісти, здатні вільно й широко мислити, створювати інтелектуальні цінності, яких завжди потребує суспільство.

Література:

1. Бортняк А.А. Ну що б, здавалося слова: бесіди про культуру української мови / А.А. Бортняк. – К.: Укр. письменник, 1994. – 73 с.
2. Вихованець І.Р. Розмовляймо українською: мовознавчі етюди / І.Р. Вихованець; післямова А. Загнітка. – К.: Вид-во Пульсари, 2012. – 160 с.
3. Маленко О.О. Вербальна комунікація сьогодні: чи зможемо порозумітися? / О.О. Маленко // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2015. – № 5. – С. 69-71.

Підгорецька Людмила, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Приймак Богдан Іванович**, доцент кафедри філософії та політології, кандидат філософських наук, доцент (Львівський державний університет внутрішніх справ)

МОЛОДЬ У ВИРІШЕННІ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

Стародавнє латинське прислів'я твердить: «Життя - це дорога». Часом вона пряма і гладенька, та найчастіше – звивиста і вибоїста. І лише від нас залежить в якому напрямі нам рухатись. Але рухатись у сучасно світі дуже важко, бо на шляху постає багато перепон. І такими перепонами

є негативні соціальні явища, які людина власноруч створила. Обійти їх дуже важко і при цьому залишитись людиною.

На даному етапі розвитку людство стикається з соціальними проблемами і явищами. Під негативними соціальними явищами ми, у першу чергу, розуміємо і розглядаємо алкоголізм, наркоманію, тютюнокуріння, безробіття, торгівлю людьми, насильство в суспільстві та сім'ї, комп'ютерна залежність. Якщо сісти і розібратися у цих проблемах, то вони усі, у більшій чи меншій мірі, між собою пов'язані.

Сила і кохання – одні з найважливіших явищ у житті людини. Обидва ці явища мають свою світлу і темну сторону. Якщо темною стороною кохання є ненависть, то темною стороною сили є насильство. Родинне життя – це перша «територія», на котрій діти вперше стають свідками насильства. І не лише втих родинах, де насильство набирає різких, брутальних форм. Багато застарілих виховних методик, які обираються і використовуються батькам, містять у собі елемент насильства. Насильство в сім'ї приймає різні форми, починаючи з фізичної агресії і закінчуючи психологічним тиском через постійні приниження і різні варіанти маніпулювання, наприклад, ізоляція від сім'ї і друзів, контроль та позбавлення доступу до інформації та допомоги. Згвалтування – сама жорстока форма сексуального насильства. Однак жертви частіше не заявляють про згвалтування, тому що бояться суспільного осуду. Особливо це стосується молодих дівчат, що пізніше негативно відбивається на репродуктивному здоров'ю дівчини, так і на інших сторонах її фізичного і духовного благополуччя [1, с. 5]. Іншим соціальним злом є безробіття. Не завжди людина, яка володіє професійними здібностями і має бажання працювати, може отримати роботу.[2, с. 246]

У наслідок важкої економічної ситуації в Україні, значного дефіциту робочих місць на ринку праці здійснюється виїзд громадян України до країн інших країн з метою працевлаштування. Критичність ситуації у тому, що молоді люди не бачать перспектив для життя та самореалізації в українському суспільстві. Батьки не бачать перспективи для своїх дітей. Вища освіта не стає запорукою нормального забезпеченого життя. Але це ще не найгірші сторони цієї медалі. Потрапивши за кордон ніхто не гарантує нормальних умов праці. А навпаки, можна потрапити у тенета торговців «живим товаром». Люди стають дешевою робочою силою. Але крім звичайної експлуатації, жінки і дівчата стикаються ще з однією її формою – сексуальною експлуатацією. Фактором, що підштовхує їхати за кордон у пошуках щастя, є насильство стосовно жінок, зокрема, домашнє. Домашнє насильство нерідко стає передумовою, причиною, несвідомим поштовхом, що спонукає жінку шукати щастя і заробітку якомога далі від батьківщини[3, с. 13].

Непорозуміння між поколіннями в родині – це також чинник багатьох особистих бід. Розпадаються сім'ї, діти залишаються без батьківської любові та догляду. А батьки свою любов компенсують грошми, щоб їхні діти не були обділені. Що, в свою чергу, веде до всюдозволеності і без-

доглядності. Батьки, які за кордоном, не можуть проконтролювати за діяльністю своїх дітей, а ті знаючи, що все можна, хочуть жити дорослим життям, бажаючи швидше вирватися з дитинства, стати таким, як дорослі. У якому, як їм здається, можна починати пити, палити, вступати у ранні статеві стосунки. Починаючи палити підліток хоче завоювати авторитет серед ровесників та дорослих. Також це може проявлятися у формі протесту проти диктату і заборон дорослих. Мало хто з батьків привітає паління своєї дитини. Частіше батьки, котрі навіть курять, негативно ставляться до паління, погрожують дитині суворим покаранням. Знаючи про це, підліток починає курити крадькома, ховаючись від батьків. Те, що він порушує заборони, чинить так, як хоче, не зважаючи на покарання, не викликає в нього почуття провини, навпаки, дозволяє йому відчувати себе «крутим», незалежним, сміливим. Проблема паління слід розглядати, як бачимо, в середовищі учнів середньої школи. І не можна не зауважити, що дітям необхідна більша увага з боку батьків. Бо з сімейного середовища дитина, а потім підліток, бере велику кількість моральних цінностей і якостей. Після сигарет молода людина хоче поспробувати щось сильніше, типу алкогольних напоїв, легких наркотичних засобів.

Алкоголізм – це справжнє лихо, особливо для молоді. Багато людей гине від алкоголізму у розквіті своїх фізичних і духовних сил. Дуже часто це стається через забобони і хибні погляди на вживання алкогольних напоїв, а також через те, що багато людей не мають елементарних знань про шкідливу дію алкоголю на організм. Скільки зруйнованих сімей, нещасних жінок і дітей, скалічених морально і фізично, скільки злочинів, ошуканих надій, збезцещеного кохання!

Щоб протидіяти цьому, треба не лише всіляко оберегати молодих людей від алкогольної спокуси, а й залучати їх до активної протиалкольної пропаганди, до боротьби за тверезе, здорове життя[4, с. 22].

Іншою соціальною проблемою, яка повстала у сучасному суспільстві – це проблема пов'язана з наркоманією. Особливо велике розповсюдження ця негативна звичка отримала в середовищі молоді. Наркоманія негативно впливає не тільки на життя суспільства в цілому, а також на життя та діяльність особи окремо. На даний час ця проблема стала дійсно – таки глобальною. По статистичним даним, розповсюдження такої негативної звички як наркоманія в великих масштабах, в окремих країнах, пов'язано з нестабільністю політичної та економічної ситуації, з наявністю великої кількості криз та недосконалістю економічного та політичного механізмів. Відносно нашої країни ця проблема є особливо актуальною і розповсюдження її пов'язано з низькою культурою суспільства. З даною проблемою повинно боротися не тільки суспільство, але й кожна людина повинна усвідомлювати для себе велику шкоду від наркоманії і намагатися боротися з цією негативною звичкою.

Можна зробити висновок, що спектр негативних соціальних проблем широкий, і це ще не всі перераховані проблеми, а лише ті, які набули найбільш широкого значення для суспільства. І вирішити ці проблеми

можуть самі лише молоді люди, люди які, дбають за своє майбутнє, майбутнє своїх дітей, внуків, і зрештою нашої Батьківщини.

Література:

1. Ю.І. Нікітін. Алкоголізм, здоров'я і потомство., - К.: Здоров'я, 1977. С. 22.
2. Г.О. Ковальчук, В.М. Мельничук, В.О. Огнев'юк. Економіка 10 клас. – К.: Навч. книга, 2003. С. 246.
3. Леонард А. Кеннеді. Молоді про християнську етику., - Л.: 1997. С. 26.
4. К.Б. Левченко, О.А. Удалова, І.М. Трубавіна. Запобігання торгівлі людьми та експлуатації дітей. – К.: «Юристконсульт», 2006. С. 22

Поляк Віра, здобувач ступеня бакалавра
Прикарпатського факультету НАВС.
Науковий керівник – **Кушнірук**
Мирослав Васильович, старший викладач
кафедри тактико-спеціальної, фізичної та вогневої підготовки, кандидат педагогічних наук
(*Прикарпатський факультет НАВС*)

КОМУНІКАТИВНІ ЗДІБНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ТА ЇХ РОЛЬ В
ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Мова є найбільшим надбанням людства. Вона формує особистість, сприяє її внутрішньому упорядкуванню, підтримує зв'язок із культурою та традиціями, стимулює відчуття приналежності до нації, держави. Українська мова сьогодні активно виборює своє європейське демократичне майбутнє, поступово зміцнює позиції як державна, розвиває структуру та займає провідне місце у багатонаціональному українському суспільстві та мусить виступити його єдиним елементом.

Знання мови – це один із основних компонентів професійної підготовки, який підвищує ефективність професійної діяльності, допомагає більш ефективно виконувати покладені службові завдання. Оскільки мова виражає думку і є засобом пізнання й діяльності, то правильного професійного спілкування людина вчиться все своє життя [1, с. 4].

Позитивний образ і високі результати діяльності, бездоганна репутація й належний рівень культури – основні складові професійного успіху правоохоронця, зокрема у сфері комунікації з населенням і громадськими формуваннями. Процес співпраці розпочинається з бажання спілкуватися й допомагати працівникам органів внутрішніх справ, яких

поважають, із налагодження довірливих взаємовідносин. Повага до органів правопорядку, до органів державного управління залежить від поваги й взаєморозуміння між конкретним працівником і пересічним громадянином.

Переважаюча більшість науковців схиляються до думки, що комунікація – це процес передавання інформації від однієї системи до іншої через посередництво спеціальних матеріальних носіїв, сигналів. Вона є необхідною передумовою функціонування і розвитку всіх соціальних систем, оскільки забезпечує міжособистісний зв'язок між людьми, уможливорює передавання соціального та культурно-історичного досвіду, організацію спільної діяльності. Комунікація охоплює усі сфери життєдіяльності людини. Її метою є досягнення взаєморозуміння або забезпечення взаємодії. Це універсальна потреба кожного індивіда як соціальної істоти, яка існує в просторі й часі соціальної взаємодії [2, с. 401].

Сучасне суспільство ставить вимоги до працівника поліції не лише володіти професійними знаннями, але ще хоча б мати достатні навички з основ психолінгвістики, соціолінгвістики, юрислінгвістики. Від якості контакту працівника поліції з різними групами населення буде залежати ефективність його діяльності. Одним із визначальних чинників ефективної роботи працівника поліції буде правильно сформована фахова комунікативна компетенція. З практики відомо, що оволодіння комунікативними навичками може затягнутися, що в свою чергу впливає на адаптаційні процеси у фаховій діяльності поліцейського і може призвести особу до розчарування та звільнення з роботи. Тому важливою складовою спілкування є комунікативна компетентність яка дозволяє встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, включає уміння розширювати (або звужувати) коло спілкування, розуміти партнера по спілкуванню, прогнозувати наслідки різноманітних комунікативних ситуацій [3, с. 11].

Професійна комунікативна компетентність – складне психологічне утворення, що формується на базі комунікативної компетентності людини в умовах конкретної фахової діяльності, що можна уявити у вигляді системи значимих для працівника відносин, умінь і навичок спілкування [4, с. 11-12].

Однією ж із особливостей діяльності працівників правоохоронних органів є те, що вона відбувається у постійному контакті з різними людьми: за віком, статтю, соціальним положенням, рівнем освіти, особливостями характеру, ставлення до закону і т.п. Комунікативна культура працівників поліції, вміння правильно, ясно й чітко висловлювати свою думку безпосередньо впливає на характер вирішення багатьох соціально-правових проблем, створює сприятливі умови для налагодження необхідних зв'язків з різними категоріями населення, дозволяє послідовно й ефективно розв'язувати складні професійні завдання психологічного та міжособистісного характеру. І зрозуміло, що є основною складовою іміджу та професійної культури працівника.

Таким чином, професійну комунікативну культуру поліцейського можна розглядати як важливий компонент загальної культури фахівця, що визначає здатність до ефективного спілкування в контексті професійної діяльності.

Література:

1. Крашеніннікова Т. В. Комунікативна компетенція працівника Національної поліції, Навчальний посібник, 2017р., с. 4.
2. Москаленко В. В. Соціальна психологія: підручник / В. В. Москаленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – с. 370–504.
3. Бандур О. Професійна етика працівника ОВС. – Харків.
4. Іванський Р. Д. Формування національно-мовної особистості – основна мета викладання мовних дисциплін у вищих навчальних закладах МВС України //Мова і культура нації. Збірник наукових праць. – Львів, 2001р.

Поляков Антон, здобувач ступеня бакалавра Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.
Наук. керівник – **Стрюк Євгенія Володимирівна**, викладач кафедри українознавства та іноземних мов
(*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*)

ЕЛЕМЕНТИ ЕМОТИВНОГО АНАЛІЗУ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ПСИХОЛОГО-ЛІНГВІСТИЧНОЇ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Увага дослідників до емотивного аспекту мови відкрила величезне проблемне поле перед лінгвістами. Перелік питань, що відносяться до компетенції етимології дійсно великий і окремою перевагою вивчення функціонування емоцій в мові й комунікації є парадигмальний підхід, який, частенько, стає вимушеним. В першу чергу, необхідно спиратися на досягнення психології, термін якої береться за відправну в емотивному аналізі. До цього додається цілий комплекс парадигм соціогуманітарного знання та лінгвістики, зокрема. Для здійснення повноцінного аналізу емотивної складової в тексті/дискурсі, її значущості потрібна опора на досягнення лінгвістики, соціальної лінгвістики, комунікативної лінгвістики, лінгвістики тексту і дискурсу.

Відправною точкою у вивченні емоцій методами і прийомами лінгвістики стало дослідження особливостей категорій емоцій в мові. Поступово дослідники конкретизували зміст даної проблеми, що дозволило

виділити нові предметні області. Нині загально визнаним є факт проникнення і, відповідно, представлення емоцій в усіх типах тексту/дискурсу, у тому числі, наукового і офіційно-ділового, описана безліч категоріальних емоційних ситуацій, розроблені приватні проблеми емотивності, позначені як такі близько 30 років тому в дисертації засновника і беззмінного керівника Волгоградської школи лінгвістики емоцій професора В.И. Шаховського (Шаховский, 1988). Вивчення емотивності, як відображення мовою емоцій людини, виконується за допомогою власне лінгвістичних методів і прийомів. При розгляді, приміром, емотивної тональності тексту ключовими методами стають такі види аналізу, як контекстуальний, компонентний, стилістичний, дистрибутивний. Це логічно, оскільки емотивність є семантичною категорією і її опис необхідно проводити на основі лінгвістичної методології.

Емотивний аспект мови значущий не лише для фундаментальної науки, але і для дослідження приватних проблем прикладного характеру. Так, здійснення аналізу тексту, що припускає, швидше, розгляд деякого текстового фрагмента з позиції кількості представленої в ньому інформації того або іншого роду відповідно до завдань дослідження, представляється неповним без звернення до якісної складової (приміром, для чого автор спожив ті або інші лексичні одиниці деякої тематичної групи в тексті, з якою метою, що було його наміром). Цей аналіз, що дозволяє виявити комунікативні наміри автора тексту, неможливий без аналізу емотивної складової тексту. Слід зазначити, що відсутність в тексті лексико-граматичних індикаторів емотивності є значимою, що також дозволяє встановити інтенцію автора. Саме виникнення парадигми емотивної лінгвістики дало можливість використати в ході лінгвістичного аналізу вищезгаданий метод, оскільки поняття інтенції відноситься спочатку до проблематики психології, де вона складає внутрішній зміст мови, розкладний на мету, бажання, потребу і установку того, що говорить (Попова, 2011).

Інтенція є психологічною основою мови, визначає, що саме і яким чином стає предметом обговорення (Кубрак, 2009). Наміри суб'єкта мови умовно розділяються на дві групи, коли окрім первинних за походженням виділяють інтенції другого рівня – комунікативні інтенції, що спираються на соціальний досвід. Доступ саме до них опосередкований аналізом емотивної складової тексту. Доказами до сказаного є одно з методологічних положень емотивної лінгвістики, що свідчить про те, що емоція є мотиваційною основою свідомості (Шаховский, 2003). А інтенція, у свою чергу, залежить від мотивації (по А.А. Леонтьеву). Особливу увагу при аналізі емотивної складової тексту треба звертати на властиві емоціям особливості, такі як гнучкість, динамічність. Тому виключно кількісний аналіз емотивності в тексті не дозволить дослідникові вірно ідентифікувати його (тексту) основну мету.

Показовим прикладом є категоріальна емоційна ситуація сварки, як приватного виду деструктивного спілкування : якщо одним з комуні-

кативних партнерів висловлюється на адресу іншого зневага у момент піку емоційної напруженості, це не означає, що його наміром є саме зневага. Подібні дії, за умови, приміром, сварки між близькими людьми, домінанту стосунків між якими складає довірчість, можуть інтерпретуватися як реакція на небажання одного з осіб орієнтуватися на потреби іншого. Той, що у такому разі говорить може удатися до використання мовного акту зневага в цілях «шокової терапії»: йому важливо бути почутим, щоб надалі уникати подібних конфліктних ситуацій. Для цього вимагається вивести партнера по комунікації з емоційної рівноваги, порушивши звичну для довірчого спілкування домінантно-позитивну емоційну тональність. Далі буде розглянута роль однієї з фундаментальних емоцій – емоції здивування для кримінальної лінгвістичної практики. Здивування є пізнавальною емоцією, що виникає внаслідок зіткнення суб'єкта з чимось новим, невідомим, не відповідним вже наявним представленням. Ця емоція є однією з фундаментальних «упереджає людське пізнання і стимулює його розвиток» (Дорофєєва, 2002, 11).

Здивування співвідноситься з такими поняттями, як дивність, незрозумілість, несподіванку, за принципом причина і наслідок. Таким чином, здивування виникає як реакція одного з органів чуття (частенько, слухового і зорового) на зовнішній подразник. Сприйняття при цьому носить пасивний і ненавмисний характер. Формується здивування в ході розумової операції порівняння сприйнятої інформації і даних, що зберігаються в пам'яті, коли нова інформація в результаті зіставлення з відомою раніше провокує її заперечення. Емоційний стан здивування призводить до уповільнення когнітивних процесів на нетривалий час, приводячи, у результаті, до активації у вербальній і/або невербальній формах (Лепеньшева, 2012). Окрім очікуваних і відомих з досвіду лексичних ознак здивування (у вигляді номінацій цього стану) важливішими є лексичні способи опису цієї емоції, до яких відносяться:

- а) на мімічному рівні, – підняті брови, широко розплющені очі, опущені вниз кінчики губ, прочинений рот;
- б) на просодичному рівні – різке підвищення гучності мови, питальна інтонація (приміром, при повторах реплік співрозмовника); обриви висловлювань (у разі перебивань).

У спонтанній мові, як правило, здивування семантично унаслідок фізично виражених змін на тлі використання слів з невизначеною або узагальненою семантикою або частково або повністю дослівного відтворення сказаного співрозмовником. Використання номінації емоції здивування в ході розмови одним з осіб повинно також піддаватися критичному аналізу, оскільки, по К.А. Долиніну, емоція, названа прямим словом, є не емоція усвідомлена, а не безпосередньо та яка хвилюється. Це положення, що стало загальним для стилістики та емотивності, значимо при визначенні емоційного стану того, що говорить : чи дійсно він випробовує вказане емоційне переживання або симулює/імітує його. У останньому випадку метою того, що говорить стає не отримання невідомої інфор-

мації, а рухомий він іншою установкою, що не повинне вислизнути від уваги спостерігача, роль якого грає експерт. Вище вже вказувалося на можливість і доцільність застосування досягнень емотивної лінгвістики для вирішення завдань прикладного характеру. Лінгвістична криміналістика є однією з найбільш успішних, разом із комп'ютерною лінгвістикою, сфер практичного використання теоретичних даних фундаментальної лінгвістики.

Нерідко перед експертами-лінгвістами ставиться питання про наявність в учасників розмови загального уявлення про ситуацію і предмет обговорення, а також про те, чи була між особами попередня домовленість про обставини обговорюваних подій. При відповідях на ці питання можна прибігати до емотивного аналізу корпусу розмов, коли основний фокус уваги спрямовується на виявлення або ні лінгвістичних і екстралінгвістичних ознак, що вказують на випробовуване одним з партнерів здивування в ході розмови.

Так, наявність вербальних і невербальних ознак здивування в одного з осіб може розглядатися як показник відсутності спільного зі співрозмовником уявлення про ситуацію і відсутності попередньої домовленості відносно досліджуваних подій. Емоція здивування стає орієнтиром уваги при подальшому аналізі, оскільки нею маркується своєрідний пік емоційної та раціональної (пізнавальної) напруженості. Коли одним з осіб своєю реакцією виділене деяке проблемне місце, можна приступати до аналізу специфіки розуміння і подальшого комплексного аналізу корпусу досліджуваних розмов, щоб дати відповідь на питання про характер розуміння співрозмовниками предмета мови.

Пронічка А.С., здобувач ступеня бакалавра Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – Клименова Олена Миколаївна, доцент кафедри українознавства та іноземних мов (Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

МІСЦЕ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ СЕРЕД ІНШИХ МОВ СВІТУ

Однією з найскладніших проблем сьогодення є мовна проблема, тому що вона чітко відображається в сфері суспільного життя. Питання про місце української мови в світі завжди турбувало небайдужих до неї людей, адже доля української мови повна злетів і падінь, періодів розквіту та занепаду.

Актуальність даної проблеми зумовлена тим, що українська мова перейшла на новий міжнародний рівень. Вона є важливою, інтегруючою складовою не лише нашого народу, а й інших народів світу. Без підтримки розвитку та збереження надбаних мовних цінностей, їх примноження, ми втратимо величезний потенціал для особистого розвитку, позбавимось своєї неповторності.

Сьогодні суспільство налічує близько 5,5 тисяч мов. Багато з цих мов не мають державного статусу, писемності, ними користуються невелика кількість населення. Проте така участь не спіткала нашу рідну українську мову, тому що вона є національною мовою близько 45 мільйонів українців та зайняла восьме місце серед десяти найбільш поширених мов Європи в 2018 році [1].

Українська мова належить до давніх мов, її писемність становить понад тисячу років. Вона належить до східнослов'янської підгрупи слов'янської гілки індоевропейської сім'ї мов. Найближчою до української мови із східнослов'янських мов є білоруська, із південнослов'янських – сербохорватська, із західнослов'янських – сербська (серболужицька). Близькими до неї є також російська та польська мови. «Лінгвістична близькість до сусідніх народів – великоруського і польського не раз давала привід навіть заперечувати існування й право на самостійний культурний і політичний розвиток українського народу» (М. Грушевський) [2]. Поширена також у Білорусі, Молдові, Польщі, Росії, Румунії, Словаччині, Казахстані, Аргентині, Бразилії, Великій Британії, Канаді, США та інших країнах, де мешкають українці. Українською мовою у світі спілкуються від 41 до 45 мільйонів осіб, вона є третьою слов'янською мовою за кількістю мовців.

Українська мова вплинула на інші сусідні слов'янські мови: на польську, російську та білоруську літературні мови. До багатьох мов світу увійшли українські слова «гопак», «козак», «степ», «бандура», «борщ» (до польської було запозичено українські слова «hreczka» — гречка, «choryu»

— хворий, російської «вареники» — вареники; «пасека» — пасіка; «бублик» — бублик, «подполковник» — підполковник румунської «știucă» — щука, «holub» — голуб, білоруської «вагітная» — вагітна тощо) [3].

Близько декількох десятиків років тому іноземці, які володіють українською мовою, зустрічалися досить рідко: як правило, це були або етнічні українці, які вивчають її як рідну, або філологи, які обрали українську мову для вивчення. Але в багатьох країнах світу є люди, які в рамках професії працюють з українськими партнерами або українськими громадянами. Такі люди усвідомлюють, що з українцями потрібно спілкуватися на їхній мові. До того ж, безвіз дозволив українцям більше подорожувати і таким чином популяризувати свою мову.

Тенденцію вже підхопили в світі: все більше вузів в інших країнах відкривають курси і навіть факультети вивчення української мови. В багатьох державах вивчення фінансується з муніципальних бюджетів цих країн - це Боснія і Герцоговина, Латвія, Казахстан, Киргизія, Молдова, Польща, Румунія і Словаччина та ін. А ось в Туреччині, наприклад, вивчення українського оплачують зі шкільного бюджету. Але найкраще вивчають українознавчі предмети в країнах з великою кількістю етнічних емігрантів - Бразилії, Канаді і США. Правда, не в рамках державних програм, а в суботніх і недільних школах, яких в одній тільки Бразилії налічується близько сотні. Оскільки держава до таких освітніх закладів відношення не має, фінансуються вони за рахунок церкви, громади або грошей батьків. Втім, існують і волонтерські навчальні класи, наприклад в Болгарії та Тунісі. При необхідності отримати навчальні посібники, керівництво школи направляє запит до МОН України і отримує навчальні матеріали з України на постійній основі [4].

Українська мова обіймає лави лідера серед багатьох інших мов світу за великою кількістю критеріїв. Українську мову вивчають, нею захоплюються, нею бажають розвивати. Говорити українською стає не лише обов'язком громадянина України, це стає трендом. Тому кожен українець має замислитись про збереження, популяризацію рідної мови та передачу її наступним поколінням.

Література:

1. <https://today.ua/ukrayinska-mova-stala-odniyeyu-iz-najuzhivanishih-u-yevropi/>
2. <http://dontsov-nic.com.ua/ukrajinska-mova-sered-inshyh-mov-svitu/>
3. <http://newzz.in.ua/culture/1148870278-ukrayinska-mova.html>
4. <http://zukrainyuvserci.uol.ua/text/14682479/de-i-yak-vchat-ukrayinsku-movu-v-riznih-krayinah-svitu/>

Прохорчук Н., здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ.
Науковий керівник – **Клак Оксана Степанівна**, доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення, кандидат філологічних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ДІАЛЕКТУ СЕЛА ВЕРИН МИКОЛАЇВСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Діалектизми – це слова, які вживаються в певних місцевостях і не мають відповідників у літературній мові. Діалектизми належать до лексики обмеженого вживання. Проте водночас це потужні джерела, які живлять велику ріку нашої мови, збагачуючи її синоніміку.

Найчастіше діалектизми використовують у художніх та публіцистичних творах. Тут треба пам'ятати, що невмотивоване вживання діалектизмів розхитує літературні норми, знижує рівень культурного мовлення. Часто використання діалектизмів не зумовлене ні стилістичними, ні номінативними настановами; воно є наслідком недостатнього розмежування засобів літературної мови та діалектів або ж свідомим хизуванням, протиставленням своїх, «правильних» засобів української мови чужим, «неправильним».

У довіднику із сучасної української мови діалектизми поділяють на:

1) фонетичні. Відрізняються від літературної норми вимовою певних звуків: *кирниця* – криниця, *гилтати* – глитати, *вашко* – важко, *зо-ра/зорйа* – зоря;

2) граматичні. Різняться від літературної норми оформленням певних граматичних форм: *співаєть* – співає, *буду ходив* – буду ходити, *я му ходити* – ходитиму, *руков* – рукою [1].

Крім того, виділяють **лексичні, етнографічні та семантичні**. **Лексичні** – це діалектні синоніми до загальнонародних слів: вуйко – дядько, кибель – відро, кира – сокира, маржина – худоба, шаркан – буря.

Етнографічні діалектизми – це назви місцевих реалій, що не використовуються на решті національної території: *крисаня* (різновид чоловічого капелюха), *трембіта* (духовий інструмент).

Семантичні діалектизми – слова, що в діалекті мають значення, відмінне від загальнонародного: *пироги* (вареники), *базар* (ринок), *збір* (ярмарок), *врода* (урожай).

Село Верин, безумовно, є окрасою Львівської області, адже воно знаходиться серед великих лісових масивів, чистих джерел та стрімких потоків річки Дністер. Саме тут, з давніх-давен у людей формувався власний «словник», який є частиною наддністрянського діалекту південно-

західного наріччя української мови. Говір, яким розмовляють жителі села, наповнений також запозиченими словами сусідніх країн – Польщі та Угорщини.

З-поміж усього масиву лексичних діалектизмів цього села можна виділити такі тематичні групи:

1) назви одягу та аксесуарів: *маринарка* – піджак; *сподні* – штани; *кобелька* – сумочка; *пулярис* – гаманець; *чуні* – валянки; *камізелька* – безрукавка; *мешти* – туфлі; *вельон* – фата нареченої;

2) назви кухонного приладдя та їжі: *баняк* – кастрюля; *колотівня* – товкач; *рондель* – сковорідка; *слоїк* – банка; *бевка* – підлива; *канпака* – бутерброд; *мастера* – йогурт з полуниць; *кісто* – тісто;

3) назви предметів побуту: *желіско* – праска; *шуфелька* – совок; *бальон* – м'яч; *волуфик* – олівець; *люстро* – дзеркало; *фіранка* – тюль; *клямка* – дверна ручка; *бамбетель* – лава зі спинкою; *ясельце* – ліжечко; *нарубенці* – дрова; *пуделко* – пакунок; *клевець* – молоток, *креденець* – шафа; *ровер* – велосипед; *колодка* – замок; *ляга* – палиця; *коц* – ковдра;

4) назви житлових та господарських приміщень і їх частин, назви елементів рельєфу: *півниця* – підвал; *стрих* – горище; *літниця* – кухня; *виходок* – туалет; *спіжарка* – кладова; *світлиця* – вітальня; *халепка* – маленька хатина; *сіни* – прихожа, *фоса* – рів;

5) назви осіб за спорідненістю та за іншими ознаками: *швагро* – чоловік сестри; *цьоця* – тітка; *стрик* – брат тата; *стрийна* – жінка татого брата; *вуйко* – дядько; *вуйна* – дружина маминого брата; *своячка* – сестра дружини; *бахур/бахурка* – хлопець/дівчина; *газда* – господар; *газдиня* – господиня;

6) назви інших предметів, ознак: *трумло* – труна; *ксьонз* – священик; *хопта* – трава; *штахета* – паркан; *брама* – ворота; *когут* – півень; *оферма* – незграба; *зимно* – холодно; *гоноровий* – гордий; *обійстя* – подвір'я;

7) назви дій та процесів: *попрігти* – вдарити; *пащекувати* – хамити; *притати* – прибирати; *смеркається* – вечоріє; *рихтувати* – робити щось; *капарити* – смітити; *пуцувати* – чистити; *румегати* – жувати.

З-поміж аналізованих одиниць більшість становлять лексичні діалектизми, нечисленними є фонетичні, наприклад, *кісто* (тісто), *цьоця* (тітка).

Незважаючи на те, з якого ми регіону та якою мовою розмовляють наші діди та бабусі – ми повинні володіти чистою літературною українською мовою. Літературна мова різних націй, зрештою, і постає на окремих етапах історичного розвитку мови внаслідок відбору та закріплення в певній нормативно-граматичній системі ознак одного або кількох діалектів з подальшим розвитком цієї системи, підпорядкованим суспільно та економічно значущим комунікативним потребам, які з'являються у процесі історичного становлення нації. За визначенням Б. Томашевського, «літературною мовою називається те нормальне мовлення, яке використовується в писемності й виступає як мова спілкування

освіченої частини суспільства». Саме норми «правильності» та «чистоти» є визначальними для літературної мови. Ці норми обов'язкові. Володіння цими нормами, їх знання та вміння використовувати і визначає грамотність людини.

Література:

1. Діалектизми [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу:
https://ukrainskamova.com/publ/chinnij_pravopis/leksika/teritorialni_dialekt_izmi/5-1-0-66.

2. Територіальні діалектизми [Електронний ресурс]. – 2008. – Режим доступу до ресурсу:
https://ukrainskamova.com/publ/chinnij_pravopis/leksika/teritorialni_dialekti_izmi/5-1-0-66.

Соболь Софія, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Гдакович Мар'яна Степанівна**, доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення, кандидат філологічних наук, доцент
(*Львівський державний університет внутрішні їх справ*)

АНГЛІЦИЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Англiцизми, тобто слова i словосполуки, позиченi з англiйської мови або утворенi за її взірцями, ринули в українську мову в 90-х роках минулого століття. У цей період починається значне зростання кількості англomовних слів, посилюється процес безпосереднього запозичення. Поняття англiцизм охоплює слова чи словосполучення запозиченні з англiйської мови чи створенні за їх прикладом.

На появу англiцизмiв вплинули такі позамовні чинники:

- розвиток економічних зв'язків,
- авторитет західних країн,
- мода та вплив стилю життя американців, їх досягнення в окремих сферах діяльності;
- загальноосвітня тенденція до інтернаціоналізації лексичного фонду;
- пожвавлення культурних зв'язків,

- прагнення мовної економії (копірайт - авторське право, дартс - метання дротиків),
- потреба поповнити експресивні засоби (бакси, о'кей),
- поділ сфери семантичного впливу (бейдж - посвідчення особи на конференціях, форумах, з'їздах, постер - плакат у періодичному виданні).

Сьогодні відкритість українського суспільства приводить до значного розширення кругозору та обсягу знань в області іноземних мов. Зросла необхідність в інтенсивному спілкуванні з людьми, які користуються іншими мовами. А це - важлива умова не тільки для безпосереднього запозичення лексики із цих мов, але й для прилучення носіїв української мови до інтернаціональних термінологічних систем.

Однак, процес запозичення іншомовних слів неоднозначно впливає на розвиток української мови. З одного боку, відбувається її збагачення, але, з іншого боку, витісняються власні елементи, що замінюються на слова з подібним значенням.

Багато українських вчених досліджувало проблеми запозичення чужомовних слів в українську мову (В. Коломієць, Т. Линник, О. Муромцева та інші). Вивчення запозичення англіцизмів активізувалося в українському мовознавстві лише останніми десятиріччями і переважно в окремих аспектах (Ю. Безрукава, Л. Кислюк, О. Махньова, А. Наумовець, Н. Попова, С. Руденко та ін.)

Приплив англо-американських варваризмів, які незрозумілі більшості українських мовців, надзвичайно засмічує рідну мову і становить геть негативне явище сучасного періоду. В англійській мові більшість названих найменувань спираються на семантику, часто експліцитно виражену і зрозумілу носіям англійської мови. Потрапивши в український вжиток, запозичені назви зовсім не мають внутрішньої форми для українського мовця. Хоч в українській мові є багато відповідників: спреї - розбризкувач, кеш - готівка, армрестлінг - рукоборство, фрістайл - вільний стиль, плеєр - програвач, сервіс - обслуговування, паркінг - стоянка, постер - об'ява, дайвінг - пірнання, прайм-тайм - найкращий час, флаєр - листівка, дистриб'ютер - розповсюджувач, фастфуд - швидка їжа. Англіцизм є доречним, якщо він позначає поняття, що з різних причин ще не назване засобами української мови або в ній відсутній рівновартісний відповідник. На сьогоднішній день залишається невирішеною проблема правопису новітніх англійських запозичень, немає єдиного правописного принципу їхньої передачі на письмі, що викликано проблемністю деяких аспектів українсько-англійської транслітерації. Неусталеність правописних норм, зокрема для англіцизмів, призводить до збереження в практиці засобів масової інформації, а іноді й у лексикографічних працях варіантності написання однакових за значенням слів.

До таких випадків відносимо:

- недотримання правил написання і-и в загальних назвах після приголосних д, т, з, с, ц, ж, ч, ш, р перед наступним приголосним (паблік-рілейшнз, чіпси, чізбургер, мікрочіп);
- недотримання правил подвоєння приголосних у загальних назвах (офф-шор, самміт, прессинг, хеппі міл);
- недотримання правил написання складних слів разом та через дефіс (офшор та оф-шор, іміджмейкер та імідж-мейкер, хотдог та хот-дог, онлайн та он-лайн).

Отже, у цілому іншомовна термінологія являє собою цікавий лінгвістичний феномен. Англо-українська мовна взаємодія постійно привертає дослідницьку увагу, спрямовану на вивчення загального запозичення іншомовної лексики до української мови. Звичайно, непомірне та недоречне використання англійських слів неприпустимо, але такі явища шкідливі і при вживанні будь-якого слова. Тому потрібно виховувати культуру мовлення та смак у сучасних українців, який є головною умовою правильного і доречного використання мовних засобів як чужих, так і своїх, власних.

Література:

1. Козуб Л.С. Особливості використання англіцизмів у сучасній українській мові// Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: філологія. – 2017. - № 26. - том 2. – С. 27-32.
2. Про англіцизми в українській мові. - <https://www.radiosvoboda.org/a/928760.html>.

Сорока А.С., здобувач ступеня бакалавра Національної академії внутрішніх справ.
 Науковий керівник – **Галій Марина Сергіївна**, доцент кафедри юридичного документознавства, кандидат юридичних наук
 (Національна академія внутрішніх справ)

УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ І СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ РІДНОЇ МОВИ

У різні часи і з різних причин (політичних, соціально-економічних) за межами України проживало й нині проживає велика кількість співвітчизників. Цю категорію людей прийнято називати то українською діаспорою, то українською еміграцією (термінологічна нечіткість значною мірою відображає реальний стан справ щодо демографічного статусу членів громади та їхнього світогляду).

Українська діаспора виникла в результаті переселення українців з території батьківщини до інших країн світу – близького й далекого зарубіжжя. Історію української еміграції за океан умовно ділять на декілька етапів: I – з кінця 70-х років XIX ст. до Першої світової війни; II – період між двома світовими війнами; III – період після Другої світової війни [1, с. 10].

Зв'язок української діаспори з історичною Батьківщиною здійснюється переважно через товариство “Україна”, Світовий конгрес українців, Конгрес вільних українців, численні культурні організації тощо. Велику роль у зміцненні цих зв'язків відіграє журнал “Українська діаспора”.

Діаспора як феномен маргінальна за своєю природою, що неминуче відображається в її середовищі. Двоїстий характер був притаманний їй ще з самого початку існування. “Особливість української діаспорної спільноти – це її двоїстий психологічний і суспільно-політичний, а навіть і культурний характер. Лояльність до країн поселення, впливи нового соціологічного оточення, нові рухові надбання, соціально-економічна інтеграція створили окремий соціологічно-психологічний тип українця; в окремих випадках навіть гібридний” [1, с. 11].

Діаспоритам відомий традиційний, “український” зміст виразу *рідна мова*: це мова батьків, дідів, а отже, мова роду, це перша після народження мова, мова, в якій повнокровний українець відчуває себе найвигідніше, якою він найкраще володіє і з якою відчуває найбільшу емоційну спорідненість; це, зрештою, основна мова нації (відмінна ознака українця: якщо говорить українською, значить “свій”, українець), це мова держави, громадянином якої є носій мови. “Таке розуміння *рідної мови*, – зауважує Б. М. Ажнюк, – є несуперечливим тільки для “українських” українців, для наших краян у діаспорі воно містить у собі принаймні сім змістових блоків: перша в житті мова – native language, first language; мова матері (батьків) – mother tongue; мова роду з дідів-прадідів, генетико-антропологічна спадщина – heritage language; мова, з якою людина (в її роду можуть бути не українці – поляки, росіяни, євреї, німці тощо) ідентифікує себе в плані культурної спадщини – cultural heritage language; мова, з якою людина зберігає емоційний зв'язок – intimate language; мова, в якій людина відчуває себе комунікативно найвигідніше; основна мова держави, лояльним громадянином якої є ця людина (кажучи словами одного з респондентів, “рідна мова – це там, де людина живе”)” [1, с. 12].

У мовному житті сучасної України досить помітною є присутність ознак такого явища, як мова української західної діаспори, виявляючись у впливах як на статус, так і на корпус української “материкової” мови. У цьому знаходить свій вияв, з одного боку, прагнення національно активних кіл діаспори реально впливати на розширення і зміцнення соціальних позицій української мови як державної в Україні і коригувати, відповідно до свого розуміння, розвиток української літературної мови в напрямі посилення її “українськості” (насамперед її дерусифікації - у правописі,

термінології, стилістичних нормах), з другого боку, - прагнення широких суспільно-культурних кіл у самій Україні до очищення літературної мови від не властивих їй особливостей (з орієнтуванням, зокрема, й на деякі норми діаспорного варіанта). Ставлення різних суспільно-політичних і культурно-мовних верств українського суспільства до цього явища є неоднозначним і досить диференційованим.

Отже, ми будемо подорожувати, роками жити за кордоном, вивчати та оволодівати іншими мовами, проте всі наші дні будуть наповнюватися словами, через які ми вперше почали сприймати навколишній світ рідною мовою. Рівень розвитку мови є джерелом духовного розвитку народу. Недарма вчені твердять, що словник – це те, що народ знає про світ, а граматика, це те, як він про цей світ говорить. Знати, берегти і примножувати рідну мову – обов'язок кожної людини. Тому й зрозуміло, що народ, який не усвідомлює значення рідної мови, її ролі в розвитку особистості, – не плакає її, не може розраховувати на гідне місце у суцвітті народів. “Без мови рідної, юначе, й народу нашого нема”, – писав В.Сосюра [2, с. 57].

Тихоцька Н. Р., викладач Військового коледжу сержантського складу Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Гачак-Величко Л. А., викладач Військового коледжу сержантського складу Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Ролюк О. В., кандидат наук з фізичного виховання та спорту Військового коледжу сержантського складу Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

МИСТЕЦТВО ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У процесі комунікації спілкування невіддільне від роду діяльності та пізнання. Відбувається обмін інформацією, основна мета якого – взаємодія, психологічний вплив, розуміння. Промовець як носій інформації має володіти мистецтвом говоріння, публічного мислення, переконання. Необхідно пам'ятати і про загальноприйняті етичні норми та

емоційну рівновагу зі слухачами, щоби не втратити інтелектуального контакту.

Складність ораторського мистецтва полягає у майстерності передати інформацію у такій формі, щоб змусити людину мислити. А це, зазвичай, можливо під час критичного сприйняття слухачем думок лектора, їх аналізу та переосмислення. Якщо з промовцем одразу у всьому погоджуються, то нівелюється потреба у переконанні, аргументах. З метою зацікавити публічний виступ заздалегідь має містити дискусію та актуальність. Лише суперечка на переконливий результат заінтригує, закріпить попередні позиції слухача чи змусить сприйняти нові.

Талановитий доповідач готується до промови заздалегідь, щоби зацікавити слухача, донести нову інформацію, актуальні думки. Однак це не має бути завчений текст, завжди треба бути готовим до ситуативної імпровізації. Головне – не зійти на демагогію. "Істинне красномовство – це вміння сказати все, що треба, і не більше, ніж треба", – стверджував Ф. Ларошфуко.

Уміння спілкуватися літературною мовою – хороша протекція для кожної людини і запорука успіху для тих, хто виступає прилюдно. Доповідач має чітко стежити за дотриманням мовних норм, особливо ономастичних, орфоепічних, лексичних, стилістичних. Погоджуюся зі словами Ф. Вольтера: "Чудова думка втрачає свою цінність, коли вона погано висловлена".

Мовлення публічного виступу має бути чітким, виразним, доступним. Однак це не означає, що доповідач може опуститися до діалекту з поганою вимовою. Береться до уваги зрозуміла лексика, не перенасичена іншомовними словами та термінами. Явище запозичення іншомовних слів є одним із шляхів поповнення лексичного складу кожної мови. Проте стихійне запозичення уповільнює розвиток рідної мови. Як правило, запозичення не завжди вмотивовані, а тому не стільки збагачують словниковий склад, скільки витісняють питомі слова й вирази. У словниковому запасі оратора допускається іншомовна лексика, але лектор має дбати про те, щоб ці слова не послаблювали багатства мови.

Не менш важливим є спосіб наголошування слів. Хоча наголос в українській мові рухомий, проте все ж необхідно дотримуватись певних акцентуаційних постулатів. Тут варто нагадати і про логічний наголос, бо ніщо так не шкодить промові, як беземоційність. Активізація уяви, зрештою, думки слухача спричиняється "особистим ефектом зараження": доповідач не має права залишатися байдужим до того, про що говорить.

У ХХІ столітті ми продовжуємо активно боротися з росіянізмами. Те, що накладалося століттями, – заборони, дискримінація, колонізація, не можна виправити вмиг. Як це парадоксально не звучить, але "не важко вивчити рідну мову, важко навчитися говорити нею швидко і правильно". Закон про мови, прийнятий у 1989 році, з ідеєю державного статусу української мови створив реальні передумови поступового утвердження національної мови. Проте його не можна назвати чинним. А рідна мова – надто

важливий гвинтик української ідентичності, національної безпеки та державної єдності. Тому нам необхідний такий закон "Про державну мову", який врегулює мовне питання у всіх сферах діяльності, забезпечить функціонування української мови як державної, захистить права громадян на інформацію і послуги українською мовою та покладе край спекуляціям на мовному питанні.

Література:

1. Корж А.В. Українська мова професійного спрямування: Навчальний посібник. – К., 2009. – 294с.
2. Панасюк К.В. Основи військової риторики. – Львів, 2009. – 262с.
3. Чмут Т.К., Чайка Г.Л. Етика ділового спілкування. – К., 2007. – 230с.

Турик Є. І. здобувач ступеня бакалавр
Львівського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник – **Кузьо Любов Іванівна**, доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення, кандидат психологічних наук, доцент
(*Львівський державний університет внутрішніх справ*)

ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ ТА СПІЛКУВАННЯ ПРАВООХОРОНЦІВ З
ІНОЗЕМНИМИ ГРОМАДЯНАМИ

Етичні засади спілкування склались у світовій культурі у процесі розвитку людського життя, яке передбачало спілкування, отже, пошук таких моральних правил і норм, які могли б регулювати людську взаємодію. Ці правила та норми нагромаджувались, з одного боку, у звичаях та писаних і неписаних традиціях народів різних країн. З іншого боку, вони узагальнювались у працях мислителів і науковців, які шукали універсальні етичні правила й норми, моральні традиції та закони.

Пріоритетним принципом сучасного світу є гуманізм - орієнтація в усіх видах діяльності на людину, її інтереси і потреби, на створення умов для її розвитку і самореалізації. Орієнтація на сукупність цих загальнолюдських моральних принципів у контексті гуманістичних пріоритетів може слугувати за моральні основи спілкування з іноземними партнерами. Отже, необхідно враховувати загальні основи прояву цих моральних засад у кожній з країн спілкування.

Водночас треба орієнтуватися на спільні підходи до врахування особливостей спілкування, що випливають з історії розвитку ділового спілкування громадян України з іноземцями, їх зумовленості соціально-культурними особливостями цього спілкування. По-перше, слід зважати на те, що люди виростають в умовах різних національних культур. Відмінності культур можуть бути досить істотними і стосуватися певних елементів спілкування: мови, правил етикету (норм спілкування, прийнятих у різних країнах чи суспільних групах), стереотипів поведінки, значення певних форм невербального спілкування.

Досягнення рівня комунікативної компетентності, достатнього для здійснення службового спілкування іноземною мовою у певних ситуаціях оперативно-службової діяльності, є одним із основних завдань, що ставиться перед здобувачами вищої освіти в процесі навчання. У відносинах з громадянами співробітник органів внутрішніх справ повинен неухильно дотримуватися принципу гуманізму, що виявляється, зокрема у: ввічливості і доброзичливості; готовності надати допомогу, послугу, прагнення не турбувати людину без причин; чуйності, делікатності, коректності та толерантності, повазі, такті тощо.

Суворе дотримання правил етикету - важлива умова високої культури поведінки правоохоронців як на службі, так і у позаслужбових відносинах. Професійна поведінка працівника при спілкуванні з іноземцями та особами без громадянства сприяє зміцненню міжнародного авторитету органів внутрішніх справ України та держави. У спілкуванні з іноземцями та особами без громадянства співробітник поліції повинен поважати гідність особи і виявляти до неї гуманне ставлення, захищати права людини незалежно від расової та національної належності, громадянства, віку та мови, ставлення до релігії, статі, політичних та інших переконань. Необхідно виявляти терпіння, витримку, коректність і люб'язність, готовність надати допомогу, у разі необхідності роз'яснити правила поведінки та правила перебування на території України. Працівникові не рекомендується обговорювати з іноземцями та особами без громадянства питання політики, діяльності органів державної влади, у тому числі органів внутрішніх справ.

Етика поведінки працівника органів внутрішніх справ під час спілкування повинна будуватися на певних моральних принципах, серед яких головними є наступні:

- в основі ділового контакту лежать інтереси справи, а не особисті справи, інтереси та власні амбіції;
- порядність, тобто органічна не спроможність до безчесного вчинку або поведінки;
- доброзичливість, тобто органічна потреба робити людям добро;
- повага гідності співрозмовника, що реалізується через такі моральні якості як: ввічливість, делікатність, тактовність, чемність, турботливість;

- коректність, тобто стриманість у словах та манерах, виключення зайвих питань, надмірної настирності;
- висока самоорганізація і ефективне планування роботи та виконання її у відведені терміни і строки.

Саме вищезазначені якості, які повинні бути притаманні працівникам органів внутрішніх справ здатні сформувані позитивний імідж правоохоронців як у громадян нашої країни та і у іноземців. У цьому контексті особливу увагу співробітники органів внутрішніх справ повинні приділити засвоєнню правил спілкування з іноземними громадянами.

Поводження з іноземними громадянами пов'язане для працівників органів внутрішніх справ з особливою відповідальністю. Кожен контакт громадянина України, особливо представника державної влади, з іноземцями відбивається на тому враженні, яке складається у нього про нашу країну і її людей.

Труднощі спілкування для правоохоронців обумовлюються наступними особливостями їхньої діяльності: надзвичайною широтою і багатоплановістю спілкування. Їм доводиться вступати в контакт із представниками різноманітних вікових, професійних, культурних, етнічних груп, а також з особами, психічний стан яких непередбачено; спонтанністю, неповторністю спілкування. Спілкування відбувається в несприятливих умовах і ситуаціях, часто має змушений, а часом нав'язаний характер, здійснюється при розбіжності інтересів в умовах протистояння і незгоди сторін, при дефіциті інформації і часу; спілкування має високий ступінь конфліктності. Щоб опанувати усіма формами спілкування, правоохоронцю необхідні імпровізація, спритність, гнучкість, впевненість у собі. Службове спілкування іноземною мовою вимагає від працівника органів внутрішніх справ психічної рівноваженості, знання психічних особливостей поведінки людини в різноманітних життєвих ситуаціях. Під час спілкування з іноземцями слід постійно пам'ятати про високу відповідальність за виконання свого службового обов'язку. Бути бездоганно коректним і ввічливим.

Під час спілкування з іноземцями дійсні ті ж норми службової етики і культури поведінки, що і при виконанні звичайних службових обов'язків. Проте співробітник органів внутрішніх справ повинен враховувати, що іноземні громадяни не завжди достатньо точно знають правила поведінки у громадських місцях, прийняті у нашій країні. Тому при порушенні іноземцем громадського порядку співробітник органів внутрішніх справ повинен ретельно роз'яснити йому неприпустимість подібних дій і, в тому випадку, якщо порушення вчинене наавмисно і не спричинило істотних наслідків, обмежитися зауваженням і попередженням.

При зверненні іноземців необхідно уважно вислухати їх, зрозуміти сенс питання, роз'яснити, як потрібно вчинити, в який бік попрямувати або яким транспортом скористатися для пересування. Якщо

працівник органів внутрішніх справ вільно не володіє іноземною, слід спробувати відповісти українською мовою по можливості просто та ясно.

Якщо ж порушення носить відверто злочинний або провокаційний характер, слід провести затримання іноземного громадянина і доставити його у чергову частину. При цьому дотримання норм службової етики і культури поведінки співробітників органів внутрішніх справ повинно носити бездоганий характер, оскільки не виключена і можливість того, що дане порушення вчинене з метою скомпрометувати співробітника і отримати негативний матеріал про діяльність органів внутрішніх справ.

У будь-якому випадку забороняються дії, які викликають агресивні емоції і провокують відкриті конфлікти. Навіть при негативному ставленні громадян до працівника органів внутрішніх справ останній повинен будувати спілкування таким чином, щоб нормалізувати стосунки з людьми, встановити необхідний рівень порозуміння.

Отже, принциповими моментами сутності спілкування працівника органів внутрішніх справ з іноземними громадянами, особливо під час масових заходів є вміння точно розуміти співрозмовників, приймати рішення виходячи з звичайної системи координат людини. Ці етичні аспекти є необхідною компонентою всіх вмінь, що визначають спілкування. Тому соціально-психологічна, комунікативна і етична компетентність співробітника ОВС, визначає його вміння впливати на людину шляхом спілкування, є передумовою успішного вирішення оперативно-службових завдань.

У взаєминах з іноземцями необхідно завжди пам'ятати про те, що вони відвезуть у свою країну і те враження, яке у них склалося від зустрічі з працівником органів внутрішніх справ. І тому дуже важливо, щоб це враження було позитивним.

Література:

1. Бандурка О.М. Професійна етика працівників міліції. Навч. посібник. ХНУВС, 2011. 260 с.
2. Мисечко О. Особливості службового спілкування іноземною мовою офіцерами-прикордонниками. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2016. № 5, С. 75–81. Vnapded_2016_5_12.pdf
3. Чередніченко В.І. Професійна репутація. Дніпропетровськ: Моноліт, 2008. 302 с.
4. www.naiu.kiev.ua

Хиль Ярослав, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Посохова Анжела Вікторівна**, старший викладач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення, кандидат філологічних наук (Львівський державний університет внутрішніх справ)

ФАХОВЕ МОВЛЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Проблеми ділового мовлення, а також ділової документації, є на сьогодні дуже актуальними. Поліцейський в своїй діяльності повинен користуватися діловим мовленням, що використовується в мові актів і установ, організацій для забезпечення ефективної діяльності поліції. Неодноразово поліцейські допускають чисельні помилки у складанні процесуальних документів через свою необізнаність і незнання ділової термінології.

Завдання наукової роботи є ознайомлення з особливостями фахового мовлення працівників поліції та використання навичок діловодства в поліцейській діяльності, що передбачає роботу з чисельними нормативними актами.

Фахове мовлення – це вищий статус ділового мовлення, що вивчає особливості матеріалу, який безпосередньо розглядається у вивченні певного напрямку діяльності. В діяльності поліції ділове мовлення займає важливе місце через необхідність оформлення відповідної документації та використання професійного спілкування з певними групами населення.

Ділове мовлення – це професійне (фахове) мовлення. Кожна професійна сфера поєднує в собі мовленнєвий етикет, свідоме розуміння фахової термінології, правильне користування нею, вміння оформляти відповідну документацію, високий рівень культури мовлення (володіння мовними нормами) [1.ст.15].

Поліцейські під час виконання своїх повноважень використовують мову професійного спілкування. Неодноразово поліцейський стикається з ситуаціями, в яких від нього вимагаються навички професійного спілкування. Працівник поліції, який співпрацює з населенням, повинен розуміти особливості професійного спілкування, щоб уникнути виникнення конфліктних ситуацій та порушення прав людини.

В законі про Національну поліцію визначають такі основні принципи роботи з населенням:

1. Діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб.

2. З метою визначення причин та/або умов учинення правопорушень планування службової діяльності органів і підрозділів поліції здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад [2, стаття11].

В нормах закону визначається необхідність володіння навичками професійного спілкування у співпраці з населенням та розуміння потреб відповідного регіону. Володіння навичками спілкування - це не тільки знання термінології, а також лексична грамотність, яка є актуальною проблемою в нашій діяльності. Чисельна кількість працівників поліції не може правильно побудувати речення, без використання суржика, архаїзмів і русизмів, що не сприяє ефективній діяльності поліції. Така освіченість показує мовленнєву бідність працівників поліції.

В діяльності поліції, як уже було зазначено, необхідне вміння користуватися термінами, тому, що основою фахового мовлення є застосування термінів.

Термінологія – це сукупність термінів певної наукової галузі. Вона тісно пов'язана зі сферою науки й охоплює систему термінів певної наукової галузі. До термінології, в якій закована історія і культура народу, ставляться певні вимоги – вона повинна бути національна за формою і міжнародна за змістом. [3, ст. 44]. Термінологія широко використовується в нормативно-правових актах, якими керується національна поліція для оформлення документів чи для здійснення певних процесуальних дій. Також в мові професійного спілкування термінологія застосовується в колективі підрозділу як офіційно-ділова мова. Колектив підрозділу використовує специфічну лексику, яка притаманна лише йому.

Отже, фахове мовлення працівника поліції використовується в діловому мовленні та в діловій документації. Особливостями ділового мовлення можна вважати сукупність навичок спілкування та оформлення процесуальних документів, які є необхідними в діяльності поліції. Незважаючи на час, актуальність ділового мовлення нікуди не зникає. Поліцейські продовжують повторювати ті самі помилки в діловому мовленні, професійному спілкуванні та інших сферах. Не правильно оформлені документи або граматично не правильні речення створюють ряд проблем, які уповільнюють роботу поліції. Поліцейські повинні здобути ці базові навички, щоб уникнути вчинення типових помилок. Питання термінології, або правового визначення в діяльності поліції теж займає значне місце. Норми закону, якими керується національна поліція, повинні бути визначені і недвозначні. Закон про національну поліцію надає ряд термінів в статтях, які створюють прогалини в праві.

Отже, на нашу думку, проблеми фахового мовлення були і залишаються актуальними в діяльності поліції, тому необхідно приймати дієві заходи для покращення рівня знань поліцейських в фаховому і діловому мовленні.

Література:

1. Токарська А.С., Кочан І.М. Українська мова за професійним спрямуванням для юристів: Підручник. – К.: Знання, 2008. – 413 с.
2. Закон України про Національну поліцію / від 02.07.2015, №580.
3. Токарська А.С., Кочан І.М. Культура фахового мовлення правника: Навч. посібник. – Львів: Світ, 2003. – 312 с.

Чепеляк Карина, здобувач ступеня бакалавра Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Нагорна Юлія Анатоліївна**, старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов (Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЯК ПОКАЗНИК ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПРАВООХОРОНЦІВ

На сучасному етапі розвитку суспільства одним із критеріїв всебічно розвиненої людини є мовленнєва культура, а саме вміння використовувати літературну мову крізь призму літературних засобів та норм.

Культура мовлення є основним засобом комунікації, а також основною складовою загальної культури мовлення, що у свою чергу, передбачає любов до рідної мови та культури спілкування. Важливим, по всяк час, вважався сам процес опанування культури мовлення, який пов'язують із основоположними навичками правильно розмовляти та писати, влучно висловлювати свої думки, а також досконало використовувати культурні та мовні знання для подальшого застосування останніх.

Особливого значення мовленнєва культура відіграє в професійній характеристиці правоохоронців щодо формування подальшого іміджу як представників державної влади.

Актуальність теми зумовлена необхідністю опрацювати проблеми, пов'язані з комунікативною компетенцією правоохоронної діяльності, а також дослідити причини демонстрації окремими правоохоронцями низької комунікативної компетенції.

Оскільки тема не є новою, вона неодноразово була предметом дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як: В.О. Александрова, В.В. Виноградова, М.А. Жовтобрюха, І.І. Огієнка, О.Б. Ткаченка та інших. Однак, попри всі спроби науковців, питання чистоти мовлення у аспекті правоохоронців залишається невирішеним.

Варто почати з того, що ж таке мовленнєва культура та її основне призначення. Як зазначає В.О. Александрова, мовленнєвою культурою

вважають складну систему мовних знаків, що ґрунтується на мовних і моральних правилах та нормах поведінки. Культура мовлення – це такі якості мовлення того, хто говорить чи пише, які забезпечують людині ефективне досягнення мети спілкування з дотримуванням правил, етичних норм, ситуативних і естетичних нюансів [1, с. 8].

Коли ми говоримо про зниження рівня культури мовлення, аналізуємо, що це є наслідком активного вживання суржику, сленгів, а також жаргонів, що значно порушують чистоту мови. Незаперечним є той факт, що сучасна мова переповнена діалектизмами, жаргонізмами, а також тавтологією, що суттєво пригнічують рівень мовленнєвого розвитку суспільства, в тому числі й мовлення правоохоронців.

У мові правоохоронців у результаті взаємодії української та російської мов дуже часто порушуються норми сучасної української літературної мови. Тому одним із найважливіших аспектів розробки загальної проблематики культури української мови в нашій державі є аналіз помилок, які трапляються в процесі мовленнєвої діяльності [2, с. 7].

Не менш важливим аспектом на шляху до ефективного мовлення є слова, які вживаються доречно та лаконічно. Слів в українській мові дуже багато, а тому вони пов'язані між собою синонімічними, паронімічними, омонімічними та іншими відношеннями. Також прийнято розрізняти загальнолітературні та спеціальні слова, книжні та розмовні, термінологічні, ті, які вживаються в прямому значенні та ті, що вживаються в переносному тощо.

Отже, перераховуючи вищевикладене, можна дійти висновку, що на сьогодні, проблеми, що стосуються мовленнєвої культури правоохоронців стоять досить гостро. Культура мови регламентується законом та передбачає юридичну відповідальність за порушення вимог, які поставив перед нами законодавець. Наразі простежується тенденція до розширення функцій нашої мови, а тому й вимоги до володіння мовою працівників правоохоронної системи висуваються особливі. Справою державного інтересу є підвищення рівня володіння українською мовою правоохоронців, як складової професійної культури, що є базовим заходом у питаннях профілактики професійної деформації.

Література:

1. Александрова В.О. Мовленнєва культура сучасної молоді / В.О. Александрова // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2013. – № 8 (ч. 2). – С. 7–11.
2. Козієвська О. І. Особливості формування культури мовлення у професійній діяльності державних службовців: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. управління: спец. 25.00.03 «Державна служба». – К., 2003. – 20 с.

Чистякова Ольга, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Пряхіна Наталія Олексіївна**, доцент кафедри соціальних дисциплін, кандидат психологічних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ПРОЕКТУ COMMUNITY POLICING У ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ ДІЛЬНИЧНОГО ОФІЦЕРА ПОЛІЦІЇ

Основною ознакою демократичного суспільства є право громадян висловлюватися про те, якою, на їхню думку, має бути охорона правопорядку. Модель взаємодії поліції з громадою передбачає налагодження довірливих стосунків з населенням шляхом безпосередньої співпраці та діалогу.

Взаємодія поліції та громади врахована у Законі України «Про Національну поліцію»: діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб. [1]. В Україні активний розвиток підходу community policing розпочався в 2002 році із запуску пілотного проекту у двох районах міста Харків в рамках проекту, який був реалізований Харківським національним університетом внутрішніх справ та Лейстерським університетом (Велика Британія). Також була реалізована низка проектів у Львівській області.

Аналіз та узагальнення досвіду участі громадян зарубіжних країн в правоохоронній та правозахисній діяльності дає можливість врахувати і запровадити все позитивне в діяльність громадських формувань в Україні з метою подальшого підвищення ефективності діяльності цих формувань у справі охорони громадського порядку та боротьби з правопорушеннями.

Community Policing побудований на принципах постійної комунікації, де:

- поліція та місцева громада разом відповідають за безпеку;
- поліція реагує на місцеві потреби й вимоги, які визначає громада;
- спілкування між населенням і поліцією є ефективним, а отже приносить відповідні
- підхід до вирішення кожної з місцевих проблем є індивідуальним;
- співпраця спрямована на попередження правопорушень і створення плану запобіжної діяльності.

Завдання Community Policing:

- покращення якості життя;

- підвищення якості послуг, що надаються поліцією людьми;
- попередження злочинності;
- розбудова взаємної довіри між населенням і поліцією;
- заохочення людей до участі в житті місцевих громад;
- забезпечення більшої видимості роботи поліції;
- посилення соціальної відповідальності;

Потреба у безпеці є однією з базових потреб людини, а співпраця поліції та громадян – найкращий спосіб її забезпечення, адже цей підхід ґрунтується на взаємодії між усіма, від кого залежить безпека між громадянами, поліцією та місцевою владою [2].

В Україні стартував онлайн-проект під назвою «Взаємодія поліції та громади» створений у 2017 році. Цей проект дає можливість громадянам легко і доступно звернутися до поліцейського. «Взаємодія поліції та громади» — інтерактивний багатофункціональний онлайн-проект, що сприяє налагодженню комунікації між поліцією та громадами міст і містечок України. Проект має дві складові: сервіси «Спитай поліцейського» та «Електронний кабінет дільничного» [3].

Таким чином, впроваджуючи у свою професійну діяльність вказані проекти, дасть можливість дільничним офіцерам поліції покращити співпрацю з населенням, підвищити результати діяльності а також підвищити рівень довіри громадян.

Література:

1. Про Національну поліцію України: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. – Ст. 11 (Взаємодія з населенням на засадах партнерства). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page>.
2. Стратегія розвитку органів внутрішніх справ України [Електронний ресурс]//Національна поліція України: веб-сайт. – Режим доступу: <https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1221365>.
3. Онлайн-проект «Взаємодія поліції та громади». Режим доступу <https://bezpechne.community/>

Шастіна Соломія, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Клак Оксана Степанівна**, доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення, кандидат філологічних наук

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В СУЧАСНІЙ КОМЕРЦІЙНІЙ РЕКЛАМІ

Фразеологізми та їх різновиди є одним із найкращих способів впливу, який використовують для інформування адресата. Виразними рисами цих одиниць є узагальненість значення, образність, самотуність, експресивна забарвленість та легка запам'ятовуваність, що спричиняє широкі можливості для їх використання у рекламі.

Дослідженню та науковому аналізу проблеми використання фразеологізмів у рекламі, а також особливостям зовнішньої реклами присвячені роботи таких С. Беширова, О. Міхеєва, Д. Скарєв, Н. Каїка, І. Іванова.

Під поняттям «фразеологічна одиниця» прийнято розуміти лексико-граматичну єдність двох або більше компонентів, граматично організованих за моделлю словосполучення чи речення, яка, маючи цілісне значення, відтворюється у мовленні за традицією, автоматично [2].

Фразеологічні одиниці є оптимальним засобом впливу на читача, фразеологізми активізують його увагу і мислення [4, с. 23]. З огляду на те, що метою рекламного тексту є передбачений психолінгвістичний вплив, привернення та утримання уваги, спонукання до дії, доречними в цьому тексті є будь-які мовні одиниці, які легко впізнати, запам'ятати, повторити, а саме: фразеологічні звороти, які досить часто доповнюють аргументацію [1].

У сучасній рекламі все частіше використовують фразеологізми для надання більшої експресії, виразності та колоритності тексту. Нечастим явищем є вживання розмовної фразеології у звичному для них значенні, тобто без видозмін, які зустрічаються в рекламах таблеток від кашлю *«Коли застуда бере за горло»*, авіакомпанії «Аерофлот» *«Легкий на підйом»* та *«Комар носа не подточить»* (засіб від комарів). У газетних статтях фразеологічні одиниці теж вживають у звичних для них значеннях, наприклад, *«Але ця організація немов під землю провалилась»* (газета *«Вільне життя»*, від 07.09.2012).

Для посилення виразності надають перевагу фразеологізмам саме в трансформованому, перефразованому вигляді. Спостерігається часте поєднання слів та фразеологізмів, зміна опорного слова. Творча «обробка» фразеологізмів дозволяє створити оригінальні словесні образи й надати їм нового експресивного забарвлення. Наприклад, *«Все в твоїх руках»* (компанія «Stabilo», що випускає приладдя для письма та малювання), *«Правила хорошого тону»* (реклама тональних кремів фірми «Oriflame»), *«На крилах МАУ до нових висот»* (авіакомпанія), *«Бери від життя все»* (напій «Pepsi»), *«Це кохання з першої ложки»* (бульйонні кубики «Галіна бланка»), *«Любов з першого вкладу»* («Уральський банк реконструкції та розвитку»), *«Викинь біль з голови»* (реклама ліків), *«Не суй внос не в своє дело»* (банківська реклама).

Часто в рекламних повідомленнях використовують крилаті вислови, прислів'я та приказки для стислого передавання сутності у прямому та модифікованому значенні. Наприклад, «*Семь бед – один ответ!*» (реклама ліків), «*Тихіше їдеш – далі будеш*» (соціальна реклама), «*Копійка гривню береже*» (реклама товарів марки Gala), «*Ніколи не кажи «ніколи»*» (пиво «Балтика»), «*І собі, і людям*» (вермішель швидкого приготування «Мівіна. Домашня»), «*Береженого Бог береже*» (страхування майна), «*Готуй сані влітку, змінюй вікна взимку*» (реклама вікон), «*Скажи мені, який банк твій, і я скажу тобі, хто ти?*» (реклама банку), «*Що посієш, те й пожнеш*» (реклама «Українське насіння»). У сучасній газеті прислів'я теж поширені, наприклад: «*Одна голова добре, а тіло – краще*» («Тернопіль вечірній», від 19.09.2013).

У рекламних повідомленнях рідко використовують фразеологізми, що обігрують назву бренду, наприклад «*Все буде кока-кола*» (напій «Coca-Cola»), «*Все будет «Русское радио!»*» (реклама радіо), «*Все буде добре*» (назва телепередачі). Відбувається заміна слова у фразеологічній одиниці «Все буде добре» та асоціативно позитивне сприйняття бренду («Coca-Cola» = «добре»).

За допомогою ЗМІ можливий зворотний процес, коли рекламний слоган стає фразеологізмом, проте створений він не на фразеологічній базі. Наприклад, «*Навіщо платити більше?*» (реклама товарів марки Gala), «*Все буде в шоколаді*» (шоколадний батончик «Mars»).

Оскільки рекламний слоган має забезпечити впізнаваність товару, то за допомогою фразеологізму це легко досягається, бо текст містить уже відоме. Критеріями «гарного», креативного, успішного, ефективного слогану, як стверджує Н.Л. Коваленко, є такі: запам'ятовуваність, практичність, зв'язок із характеристиками рекламованого товару, його об'єктивними якостями і функціями; унікальність, виражена відмінними від інших характеристиками бренду; стислість [3, с. 6].

Таким чином, застосування фразеологізмів у комерційній рекламі зумовленими тим, що ці одиниці забезпечують впізнаваність товару. Найчастіше вони зустріються в трансформованому, перефразованому вигляді. Широким є використання крилатих висловів, прислів'їв та приказок. Найменш вживаним є пряме значення фразеологізмів у рекламі. Отже, фразеологія в комерційній рекламі є матеріалом для створення нових образів мовної гри, що привертає увагу.

Література:

1. Авксентьев Л. Фразеология современной украинской речи / Л. Авксентьев, В. Калашник, В. Ужченко. – Х.: Основа, 1977. – 61 с.
2. Баранник Д. Х. Церемоніальний різновид публіцистичного стилю / Д. Х. Баранник // Мовознавство. – 1977. – № 3. – С. 14-19.
3. Коваленко Н. Л. Лінгвістична позначеність слогану в структурі рекламного тексту: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец.: 10.02.02 – «російська мова» / Коваленко Ніна Леонідівна;

Дніпр. нац. ун-т. – Дніпропетровськ – 2006. – 17 с.

4. Сербенська О. Мова газети в аспекті соціально-культурного розвитку суспільства / О. Сербенська // Мовознавство. – 1998. – № 4. – С. 21-26.

Шастіна Соломія, здобувач ступеня бакалавра Львівського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Головач Тетяна**

Миколаївна, доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення, кандидат філологічних наук

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПСИХОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Високий рівень психологічної культури є однією з найбільш гармонійних психологічних формацій серед особистісних характеристик. Дослідженню та науковому аналізу проблем психологічної культури присвятили праці такі науковці, як Л.С. Колмогорова, В.В. Семікін, А.Г. Асмолов, І.А. Зімяня, І.В. Дубровіна, О.І. Мотков.

Поняття психологічної культури є відносно новим. На думку О. Моткова [2], психологічна культура – це комплекс розвинутих спеціальних потреб, здібностей і вмінь людини, який проявляється в самоорганізації та саморегуляції будь-якої життєдіяльності людини, різноманітних видах її базових прагнень і тенденцій, у ставленні особистості до себе, до людей, до живої та неживої природи, до світу в цілому.

Психологічна культура є, з одного боку, одним із конкретних проявів культури особистості, а з іншого – запорукою високого рівня інших видів культури особистості [3].

Психологічна культура включає в себе як освіченість, так і основні параметри розвитку особистості. До того ж індивідуальна психологічна культура не може розглядатися за межами контексту тієї культури, в якій людина виросла, живе, вона включає в себе риси як загальнолюдської, так і національної, соціально-стратової культури, вичерпуючи її переваги у просторі та часі [1, с. 85]. Розвиток психологічної культури є необхідною складовою соціалізації особистості та багатоаспектним процесом, який передбачає застосування теоретичних знань з психології та розвиток практичних умінь для встановлення міжособистісних зв'язків, конструктивного спілкування та взаємодії.

Л. Колмогорова виокремлює такі складові психологічної культури особистості, як психологічна грамотність, психологічна компетентність, цілісно-змістовний компонент, рефлексія, культуротворчість. Психологічна грамотність – це основа психологічної культури. Психологічна грамотність означає оволодіння психологічними знаннями (фактами, уявленнями, поняттями, законами), уміннями, символами, правилами і нормами у сфері спілкування, поведінки тощо. Психологічна грамотність може виявлятися у світогляді, ерудиції, усвідомленості з приводу різноманітних явищ психіки як з погляду наукового знання, так і з погляду життєвого досвіду щодо традицій, звичаїв, безпосереднього спілкування людини з іншими людьми тощо. Основна відмінність психологічної грамотності від компетентності полягає в тому, що грамотна людина розуміє, а компетентна – реально та ефективно може використати знання в розв'язанні тих чи інших проблем. Завдання розвитку компетентності – не просто більше й краще знати про людину, але й застосовувати ці знання на практиці [1, с. 88].

У багаторівневості психологічної культури виражається глибина розуміння своїх особливостей та властивостей іншої людини. Психологічна культура відіграє роль соціально-психологічного механізму адаптації та ефективного співробітництва з людьми, основою психологічного здоров'я людини.

Література:

1. Колмогорова Л. С. Становление психологической культуры школьника. – С. 83-91.
2. Мотков О. Й. Психологическая культура личности / О. Й. Мотков // Школьный психолог. – 1999. – № 8. – С. 14–16.
3. Улунова Г. Є. Психологічна культура майбутнього фахівця : сутність, реалії, перспективи / Г. Є Улунова // Теорія та методика навчання суспільних дисциплін: науково – педагогічний журнал / заг. ред. О. В. Михайличенко. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2011. – Вип. 1 – С. 59–63.

Шеремет Д.С., здобувач ступеня бакалавра Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.
Науковий керівник – **Клименова Олена Миколаївна**, доцент кафедри українознавства та іноземних мов
(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМАТИКА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Українська мова протягом всього історичного часу перебувала під цькуванням та приниженням іншими мовами та народами. Накладена заборона з XVII була великим тягарем до середини ХХст. Мова весь час змішувалась з мовами інших народів. Завдяки цим подіям в нашій мові відбулись значні перетворення та викривлення. Це вплинуло на сучасну українську мову, котрою ми зараз спілкуємось. На теперішній час проблема української мови – це її «чистота» та правильність вимови. Проблема української мови постала за незалежності сучасної України – гострим питанням стало утворення державної мови. Майже весь час на території України панувала російська мова. Навіть зараз ми говоримо більше російською, ніж українською мовою, вживаємо суржик, плутаємо наголо-си, вживаємо багато слів іншомовного походження.

Отже основними проблемами сучасної української мови є: орфо-епія, суржик, велика кількість запозичених слів, використання російської мови та слів у контексті української мови. В українській мові є немало «законних», унормованих русизмів, полонізмів, германізмів, тюркізмів, запозичень з інших європейських мов. Вважається, що близько 10% слів нашої мови є іншомовними запозиченнями. Однак, коли слова з чужої мови вживаються бездумно, безсистемно, коли перекручується їх зміст і звукове оформлення, це спотворює мову. Особливо це помітно серед молоді, котра бездумно вживає сленгові слова, крокуючи за модою в їхньому розумінні.

Ще одна проблема — це лексичні помилки, коли слова вживаються у невірному значенні, бо людина просто не розуміє значення слова. Ще однією проблемою української мови є суржик. Це мовний феномен, який утворився завдяки поєднанню двох мов: російської та української. Але у відношенні саме до мови не можна стверджувати, що це просто суцільна мішанина слів різних мов, і більш нічого. Суржик живе і розвивається за своїми законами: українські слова приймають дивовижні мовні форми, бо підкоряються правилам російської граматики та стилістики, змінюються за цими правилами, вживаються у невірному значенні. Хтось називає суржик штучною мовою. Але це схоже на симбіоз двох мов. Можна розглядати історію суржику як своєрідне, сказати б, непряме, чи зворотне, віддзеркалення процесів мовної політики останніх часів, зокрема тривалої насильницької русифікації та її непрогнозованих наслідків. Проте русифікація, у певному сенсі, триває і донині, змінивши, щоправда, форми та модернізувавши засоби. Тож заяви, буцім українська і російська мирно та щасливо співіснують в інформаційному середовищі сучасної України є або найвищим виданням бажаного за дійсне, або лукавою маніпуляцією масовою свідомістю.

Насправді, залишається досить великою конфліктна напруга поміж українською та російською мовами. Звичайним середовищем побутування гібридної мови є малі соціальні спільноти, як стійкі (двомовні

сім'ї, професійно-виробничі колективи), так і стихійні: у транспорті, в магазині, у черзі до лікаря. Найсприятливіші умови для побутування суржику створює звичайно ж сімейна комунікація, яка є природним диханням людини. Саме сімейні мови законсервували цей гібрид, що може використовуватися й несвідомо як основний і навіть єдиний засіб спілкування, й свідомо як засіб мовної гри. Неусвідомлюваний сімейний мовний консерватизм і є власне суржиком: це переважно мова вихідців із села у першому та наступних поколіннях, ідеальним виявом якої є сімейний тандем суржикомовного чоловіка та дружини. Використання російської мови та слів в українській мові. Ця проблема схожа з суржиком, але суржик це поєднання двох мов, а поодинокі використання російських слів є поганою звичкою, котре ріже слух. Іноді люди навіть не помічають цього, вважаючи, що деякі з цих слів є українськими.

В наш час ці помилки ми можемо помітити у соціумі, при спілкуванні один з одним, на телебаченні, у нормативно – правових документах, навіть у літературі. Для вирішення цих проблем ми маємо вивчати українську літературну мову, розуміти її національне та патріотичне значення для нас. Не вживати забагато слів іншомовних походжень, вилучити таке поняття як «суржик» з української мови. Кожна людина повинна відповідальніше ставитись до мови, адже це є національною ознакою нашого народу та нашої історії.

Література:

1. <https://familytimes.com.ua/kultura-movlennya/problemy-suchasnogo>
2. <http://www.ukrlit.net/article1/1356.html>
3. <http://literatura.org.ua/knigoteka/problematika-suchasno-ukr.-prozi.html>
4. http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=1666

Шинкар І. В., здобувач ступеня бакалавра Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.
Наук. керівник – **Закладна Юлія Олександрівна**, старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов
(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ – ПОКАЗНИК ЗАГАЛЬНОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

Людина є невід'ємною складовою суспільства, тому взаємозв'язок його представників повинен будуватися на певних засадах, які гарантуватимуть цілісність і нерозривність. Саме основоположні принципи, втілені в культурі мовлення, стають гарантом надійності будь-яких відносин. Правильне спілкування допомагає не лише досягти бажаних результатів, а й сформувати певний образ особистості, який стане фундаментом для подальшої взаємодії.

Чітке й зрозуміле формулювання власної думки завжди користувалося популярністю, адже давало змогу виражати певні ідеї, захищати їх та отримувати підтримку. На цьому фоні стає очевидною актуальність дослідження даної теми. Значну увагу питанню приділили відомі дослідники: А. М. Богуш, Н. В. Гавриш, О. О. Потебня, Л. М. Паламар, М. Я. Плющ, В. О. Сухомлинський. Мета аналізу полягає у вирішенні питання про зв'язок культури мовлення із загальною та професійною.

Загалом поняття «культура» охоплює всі матеріальні і духовні блага людства, накопичені за час існування людської раси. Однак, варто виділяти його і в значенні рівня розвитку особистості, здатності формувати індивідуальні цінності. Оскільки мовлення відображає ставлення до конкретних речей, воно дає змогу зрозуміти ступінь обізнаності у тій чи іншій галузі, з точки зору на різні питання. Тобто загальна культура мовця сприймається ззовні саме завдяки спілкуванню між суб'єктами, завдяки культурі мовлення.

На думку В. Г. Пасинок, оволодіння науковими знаннями і практичними навичками культури мовлення є методом комунікативного впливу на адресата [1, с. 8]. Особа, яка сприймає повідомлення, підсвідомо оцінює не лише зміст, а й виводить характеристику мовця, ставлення до нього, залежно від сказаного.

У свою чергу, соціально-комунікативні норми поведінки впливають на мовлення. Для доведення наведемо найпоширеніші помилки [2, с. 8]:

- 1) порушена логіка послідовності змісту;
- 2) недостатній запас лексики;
- 3) неправильне узгодження слів за змістом;
- 4) відсутність навиків володіння науковим стилем.

Думку людини формують певні мовні форми і конструкції, які утворюються протягом життя. Те, що становить собою особистість: інтелект, мораль, віра, самооцінка, духовність – виражається для нас мовою, у процесі мовлення [3, с.64].

Виділяють також професійну культуру, що полягає в певних уміннях і спеціальних навичках, здобутих в процесі професійної підготовки, і включає в себе [5]:

- здатність виступати на професійну тему;
- користування термінологією даної спеціальності;

- організація й управління професійним діалогом;
- обговорення професійних питань зі спеціалістами.

Не варто акцентувати увагу лише на таких критеріях. Розуміння суті справи і здатність правильно висловити свої погляди у професійній діяльності показують відповідність посади, займаної працівником, й описують образ людини тієї чи іншої галузі діяльності, впливаючи на ставлення в соціумі до представників професії.

Володіння мовою є передумовою закріплення уявлення про грамотного фахівця, котрий повною мірою використовує засоби мовлення, проявляючи професійні здібності.

Культура усного й писемного мовлення відображає вихованість, ввічливість, помисли, визначає в цілому культуру праці, взаємин у спілкуванні в найрізноманітніших сферах: від приватного спілкування – до спілкування на державному рівні.

Опанування стилістичних багатств української мови, бачення слова як носія інформації, знаряддя праці, професійної вербальної зброї, засобу духовного впливу забезпечує піднесення культури не лише окремої людини, а й нації взагалі [4, с.10].

Таким чином, доречно наголосити, що ні загальна культура, ні професійна немислимі без культури мовлення, яка виступає засобом їх вираження. По суті, культура мовлення є зовнішнім проявом здібностей і внутрішніх протиріч людини, що проявляються шляхом взаємодії суб'єктів суспільства між собою. Без реалізації функцій спілкування людина залишається «невидимим об'єктом», що не може чинити супротив навколишньому світу чи забезпечити потребу в самореалізації, самовираженні.

Література:

1. Пасинок В. Г. Основи культури мовлення: навч. посіб. / В. Г. Пасинок. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 228с.
2. Александрова В.О. Мовленнєва культура сучасної молоді. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. – 2013. – № 8 (ч. 2). – С. 7–11.
3. Сагач Г.М. Риторика : навч. посіб. для студентів серед. і вищ. навч. закладів / Г. М. Сагач; [вид. 2-ге, перероб. і доп.]. - К. : ВД «Ін Юре», 2000. - 568 с.
4. Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови : навч. посіб. / Г. С. Онуфрієнко. - К. : Центр навчальної літератури, 2006. - 312 с.
5. Головін Б. Н. Основи культури мовлення. - М.: Видавничий будинок ЮНІТИ, 1988.

Шкут Анастасія, здобувач ступеня бакалавра Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.
Науковий керівник – Стрюк Євгенія Володимирівна, викладач кафедри українознавства та іноземних мов (Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

МИСТЕЦТВО ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Основним фактором ораторського мистецтва є публічна мова. Вона є елементом мовної діяльності, що з'являється в ході спілкування між оратором і аудиторією. Публічна мова відіграє важливу роль у суспільстві. Володіння виступати перед аудиторією та результативно діяти на неї за допомогою слова є вагомим успіхом у різних сферах і видах професійної діяльності: політиці, менеджменті, торгівлі, юриспруденції, педагогіці та інші [1, стр. 102].

Чимало керівників, не дивлячись на свій високий статус, тривалий і успішний досвід роботи уникають публічних виступів, віддаючи перевагу індивідуальним зверненням до співробітників. Адже дійсно, виступ перед аудиторією накладає певну відповідальність і має свою специфіку. Стиль спілкування керівника з підлеглими, взаємодія співробітників в процесі роботи, написання службових документів і інші аспекти можуть як поліпшити роботу, так і погіршити її.

Для успішної взаємодії з людьми ораторові знадобиться наступні уміння такі як: бути впевненим в собі; вміти суцільно розмовляти на одну тему; лаконічно виражати думку; вміти зацікавлювати аудиторію; артистизм і харизма; дар переконування. Текст оратора повинен відповідати таким правилам як: дохідливість, інформативність і вимовність.

Публічний виступ допомагає проявити себе в професійній діяльності або в іншій сфері. Мистецтво публічного виступу підконтрольне не кожній людині, але йому можна легко навчитися, відвідуючи тренінги публічного виступу і виконуючи спеціальні мовні вправи.

Таким чином, публічний виступ - це виступ перед аудиторією, виклад інформації, можливо, з показом матеріалу, з певною метою. Головним компонентом вдалого виступу є підготовка [2, стр. 526]. Мова неодмінно має бути продумана, спланована і логічно побудована. Підготовка виступу містить в собі: вибір теми; визначення мети; підбір матеріалу для виступу; підготовка вступної частини; план розвитку головної частини виступу; підготовка короткого узагальнення виступу.

Надзвичайно вагомий помірний темп мови, такий, щоб слухачі поспівали стежити за ходом думок оратора, опанувати сказане, занотувати. У мові необхідні паузи. Слід пам'ятати, що людина активно може слухати в середньому 15 хвилин. З часом необхідно створити паузу або

незначний відступ. Класичним засобом, за допомогою якого можна зняти емоційну напруженість, є гумор. За допомогою гумору формується природна пауза для передиху інтелекту.

Нерідко після виступу оратору ставиться запитання. Відповіді на питання можуть виправити або зіпсувати оцінку від виступу. Тому відповідь на запитання має бути стислою. Не можна йти від питань, які звучать як своєрідний виклик і пов'язані з бажанням перевірити позицію оратора[3,стр. 102].

Зробивши висновок, що публічний виступ це одна з форм ділового спілкування. Публічний виступ значить будь-яке відкрите вираження позиції перед людьми: в аудиторії, з трибуни тощо. Підготовка до виступу містить: вибір теми; визначення мети; підбір матеріалу для виступу; підготовка вступної частини; план розвитку головної частини виступу; підготовка короткого узагальнення виступу. Важливу роль під час публічного спілкування має темп мови, впевненість і емоційність оратора, правильна жестикуляція, зоровий контакт із залом, гумор для розрядки ситуації, лаконічність викладу і стиль спілкування з аудиторією.

Лаконічна і блискуча мова завжди має більший ефект, ніж довгий виступ.

Література:

1. Жайворонок В.В. Українська мова в професійній діяльності. - К.: Вища шк., 2006. - 431 с.
2. Орфографічний словник української мови/ Уклад.: С.І.Головащук, М. М. та ін. - К.: Довіра, 1994. - 864 с.
3. Михайлюк В.О. Українська мова професійного спрямування.- К.:ВД «Професіонал», 2005.-496с.

Шостак Юлія, магістр Дніпровського національного університету імені О. Гончара.
Науковий керівник – **Гільорме Тетяна Вікторівна**, доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики, кандидат економічних наук
(Дніпровський національний університет імені О. Гончара)

ЕКОНОМІКА МОВИ

У сучасному мовознавстві мову досить докладно розглянуто у зв'язку з такими науками, як психологія, соціологія, етнологія, інформа-

тика тощо. Соціолінгвістичні дослідження розвиваються в кількох напрямках, основними з яких є: напрям мовної політики, що ґрунтується на відповідній законодавчій базі і забезпечує функціонування мови і в ареальному аспекті, і за сферами використання; культурологічний напрям, пов'язаний з кодифікацією літературних норм, а отже, із власне мовною системою; і освітній напрям, зосереджений на викладанні мов. Однак більшість учених навіть не припускає думки, що лінгвістика, точніше соціолінгвістика, може бути пов'язана з економікою, вважаючи мову за її природою «неекономічним» феноменом. Через те досі не з'ясовано взаємозв'язку мови й економічних категорій. Економічні питання лінгвістики, за винятком праць деяких зарубіжних фахівців (переважно економістів), не були предметом вивчення ні в Україні, ні за рубежом, а тому актуальним є їх розгляд. Адже зв'язок соціолінгвістики з новою дисципліною чи навіть теорією постає як шанс створення щораз нового образу мови у стосунку до суспільства [1].

Першим порушив питання про зв'язок мови з економічними категоріями Джекоб Маршак у статті «Економіка мови», надрукованій ще 1965 р. в журналі «Behavioral Science» [2], але на неї не звернули належної уваги. За свідченням Ф. Гріна, Ф. Вайянккур, відгукуючись на цю публікацію, заявив, що це намагання економіста вирішити лінгвістичні питання, тобто, що цим повинні зайнятися лінгвісти, з чим Ф. Грін не погоджувався [3].

Ситуація змінилась у 90-х роках. Учені, знову ж таки переважно економісти, аналіз цієї проблеми розпочали зі спроби дати визначення поняттю «економіка мови». Ф. Грін уналежив її до теорії економіки, позаяк вона використовує поняття і знаряддя економіки у вивченні взаємин лінгвістичних феноменів переважно (але не тільки) з економічними [4].

Головне економічно релевантне питання – чи є мова товаром? Позитивна відповідь на нього відразу робить мову предметом економічного вивчення, прокладаючи надійні містки між лінгвістикою й економічною наукою. Істотною перешкодою в розвитку економічного аналізу мови є відсутність надійно вибудованої методології економічного аналізу апіорі «неекономічних» феноменів [5].

Сучасні економічні вчення не дають однозначної відповіді на питання «що таке товар?». Існує три теорії: трудова теорія вартості [6], теорія граничної корисності [7] і теорія, що синтезує обидва ці підходи.

У загальному товар – це різновид капіталу як будь-якої матеріалізованої в минулому і теперішньому праці, що має вартість. Матеріальний капітал – це і будь-які товари, і засоби виробництва, і гроші тощо. На противагу матеріальному капіталу досить давно висувають поняття гуманітарного капіталу, що становить собою сукупність людських умінь, навичок, знань, фізичного та психічного здоров'я тощо. Саме гуманітарний капітал є джерелом породження матеріального капіталу. До складників гуманітарного капіталу, безперечно, варто зарахувати й мову. Цей факт міг би послужити започаткуванню нової теорії мови як гуманітарно-

го капіталу.

Особливості природної мови як товару визначаються двома групами релевантних характеристик:

1) громадський товар (неподільність споживання, продукт суспільної праці з несвідомим елементом, відносність якості, позбавленість статусу юридичної власності),

2) гуманітарний товар (перетин предмета праці із засобом праці, перетин продукту суспільної праці з елементами продуктивних сил, економічно-неекономічна зумовленість мінових пропорцій).

Мову не можна визначити як товар у ряді інших матеріальних та інтелектуальних товарів. Мова є особливим товаром, який можна окреслити терміном «громадський гуманітарний товар». Таке розуміння мови, з одного боку, дозволяє розглядати мову у зв'язку з категоріями економіки і стверджувати, що мова має економічну вартість, з іншого боку, дає змогу врахувати особливості мови як товару, а отже, і особливість взаємодії економічних категорій з мовою.

Література:

1. Мацюк Г. Сучасна соціолінгвістика: тенденції в розвитку теорії і завдання / Г. Мацюк // Мова і суспільство / голов. ред. Г. Мацюк ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2010. – Вип. 1. – С. 5–20.
2. Marshak J. Economics of language / J. Marshak // Behavioral Science. – 1965. – № 10. – P. 135–140.
3. Grin F. Economic Considerations in Language Policy / F. Grin // An Introduction in Language Policy / ed. Ricento Thomas. – Maiden/Oxford : Blackwell, 2006. – P. 77–94.
4. Grin F. The economics of language: Survey, assessment and prospects / F. Grin // International Journal of the Sociology of Language. – 1996. – № 121. – P. 17–44.
5. Harris R. G. New Canadian Perspectives: Economic Approaches to Language and Bilingualism / R. G. Harris. – Simon Fraser University, 2004.
6. Основи економічної теорії / за ред. д-ра екон. наук, проф. С. В. Мочерного. – К. : Академія, 1997.
7. Самуельсон П. Економіка : підруч. : пер з англ. / П. Самуельсон. – Львів: Світ, 1993.

ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ: МОВА, КУЛЬТУРА, ПРАВО

Матеріали науково-практичного семінару
здобувачів вищої освіти

2 листопада 2018 року

Відповідальні за випуск
І. Ю. Сковронська, В. І. Козловський

Опубліковано в авторській редакції

Підписано до друку 30.01.2019 р.
Формат 60х84/8. Умовн. друк арк. 11.74.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.